

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**11 EYLÜL SONRASI AFGANİSTAN - AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ İLİŞKİLERİ : 2001-2014**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Muhammad Ibrahim TAHIRY

İstanbul, 2018

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**11 EYLÜL SONRASI AFGANİSTAN - AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ İLİŞKİLERİ : 2001-2014**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Muhammad Ibrahim TAHIRY

Öğrenci No:

140771026

Danışman:

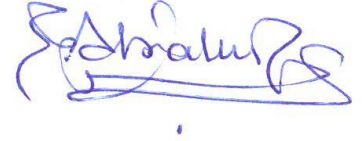
Doç. Dr. Armağan GÖZKAMAN

İstanbul, 2018

YEMİN METNİ

“11 Eylül Sonrası Afganistan – Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri: 2001-2014” başlıklı sunduğum Yüksek Lisans Tezi Projesini, bilimsel ahlak ve etiklere uygun olacak şekilde bizzat kendim tarafımdan yazılmıştır. Faydalandığım bütün kaynakları çalışmanın kaynakça kısmında gösterildiğini ve çalışmamın içinde de olması gerektiği şekilde atıflar yapıldığını tüm dürüstlüğümlle doğrularım. 22/02/2018

Muhammad İbrahim TAHIRY

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ,
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

22/02./2018

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim Dalı *Uluslararası İlişkiler* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **140771026** numaralı **Muhammad İbrahim TAHIRY'nin** "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**11 Eylül Sonrası Afganistan-Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri:2001-2014**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 23.01.2018 tarih ve 2018/04 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (.....) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Doç. Dr. Armağan GÖZKAMAN
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY
(İstanbul Üniversitesi)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Ozan ÖRMECİ
(Beykent Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Muhammad İbrahim TAHIRY
Danışmanı : Doç. Dr. Armağan GÖZKAMAN
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans/ Tezi 2018
Alanı : Uluslararası İlişkiler
Anahtar Kelimeler : 11 Eylül, Afganistan, Amerika Birleşik Devletleri, Terörizm, Dış Politika

ÖZ

11 EYLÜL SONRASI AFGANİSTAN – AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLİŞKİLERİ: 2001-2014

Bu çalışmanın amacı, 11 Eylül 2001’de gerçekleşen terörist saldırılar sonrası Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Afganistan arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaçla, öncelikle taraflar arasındaki ilişkileri etkileyen temel faktörler (coğrafya, yolsuzluk, uyuşturucu ticareti, askeri müdahaleler) ve dış aktörlerin bölgeye yönelik olarak izledikleri politikalar ve ilişkilerin kronolojik akışı üzerine odaklanılmıştır. Üçüncü bölümde, 11 Eylül sonrasındaki ikili ilişkiler temel alınmıştır. Burada özellikle H. Karzai’nin yönetimde bulunduğu zamandaki politik tercihleri ve NATO bünyesinde bölgeye yönelik olarak izlenen politikalar incelenmiştir. Sonuç bölümüne gelmeden önce ABD başkanlarının dış politika stratejileri üzerinde durulmuştur.

Name and Surname : Muhammad Ibrahim TAHIRY
Supervisor : Assoc. Dr. Armağan GÖZKAMAN
Degree and Date : Master 2018
Major : International Relations
Key Words : September 11, Afghanistan, United States of America, Terrorism,
Foreign Policy.

ABSTRACT

RELATIONS BETWEEN AFGHANISTAN AND THE UNITED STATES OF AMERICA IN THE POST-SEPTEMBER 11 PERIOD: 2001 – 2014

The aim of this study is to analyse the relations between the United States of America and Afghanistan. With this purpose, the first part is allotted to the main factors that have influenced the relations between the two sides (geography, corruption, drug trafficking, military interventions) along with the policies conducted by the external actors and the chronology of the relations. Bilateral relations in the post-September 11 period come next, with a particular focus on H. Karzai's political preferences and NATO operations. US presidents' foreign policy strategies precede the conclusion.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İLİŞKİLERE ETKİ EDEN TEMEL UNSURLAR VE İLİŞKİLERİN TARİHÇESİ

1.1	Afganistan – Amerika Birleşik Devletleri’ nin İlişkilerini Etkileyen Temel Faktörler	6
1.1.1	Coğrafi Unsur	6
1.1.2	Hamid Karzai Unsuru.....	9
1.1.3	Yolsuzluk	11
1.1.4	Uyuşturucu	13
1.1.5	Gece Operasyonları	16
1.1.6	Yeraltı Kaynakları	16
1.1.7	Planlanan Doğalgaz ve Enerji Hatları	19
1.1.8	Bölgesel Dinamiklerin İkili İlişkiler Üzerindeki Etkileri.....	22
1.1.9	Rusya Federasyonu	23
1.1.10	Pakistan İslam Cumhuriyeti	29
1.1.11	İran İslam Cumhuriyeti	38
1.1.12	Çin Halk Cumhuriyeti	42
1.2	11 Eylül Öncesi İkili İlişkiler	45
1.2.1	Bağımsızlığın İlanından İkinci Dünya Savaşı’na	45
1.2.2	Soğuk Savaş Dönemi İlişkiler	52
1.2.3	Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler	59

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL SONRASI ANAYASAL DÜZENİ YERLEŞTİRME ÇABALARI ÇERÇEVESİNDE AFGANİSTAN – AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLİŞKİLERİ

2.1	11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan’ın Dış Politikasına Genel Bir Bakış:	
	Cumhurbaşkanı Karzai Dönemi	68
2.1.1	11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri’nin Afganistan Dış Politikası:	
	Başkan Bush ve Başkan Obama Dönemleri	77
2.2	Anayasal Düzenin Yerleştirilme Süreci	101
2.2.1	11 Eylül Sonrasında Yürütülen Askeri Operasyonlar	101
2.2.2	Birinci Uluslararası Bonn Konferansı ve Sonuçları	116
2.2.3	2001 İrtibat Ofisi’nin Açılışı ve İlişkilerde Yeni Dönem	124

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANAYASAL DÜZENİN YERLEŞMESİ SONRASINDA İKİLİ İLİŞKİLER

3.1	2004 ve 2009 Seçimlerini Takip Eden Dönemdeki İlişkiler	136
3.2	2011 ve 2012’de Yaşanan Gelişmeler	156
3.3	2014 Gelişmeleri ve Sonrasına İlişkin Soru İşaretleri	170
SONUÇ		186
KAYNAKÇA		195

GİRİŞ

Afganistan krizi ya da sorunu, ilk bakışta bir iç kriz/sorun olarak görünse de, sonuçları bakımından bölgesel bir krizdir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin gündeminde ve büyük devletlerin dış politika planlamalarında yer alması nedeniyle de uluslararası bir kriz olarak değerlendirilebilir. Afganistan krizinin boyutlarından bahsederken, çeşitli uluslararası aktörlerin Afganistan’da takip ettikleri hedef ve çıkarlarının çatışmasından ve bu ülke üzerinde nüfuz kurma mücadelelerinin varlığından da bahsetmek gerekmektedir. Jeostratejik konumu nedeniyle 19. yüzyılda Çarlık Rusyası ve Birleşik Krallık arasındaki Büyük Oyun’un merkezi olan Afganistan, İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş dönemi boyunca Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasındaki mücadelenin en önemli merkezlerinden birisi olmuştur. 1991’de SSCB’nin dağılmasıyla dünyanın tek süper gücü olma özelliğini elde eden ABD, 11 Eylül saldırılarıyla yeni bir tehdide maruz kalmıştır. El Kaide terör örgütünü bu saldırılardan sorumlu tutan ABD, Taliban rejiminden El Kaide lideri Suudi Arabistanlı Osama Bin Ladin başta olmak üzere El Kaide liderlerinin kendilerine teslim edilmesini, terör kamplarının kapatılmasını ve bunların faaliyetlerini sonlandırdıktan emin olmak için kendisine koşulsuz denetleme yetkisinin verilmesini talep etmiştir. ABD, bu taleplerinin Taliban tarafından reddedilmesinin ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin almış olduğu 1368 ve 1373 sayılı kararlara ve NATO kurucu antlaşmasının 5. maddesine dayanarak, 7 Ekim 2001 tarihinde, *Sonsuz Özgürlük Operasyonu* adı altında Afganistan’daki Taliban rejimi ve El Kaide kamplarına karşı hava saldırılarına başlatmıştır. Bunun sonucunda, Afganistan’da kurduğu askeri üsler sayesinde bölgede rakiplerine karşı önemli bir avantaj sağlamıştır.

Bu çalışmanın amacı ve önemi; Çalışma, Afganistan’ın jeostratejik konumu ve yukarıda bahsedilen gelişmeler ışığında 11 Eylül saldırıları sonrası (2001-2014 yılları arasındaki) dönemde Afganistan-ABD ilişkilerinin incelenmesi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, ikili ilişkileri etkileyen temel unsurların neler olduğu araştırılmış ve ABD’nin Başkan Bush ve Başkan Obama dönemlerinde takip ettiği

Afganistan politikası ve terörizmle mücadele politikası üzerinde durulmuştur. Bu tezde yanıtı aranan beş temel soru bulunmaktadır:

-11 Eylül terör saldırıları sonrası, 2001-2014 yılları arasındaki dönemde, Afganistan-ABD ilişkileri hakkında neler söylenebilir?

-İkili ilişkilerin geçmişi hangi tarihsel arka plan üzerinde şekillenmektedir?

-İkili ilişkileri etkileyen temel unsurlar ve bölgesel dinamikler nelerdir?

-Sonsuz Özgürlük Operasyonu ile ve Birinci Uluslararası Bonn Konferansı sonucunda elde edilmek istenen hedeflere ulaşılmış mıdır?

-ABD'nin George W. Bush ve Barak Obama dönemlerinde Afganistan'da izlediği temel dış politika ve stratejiler nasıl tanımlanabilir ve bu stratejiler başarılı olmuş mudur?

Bu çerçevede, 2001-2008 yılları arasında, Başkan Bush döneminde, ikili ilişkilerin iyi olduğu yönünde bir varsayım ileri sürülebilir. Ancak, 2008-2014 yılları arasında Başkan Obama döneminde ikili ilişkilerde genellikle gerginlik yaşandığı ve ilişkilerin iç politika çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Örneğin, Karzai, gece operasyonları ve yolsuzluk gibi unsurların ve Pakistan ile İran gibi bölgesel dinamikler ikili ilişkileri etkilemiştir. Sonsuz Özgürlük Operasyonu ve Birinci Uluslararası Bonn Konferansı'nda elde edilmek istenen hedeflerin bazılarına ulaşıldığı görülmektedir. ABD'nin Başkan Bush döneminde izlediği temel dış politika ve stratejisi; önce Afganistan'da teröristlerle savaşmak ve onların destekçilerini yok etmek, sonra da Afganistan merkezi hükümetine verilen destekle ülkede güvenliği, barışı ve istikrarı sağlamak ve Taliban ile mücadeleye devam etmek şeklinde ifade edilebilir. Başkan Obama döneminde ise hem terörizmle savaşın daha kapsamlı bir şekilde ele alındığı, hem de, Taliban ile müzakereye de yer verilerek barışın sağlanması yönünde strateji ve politikaların izlendiği gözlemlenmektedir.

Bu tezin hazırlanmasında kaynak taraması yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca tez konusuyla ilgili yazılan kitap ve süreli yayınların azlığı ve konunun güncel olması gibi nedenler, bir yandan çalışmayı zorlaştırırken diğer yandan da bu çalışmanın, gelecek araştırmalar ve çalışmalar için önemli bir kaynak oluşturma olasılığını artırmaktadır. Bu çalışmada genellikle Afganistan ve İran’da yazılmış olunan Farsça kitaplar ve Farsça haber ve analizler kullanılmıştır.

Bu çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. “İlişkilere Etki Eden Temel Unsurlar ve İlişkilerin Tarihçesi” başlıklı birinci bölümde, ikili ilişkileri etkileyen temel unsurlar ve dinamikler ile ikili ilişkilerin geçmişi ele alınmaktadır. “11 Eylül Sonrası Anayasal Düzeni Yerleştirme Çabaları Çerçevesinde Afganistan – Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri” başlıklı ikinci bölümde önce 11 Eylül sonrası dönemde Afganistan’ın ABD dış politikası ile ABD’nin Başkan Bush ve Obama dönemlerinde izlediği Afganistan dış politikası ele alınmaktadır. Daha sonra 11 Eylül sonrası yürütülen askeri operasyonlar, Birinci Uluslararası Bonn Konferansı ve sonuçları ile Taliban rejimi sonrası ikili ilişkilerin Kabil ve Washington’da açılan karşılıklı diplomatik temsilciliklerle yeniden başladığı belirtilmektedir. “Anayasal Düzenin Yerleşmesi Sonrasında İkili İlişkiler” başlıklı üçüncü bölüm ise; 2004 ve 2009 seçimleri sonrası ikili ilişkiler ve 2011 sonrası gelişmeler üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmanın giriş bölümünde çalışma hakkında kısa bilgiler yer almakta, sonuç bölümünde ise bu çalışmada elde edilen sonuçlar ile değerlendirmelere yer verilmektedir. Giriş bölümünün son kısmında ise Afganistan ile ilgili genel bilgiler sunulmaktadır.

Çalışmanın başlangıç aşamasında, önemli bir hususun altını çizmek gerekmektedir: Metinde yer alan “mücahitler, Pakistan, teröristler veya terör örgütleri” gibi ifadeler kesinlikle genelleme amacı taşımamaktadır. Örneğin; mücahitlerin olumsuz yönlerinden ve kötü davranışlarından bahsedilirken, kesinlikle kendi ülkelerini, namus ve şereflerini korumak için savaşan ve mücadele eden mücahitler kastedilmemektedir. Bu insanlar, Afgan halkına ve Afganistan’a paha biçilmez bir hizmette bulunmuşlardır. Pakistan ile ilgili olumsuzluklardan bahsederken, terör örgütlerini Pakistan’da barındıran, destek sağlayan, eğiten ve Afganistan’a savaşmak ve terör saldırıları düzenlemek için teşvik eden kişi ve

örgütlenmeler kastedilmektedir. Terörist kelimesinden kasıt, insanlık dışı, ahlak dışı, din gibi kutsal değerleri kendi alçak hedefleri için kullanan ve barbarca terör eylemleri düzenleyen ve insanların ölümüne neden olan kimselerdir. Terör örgütleri de, bu tür insanlık dışı ve vahşi eylemleri organize bir şekilde gerçekleştiren ve toplumda korku ve kaosa neden olan örgütlerdir.

Afganistan İslam Cumhuriyeti

Afganistan, tarihte hep var olan bir ülkedir. Tarih boyunca binlerce yıl Aryana ve Horasan/Khurasan¹ isimleri ile anıldıktan sonra, Afganistan ismini, Abdali ailesinden Ahmad Şah Abdali'nin ülkeye hâkim olmasından sonra almıştır.

Nadir Afşar, 1736 tarihide, Nadir Şah² ismini alarak Khurasan'ın şahı olmuş, ancak Nadir Şah'ın 1747 tarihinde vefatından sonra taht için savaş olmuştur. Bunun sonucunda, Abdali ailesinden Ahmad Şah Abdali, Nadir Afşar'dan sonra tahta oturmuş ve Khurasan adını Afganistan olarak çevirmiştir.³ Her ne kadar Afganistan ismi tarihte ilk defa daha 13. yüzyılda ülkenin doğu kısmındaki bazı iller için kullanılmış olsa da⁴, ülke geneli için 1747 yılından sonra kullanılmaya başlanmıştır. Hâkimiyetin Afşar ailesinden Abdali ailesine geçişinden sonra bu topraklar Afganistan olarak adlandırılmıştır.

Üçüncü İngiliz Afgan Savaşı'ndan sonra Kral Amanullah Han, 19 Ağustos 1919 tarihinde Rawalpindi Antlaşması ile ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin şu anki 12 bölüm ve 162 maddeden oluşan anayasası, Aralık 2001'de düzenlenen Bonn Konferansı'nda alınan karar ile 13 Aralık 2003'te toplanan Loya Jirga'nın (Büyük Şura'nın) 4 Ocak 2004 tarihli onayı ve 26 Ocak 2004 tarihinde Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin imzalamasıyla yürürlüğe girmiştir.

Resmi adı ile Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin yüzölçümü 652.800 km² olarak ölçülmektedir. Ülke, dağlık bir coğrafyaya sahiptir ve bir kara ülkesidir. Kara sınırı, kuzeydoğu ve kuzey bölgesinde Çin ile 100 km, kuzeyde Tacikistan ile 1.206

¹ Mir Ghulam Muhammad Ghubar, *Afghanistan Dar Masire Tarikh (Tarih Boyunca Afganistan)* (3. Baskı), Markaze Nashre İnqelab Ba Hamkari Jamhori, Kabil, 1366, s. 9.

² Ghubar, a.g.e., s. 350.

³ Ghubar, a.g.e., s. 353.

⁴ Ghubar, a.g.e., s. 9.

km, Özbekistan ile 137 km ve Türkmenistan ile 744 km uzunluğundadır. Batıdan İran ile 900 km'lik sınıra sahip olan Afganistan, güney ve güneydoğu bölgesinde ise Pakistan ile 2.500 km uzunluğunda ortak bir sınırı paylaşmaktadır.⁵ Yaklaşık 34 milyon nüfusu⁶ olan Afganistan'ın, resmi dilleri Peştunca ve Farsça'dır. Türkmençe, Özbekçe, Nuristani ve Beluçi dilleri en çok konuşulan diğer dillerdir.⁷ Farklı etnik unsurların yaşadığı ve 34 ili olan ülkenin, resmi dini İslam'dır. Başkent Kabil, büyükşehirleri ise, Mezar-i Şerif, Kandahar, Herat, Kunduz ve Jalalabad'tır.

Afganistan'ın mevcut Ulusal Birlik Hükümeti'nin yürütme organı; Cumhurbaşkanı, iki cumhurbaşkanı yardımcısı, bir icra kurulu başkanı ve bakanlar kurulundan oluşmaktadır. Ülkenin yasama organı Ulusal Meclis, 249 üyeli Halk Meclisi (Wolesi Jirga) ve 102 üyeli Büyükler Meclisi'nden (Meshrano Jirga) oluşmaktadır. Yargı organı ise, Yargıtay (Stera Mahkama), Yüksek Mahkemeler ve Temyiz Mahkemeleri'nden oluşmaktadır.⁸ Başkanlık sistemiyle yönetilen Afganistan, zengin yeraltı kaynaklarına sahip olmasına rağmen, güvensizlik nedeniyle bu kaynaklardan faydalanamamaktadır.

Afgan halkı, eski çağlardan beri genellikle tarımla uğraşmaktadır. Sanayi alanında ise dış güçlerin müdahaleleri ve ülkede yaşanan savaşlar nedeniyle önemli bir ilerleme sağlayamamıştır. Ancak sanayisini geliştirebilmek için önemli kaynak ve avantajlara sahiptir.

⁵ Basir Ahmad Dawlatabadi, *Shunasnamayi Afghanistan (Afganistan Kimliği)* (2. Baskı), Erfan Yayınevi, Tehran, 1382, ss. 31-32.

⁶ Dünya Bankası 2016

⁷ Dawlatabadi, a.g.e., s. 39.

⁸ Office Of The President, "Afghanistan In Brief", <http://president.gov.af/en/afghanistan/> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

BİRİNCİ BÖLÜM

İLİŞKİLERE ETKİ EDEN TEMEL UNSURLAR VE İLİŞKİLERİN TARİHÇESİ

1.1 Afganistan – Amerika Birleşik Devletleri’nin İlişkilerini Etkileyen Temel Faktörler

1.1.1 Coğrafi Unsur

Ünlü düşünür, İslam âlimi ve şair Muhammed İkbal Lahuri’nin Asya’nın kalbi olarak nitelendirdiği Afganistan, jeopolitik konumu nedeniyle yıllardır dış müdahalelere maruz kalmış ve iç savaşlar yaşamış olan bir ülkedir. Afganistan’ın, Orta Asya’yı Güney Asya’ya ve Orta Doğu’yu da bu iki bölgeye bağlayan jeopolitik konumuna ülkenin yeraltı kaynağı zenginliği de eklenince, hem uluslararası aktörler, hem de bölgesel aktörler için önemi ciddi şekilde artmaktadır.

Ticari açıdan büyük bir öneme sahip olan İpek Yolu’nun Afganistan üzerinden geçmesi, daha eski çağlarda bu ülkeyi imparatorlukların ve krallıkların hedefi haline getirmiştir. Ayrıca, İngiliz-Afgan Savaşları’nın temel nedenleri arasında, Britanya İmparatorluğu’nun Hindistan’daki egemenliğini korumak, Rusların Orta Asya’daki konumunu zayıflatmak ve Afganistan’ı işgal etmesinin önüne geçmek sayılabilir. Ruslar ise, Afganistan’ın bu önemli konumundan yararlanarak en büyük hedefleri olan sıcak Hint Denizi’ne inmek ve Hindistan’daki İngiliz egemenliğine son vermek istemişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu sistemin hâkim olduğu Soğuk Savaş döneminde Afganistan, Batı bloğunun başını çektiği ABD ve Doğu bloğunun başını çektiği SSCB’nin en önemli mücadele alanlarından birisi olmuştur. ABD 1979’da Sovyetlerin Afganistan’ı işgal etmesine tepki olarak Afgan mücahitlerini desteklemiştir.

Bir ülkenin coğrafi konumu bazen olumlu bazen de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Yukarıdaki örnekler ve Afganistan’ın komşularının bu ülkeye sürekli müdahaleleri dikkate alındığında, Afganistan için coğrafi konumunun

şimdiye kadar daha ziyade olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemek mümkündür. Çünkü çeşitli dış müdahaleler sonucunda bu ülke kalkınmasını sağlayamamış ve uluslararası toplumda elde etmek istediği konuma ulaşamamıştır.

ABD'nin bölgede takip ettiği bazı amaçlar dikkate alındığında, Afganistan'ın coğrafi konumu, bir yandan ikili ilişkilerin sağlam temeller üzerinde gelişmesini sağlarken, diğer yandan da Afganistan'ın kalkınmasını ve uluslararası toplum nezdinde ulaşmak istediği konumu elde etmesini kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla coğrafi konum her iki ülkenin ilişkilerini geliştirmesini sağlayacak önemli bir unsurdur.

Afganistan, çok önemli bir jeopolitik konuma sahip olması ve ABD'nin rakipleriyle komşu olması nedeniyle, ABD açısından çok önemli bir ülkedir. ABD'nin Afganistan'daki varlığının terörizmle mücadele etmesinin ötesinde başka hedefleri de vardır. ABD; Afganistan'da varlık göstererek, rakipleri Çin, İran ve Rusya ile yakın temas halinde bulunmakta ve onların bölgeye yönelik stratejilerini yakından takip edebilmektedir. Bölgedeki nüfuzu sayesinde Pakistan'ın davranış ve politikalarını da denetleyebilmektedir. Bu anlamda, ABD'nin en büyük hedefi Pakistan'daki gelişmeleri yakından takip ederek bu ülkenin nükleer silahlarının teröristlerin eline geçmesini engellemektir. Başkan Barack Obama döneminde bu konuya özel bir önem verildiği görülmektedir.

Afganistan, sahip olduğu zengin doğal kaynakların yanında doğalgaz ve petrol zengini Orta Asya ile de komşudur. Bu doğal zenginliklerin kontrol edilmesi ve akış yönlerinin belirlenmesi, ABD için, rakiplerinin bölgedeki güç ve nüfuzlarını azaltması adına önem taşımaktadır. Orta Asya doğal kaynaklarının dünya pazarına sunulması açısından en yakın ve güvenli yol İran'dır. İran, zengin doğal kaynaklara sahip olmasının yanında Orta Asya ve Hazar bölgesi ile komşudur. Bu önemli konum İran'a Orta Asya ve Hazar bölgesindeki zengin yeraltı kaynaklarının dünya piyasasına taşınmasında transit ülke olma avantajı sağlamaktadır.⁹ Ancak, bunun önündeki en büyük engel ABD'dir. Çünkü ABD, Orta Asya ve Hazar bölgesindeki bu doğal zenginliklerin Afganistan üzerinden dünya piyasasına sunulması ve İran'a karşı alternatif oluşturmak amacıyla gereken güvenliğin sağlanması ve terörizmle

⁹ Parisa KHURASANİ, “تاثیر جایگاه ژئوپلیتیکی افغانستان در حمله و ادامه حضور آمریکا در این کشور” (Afganistan Jeopolitik Konumunun ABD'in Bu Ülkeye Saldırması ve Varlığı Üzerindeki Etkisi), Khurasan Zameen, <http://www.khorasanzameen.net/php/read.php?id=969> (Erişim Tarihi:15/05/2017.)

mücadele için bu ülkede askeri varlık göstermektedir. Ayrıca Orta Asya doğal kaynaklarının Afganistan üzerinden dünya piyasasına taşınması belirli bölge güçlerinin hegemonyasını sarsacak ve ABD'ye bu doğal kaynakların arzını denetim altına alması için avantaj sağlayacaktır.¹⁰ Bu anlamda, doğal yeraltı zenginliklerini denetimi altına alarak bir yandan bölgede kendi nüfuzunu arttırırken, diğer yandan da bölge ülkelerinin nüfuzlarını azaltarak onların hareket alanları daraltmaktadır. ABD, 11 Eylül sonrasında özellikle Rusya ve Çin'in bölgede nüfuz kurmalarını engellemek amacıyla Afganistan'a önemli miktarda yatırım yapmıştır.¹¹

Jeopolitik konumu itibarıyla Halfor John Mackinder'in Dünyanın Kalbi (Heartland) teorisinin merkezi bölgesinde yer alan¹² ve ABD Savunma Bakanlığı'nın lityumun Suudi Arabistan'ı olarak gördüğü Afganistan,¹³ ABD için genel olarak iki nedenden dolayı önemlidir. İlki, ABD'nin ulusal çıkarlarının korunması için ülkede özel güçler ve gözetim tesisleri bulundurarak güçlü bir nüfuz sağlamak iken, ikincisi ise Afganistan'ın son derece önemli bir jeopolitik konumda olmasıdır. Özellikle ABD'nin Orta Asya'daki tek askeri üssü olması ve komşularının ABD dış politikası açısından taşıdıkları öneme vurgu yapılmalıdır.¹⁴ Bunu ayrıca, Afganistan'ın jeopolitik ve jeostratejik önemini, yazdığı *Barış Ötesinde* adlı eserinde eski ABD Başkanı Richard Nixon'ın şu ifadelerinden anlamak mümkündür:

*Afganistan, Orta Asya'nın geleceğini belirleyen bir unsur olma önemini kaybetmemiştir. Birleşik Krallık, bu ülkenin önemini 19. yüzyılda yeniden anlamış ve Sovyetler Birliği de 1979 yılında Afganistan'ı işgal ederek, bu ülkenin öneminin farkında olduğunu göstermiştir. Bugün de, bu jeopolitik gerçekliğin farkında olmamız lazım... Orta Asya'ı fethetmenin anahtarı, Afganistan'ı kontrol edenin elindedir.*¹⁵

¹⁰ Manoj Kumar MISHRA, "Geopolitics Behind the War on Terror", International Policy Digest, <https://intpolicydigest.org/2015/12/12/geopolitics-behind-the-war-on-terror/> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

¹¹ Anna BLUE, "The Real Threat to US Interests in Afghanistan", Fair Observer, https://www.fairobserver.com/region/north_america/us-foreign-policy-afghanistan-russia-china-taliban-world-news-analysis-44304/ (Erişim Tarihi:15/05/2017)

¹² Uluslararası Gündem, "John Mackinder ve Kara Hakimiyet Teorisi", 2014, <http://uluslararasıgundem.com/john-mackinder-ve-kara-hakimiyet-teorisi/> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

¹³ James RISEN, "U.S. Identifies Vast Mineral Riches in Afghanistan", <http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/asia/14minerals.html> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

¹⁴ Jack A. SMITH, "Why the US Wants to Stay in Afghanistan", <http://www.globalresearch.ca/why-the-us-wants-to-stay-in-afghanistan/5364069> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

¹⁵ Husain Ahmadi, *Tahawwulate Manteqayi Afghanistan (Bölgesel Gelişmelerle Afghanistan)*, Mutalaate Tarikhe Muasere Iran, Tahran, 2010, ss. 94-95.

Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda coğrafi konumun ikili ilişkilerin gelişmesi, uzun süreli işbirliğinin devam etmesi ve her iki ülkenin de ulusal çıkarlarının korunması açısından son derece önemli olduğunu ifade etmek doğru olacaktır.

1.1.2 Hamid Karzai Unsuru

Hamid Karzai, 1957 yılında Kandahar'da zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babası Abdul Ahad Karzai, Popalzai aşiretinin saygın bir büyüğüdür. Hamid Karzai'nin Abdulahmad, Qayum ve Mahmood adlarında abileri ve Fawzia adında bir ablası vardır.¹⁶ Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesinden sonra Karzai'nin ailesi Pakistan'ın Ketta kentine göç etmiştir. Tüm kardeşleri ABD'ye göç etmesine rağmen, Hamid Karzai ABD'ye göç etmemiştir.

Lise eğitimini Afganistan'da bitiren Hamid Karzai, 1977 yılında gittiği Hindistan'da tıp eğitimine başlamıştır. Tıp eğitimini bitirmeden Pakistan'a dönmüş ve 1978 yılında tekrar gittiği Hindistan'da Himachal Pradesh Üniversitesi'nde siyaset bilimi alanında eğitime başlamış ve eğitimini bu alanda tamamlamıştır.¹⁷ Ailesinin siyaset okumasına karşı olması ve onun tıp okumasını istemesine rağmen, Karzai, ilgi duyduğu siyaset alanında eğitim görmüştür.

Sovyetler Birliği'nin ülkeyi işgal ettiği sıralarda, mücahitlerle birlikte onlara karşı mücadelede yer almış, daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan Taliban'a ilk başlarda ilgi duymuş olsa da, sonraları Taliban'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Mücahitlerin döneminde Dışişleri Bakanlığında üst düzey yetkil olan Hamid Karzai, bu görevinden Pakistan'a casusluk yaptığı gerekçesiyle atılmış ve Taliban döneminde Amerikalı Union Oil Company of California'da çalışmıştır.¹⁸ Taliban ile ABD'nin ilişkilerinin kötüleşmesi sonrasında Kuzey İttifakı ile iletişime geçmiş ve ABD ile yakınlaşmaya başlamıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası, Afganistan'da

¹⁶ Bette Dam, Çev. Ahmad Shekib Zahir, *Yak Mard Wa Yak Motarsaykel: Hamid Karzai Chegona Ba Qudrat Rasid (A Man and A Motorcycle: How Hamid Karzai Came to Power)*, Aazem Publications, Kabil, 2015, s. 31.

¹⁷ Dam, Çev. Zahir, a.g.e., ss. 33-34.

¹⁸ Sayed Ali Musawi, *Tarikhe Tahlili Afghanistan Az Zahir Şah Ta Karzai (Zahir Şah'tan Karzai'e Kadar Afghanistan'ın Tarihsel Analizi)* (1. Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2011, s. 280.

Taliban sonrası siyasal düzeni kurmak için toplanan Uluslararası Bonn Konferansı'nda, Afganistan'ın Geçici Hükümet Başkanı olarak seçilmiştir. 22 Aralık 2001'de başladığı bu görevinden sonra 14 Haziran 2002 tarihinde Geçiş Hükümeti Başkanı seçilmiş ve 2004 ile 2009 yıllarında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerini de kazanarak 29 Eylül 2014 tarihine kadar Afganistan'ı yönetmiştir.

Cumhurbaşkanı Karzai, 2005 ve 2006 yılları itibarıyla ABD'nin terörizmle mücadele stratejisini eleştirmeye başlamıştır. Çünkü bu yıllarda, Taliban tekrar bazı bölgeleri ele geçirmeye başlamış ve ABD ile NATO'nun hava operasyonlarında sivil can kayıpları yaşanmaya başlanmıştır. Cumhurbaşkanı Karzai, ABD'ye, teröristlerle savaşmak için sivil halk yerine Pakistan'da kendilerine güvenli yerler edinen teröristleri ve destekçilerini hedef almaları gerektiğini ifade etmeye başlamıştır.¹⁹ 20 Ocak 2009 tarihinde yemin ederek Başkanlık görevine başlayan Barack Obama ile Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin arasında daha sonra bazı sorunlar çıkmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Karzai'nin ABD'yi Afganistan'daki 2009 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine müdahale etmekle suçlamasına karşılık olarak, Amerikan yönetimi de Cumhurbaşkanı Karzai'nin hükümetini yolsuzluk, rüşvet, 2009'daki seçimlerde hile yapmak ve zayıf yönetimi dolayısıyla eleştirmiştir. Karşılıklı suçlamalar gittikçe artması ikili ilişkilerde gerginliğe neden olmuştur. Washington'ın Afgan yönetimiyle ilgili çeşitli rahatsızlıklarını dile getirdiği görülmektedir. Bunlardan biri, Cumhurbaşkanı Karzai'nin ABD, Birleşik Krallık ve Birleşmiş Milletleri 2009 yılındaki seçimlerde hile yapmakla ve Kabil'de kukla bir hükümet kurmaya çalışmakla suçlamasıdır. Diğer, Washington'un kendisine baskı yapmaya devam etmesi durumunda Taliban'a katılmakla tehdit etmesidir. Karzai ayrıca NATO gücünü işgalci olarak tanımlamakla ve Kandahar halkını NATO'nun bölgedeki saldırılarına karşı ayaklandırmakla tehdit ettiği için Obama tarafından, "güvenilmez" olarak nitelenmiştir.²⁰ Benzer şekilde, Cumhurbaşkanı Karzai, ABD ve NATO güçlerini hava saldırıları düzenlemekle, sivil halkın evlerini izinsiz aramakla ve sivil halka terörist muamelesi yapmakla, gece operasyonları gerçekleştirmekle,

¹⁹ Vishal Chandra, Çev. Muhammad Omid, *Jange Na Tamam Dar Afghanistan (Afganistan'ın Bitmeyen Savaşı)* (1. Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2016, s. 100.

²⁰ Jon BOONE, Ewen MacASKILL, "Obama sidelines Karzai after claims of drug use", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2010/apr/07/karzai-drug-rumour-fraud> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

yolsuzluk ve rüşveti ülkeye yaymakla ve ülkeye barış ve istikrarın gelmesini engellemekle suçlamıştır.

Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı Karzai'nin uluslararası topluma verdiği yolsuzluk ve rüşvet sorunlarıyla ciddi anlamda mücadele edeceğine ve bu sorunları ortadan kaldıracığına yönelik sözlerine sadık kalmadığı görülmektedir. Bu noktada yabancı güçlerin Afganistan'da bu sorunların yayılmasında ve güvenliğin sağlanamamasında önemli paylarının olduğu da vurgulanmalıdır. Sonuç olarak, Cumhurbaşkanı Karzai'nin ülkenin ulusal çıkarlarını ve geleceğini dikkate almadan iki ülke arasındaki sorunları diplomatik yollarla çözmek yerine, ABD'ye karşı suçlamalarda bulunması ve ikili ilişkilere zarar verecek şekildeki açıklamaları, ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Özellikle Afganistan ile ABD arasında imzal anması gereken Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı imzalamakta zorluk çıkarması ve İkili Güvenlik Anlaşması'nı imzalamaması, ikili ilişkilerin sorunlu ilerlemesine neden olmuştur.

1.1.3 Yolsuzluk

Taliban rejiminin 7 Ekim 2001'de ABD'nin önderliğindeki Sonsuz Özgürlük Operasyonu sonucu yıkılmasından sonra, Bonn Anlaşması ile ülkede yeni bir düzen kurulmuştur. Başta ABD olmak üzere, uluslararası toplum, Afganistan'a güvenliğini ve istikrarını sağlaması ve yeniden yapılanması için yüklü miktarlarda finansal yardım sağlamışlardır. Bunların bazıları; 2002 yılındaki Tokyo Konferansı'nda 4.5 milyar dolar, 2004 yılındaki Berlin Konferansı'nda sekiz milyar dolar, 2006 yılındaki Londra Konferansı'nda 10 milyar dolar, 2008 yılındaki Paris Konferansı'nda 14 milyar dolar ve 2012 yılındaki İkinci Tokyo Konferansı'nda 16 milyar doları aşan yardımlardır. Bunlara ek olarak başka yardım ve destekler de yapılmıştır.

Ancak, sağlam bir yönetim sergileyemeyen Cumhurbaşkanı Karzai'nin döneminde -diğer bazı unsurların da etkisiyle- ülkeye yapılan yardımlar ülke ve halkın yararı için iyi bir şekilde kullanılamamış ve yolsuzluk ve rüşvet olayları her geçen gün artmaya başlamıştır. Afganistan'da yolsuzluk ve rüşvetin yayılmasında hukukun üstünlüğünün sağlanamaması ve devlet yönetiminde liyakatin esas

alınmaması ve patronaj ilişkilerinin hâkim olması etkili olmuştur.²¹ Ülkenin yasama, yürütme ve yargı organlarındaki yaygın rüşvet ve yolsuzluğun varlığı, bir taraftan halkı bezdirmiş, diğer taraftan da ülkeye yardım ve destek sağlayan uluslararası toplumun da bu sorunlara yönelik bazı önlemler almalarına neden olmuştur.

Afganistan'a 11 Eylül sonrası yardım ve desteklerde bulunan uluslararası toplumun Afgan yetkililerden ülkedeki yolsuzluk ve rüşvet olaylarına karşı ciddi mücadele etmelerini ve gereken yasal reformları yapmalarını defalarca istemiş olmasına rağmen, ülkede yolsuzluk ve rüşvet olayları halen yaygın bir şekilde devam etmektedir. Ülkede yolsuzlukla mücadele etmek için Yolsuzlukla Mücadele İdaresi bile kurulmuştur; ancak yeterli siyasal irade ve isteğin olmayışı sorun teşkil etmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2012 yılındaki raporuna göre Afganistan, yolsuzluk endeksinde 174. sırada yer almaktadır. BM Uyuşturucu Ofisi'nin 2013'teki raporunda Afganların 2012 yılı içerisinde 3,9 milyar dolar rüşvet verdiği belirtilmektedir. Bu rakam, Afganistan'ın gayri safi yurt içi hasılasının iki katına eşittir. BM'ye göre ülkede sadece özel sektöre verilen rüşvet 600 milyon dolardır ve bu rakam Afganistan'da verilen tüm rüşvetlerin sadece yüzde 15'ine denk gelmektedir.²² Eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi dikkate alan Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2016 yılındaki yolsuzluk raporunda, Afganistan yine yolsuzluk ve rüşvetin yaygın olduğu en baştaki ülkelerden birisi olmuştur.²³

Uluslararası toplumun 31 Mart 2004 tarihinde Afganistan için toplanan Berlin Konferansı'nda ele aldığı önemli konular arasında hükümetin yolsuzlukla mücadelesi de yer almaktadır. Aynı talep 2010 Londra, 2010 Kabil ve 2012 İkinci Tokyo konferanslarında da dile getirilmiştir. Afgan halkı ülkede yaygın olan rüşvet nedeniyle her yıl milyonlarca dolar maddi kayba uğramaktadır.

Barack Obama döneminde, Afganistan hükümetindeki yolsuzluk ve rüşvet olayları iki ülke arasındaki ilişkileri de kötü yönde etkilemiştir. Obama yönetimi, Cumhurbaşkanı Karzai liderliğindeki yönetimi yolsuzluk ve rüşvet olayları nedeniyle

²¹ Fereshta NEDA, “چی عوامل باعث شده که فساد اداري در افغانستان ریشه کن نشود؟”, (Hangi Unsurlar Afganistan'daki Yolsuzluğun Kökten Yok Olmamasına Neden Olmuştur?), Azadi Radio Dari, <https://da.azadiradio.com/a/26905726.html> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

²² Abu Moslim Shirzad, *Taliban Dar Pushte Naqab (Maskenin Ardında Taliban)* (1. Baskı) Entesharate Saed, Kabil, 2014, s. 127.

²³ Transparency International, “CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2016”, 2016, https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016 (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

suçlamıştır. Buna karşılık olarak, Cumhurbaşkanı Karzai de, ülkeye yolsuzluk ve rüşveti yayanların ve yolsuzluk ile rüşvetin en büyüğünü yapanların Batılı güçler, özellikle de ABD olduğunu iddia etmiştir. Büyük anlaşmaların Batılı hükümet yakınlarına verildiğini iddia eden Cumhurbaşkanı Karzai, verdiği bir röportajında, “Sovyetler Birliği döneminde yüzde beş oranında bile yolsuzluk yoktu hükümette (...) Sovyetler, akrabalarına, kardeşlerine ve nüfuzlu kişilere projeleri vermediler. Ama Amerikalılar verdiler ve vermeye de devam ediyorlar. Ancak, bunun için bizler suçlanıyoruz.” açıklamasını yapmıştır. Ancak, Afganistan'ın Yeniden İnşası Genel Müfettişliği (SIGAR) tarafından yapılan bir araştırmada Ekim 2006 - Şubat 2011 aralığında 475 milyon dolarlık yakıt ödemesini kapsayan ABD ve koalisyonu ait mali kayıtların yok edildiğini tespit etmiştir.²⁴

Bu bağlamda, Afganistan’da yolsuzluğun ve rüşvetin yayılmasında her iki tarafın da sorumlu olduğu ve karşılıklı yolsuzluk ve rüşvet iddialarının iki ülke arasındaki ilişkilere zarar verdiği ifade edilebilir. Bu, özellikle Başkan Obama dönemi için geçerlidir. Afganistan’da yolsuzluk ve rüşvet olaylarının ciddi anlamda azaltılması ve yok edilmesi için öncelikle ciddi bir siyasal iradenin mevcudiyeti lazımdır. Buna ek olarak, gereken yasal reformları yapacak ve hukukun üstünlüğünü sağlayacak güçlü bir hükümete ihtiyaç vardır.

1.1.4 Uyuşturucu

Taliban döneminde uyuşturucu üretimi, ticareti ve kullanımına yönelik yasaklama başarıya ulaşamamıştır. Bunun nedeni, Taliban yönetiminin uluslararası toplumun ülkeye yardım etmesini sağlamak ve askeri teçhizatlar elde etmek için gereken parayı uyuşturucu ticaretinden elde etmek için kullanmasıdır.²⁵ Ancak, Taliban rejimi sonrasında uluslararası toplumun Afganistan’a çok boyutlu destek ve yardım sağladığı dönemde bile uyuşturucu sorunu ülkenin en büyük sorunlarından

²⁴ Walter PİNCUS, “Afghan corruption, and how the U.S. facilitates it”, Washington Post, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/afghan-corruption-and-how-the-us-facilitates-it/2012/11/05/d7fbce5c-2520-11e2-ac85-e669876c6a24_story.html?utm_term=.e778a8190006 (Erişim Tarihi:15/04/2017)

²⁵ Sediqa Husaini, *Terörizm Wa Rawande Dawlatsazi Dar Afghanistan 2014*(Afganistan’da Terörizm Ve Ulus İnşa Süreci 2014) (1. Baskı), Entesharate Khurasan, Kabil, 2013, s. 79.

birisi olmuştur. Uyuşturucu, terör örgütleri ve bazı çevreler için önemli gelir kaynağıdır ve ülke güvenliğini tehdit etmeye devam etmektedir.

11 Eylül sonrasında uluslararası toplumun Afganistan'ın yeniden yapılandırılması için yaptığı önemli katkıların yanı sıra, bazı ülkeler yeniden yapılandırılma sürecinde daha fazla sorumluluk almışlardır. ABD ve Almanya, Afganistan Ulusal Ordusu ve Afganistan Ulusal Polisi'nin yeniden yapılandırılması; Birleşik Krallık, uyuşturucuyla mücadele edilmesi; Japonya ise Birleşmiş Milletler ile birlikte ülkedeki yasa dışı silahlı birey ve grupların silahsızlandırılmaları ve onların tekrar Afgan Güvenlik Güçleri'ne kazandırılması konusunda sorumluluk üstlenmişlerdir.²⁶ İtalya ise Afganistan yargı organlarının yeniden yapılandırılması sorumluluğunu üstlenmiştir.

Uluslararası toplum Afganistan'da terörizm ve uyuşturucuyla mücadele etmek ve destek sağlamak amacıyla çeşitli konferanslar düzenlemiş olmasına rağmen – 8 Mart 2009 tarihli Moskova Konferansı, 2002 Tokyo ve 2006 yılındaki Londra Konferansları gibi – Afganistan, son yıllarda dünyanın en fazla uyuşturucu üreten ülkesi durumuna gelmiştir. Beyaz Saray'lı bir yetkili olan Robert Charles, 2004 yılında Kongre'de yaptığı konuşmasında terörizmle uyuşturucu bağlantısından duyduğu endişeyi şu ifadelerle dile getirmiştir: “Afyon/Haşhaş, radikal ve cinayetçi örgütlerin milyonlarca dolar gelir elde ettikleri kaynaktır. Haşhaş üretiminin durdurulması, güvenlik ve demokrasinin sürekliliği ile doğrudan bağlantılı bir konudur ve ayrıca terörizmle mücadele de savaşı kazanmanın yolu sayılmaktadır.”²⁷ Uyuşturucu ticaretinden elde edilen milyarlarca dolar, bir yandan Afganistan ve ABD'nin ortak düşmanı olan terör örgütleri için hayati öneme sahipken, diğer yandan da her iki ülkenin ulusal güvenliklerini tehdit eden önemli unsurdur.

ABD, 2001-2014 yılları arasında haşhaş ve uyuşturucuyla mücadele etmek amacıyla altı milyar dolardan fazla harcama yapmıştır.²⁸ Eski bir Amerikalı yetkili, Cumhurbaşkanı Karzai'nin haşhaş ve uyuşturucu üretiminin durdurulmasını

²⁶ Seth G. Jones, Çev. Asgar Qahramanpor, *Barqarari Nazm Wa Qanon Pas Az Munazaa (Savaş Sonrası Düzen Ve Yasa Sağlamak)*, Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahran, 2010, s. 98.

²⁷ İbrahim Shahab, *Faslnamayi Mutalaate Stratejik (Stratejik Okumalar)*, Markaze Mutalaate Stratejike Wezarate Kharija, Kabil, 2013, s. 103.

²⁸ Hewad SAMON, “امريکا، افغانستان را به مافیای مواد مخدر سپرده”، *Zhman*, <http://zhman.net/?p=21182> (Erişim Tarihi: 15/04/2017)

engellediğini ifade etmiş ve onu uyuşturucu tacirlerini yakalamamakla suçlamıştır.²⁹ Ancak, Cumhurbaşkanı Karzai, uyuşturucu ve haşhaş üretiminin ülkedeki yabancı güçlerin teşviki ile ekildiği ve üretildiğini bir kaç defa ifade etmiştir. Ona göre; yabancı güçler uyuşturucu ve haşhaş üretiminden yılda 60 ile 100 milyar dolar arasında gelir elde ederken, Afganlar ise bunlardan sadece %3 oranında faydalanabilmektedir. Cumhurbaşkanı Karzai, bunda uluslararası uyuşturucu mafyalarının da eli olduğunu ifade etmiştir. Afganistan'daki yabancı güçlerin uyuşturucu ticaretiyle uğraştıkları ve uyuşturucu ticaretini kendi denetimleri altına almak istedikleri yönündeki iddiaların gerçeklik payı yüksektir. Örneğin; Taliban döneminde afyon üretimi 180 tona kadar çıkmışken, Taliban sonrası dönemde 2002 yılında 3.400 tona kadar ve 2009 yılında ise 8.200 tona kadar çıkmıştır. Birleşik Krallık'ın 10.000 askerinin bulunduğu Helmand ilinde, dünyada üretilen uyuşturucunun yaklaşık yüzde 90'ının üretildiği gerçeği ilginç olmakla beraber şaşırtıcı değildir.³⁰ Afganistan 2012'de dünya afyon üretiminin yüzde 74'ünü tek başına gerçekleştirmiştir.³¹

Uyuşturucu konusu Afganistan ve ABD arasındaki ilişkilerde çok önem taşımamış olsa da, gelecekte sorun teşkil edebilir. Çünkü Afgan halkı uyuşturucu sorunundan ötürü önemli sıkıntılar yaşamakta ve uyuşturucunun ülkede yayılmasının arkasındaki güç olarak yabancı güçleri -özellikle de ABD'yi- görmektedirler. Dolayısıyla, ABD'nin ülkede terörizmle mücadele etmek yerine uyuşturucu ticareti yapması ve terörizmi besleyen uyuşturucuyla ciddi mücadele vermemesi ikili ilişkilere zarar verecek niteliktedir.

²⁹ BBC Farsça, “کرزی متهم به 'مانع تراشی در مبارزه با مواد مخدر' (Karzai Uyuşturucuyla Mücadeleyi Engellemekle Suçlandı)”, 2008, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/story/2008/07/080724_si-karzai-drugwar.shtml (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³⁰ Payam Aftab, “کرزی: درآمد ۱۰۰ میلیارد دلاری خارجی‌ها از تولید مواد مخدر در افغانستان (Karzai: Yabancıların Afganistan'daki Uyuşturucudan Elde Ettikleri 100 Milyar Dolarlık Gelirleri)”, 2010, <http://www.payam-aftab.com/fa/doc/report/11251/%DA%A9%D8%B1%D8%B2%DB%8C-%D8%AF%D8%B1%D8%A2%D9%85%D8%AF-%DB%B1%DB%B0%DB%B0-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC%DB%8C-%D9%87%D8%A7-%D8%AA%D9%88%D9%84%DB%8C%D8%AF-%D9%85%D9%88%D8%A7%D8%AF-%D9%85%D8%AE%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³¹ Shirzad, a.g.e., s. 126.

1.1.5 Gece Operasyonları

ABD ve NATO'un yaptığı gece operasyonları, ikili ilişkileri tehdit eden bir diğer noktayı oluşturmaktadır. Başkan Barack Obama döneminde gerçekleşen operasyonlarla ilgili olarak Cumhurbaşkanı Karzai, gerçek teröristlerin öldürülmesi veya yakalanmasından çok, sivil halkın ölümlerine ve zarara uğramalarına neden olduğu yönünde beyanda bulunmuş ve bir an önce durdurulmaları için harekete geçmiştir.³² ABD ve NATO güçlerinin Afganların evlerine izinsiz girmeleri, arama ve tutuklama yapmaları, Cumhurbaşkanı Karzai'nin en çok karşı çıktığı eylemlerdi. Ancak, gerek ABD, gerekse de NATO güçlerine göre, gece operasyonları teröristlerin yakalanmaları veya öldürülmeleri için çok önemliydi. Ayrıca az sayıda özel askerle gerçekleştikleri için de hem düşük maliyetli oluyor hem de sıcak çatışma yaşanmadığı için gündelik hayata pek etki etmiyordu. Cumhurbaşkanı Karzai ise gece operasyonlarının yapıldığı bölgelerden bu operasyonların durdurması için halkın kendisine baskı yaptığını ve gece operasyonlarının yabancı güçlere karşı halkın kin beslemesine ve terör örgütlerine katılmalarına neden olduğunu ifade ediyordu.³³ Cumhurbaşkanı Karzai, ABD ile imzalanması gereken Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı, gece operasyonları durdurulmazsa ve ülkede istikrar sağlanmazsa imzalamayacağını açıklamış ve sonuçta imzalamamıştır.

1.1.6 Yeraltı Kaynakları

Afganistan, savaşlar ve istikrarsızlıklar nedeniyle gelişmemiş bir ülke konumunda olsa da, sahip olduğu yeraltı kaynakları açısından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Ülkede keşfedilen başlıca yeraltı kaynakları arasında doğalgaz, petrol, altın, bakır, kobalt, demir, uranyum, kurşun, çelik, krom, nikel, kömür, niobium ve dünyada nadir elementler olarak bilinen ve günümüz teknolojisi açısından hayati öneme sahip olan lantanyum, seryum, neodimium, lityum ve değerli taşlar sayılabilir.

³² DW Türkçe, "NATO operasyonunda çocuklar öldü", 2011, <http://www.dw.com/tr/nato-operasyonunda-%C3%A7ocuklar-%C3%B6ld%C3%BC/a-15115396> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³³ Amerikanın Sesi, "Karzai: Amerikan Askeri Operasyonları Azalsın", 2010, <https://www.amerikaninsesi.com/a/karzai-amerikan-askeri-operasyonlar-azalsn-107993724/889339.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Afganistan’da istikrar ve barışın tam olarak sağlanamamasının en önemli nedenlerinden biri de, ülkedeki yeraltı kaynaklarının henüz tam olarak keşfedilememesi dolayısıyla da, bunların ülkenin ve halkın istifadesine sunulamamasıdır. Ülkenin yeraltı kaynaklarının yaklaşık yüzde 33’ünün keşfedildiğini ve bunun değerin bir trilyon dolar olduğunu belirten yeni Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai, Çinli yatırımcılar ve tacirlerle yaptığı görüşmesinde, Afganistan’ın sadece demir ve bakır alanında gelecek on yıl içerisinde dünyanın en büyük demir ve bakır ihracatı yapan ülkeleri arasında olabileceğini ifade etmiştir. Ancak bunun için ülkede raylı sistem ağının geliştirilmesinin, yolların yapılmasının ve gençlerin eğitilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai, ülkedeki su kaynaklarının 26 bin megavat elektrik üretimine imkân sağlayacağını belirtmiştir ve yapılan araştırmalara göre güneş enerjisiyle yıllık 80 bin ile 150 bin megavat elektrik üretebilmek mümkün olabilir.³⁴

Afganistan’ın keşfedilen yeraltı kaynaklarının değerinin ve miktarının ne kadar olduğu konusunda -kesin bir bilgi olmamakla beraber- bazı tahminler mevcuttur. Amerikalı yetkililer ve Pentagon, Afganistan’da değeri yaklaşık bir trilyon dolar olan yeraltı kaynaklarının varlığını ifade etmektedirler. Afgan ekonomist Sayfuddin Sayhan, ülke yeraltı kaynaklarının gerçek değerinin altı trilyon dolar olduğunu³⁵; Afganistan’ın eski Madenler Bakanı Wahidullah Shahrani ise, ülke yeraltı kaynaklarının üç trilyon dolar değerinde olduğunu belirtmiştir. Afganistan’ın keşfedilen demir kaynaklarının 421 milyar dolar, bakırın 274 milyar dolar, niobiumun 81 milyar dolar, kobaltın 51 milyar dolar ve altının 25 milyar dolar değerinde olduğu tahmin edilmektedir.³⁶

2011 yılına kadar tespit edilen doğalgaz yatakları, ülkenin kuzey bölgelerinde daha çok Serpul, Faryab, Şibirgan ve Mezar-i Şerif’te bulunmaktadır. Sovyetler Birliği dönemindeki tahminlerine göre, Afganistan’da 88 milyon varil petrol, beş

³⁴ BBC Farsça, “غني: تا ۱۰ سال آینده افغانستان از بزرگترین صادرکنندگان آهن و مس خواهد بود” (Ghani: Afganistam Gelecek On Yılda En Büyük Demir Ve Bakır İhracatçısı Olur), 2015, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2015/06/150624_k05_ghani_chaina_meeting (Erişim Tarihi:14/04/2017)

³⁵ Arif FARAHMAND, Cem SEY, “Afganistan’ın Gizlenen Serveti”, DW Türkçe, <http://www.dw.de/afghanistan%C4%B1n-gizlenen-serveti/a-5690520> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³⁶ BBC Farsça, “یک هزار میلیارد دلار ارزش معادن زیرزمینی افغانستان” (Afganistan’ın Yeraltı Kaynaklarının Değeri Bin Milyar Dolar), 2012, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/06/100614_k01_afghan_mines (Erişim Tarihi:15/04/2017)

trilyon feet t p doğalgaz rezervi bulunmaktadır. Amerikalı ve Afgan yetkililerine göre Afgan-Tajik havzasında yaklaşık 1.6 milyar varil petrol ve Amu Derya bölgelerinde ise beş trilyon feet k p doğalgaz rezervi bulunmaktadır.³⁷ Şibirgan Afgan Gaz Başkanı Salih Muhammad Fazli'ye göre, Amerikalıların yaptığı araştırmaların gerçek sonucu Afganistan'ın kuzeyindeki doğalgaz miktarının  c trilyon m³ olduğu yönündedir.³⁸ Afganistan, aynı zamanda zengin petrol yataklarına da sahiptir. 2010 yılında Maden ve Petrol Bakanlığı ve uluslararası jeologların ortak çalışmaları sonucu Mezar-i Şerif ve Şibirgan bölgesinde 1.8 milyar varil petrol rezervi keşfedilmiştir. Ülkenin Afgan-Tacik bölgesinde ise 1.6 milyar varil petrol rezervi olduğu bilinmektedir.³⁹

Şili'den sonra dünyadaki en büyük bakır rezervine sahip olduğu tahmin edilen Afganistan'ın sadece Mis Aynak bakır madeninin 240 milyon tonluk bakır rezervine sahip olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁰ Değeri 404 milyar dolar olarak açıklanan ve yüksek kaliteli bakıra, gümüşe sahip olan bu yatak için yapılan açık artırmayı, Çin Metalürji İşletmeleri MCC şirketi, Amerikan, Kazak, Kanadalı ve Rus rakiplerini geçerek kazanmış ve 2008 yılında anlaşma imzalamıştır. Anlaşmaya göre, Çinli MCC şirketi burada beş milyar dolarlık yatırım, 400 megavatlık elektrik santrali ve Tacikistan'a doğru bir demir yolu yapımı üstlenmiştir.

Sadece Afganistan'ın değil, bölgenin de en büyük demir yatağı olan Hacigak, 12 km uzunluk ve 550 metre derinliğe ve iki milyar ton demire sahiptir. Bu demir

³⁷ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, “Afganistan: Sektörler”, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewerUlkeler.jspx;jsessionid= QpG_av6xiiCrtqV1wMzto8kpMWBbALPwvg9f1H1tKBXTdCOCdkL!2143186951?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-159416&countryName=Afganistan& afrLoop=1098376637987579& afrWindowMode=0& afrWindowId=null#!%40%40%3FcountryName%3DAfganistan%26_ afrWindowId%3Dnull%26_ afrLoop%3D1098376637987579%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-159416%26_ afrWindowMode%3D0%26_ adf.ctrl-state%3D1cfgj07i0f_4 (Erişim Tarihi:14/05/2017)

³⁸ Afghan Paper, “نخاير گاز افغانستان بيش از 3 تریلیون متر مکعب” (Afganistan'ın Doğalgaz Rezervi  c Trilyon m³), 2011, <http://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=30292> (Erişim Tarihi:14/05/2017)

³⁹ NTV Haber, “Afganistan'da Yeni Petrol Yatakları”, 2010, http://www.ntv.com.tr/dunya/afganistanda-yeni-petrol-yataklari.1Q2rFjA3_kqa6q7IT6LQ4g (Erişim Tarihi:15/04/2017)

⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, “Afganistan: Sektörler”, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewerUlkeler.jspx;jsessionid= QpG_av6xiiCrtqV1wMzto8kpMWBbALPwvg9f1H1tKBXTdCOCdkL!2143186951?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-159416&countryName=Afganistan& afrLoop=1098376637987579& afrWindowMode=0& afrWindowId=null#!%40%40%3FcountryName%3DAfganistan%26_ afrWindowId%3Dnull%26_ afrLoop%3D1098376637987579%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-159416%26_ afrWindowMode%3D0%26_ adf.ctrl-state%3D1cfgj07i0f_4 (Erişim Tarihi:14/05/2017)

maden yatağının işletilmesini Hindistanlı Hint Çelik Şirketi ve (1/4 oranında işletme hakkına sahip olan) Kanadalı Kilo Goldines Şirketi (1/4 oranında işletme hakkına sahip olan) üstlenmiştir. Hindistan, bu madene, 14 milyar dolarlık bir yatırım yapmayı ve Hacigak madeninden İran'ın Çabahar limanına kadar bir demir yolu yapmayı üstlenmiştir. ABD Jeoloji Araştırmaları Kurumu'na göre, sadece Hacigak bölgesinde bulunan bakır, altın, çinko, demir ve lityum gibi kaynakların değeri 700 milyar dolara yakındır. Yine aynı kuruma göre, Helmand'daki Hanneşin dağındaki nadir elementlerin değeri 80 milyar dolar olarak tespit edilmiştir.⁴¹ Afganistan, dünyada Bolivya'dan sonra en büyük lityum rezervine sahip olan ülkedir. Dünyadaki nadir elementlerin yüzde 97'sini elinde bulunduran Çin'in kendi artan ihtiyaçlarını karşılamak için ihracatı kısıması nedeniyle, Afganistan'ın zengin lityum rezervleri Avrupa ve sanayi ülkelerinin büyük ilgisini çekmektedir.⁴²

1.1.7 Planlanan Doğalgaz ve Enerji Hatları

Afganistan'dan geçmesi planlanan ve üzerinde çalışmaların devam ettiği iki önemli projeden biri TAPI'dir (Turkmenistan Afghanistan Pakistan India). Bu proje, 20 yılı aşkın süredir Türkmenistan doğalgazını Afganistan üzerinden Pakistan ve Hindistan'a taşımayı hedefleyen bölgenin en büyük projelerinden birisidir. 1.800 km uzunluktaki projenin 735 km'sinin Afganistan'dan geçmesi ve projenin tamamlanması için yaklaşık olarak yedi ila 10 milyar doların harcanacağı düşünülmektedir. Afganistan'ın, TAPI projesinden transit ücreti olarak yılda 400 milyon dolar ve yüzde 16 oranında pay elde edeceği öngörülmektedir.⁴³ Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai, projenin hayata geçmesi için güvenliği sağlayacaklarını ve bu projenin ülkenin ekonomisinin temelini oluşturacağını ve Afganistan'ı Güney Asya ve Orta Asya'yı birbirine bağlayan önemli bir ülkeye dönüştüreceğinin altını çizmiştir.

⁴¹ Sabah Gazetesi, “ABD Şirketlerinin Gözü Afganistan’da”, 2011, <http://www.sabah.com.tr/dunya/2011/09/26/abd-sirketlerinin-gozu-afganistanda> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

⁴² DW Türkçe, “Afganistan’ın Hazineleleri”, 2013, <http://www.dw.com/tr/afganistan%C4%B1n-hazineleleri/a-16931926> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

⁴³ Weyda BARAKİ, “اشراف غني: پروژه تاپی اساس اقتصادی افغانستان را تشکیل میدهد” (Ashraf Ghani: TAPI Afghanistan Ekonomisinin Temelini Oluşturuyor), Radio Azadi Dari, <https://da.azadiradio.com/a/27426357.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

CASA1000, yani Orta Asya Güney Asya (Central Asia & South Asia) Elektrik İletim ve Ticaret Projesi, 1.300 megavat Tacikistan ve Kırgızistan elektriğini Afganistan üzerinden Pakistan'a taşımayı hedeflemektedir. Proje için Afganistan 404 milyon dolar, Pakistan 232 milyon dolar, Tacikistan 301 milyon dolar ve Kırgızistan 233 milyon dolar, toplamda ise, 1.17 milyar dolar yatırım yapılmıştır.⁴⁴ 1.227 km uzunluktaki projenin, 562 km'si Afganistan üzerinden geçecek ve proje gerçekleştiği takdirde Afganistan yıllık olarak 65 milyon dolar transit ücreti elde edecek ve 1.300 megavat elektriğin 300 megavatını kendi ihtiyacı için kullanacaktır.⁴⁵ Ayrıca, bu projeye Özbekistan ve Türkmenistan elektriğinin de Afganistan üzerinde Güney Asya'ya taşınma şansı mevcuttur ve Afganistan, sahip olduğu büyük akarsular, nehirler ve tepe dağlarıyla hidroelektrik, güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi gibi temiz enerji üretebilme yeteneğine ve bunları dışa satma potansiyeline de fazlasıyla sahiptir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti eski Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, 2013 yılında yaptığı Afganistan ziyareti sırasında, Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile yaptığı görüşmesinde, zengin su kaynaklarına sahip olan Afganistan'da, elektrik üretim sektörüne toplamda 23 bin megavatlık yatırım yapılma potansiyeli olduğunu ve bunun 30 milyar dolarlık yatırım demek olduğunu ifade etmiştir.⁴⁶

Afganistan, Güney Asya ve Orta Asya ülkeleri arasındaki ticari ürünlerin taşınması için en uygun ve kısa transit mesafesine sahip olan tek ülkedir. Özellikle ABD'nin desteklediği TAPI ve CASA1000 gibi projeler, sadece Afganistan'ın değil, bölgenin ekonomik anlamda kalkınmasını, ticari anlamda birleşmesini ve siyasal anlamda mevcut sorunların çözülüp bölgeye istikrar ve barışın egemen olmasını sağlayabilir. ABD, ülkedeki yeraltı kaynakların çıkartılması konusunu da destekleyen ülkelerin başında gelmektedir.

Gerek ülkenin yeraltı kaynaklarının çıkartılması ve kullanılması, gerekse de ülkeden geçmesi planlanan enerji, doğalgaz ve demir hatları projeleri hayata

⁴⁴ Hamayon KOHESTANİ, "معرفی و ساختار پروژه کاسا یک هزار" (CASA1000'in Tanıtımı Ve Yapısı)", Pajhwok, <http://www.pajhwok.com/dr/opinions/%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D9%88-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%BE%D8%B1%D9%88%DA%98%D9%87-%DA%A9%D8%A7%D8%B3%D8%A7-%D9%8A%DA%A9%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

⁴⁵ Sahar LIWAL, "کاسا یک هزار" و مفاد آن به افغانستان (CASA1000 Projesinin Uygulanması ve Afganistan'a Yararı)", Radio Azadi Dari, <https://da.azadiradio.com/a/25479393.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

⁴⁶ Sabah Gazetesi, "Afganistan'da 'altın' bulduk", <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2013/03/05/afganistanda-altin-bulduk> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

geçirildiği takdirde, hem Afganistan'a yıllık milyarlarca dolarlık gelir, milyonlarca istihdam olanağı, ülkenin kalkınması, ülkeye refah, barış ve istikrarın gelmesini sağlayacak, hem de aynı şekilde, bölge ülkeleri ve huzuru için de faydaları olacaktır. Ayrıca, bölge ülkeleri arasında olan sorun ve anlaşmazlıkların da çözüme kavuşmasını sağlayacaktır. Rekabetin yerini işbirliği alacaktır. Amerikalı yetkililer, 2010 yılında, Afganistan'da, daha fazla yeraltı kaynakların araştırılması ve keşfedilmesi için gelecek dört- beş yıl içerisinde 200 milyon dolar ayıracıklarını belirtmiştir. ABD ve Dünya Bankası, Ekim 2010'da, Amerikalı tüccar ve yatırımcıların Afganistan yeraltı kaynakları ve tarım alanlarına yatırım yapmalarını teşvik etmek amacıyla, New York'ta bir konferans düzenlemiştir.⁴⁷

Afganistan'ın jeopolitik ve jeoekonomik konumuna ek olarak, zengin yeraltı kaynaklara ve önemli bölgesel projelerin transit ülkesi olabilme potansiyeline sahip olması, bu ülkenin ABD ile ikili ilişkilerinin gelişmesini sağlayacaktır. Afganistan, bu yeraltı zenginliklerinden yararlanabilmek için en yakın ve büyük destekçisi ABD'nin siyasal, ekonomik, askeri ve teknik yardım ve desteklerine ihtiyaç duymaktadır. Çünkü Afganistan, yeraltı kaynaklarını kullanabilmesi için gerekli olan beşeri, ekonomik ve teknolojik olanaklara sahip değildir. Ayrıca Afganistan, her iki ülkenin de ortak düşmanı olan terörizmden dolayı, kendi güvenliğini tam olarak sağlayamamakta; bu ise, hem Afganistan'ın hem de ABD'nin ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlarını tehdit etmektedir. Afganistan, güvenliğini ve uzun vadeli gelişmesini sağlayabilmek için güçlü bir devletin desteği ve yardımlarına gereksinim duymaktadır. Dolayısıyla, Afganistan'a bu destekleri stratejik işbirliği ortağı olan ABD, sahip olduğu dünyadaki üstün konumu ve gücüyle sağlayabilir ve bu ülkenin kalkınmasına hayati derecede yardım ve desteklerde bulunabilir. Her iki ülkenin de çıkarı ve yararı için olacak olan bu anlamdaki işbirliği, ikili ilişkilerin gelişmesi ve daha da güçlenmesini sağlayarak, güçlü temellerin de atılmasını sağlayacaktır. Afganistan'ın terörizmden kurtulması, ABD'ye sadece ekonomik veya güvenlik anlamında bir yarar sağlamayacaktır, aynı zamanda Washington'a uluslararası toplum nezdinde de siyasal anlamda prestij kazandıracaktır.

Beyaz Saray'da göreve başlamasından sonra Afganistan politikasını gözden geçirme kararı alan yeni Başkan Donald Trump'a, Temmuz 2017'de danışmanları

⁴⁷ Shahab, a.g.e., ss. 97-98.

savaş sonrası 16 yıl Afganistan'da kalma nedeni olarak, bu ülkenin sahip olduğu zengin yeraltı kaynaklarının karlı bir şekilde Batılı şirketler tarafından çıkartılmasını ifade etmişlerdir. Beyaz Saray, Afganistan'ın yeraltı zenginliklerini Afgan yetkililerle görüşmek üzere ülkeye heyet göndermeyi planlamaktadır. Yetkililere göre, Başkan Trump, Afganistan'ın yeraltı kaynaklarını her iki tarafın da kazanacağı, ülke ekonomisini güçlendirecek, Amerikalılara iş imkânı sağlayacak ve ABD'ye, Çin'in tekelleştirdiği nadir elementler pazarında çok değerli bir konum sağlayacak önemli unsur olarak görmektedir.⁴⁸ Afganistan'ın yeraltı kaynaklarına daha önceki ABD başkanları olan George W. Bush ve Barack Obama yönetimleri de ilgi göstermişlerdir.

1.1.8 Bölgesel Dinamiklerin İkili İlişkiler Üzerindeki Etkileri

11 Eylül saldırıları sonrası, Afganistan, hem bölge ülkeleri, hem de uluslararası toplum ile karşılıklı saygı, içişlere müdahalede bulunmama ve iyi niyet ilkelerini ön planda tutarak siyasal, ticari ve ekonomik ilişkiler kurma çabası içerisine girmiştir. Bu anlamda, 22 Aralık 2002 tarihinde, Kabil'de, Afganistan, Çin, Pakistan, İran, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan arasında imzalanan ve ticaret, transit ve yatırım alanlarında işbirliğini kapsayan “İyi Komşuluk İlişkileri Bildirisi” bu çabanın bir göstergesidir. İyi Komşuluk İlişkileri Bildirisi’ni imzalayan ülkeler, karşılıklı yapıcı ve verimli ilişkiler kurmayı, toprak bütünlüğüne saygılı olmayı, karşılıklı saygıyı, içişlere müdahalede bulunmama, dostça ve işbirliği temelli ilişkiler kurmayı taahhüt ve kabul etmişlerdir.⁴⁹ Bu bildiri, Afganistan’ın komşu ve bölge ülkeleri ile dış ilişkileri açısından önemli bir yere sahiptir. Coğrafi, etnik, dinsel ve kültürel yakınlık, halklararası ilişkiler ve ekonomik ve ticari ilişkilerin varlığı bunu doğrulayan önemli unsurlardandır. Ancak bu ülkelerin çoğunun yarım asırdır Afganistan’ın içişlerine müdahalede bulunmaları ve bu ülkede nüfuz oluşturma çabaları, Afgan – Amerikan ikili ilişkilerinin bir yandan daha fazla önem

⁴⁸ Mark LANDLER, James RİSEN, “Trump Finds Reason for the U.S. to Remain in Afghanistan: Minerals”, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2017/07/25/world/asia/afghanistan-trump-mineral-deposits.html> (Erişim Tarihi:26/07/2017)

⁴⁹ Abdulghafoor Arzo, *Afghanistan Wa Jameayi Jahani (Afganistan Ve Uluslararası Toplum)* (1. Baskı), Afganistan Dışişleri Bakanlığı, Kabil, 2010, ss. 187-188.

kazanmasına neden olurken, diğer yandan da ikili ilişkilerin gerilmesine ve karmaşık bir durum almasına neden olmaktadır. Bu bölümde, bu ülkelerin ikili ilişkileri Afganistan ve ABD arasındaki ilişkilere etkileri incelenmektedir.

1.1.9 Rusya Federasyonu

Afganistan ile Rusya Federasyonu (Rusya) arasındaki ilişkilerin geçmişi 15. yüzyıla dayanmaktadır. Bu dönemde, Rusya'nın ilk elçisi, İvan Vasilyeviç zamanında, Timurilerin başkenti Herat'a gelmiş ve ikili ilişkiler bu dönemde kurulmuştur.⁵⁰ Çarlık Rusyası'nın Afganistan'daki ilk Büyükelçiliği, Çarlık Rusyası ile Birleşik Krallık arasındaki Büyük Oyun siyaseti çerçevesinde Dost Muhammad Han döneminde, Birleşik Krallık'ın nüfuzunu önlemek amacıyla açılmış ve Captain Viktovich ilk Büyükelçi olarak atanmıştır.⁵¹ Bu arada, Çarlık Rusyası'nda Vladimir Lenin önderliğindeki Bolşevikler, Ekim 1917 tarihinde bir devrim gerçekleştirirken, Afganistan'da ise, Kral Amanullah Han, Üçüncü İngiliz Afgan Savaşı sonrası, 19 Ağustos 1919 tarihinde Rawalpindi Antlaşması ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Her iki ülkede de yaşanan önemli gelişmeler sonrası, ikili ilişkiler, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Afganistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk devlet olmasıyla birlikte gelişmeye devam etmiştir.⁵² Ayrıca Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Barış Antlaşması'nın bir maddesinde "Taraflar, İran ve Afganistan'ın siyasi ve ekonomik bağımsızlıkları ile topraklarının bütünlüklerine saygı duyacaklardır." açıklaması ile hukuken de tanınmış olmaktadır. Bu arada, Kral Amanullah Han döneminde, Nisan 1919'da General Muhammad Wali Han, Afganistan'ın Büyükelçisi olarak atanmıştır. Her iki ülkede yaşanan gelişmeler

⁵⁰ Aqila Narges Rahmani, Abbas Husaini, *Pas Az Enzawa (Yalnızlık/İzolasyon Sonrası)* (1. Baskı), Kabil Stratejik Araştırmalar Merkezi, Kabil, 2012, s. 277.

⁵¹ Mirwais Balkhi, "Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale Rusiya" (Afganistan'ın Rusya Dış Politikası), Tamanna, F. (Eds.), *Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)* (Birinci Cilt), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2014, s. 289.

⁵² Aziz Aryanfar, *Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi (Afganistan ve Dünya: Amerika ve Avrupa Ülkeleri)* (İkinci Cilt), Afganistan Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, Kabil, 2007, s. 273.

sonrası, 28 Şubat 1921’de Kabil’de Dostluk Anlaşması ve 1926 yılında ise, Tarafsızlık ve Saldırmazlık Anlaşması (Paghman Anlaşması) imzalanmıştır. Kral Amanullah Han’ın 1929 yılında gerçekleştirdiği Moskova ziyareti sonrası, ikili ilişkiler daha da gelişmiştir.⁵³

İkili ilişkiler, Afganistan Cumhurbaşkanı Muhammad Dawood Han’ın son yıllarına kadar üst düzeyde seyretmiştir. Afganistan, Sovyetler Birliği’nin yardımlarını en fazla alan ülkelerden birisi olmuş, karşılıklı ziyaretler artmış, Sovyetler Birliği, Afganistan’ı Durand ve Peştunistan meselesi gibi siyasal, ekonomik ve askeri anlamda desteklemişken, ABD ise, İkinci Dünya Savaşı’na kadar Afganistan’la fazla alakadar olmamıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, uluslararası düzende meydana gelen gelişmelerden Afganistan’ın önemini anlamaya başlamış ve bu ülkeye 1950 ile 1971 yılları arasında 286 milyon doların üzerinde karşılıksız yardım ve borç vermiştir.⁵⁴ Ancak bu yardımlar, Sovyetler Birliği’nin yaptığı yardımlara göre çok azdır.

Afganistan, jeopolitik konumu sebebi ile Soğuk Savaş döneminde, Batı bloğunun başını çeken ABD ve Doğu bloğunun başını çeken Sovyetler Birliği arasındaki rekabetin yaşandığı ülkelerden birisi olmuştur. Bu dönemde Afgan yetkililerinin Washington veya Moskova’yı ziyaret etmeleri ya da ABD veya Sovyetler Birliği yetkililerinin Kabil’i ziyaret etmeleri, iki süper güç arasındaki rekabeti arttıran bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Yani Kabil’in Washington’a yaklaşması Moskova’yı, Moskova’ya yaklaşması ise, Washington’u kızdıırıyordu. Örneğin, 1977 yılında ABD Başkanı Jimmy Carter, Afganistan Cumhurbaşkanı Dawood Han’ı, Washington’a davet etmiş, Cumhurbaşkanı Dawood Han’ında Batı dostu ülkelerini ziyaret etmeye ve Batı ile yakınlaşmaya başlaması üzerine, 13 Nisan 1977 yılında, Sovyetler Birliği lideri Leonid Brejnev, Cumhurbaşkanı Dawood Han’ı Doğu bloğundan uzaklaşmaması konusunda uyarmıştır. Sovyetler Birliği’nin uyarılarını dikkate almayan Cumhurbaşkanı Dawood Han’a, 27 Nisan 1978’de Hafızullah Amin başkanlığında kanlı bir darbe yapılmış ve Cumhurbaşkanı Dawood Han öldürülmüştür. Yerine geçen Cumhurbaşkanı Hafızullah Amin de, ABD ile yakınlaşmaya başlayınca, 27 Eylül 1979 tarihinde Sovyetler Birliği Afganistan’ı işgal etmiştir. Afganistan’ın

⁵³ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi, , s. 274.

⁵⁴ Ahmadi, a.g.e., s. 111.

Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi sonrası ABD'nin dış politikasında Afganistan dikkate alınmaya başlanmıştır. Başkan Jimmy Carter, Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesini ABD'nin ulusal çıkarlarına tehdit olarak yorumlamıştır.⁵⁵

Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi ABD'yi çeşitli nedenlerden ötürü rahatsız etmiştir; Afganistan, jeostratejik konumu itibarıyla zengin yeraltı kaynaklara sahip Ortadoğu bölgesi ve Basra Körfezi'ne yakın ve sıcak Hint Okyanusu'nun güzergâhı üzerinde yer almaktadır. Ayrıca, ABD'nin eski müttefiki İran'da, yaşanan İşlam Devrimi sonrası, olası Sovyetler Birliği-İran ittifakı, ABD'nin bölgedeki müttefiki Pakistan ve ABD'nin bölgedeki çıkarları için ve komünizmin diğer ölkelere yayılma tehlikesi bağlamında ciddi tehdit anlamına gelmektedir.

Tüm bu sebeplerden ötürü, ABD, Afganistan'daki komünist rejime karşı direnen Afgan Mücahitlerini, Sovyetler Birliği'nin 15 şubat 1989 yılında Afganistan'dan geri çekilmelerine kadar her anlamda desteklemiştir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesiyle birlikte, ABD'nin Afganistan'a ilgisi azalmış; zaten hemen sonrasında 25 Aralık 1991'de, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılmasıyla beraber, artık bir komünizm tehlikesi de kalmamıştır. Dolayısıyla, Afganistan, ABD'nin Merkezi İştihbarat Teşkilatı-CIA ve Pakistan'ın istihbarat teşkilatı olan ISI'nın yardım ve destekleriyle dünyanın farklı ölkelerinden Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmaları için eğitilip getirilen 35.000 radikal İşlamcı gruplar ve diğer sorunlarla kendi kaderine terk edilmiştir. Çoğu Arap ölkelerinden 1981-1992 yılları arasında getirilen bu radikal İşlamcı gruplar, Pakistan'daki medreselerde eğitilmişlerdir.⁵⁶

11 Eylöl Saldırıları sonrası dönemde, Rusya da, uluslararası toplumla birlikte ABD'nin yanında terörizmle mücadelede yer almıştır. Bu dönem itibarıyla Afganistan ve Rusya ilişkileri, siyasal, ekonomik ve askeri alanda yeniden ele alınmış ve normal şekilde devam ettirilmeye başlanmıştır. 28 Eylöl 2002 tarihinde, Rusya'nın Kabil Büyökelçiliği ve 14 Ekim 2002'de de bu ölkenin başkonsolosluğu Mezar-i şerif'te açılmıştır. Ayrıca bu ölkenin Ticari ve Ekonomik Temsilciliği de

⁵⁵ Ahmadi, a.g.e., s. 210.

⁵⁶ Sayed Mahdi Alizada Musawi, *Afghanistan Rishayabi wa Bazkhvani Tahawwulate Muaser (Afganistan 'ın Çağdaş Gelişmelerinin Temelini Bulmak Ve Yeniden Değerlendirmek)* (1. Baskı), Entesharate Kish Mehr, Kum, 2002, ss. 183-184.

Kasım 2002’de faaliyete başlamıştır.⁵⁷ Afganistan Geçici Hükümet Başkanı Hamid Karzai’nin, Mart 2002’de Moskova’ya yaptığı resmi ziyaret sonrası, ikili ilişkiler de hızla gelişmeye başlamıştır.⁵⁸

Rusya, Taliban sonrası dönemde, Afganistan’nın yeniden yapılandırılması sürecinde her zaman önemli yer edinmek istemiştir. Dolayısıyla, ABD ve NATO ile yakından işbirliği yapmış ve Afganistan’da güvenliğin sağlanmasına önemli katkıda bulunmuştur. Moskova, ABD ve NATO ile işbirliği yapmayı, kendisinin ve Orta Asya’nın güvenliğini sağlamak, Orta Asya’yı radikal örgütlerden korumak, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerle ve Batı ile iyi ilişkiler kurmak ve Afganistan’ın yeniden yapılandırılmasında yer almayı faydalı görmüştür.⁵⁹ Bu nedenle, 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde, uluslararası terörizmle mücadele, Afganistan’ın güvenliğinin sağlanması, uyuşturucu ile mücadele ve ülkenin yeniden yapılandırılması süreçlerinde, Rusya, ABD ve NATO ile işbirliği yapmıştır. NATO ve ABD’nin Afganistan’da terörizmle mücadele etmek için ihtiyaç duyduğu teçhizatların, bu ülke ve Orta Asya ülkeleri üzerinden Afganistan’a sevkiyatına ve ABD’nin, 2001 yılında bazı Orta Asya ülkelerinde askeri üsler kurmasına karşı çıkmamıştır.

Rusya’ya göre, kendi güvenliği ve Orta Asya ülkelerinin güvenliğinin sağlanması için öncelikle güvenliği tehdit eden Afganistan’daki terörizm sorununun son bulması gerekmektedir. Rusya ve Afganistan’a göre, Pakistan’daki radikal terör örgütlerinin Afganistan’da nüfuz oluşturmaları ve Pakistan’daki varlıkları, her iki ülkenin de güvenliğini ciddi şekilde tehdit etmektedir. Rusya ve Afganistan, Orta Asya ve bölgedeki radikal İslamcı terörün kaynağının Pakistan’da olduğunu defalarca ifade etmiştir.⁶⁰ Rusya, Afganistan’ın, özellikle de Orta Asya ülkeleriyle sınırı olan kuzey bölgelerinin güvenlik sorunlarından ciddi anlamda tedirginlik duymaktadır. Çünkü Afganistan’ın kuzey bölgelerinin güvensiz ve istikrarsız olması, Rusya’nın ulusal güvenliği ve çıkarlarını doğrudan etkilemektedir. Böyle bir durumda, terör örgütleri ve radikal düşünceler için uygun bir ortam oluşmuş olacak ve hem teröristlerin ve radikal düşüncelerin, hem de uyuşturucunun Orta Asya

⁵⁷ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi, , s. 276.

⁵⁸ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 281.

⁵⁹ Balkhi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 304.

⁶⁰ Balkhi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 290.

ülkeleri üzerinden Rusya'nın içine doğru ilerlemesi adına uygun bir zemin hazırlanmış olacaktır. Dolayısıyla, Rusya'nın bu anlamda ABD ile işbirliği yapması, Afganistan'ın güvenliğinin ve istikrarının sağlanmasında olumlu rol oynamış olacaktır.

Rusya'yı tehdit eden başka bir unsur da uyuşturucudur. Moskova'ya göre, yıllık 30 ton üzerinde eroin Afganistan'dan Rusya'ya girmektedir. Bunların sadece yüzde 10'u Uyuşturucuyla Mücadele Güçleri tarafından ele geçirilmektedir. Bunun önüne geçmek için, ABD ile uyuşturucuyla mücadele alanında ortak işbirliği yapmaktadır.⁶¹ Rusya ve ABD'nin Nangarhar'da uyuşturucuyla mücadele için yaptıkları ortak operasyonlar, buna örnek olarak gösterilebilir.⁶² Rusya, Taliban rejimi sonrası Afganistan'ın yeniden yapılandırılması sürecine ve Afganistan'ın siyasal ve ekonomik kalkınmasına destek vermiş ve ülkenin askeri gücünün artırılması konusunda yardım etmeye istekli olmuştur. Moskova, siyasal anlamda uluslararası ve bölgesel alanda Afganistan'a destek vermektir. Örneğin; Afganistan'ın Şangay İşbirliği Örgütü'ne üyeliğini desteklemektedir.⁶³ Ekonomik olarak da Afganistan'a yardım ve destek vermektedir. Rusya eski Başkanı Dmitri Medvedev, daha önce, Afgan Güvenlik ve Savunma Güçleri'nin artırılması için yardım etmeye hazır olduklarını⁶⁴ ve Afgan Güvenlik Güçleri'nin eğitilmesi ve Afganistan'a askeri teçhizatların satılması konusunda da yardım edebileceklerini ifade etmiştir. Nitekim ABD ve Rusya, Afgan Güvenlik ve Savunma Güçleri'nin ihtiyaçlarını karşılamak için mutabakat sağlamış⁶⁵ ve Rusya ile ABD'nin bu alanlardaki işbirliğinin devam etmesi Afganistan ile ABD'nin ikili ilişkileri açısından da önem arz etmektedir.

⁶¹ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 282.

⁶² The Killid Group, "حمله مشترک روسیه و امریکا بر مراکز تولید مواد مخدر در ننگرهار" (*Rus Ve Amerikan Askerlerinin Nangarhar'daki Uyuşturucu Merkezlerine Operasyonu*), 2010, <http://tkg.af/%D8%AD%D9%85%D9%84%D9%87-%D9%85%D8%B4%D8%AA%D8%B1%DA%A9-%D9%85%D8%B3%DB%8C%D9%87-%D9%88-%D8%B1%D9%88%D8%B3%DB%8C%D9%87-%D9%88-%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D8%A7-%D8%A8%D8%B1-%D9%85%D8%B1%D8%A7%DA%A9%D8%B2-%D8%AA%D9%88%D9%84%DB%8C/> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

⁶³ FarsiRu, "حمایت روسیه از عضویت افغانستان در سازمان شانگهای" (*Rusya'nın Afganistan'ın Şanghai'e Üyeliğine Desteği*), 2011, <http://www.farsi.ru/doc/4665.html> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

⁶⁴ BBC Farsça, "کرزی در باره تجهیزات نظامی به غرب هشدار داد" (*Karzai Askeri Teçhizatlarla İlgili Olarak Batı'yı Uyardı*), 2009, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2009/01/090125_a-karzai-military-equipment.shtml (Erişim Tarihi:15/05/2017)

⁶⁵ Rahmani, Husaini, a.g.e., ss. 283-284.

Rusya, 11 Eylül sonrası dönemde, Taliban, El Kaide ve diğer terör örgütlerinin ulusal güvenliğine tehdit oluşturan unsurlarının ülkesine yönelik tehditlerini bertaraf etmek için başta ABD olmak üzere Batı ülkeleri ile işbirliği yapmıştır. Ancak, ABD'nin Afganistan'da daimi askeri üsler kurması, bir yandan Afganistan-Rusya arasındaki ilişkileri doğrudan, diğer yandan da Afganistan-ABD arasındaki ilişkileri de dolaylı olarak olumsuz etkilemektedir. Bunun sebebi, ABD'nin Taliban rejiminin yıkılışı ve terörizmle mücadele sonrası Afganistan'daki askeri varlığını, kendi ulusal çıkarları için bir tehdit olarak algılamakta ve ABD'nin askeri olarak Afganistan'da bulunmasını kabul edememektedir.⁶⁶ Rusya'nın Afganistan'a bu anlamda baskı uygulaması, Afganistan-ABD ilişkilerini menfi anlamda etkileyecektir. Afganistan'ın Rusya'yı dünyanın önemli askeri ve ekonomik gücü olarak görmesi, her iki ülkenin de aynı bölgede yer almaları doğrultusunda, Afganistan'ın İran ve Pakistan ile sorun yaşadığında karşılaştığı ekonomik ve ticari sıkıntılarını gidermek için Rusya'yı bir alternatif olarak görmektedir. Terörizm ve uyuşturucunun her iki ülkenin ulusal çıkarlarına yönelik ortak bir sorun olması ve Rusya'nın geçmişten beri bölgesel ve uluslararası alanda Afganistan'ın bazı iddialarını desteklemesi, bu anlamda Rusya'ya Afganistan'a baskı uygulayabilme avantajı sunmaktadır. Rusya, Afganistan'ın Durand ve Peştunistan iddialarını geçmişte de desteklemekteyken; ABD ise, Pakistan'ı desteklemektedir. Eski Sovyetler Birliği liderleri Nikita Kruşçev ve Nikolay A. Bulganin, Aralık 1955'te Afganistan'a yaptığı ziyaretlerinde Afganistan'ın Peştunistan iddasını desteklediklerini ifade etmiş⁶⁷ ve Nikita Kruşçev "Buraya barışı desteklemek için geldik, eğer bir savaş çıkarsa sizlerle beraber omuz omuza savaşmak istiyoruz"⁶⁸ açıklamasını yapmıştır. Ayrıca Rusya, Afganistan'daki uyuşturucu ticareti ve sorununun ülkede binlerce Amerikalı askerinin varlığına rağmen, çözülmemesini kendisine karşı bir savaş olarak görmektedir. Afganistan'da takip ettiği dış politika hedefleri arasında; teröristleri yenmek, kendi ve komşu ülkelerinin sınır güvenliğini sağlamak, dostça görmediği ittifak oluşumlarını ve uyuşturucu ticaretini önüne

⁶⁶ Balkhi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 301.

⁶⁷ Muhammad Ikram Andishmand, *Munazaayi Durand Wa Aqlaniyate Seyasi (Durand Çatışması Ve Siyasal Gerçekçilik*, (1. Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2013, s. 97.

⁶⁸ Muhammad Nazir Kabir Seraj, *Roydadhayi Nimayi Dowume Saddayi Bist Dar Afghanistan (20. Yüzyılın İkinci Yarısındaki Afghanistan Gelişmeleri)*, Entesharate Maiwand, Kabil, 2005, s. 43.

geçmek vardır.⁶⁹ Dolayısıyla, ABD'nin Afganistan'da takip ettiği dış politika hedeflerinden herhangi birisi, Rusya'nın takip ettiği Afganistan dış politikasına karşı gelecek olursa, göstereceği tepki, Afganistan ile ABD'nin ilişkilerini etkileyecektir. İki ülke arasındaki ilişkilerin tarihsel geçmişine bakığımızda bunun örnekleri mevcut olduğu görülmektedir. Özellikle ABD'nin, 1974'lerden itibaren Sovyetler Birliği'nin Afganistan'da takip ettiği stratejilerine karşı Mücahitleri desteklemesi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı 1979'da işgal etmesine ve Afganistan-ABD arasındaki ilişkilerin tamamen kesilmesine neden olmuştur.

1.1.10 Pakistan İslam Cumhuriyeti

Afganistan-Pakistan ilişkileri, Pakistan'ın 1947 yılında Hindistan ile birlikte bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren sorunludur. Bunun en önemli nedenleri arasında, iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlığı (Durand Sorunu, Peştunistan Sorunu), Afganistan'ın Hindistan ile geçmişten itibaren iyi olan ilişkilerine karşılık Pakistan'ın Afganistan'ı Hindistan ile olası bir savaş durumunda bir stratejik derinlik noktası olarak görmesi ve Pakistan'ın terör örgütlerini destekliyor olması yatmaktadır.

İki ülke arasındaki sorunların kaynağı, Birleşik Krallık'ın Hindistan'ı işgal etmesinden sonra, Birleşik Krallık ile Afganistan arasında imzalanan 1831 tarihli Lahor Anlaşması, 1879 tarihli Gandomak (Gandumak) Anlaşması ve 1893 tarihli Durand Hattı Anlaşması'nda yatmaktadır. İfade edilen bu anlaşmalar sonucunda, Afganistan, hem elindeki bazı topraklarını, hem de dış politika alanındaki yetkilerini kaybetmiştir. Kral Amanullah Han, 1919 yılında Afganistan'ın bağımsızlığını kazanırken, kaybettiği toprakları geri almak için uğraşmış; ancak bir sonuca varamamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, 1947 yılında, Birleşik Krallık, artık eski gücünü yitirmiş ve sömürgesi altındaki bazı ülkelerin bağımsızlıklarını tanımak durumunda kalmıştır. Bunların en önemlisi de Hindistan olmuştur. Hindistan'ın efsanevi lideri Mahatma Mohandas Karamçand Gandhi'nin ülkesinin bağımsızlığını

⁶⁹ Muhammad Saber Huzain, *Afghanistan Dar Dame Gharb (Afganistan: Batı Tuzağında)* (1. Baskı), Ketabfuroshi Zehniyatsazi, Kabil, 2015, ss. 88-89.

1947 yılında Birleşik Krallık'a kabul ettirmiştir. Ardından, Muhammad Ali Cinnah, Hindistan'dan ayrı bir Müslüman ülkesi kurmak için aynı yıl içerisinde Hindistan'dan ayrılmış ve Pakistan adı altında bir ülke kurmuştur. Hindistan ülkesinde kalan Müslümanlar Pakistan'a, Pakistan ülkesinde kalan Hindular ise Hindistan'a göç etmek durumunda kalmışlardır. Müslümanların özgür bir Müslüman ülkesi kurma çabaları, Müslüman Birliği'nin 1916 yılında kurulmasından itibaren zaten söz konusudur.⁷⁰ Bu göç sırasında yaşanan facia niteliğindeki olaylar ise, Pakistan ve Hindistan arasında düşmanlığın başlamasına neden olmuştur.

Birleşik Krallık 3 Haziran 1947 tarihinde, Hindistan'dan çekileceğini açıklayınca, dönemin Afganistan Başbakanı Şah Mahmood Han, 13 Haziran 1947'de, Birleşik Krallık'a bir nota göndermiştir. Notada Durand Anlaşması'nın tekrar gözden geçirilmesini ve Durand sınırının güneyindeki Kuzeybatı Sınır Eyaleti'nin yeniden Afganistan'a bırakılmasını talep etmiştir. Ancak, Birleşik Krallık, Durand Anlaşması ile çizilen Durand sınırının uluslararası alanda iki ülke arasındaki resmi sınır olarak kabul edildiğini ve buna saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir.⁷¹ Afganistan, genel olarak üç nedenden dolayı Durand Anlaşması'nı resmen tanımamaktadır. İlk neden, bu anlaşmanın Afganistan ve Birleşik Krallık arasında belirli bir süre için yapılmış olması ve dolayısıyla, bölgeden Birleşik Krallık'ın ayrılmasından sonra zaten Afganistan'ın olan bu toprakların yeniden Afganistan'a bırakılmasının Afganistan'ın doğal hakkı olduğu anlayışıdır. İkinci neden, Afganistan'ın bu anlaşmayı kabul etmesi durumunda, bu toprakları tamamen kaybedecek olmasıdır. Son olarak üçüncü neden de bu anlaşma ile Peştunların ikiye ayrılması durumudur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Afganistan'ın eski topraklarının üzerinde 1947 tarihinde Pakistan diye bir ülkenin kurulmasına, Afganistan karşı çıkmıştır. 30 Eylül 1947 tarihinde, Pakistan'ın Birleşmiş Milletler'e üyeliğine karşı oy kullanmış olan tek ülke Afganistan olmuştur.⁷² Afganistan ile Pakistan arasındaki sorunlar ve güvensizlikler de bu tarihten itibaren başlamıştır. Her ne kadar 21 Şubat 1948'de iki

⁷⁰ Aziz Aryanfar, *Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afrika (Afganistan Ve Dünya: Asya ve Afrika Ülkeleri)* (Birinci Cilt), Afganistan Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, Kabil, 2007, ss. 142-143.

⁷¹ Muhammad Ikram Andishmand, *Ma Wa Pakistan (Bizler Ve Pakistan)*, Nashre Payman, Kabil, 2007, ss. 56-57.

⁷² Aryanfar, *Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afrika*, , s. 145.

ülke arasında elçilik seviyesinde diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Ancak ikili ilişkiler genellikle sorunlu bir şekilde devam etmiş ve iki ülke arasında olası çıkacak savaş bazı ülkelerin araya girmeleriyle son bulmuştur. Mart 1949 tarihinde, Pakistan'ın iki ülke arasındaki bölgeyi Pakistan'ın ayrılmaz bir parçası olarak ilan etmesi ve aynı yılın Haziran ayında Afganistan'ın Paktiya bölgesini bombalaması sonucu, iki ülke arasındaki gerginlikler artmıştır. Afganistan 26 Temmuz 1949'da Durand Anlaşması dahil tüm eski anlaşmaların feshedildiğini açıklamıştır.

Pakistan'ın kurucusu Muhammad Ali Cinnah'ın 1948 yılında vefat etmesinin ardından, henüz yeni kurulmuş olan bu ülke, güçlü liderini kaybetmiş ve ülkede durumlar kötüye gitmeye başlamıştır. Güçlü komşusu Hindistan'a karşı zayıf olan ve çeşitli toplumsal ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle ülkede başgösteren isyanlar sonrası zamanın Pakistan Başbakanı da dâhil olmak üzere, bazı üst düzey devlet yetkililerinin de öldürülmesiyle daha da sarsılmıştır. Pakistan'da, 1953 tarihinde ordu isyanları bastırmak için iktidara el koymuştur.⁷³ Bu tarihten itibaren, ülkede sınırlı ve kısa ömürlü seçilmiş hükümetler kurulmuş olsa da, ordu, Pakistan'ı yöneten en önemli güç haline dönüşmüştür. İşte bu yıllarda, rakibi Hindistan'a karşı savunma ve askeri gücünü arttırmak isteyen Pakistan yönetimi, Birleşik Krallık ve ABD'ye yakınlaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan Soğuk Savaş döneminde, bu yakınlaşmayı kolaylaştıran ve sağlamlaştıran en önemli unsur olmuştur. Pakistan, bu yakınlaşmanın yararlarını sadece ABD'den aldığı ekonomik ve askeri yardımlarla sınırlı tutmayıp, asıl önemli konu olan sınır anlaşmazlıkları için de bir çözüm aracı olarak kullanmıştır. Pakistan, Merkezi Antlaşma Teşkilatı/CENTO ve Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı/SEATO'ya katılmış ve SEATO'nun 1956 yılında, Durand sınır çizgisini Afganistan ve Pakistan arasındaki resmi sınır çizgisi olarak kabul etmesini sağlamıştır.⁷⁴ Afganistan ise, Durand Anlaşması'nı kabul etmemekte; dolayısıyla Durand sınır çizgisinin Afganistan ve Pakistan arasındaki resmi sınır çizgisini oluşturmadığını, eski anlaşmaların dayatılmış anlaşmalar olması, Pakistan'ın Birleşik Krallık'ın halefi olmadığı, dolayısıyla da, böyle bir hakkının da bulunmadığı ve Pakistan diye bir ülkenin eski anlaşmaların imzalandığı dönemlerde

⁷³ William Goodwin, Çev. Fatma Shadab, *Pakistan* (2. Baskı), Entesharate Qoqnoos, Tahran, 2010, ss. 52-53.

⁷⁴ Muhammad Akmal Ghani Ahmadzai, *Rawabete Seyasi Meyane Afghanistan Wa Pakistan* (Afganistan-Pakistan Siyasi İlişkileri), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2012, s. 115.

var olmadığını belirterek kabul etmemektedir.⁷⁵ Durand Sorunu, aslında diğer bir açıdan, Afganistan için sadece bir toprak veya sınır sorunu olmaktan öte, milliyetçilikle ilgili yani bir Peştunistan Sorunu'dur. Durand Anlaşması ile Afganistan, hem toprak kaybına, hem de nüfus kaybına uğramıştır. Çünkü ülkenin nüfus çoğunluğunu oluşturan Peştunların büyük bir kısmı, Durand sınır çizgisinin Pakistan tarafında kalmış ve Durand Anlaşması sonrası oluşan sınır sorunu ve Durand sınır çizgisinin bugünkü Pakistan tarafında kalan Peştunlarla ilgili sorunların Afganistan lehine çözülmesi, 1893'ten beri Afganistan'ın takip ettiği dış politika amaçlarından bir tanesidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Afganistan, bölgeden çekilme kararı alan Birleşik Krallık'tan Durand Anlaşması ve sınırın bugünkü Pakistan tarafında kalan Peştunların geleceği konularını müzakere etmek istediğini belirtmiştir. Ancak, Birleşik Krallık Durand Anlaşması ile çizilen Durand sınır çizgisinin uluslararası bir sınır olduğunu ve Pakistan ülkesi kurulduktan sonra da sınırın Pakistan tarafında kalan Peştun halkının da Pakistan'a ait olduğu cevabını vermiştir. Afganistan ise, Durand Anlaşması'nın dayatılmış bir anlaşma olduğunu ve zaten anlaşmanın imzalandığı dönemde Pakistan diye bir ülkenin var olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla, hem Durand Anlaşması ile Birleşik Krallık'a bırakılmış olunan bölgenin, hem de buradaki Peştun halkının Birleşik Krallık'ın bölgeden ayrılması ile tekrar Afganistan'a ait olmasının gerekli olduğunu savunmaktadır. Bu durum Başbakan Sardar Muhammad Dawood Han döneminde, iki ülke arasındaki ilişkilerin tamamen kesilmesine de neden olmuştur.⁷⁶ Böyle hassas konularda ABD'nin Pakistan tarafında durması, ister istemez Afganistan ABD arasındaki ilişkileri de kötü anlamda etkilemektedir. ABD, baştan beri Durand ve Peştunistan gibi hassas konularda Pakistan'ın yanında yer almaktadır. Bunun en önemli iki nedeni ise, ABD'nin Birleşik Krallık'ın izini takip etmesi ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde özellikle de Soğuk Savaş sırasında, Pakistan'ı bölgedeki tek müttefiki olarak görmesidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD ile Sovyetler Birliği arasında başlayan Soğuk Savaş sırasında, ABD'nin takip ettiği en önemli dış politika hedefi, kesinlikle komünizmin yayılmasının önüne geçmektir. ABD, Pakistan'ı bu anlamda komünizmin Asya'ya yayılmasının önüne geçmek için önemli bir üs olarak

⁷⁵ Andishmand, Ma Wa Pakistan , s. 141.

⁷⁶ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afrika, , s. 147.

görmekteydi. 1952 yılı sonrası, özellikle de Vietnam Savaşı sonrası dönemde, bu amaç uğruna en güvenilir dost ve müttefik ülke olarak kabul ettiği Pakistan'a gereken askeri, ekonomik ve siyasi desteği sağlamıştır. Bu anlamda, özellikle Pakistan'ın askeri gücünü arttırması ve güçlü bir ordu kurabilmesi için yaptığı askeri yardımlar Afganistan tarafından eleştirilmiştir. Ayrıca Afganistan Ordusu'nun gereken askeri yardımları elde edemediği için Pakistan karşısında daha zayıf bir duruma düşmesine, özellikle Peştunistan ve Durand konularında inzivaya çekilmesine, Sovyetler Birliği'ne yönelmesine ve sonuç olarak 1979 yılında Sovyetler Birliği tarafından işgal edilerek bu ülkeye, komünizmin yayılmasına neden olmuştur.⁷⁷

ABD'nin Afganistan'a bakış açısını, hem Birleşik Krallık, hem de Pakistan etkilemiştir. İngiliz Afgan Savaşları nedeniyle Afganistan'da iyi bir hatıraya sahip olmayan Birleşik Krallık, ABD'ye bu ülkenin önemsiz olduğunu vurgulamıştır. Bunu, özellikle Afganistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1919 yılından itibaren ABD ile sürekli diplomatik ilişkiler kurma çabalarına farklı nedenlerden dolayı pek sıcak bakmamasından da anlaşılmaktadır. Ancak, Pakistan söz konusu olduğunda, ABD bu ülkeye her türlü destek ve yardımı, kendi ülkesini ve dünya güvenliğini sarsacak durumlar söz konusu olmuşsa da destek sağlamaktan geri kalmamıştır. Bunun en net örneği, Pakistan'daki El Kaide, Hakkani Şebekesi ve Taliban gibi radikal terör örgütlerinin kurulmasındaki çaba ve destekleridir. ABD Dışişleri Bakanı ve 2016 ABD Başkan adaylarından biri olan Hillary Clinton, Dışişleri Bakanı olduğu dönemde CNN ile bir röportaj yapmıştır. Yaptığı röportajında, bu örgütleri zamanında Sovyetler Birliği'ni yenmek için Pakistan Ordusu ve istihbaratının işbirliğiyle kurduklarını ve Suudi Arabistan gibi bazı ülkelere Vahhabi inanışına sahip kişilerin de gelmelerine izin verdiklerini, ancak daha sonraki dönemlerde ise, kurdukları bu örgütlerin kendilerine karşı savaşmakta olduklarını dile getirmiştir.⁷⁸ Ayrıca ABD, 11 Eylül sonrası dönemde, Pakistan'ın terör örgütlerini eğitmesine,

⁷⁷ Shah Agha Sediğ Mujadidi, *Lamahate Sarnaweshtsaz (Kaderi Belirleyen Kısa Zamanlar)*, Matbaayı Ahmad, Kabil, 2007, s. 314.

⁷⁸ Michel CHOSSUDOVSKY, "Hillary Clinton: "We Created Al Qaeda". *The Protagonists of the "Global War on Terrorism" are the Terrorists*", Global Research, <https://www.globalresearch.ca/hillary-clinton-we-created-al-qaeda/5337222> (Erişim Tarihi:19.01.2018)

desteklemesine ve amaçlarına ulaşmak için kullanmasına da gerçek anlamda karşı çıkmamıştır.

ABD'nin ülkeler arası ilişkileri etkileyebilme gücü ve potansiyeli inkâr edilemez bir gerçektir. Ancak, inkâr edilemez diğer bir gerçeklik de, ABD'nin Afganistan algısında İkinci Dünya Savaşı öncesi Birleşik Krallık'ın ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Pakistan'ın Afganistan'a karşı yürüttüğü düşmanca politikaların muazzam etkisidir. 1950 yılında ABD ile 35 yıllık dostluk anlaşması imzalayan Pakistan, kısa bir süre içerisinde ABD ve Birleşik Krallık'ın üye olduğu askeri ve savunma örgütleri olan SEATO ve CENTO'ya katılmış ve bu örgütleri, Afganistan'a karşı kullanmıştır. Özellikle Afganistan ve Pakistan arasındaki en büyük sorun olan Durand Anlaşması'nı kabul ettirmesi, Pakistan'ın Afganistan-ABD ilişkilerini etkileyebilen önemli bir ülke olduğunun göstergesidir. Yine 1953 tarihinde, ABD, Pakistan'a askeri yardım ve destek sağladığında, dönemin Afganistan Başbakanı Sardar Muhammad Dawood Han yaptığı bir açıklama yapmıştır. Açıklamada Pakistan'a yapılan bu askeri yardım ve desteklerin Afganistan'ın güvenliği için ciddi anlamda tehdit oluşturduğunu beyan etmiş ve Afganistan'a da askeri yardımların yapılması gerektiğini talep etmiştir. Ancak ABD, Afganistan'a olası bir askeri yardım yapılmasını, Afganistan ile Pakistan arasındaki anlaşmazlıkların yani Durand ve Peştunistan sorunlarının çözülmesi koşuluna bağlamıştır.⁷⁹ Tüm bunlara rağmen, Afganistan, ABD ile iyi ilişkiler kurma çabası içinde olmuş ve dönemin ABD Başkan Yardımcısı olan Richard Nixon'ın 1954 yılında yaptığı Afganistan ziyareti esnasında, Afganistan'ın ihtiyaç duyduğu askeri ve ekonomik yardım taleplerinin yazılı olduğu bir listeyi kendisine vermiştir. Ancak bu talepler de Afganistan ve Pakistan arasındaki sorun ve anlaşmazlıklar nedeni ile kabul edilmemiştir.⁸⁰ ABD'nin Afganistan'ın gizli taleplerini Pakistan ile paylaşması ve bu ülkeye danışarak verdiği olumsuz yanıtların net bir nedeni, Pakistan'ın ABD nezdinde oluşturduğu kötü Afganistan imajıdır. Dolayısıyla, Pakistan'ın Afganistan-ABD arasındaki ilişkileri kötü yönde etkileyebilme gücü söz konusudur. Bu nedenle ABD, Durand ve Peştunistan gibi sorunların çözülmesinde arabuluculuk yapmak

⁷⁹ Husain Rahimi, “Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale Pakistan” (Afganistan'ın Pakistan Dış Politikası), Tamanna, F. (Eds.), *Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)* (Birinci Cilt), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarate Kharija, Kabil, 2014, s. 148.

⁸⁰ Rahimi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 149.

istediğinde de Pakistan'ın taleplerini dikkate almış ve desteklemiştir. Afganistan'ın taleplerini ise sürekli Pakistan'ın haklı olduğu gerekçesiyle gözardı etmiştir.⁸¹ Ayrıca 11 Eylül saldırıları sonrasında, ABD ve müttefiki olan devletler Pakistan'ın desteklediği, eğittiği ve donattığı terör örgütleri (El Kaide, Hakkanı Şebekesi, Taliban) ile Afganistan'ın savaştığı dönemlerde Pakistan'a askeri ve ekonomik destek ve yardımlarda bulunmuşlardır.

Hindistan ile Pakistan arasındaki ilişkiler bağımsızlıklarını kazandıkları 1947'den itibaren karşılıklı suçlamalar ve gerginliklerle süregelmiştir. Buna karşılık, Afganistan ile Hindistan arasındaki ilişkiler sürekli karşılıklı saygı ve iyi niyet ilkeleri çerçevesinde ilerlemiştir. Ancak Afganistan ile Pakistan arasındaki ilişkiler ise genellikle gergin bir ortamda devam etmiştir. Bu ise Pakistan açısından asla iyiye işaret değildir. Çünkü Pakistan, olası bir Hindistan saldırısında Afganistan'ı bir stratejik derinlik noktası olarak görmekte ve her ne şekilde olursa olsun Afganistan'ı Hindistan'dan uzak tutmak ve kendi nüfuz bölgesi olarak elinde tutmak istemektedir. 1977 yılında askeri bir darbeye iktidara gelip Cumhurbaşkanı olan General Ziya ül Hak, 1986 yılında Afganistan'ı Pakistan'ın stratejik derinlik noktası olarak ilan etmiştir.⁸² Pakistan, kurulması ile birlikte, kendisinden çok daha güçlü askeri ve ekonomik donanımlara sahip olan Hindistan'a karşı, kendisini korumaya ve güçlendirmeye çalışmıştır. Soğuk Savaş döneminde uluslararası ortama hâkim olan iki kutuplu dünya sisteminde, Hindistan daha çok komünizme yakınken, Pakistan aradığı destek ve gücü ABD önderliğindeki Batı bloğuna yakınlaşarak ve CENTO ile SEATO gibi örgütlere üye olarak bulmuştur. Nitekim ABD ve diğer Batılı ülkelerin kendisine verdiği destekleri zekice kullanarak, bir yandan en büyük düşmanı Hindistan'a karşı elini güçlendirmiştir. Diğer yandan da başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin yanında <<kötü Afganistan>> imajı çizerek, bu ülkelerin Afganistan ile yakınlaşmasının önüne geçmiştir. Bunun en iyi örneği, ABD'nin Pakistan'ı silahlandırırken, Afganistan'ın endişesini dikkate almaması ve talep ettiği askeri ve ekonomik yardımların, ancak Pakistan ile arasında olan Durand ve Peştunistan gibi sorunların çözülmesine bağlamasıdır. Bu ayrıca, Pakistan'ın ABD ve Batılı ülkeler nezdinde Afganistan'ı inzivaya iten ve komünizm işgaline girmesine de neden olan açık bir örnektir.

⁸¹ Andishmand, Munazaayi Durand Wa Aqlaniyate Seyasi, s. 100.

⁸² Rahimi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 139.

Afganistan ile Pakistan arasındaki, dolayısıyla Afganistan ile ABD arasındaki ilişkilerin kötüye gitmesinin diğer bir nedeni de, Pakistan'ın terörizmi ve terör örgütlerini desteklemeye devam ediyor olmasıdır. Dönemin Pakistan Cumhurbaşkanı General Ziya ül Hak, aşırı dinci birisiydi. Müslüman Pakistan toplumunun Pakistan'ın kurucusu Muhammad Ali Cinnah'ın düşündüğü gibi laik bir devlete sahip olmasının zıt bir durum olduğu düşüncesindeydi. Pakistan'ın Şeriat kurallarına göre yönetilmesi gerektiğini düşündüğü için, Pakistan'ı İslam Cumhuriyeti'ne çevirmiş ve aşırı dinci kesimi ülkenin yönetimine getirmiştir. Ülkesinde binlerce dini medreseler kurarak bölgenin, özellikle de Afganistan'ın ve dünyanın huzurunu bozacak olan terörizmi desteklemeye başlamıştır.⁸³ Bu durum, özellikle 1979 İran İslam Devrimi ve 1979 Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesiyle, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin ve Suudi Arabistan gibi İslami devletlerin de komünizme karşı savaşmak için dünyanın farklı bölgelerinden çeşitli radikal dinci grupları Pakistan'da toplayıp dini ve askeri eğitim verdikten sonra Afganistan'da “gâvur” komünizme karşı cihat yapmaları için gönderdikleri planlar çerçevesinde hızlanmıştır. Örneğin, Pakistan'da bağımsızlığını ilan ettiği 1947 yılında, sadece 137 medrese bulunurken, 2002 yılında 1.7 milyon talebesi olan 10.000'in üzerinde medrese bulunmaktaydı.⁸⁴ Sadece 1986-1989 yılları arasında ABD ve Suudi Arabistan'ın Afganistan'da komünizme karşı cihadı teşvik etmesi için Pakistan'a 3/5 milyar dolar verdiği bilinmektedir.⁸⁵

1991'de, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ABD komünizme karşı zafer ilan etmiş, Afganistan da ise, 1992 yılında Cumhurbaşkanı Muhammad Najibullah görevden ayrılmış ve ülke yönetiminde kısa süreliğine Mücahitler egemen olduktan sonra, aralarında çıkan anlaşmazlık ve savaş sonrası Taliban örgütü Afganistan'da iktidara gelmiştir. ABD, her ne kadar Taliban iktidarını resmen tanımamış olsa da, Taliban ile diplomatik ilişki kurma niyetinde olduğu da açıktır. ABD Dışişleri Bakanlığı Taliban ile diplomatik ilişki kurulması gerektiğini ve Kongre üyeleri de Taliban yönetimini desteklediklerini açıklamışlardır.⁸⁶ Ancak, ABD, 11 Eylül

⁸³ Goodwin, Çev. Shadab, a.g.e., ss. 58-59.

⁸⁴ Husain Daheshiar, *Seyasate Khariji Amrika Dar Afghanistan (Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan Dış Politikası)* (1. Baskı), Mizan Legal Foundation, Tahran, 2012, s. 118.

⁸⁵ Ahmad Saedy, *Pakistan Mehware Shararat (Kötülük Ekseni Pakistan)* (3. Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2012, s. 410.

⁸⁶ Alizada Musawi, a.g.e., s. 130.

saldırılarından sorumlu tuttuğu terör örgütü El Kaide'nin lideri Usame Bin Ladin'i, kendilerine teslim etmeyi reddeden Taliban yönetimine karşı, çoğu ülkenin de desteklerini alarak ciddi bir operasyon başlatmıştır. Pakistan da isteksizce Taliban'a karşı başlatılan Sonsuz Özgürlük Operasyonu'na destek vermiştir. Ancak, Pakistan'ın bu desteği, sadece sözdedir. Gerçekte ise şimdiye kadar Pakistan, Taliban, Hakkani Şebekesi, El Kaide ve diğer terör örgütlerini kendi topraklarında barındırmayı, eğitmeği, silahlandırmayı ve desteklemeyi sürdürmüştür. 11 Eylül saldırıları sonrası Pakistan İstihbarat Başkanı General Mahmood, Washington'a gitmiş ve Amerikalılara Pakistan'daki Taliban'ın tüm askeri konumlarını ABD ile paylaşacaklarını belirtmiştir. Ancak, Washington'dan ülkesine döner dönmez görevinden uzaklaştırılmış ve yerine General İhsan Ali Han atanmıştır. Bu sırada İslamabad'ta yapılan üst düzey askeri bir toplantıda, Pakistanlı Generaller, Taliban'ı kendi elleriyle kurduklarını dile getirmişler, örgüt militanlarının ABD askeri güçleri tarafından öldürölmelerine izin vermeyecekleri konusunda karar almışlardır.⁸⁷ ABD ve terörizme karşı mücadele veren ölkelerin savaştıkları Taliban, El Kaide, Hakkani Şebekesi ve diğer terör örgütlerini desteklemeye devam eden Pakistan'ın bu çifte standardı altında yatan bazı kötü emelleri vardır. Birincisi Pakistan'ın Afganistan'ı stratejik derinlik noktası olarak görmesidir. İkincisi Hindistan'ın Afganistan'da nüfuz oluşturmalarının önüne geçmektir.⁸⁸ Üçüncüsü Afganistan'daki konumunu korumak ve güçlendirmektir. Çünkü ABD ve müttefik ordularının Afganistan'dan tamamen çekilmeleri durumunda Taliban'ın tekrar güçlenmesiyle Afganistan'da kendisine bağlı dinsel bir yönetim kurarak, Durand ve Peştunistan sorunlarını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda çözmek ve Orta Asya'ya bağlanmayı arzulamaktadır.⁸⁹ Taliban, El Kaide, Hakkani Şebekesi gibi terör örgütlerini desteklemesinin başka bir nedeni de sözde bu örgütlere karşı mücadele etmek bahanesiyle, milyonlarca dolarlık yardım ve askeri teçhizatları ABD başta olmak üzere uluslararası toplumdan alabilmektir. Örneğin, 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde, sözde El Kaide, Taliban, Hakkani Şebekesi gibi terör örgütleriyle mücadele edeceğini açıklar açıklamıştır. Ardından Asya Kalkınma Bankası'ndan 300 milyon dolar, ABD'den karşılıksız 600 milyon dolar, Dünya Bankası'ndan 974 milyon dolar, Avrupa Birliği'nden 50 milyon

⁸⁷ Mujadidi, a.g.e., ss. 322-323.

⁸⁸ Rahimi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 141.

⁸⁹ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 176.

avro ve ticari ve ihracat kolaylıkları sağlayabilmesi için bir milyar avro üzeri yardım ve Uluslararası Para Fonu'ndan 309 milyon dolarlık bir yardım elde etmiştir.⁹⁰ İşte Afganistan ile ABD arasındaki ilişkilerin kötüye gitmesinin öncelikli nedenleri arasında, Pakistan'ın terör örgütlerini kendi toprağında barındırması, eğitmesi, silahlandırması ve Afganistan'a karşı kullanması yatmaktadır. Çünkü Pakistan'ın bu ikiyüzlü tutum ve davranışları, ABD açısından çok da önemli olmamıştır. Bunu, Pakistan'a yaptığı askeri teçhizat ve milyarlarca dolarlık yardıma karşılık, Pakistan'ın hala terör örgütlerini destekliyor olması ve Afganistan'da Afganların ve orada bulunan yabancı askerlerin ölümlerine neden oluyor olması gerçeğini bilmesine rağmen, önemli bir yaptırım uygulamamasından anlaşılmaktadır. Pakistan'ın terör örgütlerini desteklediğine dair her türlü kanıt mevcuttur. Örneğin, El Kaide, Taliban, Hakkani Şebekesi gibi terör örgütlerinin üst düzey liderlerinin aileleriyle beraber Pakistan'da güvenli bir ortamda yaşıyor olmaları ve 2 Mayıs 2011 tarihinde, Pakistan'ın başkenti İslamabad'a çok yakın bir şehir olan Abbottabad'ta El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in, Pakistan'da öldürülmesi yeterince güçlü bir kanıttır ve Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile ABD yönetimi arasındaki ilişkilerin bozulmasının en temel nedeni de Pakistan'ın terör örgütlerini Afganistan ve bölge güvenliğine karşı destekliyor olması ve buna karşılık ABD'nin hala Pakistan'ı destekliyor olmasıdır.

1.1.11 İran İslam Cumhuriyeti

Afganistan, komşusu İran ile diğer ülkelerle karşılaştırılamayacak kadar ortak dilsel, dinsel ve kültürel özellikleri paylaşmaktadır. Bu iki komşu ülkenin geçmişleri de birbirlerine çok benzerdir. Örneğin, her iki ülke, geçmişte sömürgeci devletlerin nüfuzu ve etkisi altında kalmışlardır. Afganistan, Birleşik Krallık'ın nüfuzu ve etkisi altındayken, İran ise, Çarlık Rusyası'nın nüfuz ve etkisi altında kalmıştır.⁹¹ Bu komşu ülkeler, sömürgeci devletlerin nüfuz ve etkilerinden kurtulur kurtulmaz birbirleriyle diplomatik, ekonomik ve ticari ilişki kurmuşlardır. Afganistan,

⁹⁰ Alizada Musawi, a.g.e., s. 125.

⁹¹ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 235.

bağımsızlığını kazandığı 1919'da bu ülkenin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olan İran⁹² ile ilk resmi ilişkisini bağımsızlığını ilan ettikten sonra kurmuş ve 1921 tarihinde de iki ülke arasında Tahran'da imzalanan Dostluk Anlaşması'yla ilk büyükelçilikler her iki ülkenin başkentinde açılmış ve ilk Büyükelçiler atanmıştır.⁹³ Afganistan-İran ilişkileri, ara sıra çıkan Helmand suyu anlaşmazlıkları hariç, Afganistan'da komünistlerin iktidara geldiği tarihe kadar genellikle karşılıklı saygı içerisinde devam etmiştir. Komünistlerin iktidarda olduğu dönemlerde, ABD'nin yanında yer alan İran'ın, Afganistan ile ilişkileri komünizm karşıtlığı nedeniyle iyi olmamıştır. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı 1979'da işgal etmesine ilk tepki gösteren ve karşı çıkan devlet olan İran, dönemin Afganistan hükümetine doğrudan ve Sovyetler Birliği'ne ise dolaylı olarak Afganistan'dan çekilmesi için diplomatik yollarla baskı kurmuştur.⁹⁴ İran'ın Afganistan işgaline çok sert tepki göstermesinin nedenleri arasında, komünist düşüncenin İran toplumuna yayılmasının önüne geçmek istemesi ve Afganistan'ın işgalinin resmen ulusal birlik ve güvenliğine karşı tehdit oluşturduğunu düşünmesidir. Bunun sebebi Sovyetler Birliği'nin Pakistan ve İran'lı güçleri, kendisine yakın ayrı bir devlet kurma düşüncesiyle ulusal birlik ve toprak bütünlüğüne karşı kışkırtmasından korkmaktadır. Dolayısıyla İran, Sovyetler Birliği'ne Afganistan konusundaki düşüncelerinden ve Afgan Mücahitlerini desteklemekten vazgeçmeyeceğini belirtmiştir. Ancak Mücahitlerin döneminde nispeten normalleşen İran Afganistan ilişkileri, Taliban'ın iktidara gelmesiyle daha önce hiç olmadığı kadar kötüye gitmiştir. Taliban'ın Mezar-i Şerif'te uğradığı büyük yenilgiden sorumlu tuttuğu İran'dan, Haziran 1997'de Kabil'deki büyükelçiliğinin tüm personellerini çekmesini istemiş ve böylece Kabil'deki İran büyükelçiliği kapanmıştır.⁹⁵ 8 Ağustos 1997'de, tekrar Mezar-i Şerif'i ele geçiren Taliban, bu sefer İran'ın Mezar-i Şerif başkonsoloslukundaki sekiz diplomatı ve bir gazeteciye

⁹² Sayed Asghar Kiwan Husaini, “Seyasate Khariji Jamhori Islami İran Va Buhrane Afghanistan” (İran İslam Cumhuriyeti'nin Dış Politikası Ve Afganistan Krizi), Saqafi Amiri, N. (Eds.), *Mutalaate Asyaye Markazi Va Qafqaz (Orta Asya Ve Kafkasya Araştırmaları)*, Wezarate Omore Kharijaye Jamhori Islami İran, Tahran, 1998, s. 44.

⁹³ Sayed Mahdi Manadi, “Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale İran” (Afganistan'ın İran Dış Politikası), Tamanna, F. (Eds.), *Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)* (Birinci Cilt), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarate Kharija, Kabil, 2014, s. 92.

⁹⁴ Kiwan Husaini, Saqafi Amiri (Eds.), a.g.e., ss. 46.

⁹⁵ Wahid Muzhda, *Rawabete Seyasi Afghanistan Wa Iran Dar Qarne Bistum (20. Yüzyılda Afganistan İran Siyasi İlişkileri)* (1. Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2010, ss. 345-347.

öldürmüş ve bir kaç tane İranlı şöförü de tutuklamıştır.⁹⁶ Bu olaylar sonrası Afganistan İran ilişkileri tarihte hiç olmadığı kadar kötüye gitmiştir. İran, Taliban, ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan'ın kendisine karşı bir planı olduğu görüşündeydi. Bunun sebebi Taliban Şii karşıtıydı ve desteklerini de bu ülkelerden almasıdır. Ancak, ABD'nin Taliban'a karşı değişen politikaları ile beraber, İran'ın da Taliban'a karşı politikası değişmiştir. Bu sefer İran Taliban'a karşı olan tüm düşüncelerine rağmen, Taliban yönetimindeki Afganistan ile ilişkisini az da olsa iyileştirmek adına kapalı olan sınır kapılarını açmıştır.⁹⁷

11 Eylül Saldırıları sonrası düşmanı ABD'nin Afganistan'daki Taliban yönetimine karşı 7 Ekim 2001 tarihinde NATO ve birçok devletin de desteğini alarak başlattığı Sonsuz Özgürlük Operasyonu'na, İran ilk başta karşı çıkmıştır. İran'ın dini lideri Ali Hamenei, ABD'nin önderliğindeki Sonsuz Özgürlük Operasyonu'nu dünya barışını tehlikeye soktuğu nedeniyle, İran Cumhurbaşkanı Muhammad Hatemi ise, şiddet üreten cahiller tarafından İslam imajını kötüleştirmek amacıyla yapıldığını söyleyerek eleştirmiştir.⁹⁸ Ancak, daha sonradan, her ne kadar ABD önderliğindeki askeri operasyonları tam anlamıyla desteklememiş ve hatta bazen eleştirmişse de, uluslararası toplumla birlikte Afganistan'daki Taliban yönetiminin ortadan kaldırılması için gereken destek ve yardımları sağlamıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası Afganistan'a, ABD ile birlikte en fazla yardım yapan ülkeler arasına girmiştir. Zaten ABD de, Taliban yönetimi ve El Kaide'ye karşı yaptığı askeri operasyonunun başarılı olması için bölgedeki en önemli ülkelerden birisi olan İran'ın yardım ve desteklerinin önemli olduğunu belirtmiştir. İran'ın bu anlamda Taliban ve El Kaide'ye karşı savaşta Amerikan askerlerine İran topraklarına hayatlarını kurtarmak için girdiklerinde gereken yardımları sağlayacağını açıklaması üzerine, Dışişler Bakanı Colin Powell, İran'ın, ABD'nin Taliban yönetimi ve El Kaide'ye karşı savaşında önemli rol oynadığını ifade etmiştir.⁹⁹

Taliban yönetiminin dağılması ve Afganistan'da uluslararası toplumun yardım ve destekleriyle kurulan yeni düzen sonrasında İran, ABD ve NATO'nun Afganistan'daki varlığından dolayı rahatsız olmaya başlamıştır. Bu rahatsızlığın

⁹⁶ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 240.

⁹⁷ Manadi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 95.

⁹⁸ Mujadidi, a.g.e., s. 335.

⁹⁹ Mujadidi, a.g.e., s. 337.

arkasındaki temel neden ise, İran'a karşı yapılan uluslararası yaptırımlara ek olarak, İran'ın düşmanı ABD ve müttefikleri tarafından çevrelenmiş ve sınırlandırılmış olduğu yönündeki düşüncesi ve üzerinde duyduğu baskıdır.¹⁰⁰ İran'ın ABD ile NATO'nun Afganistan'daki varlığını zora sokmak için eski düşmanı Taliban'ı, Amerikan, Afgan ve NATO askerleriyle savaşmaları için askeri eğitim, silah ve parasal yardımla donatmaya başladığı yönünde haberler çıkmıştır.¹⁰¹ ABD ise, İran'ı, Taliban ve diğer terör örgütlerini desteklememesi ve Afganistan'ın içişlerine karışmaması için uyarmıştır.

İran, ABD ve NATO'nun Afganistan'daki varlığına karşı ulusal güvenliğini sağlamak ve toprak bütünlüğü korumak ve İslami devrim ilkelerine ve ulusal çıkarlarına karşı büyük tehdit oluşturduğu için elinde olan bazı kozları Afganistan'a karşı kullanmaktadır. Afganistan, Taliban sonrası dönemde ulusal güvenlik, istikrar ve kalkınmasını sağlayabilmek için diğer ülkelerin yanında, özellikle ABD ve İran'ın yardım ve desteklerine ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda her iki ülkenin de Afganistan'da nüfuz oluşturma politikaları ve mücadelelerinden vazgeçerek terör örgütlerine karşı ortak mücadele vermeleri Afganistan'ın en önemli ihtiyaç duyduğu alandır. Afganistan, İran'a özellikle terörizm ve uyuşturucuyla mücadele, batı sınırının güvenliğini sağlamak, Pakistan ile olan ciddi sorunları nedeniyle İran üzerinden uluslararası sulara açılmak ve İran'daki iki milyon üzeri Afgan mültecilerin durumları nedeniyle ihtiyaç duymaktadır. Afganistan'ın bu konularda İran'a karşı zayıf yönleri, İran'ın Afganistan'da ABD ve NATO ile mücadelesinde elini güçlendiren önemli kozlar arasındadır. Bu nedenle İran, elindeki bu kozları ABD ve NATO'nun Afganistan'daki nüfuzlarını zayıflatmak, kendi nüfuzunu artırmak ve doğu sınırında güvenliğini sağlamak için kullanmaktadır. İran; ABD ve NATO Afganistan'da olduğu sürece kendisini güvende hissedemeyeceğinin farkındadır. Dolayısıyla, Afganistan'da kendisinin taraftarı olmasa da, en azından ABD'nin dostu olmayan bir yönetimin olmasını istemektedir.

İran ile ABD'nin Afganistan'daki nüfuz ve güç mücadeleleri, hem Afganistan-ABD ilişkilerini, hem de Afganistan-İran ilişkilerini kötü yönde etkilemektedir. Afganistan, İran Cumhurbaşkanı Muhammad Hatemi döneminde, İran ile ABD arasındaki sorunların çözülmesi için iki ülke arasında arabuluculuk

¹⁰⁰ Manadi, Tamanna (Eds.), a.g.e., ss. 117-119.

¹⁰¹ Manadi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 106.

yapmaya yönelik politika izlemiş ve bu dönemde, iki ülke düşman olmaktan çıkıp rakip/muhafif ölkelere dönmüştür. Ancak, ABD Başkanı George W. Bush'un İran'ı da şer eksenli devlet olarak tanımlaması, oluşan bu olumlu havayı bozmuş ve İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad döneminde iki ölkce arasındaki ilişkiler iyice gerilmiştir.¹⁰² İran ABD arasındaki bu nüfuz ve güç mücadeleleri ve İran'a uygulanan yaptırımlar nedeniyle Afganistan, İran ile istediğı ticari ve ekonomik ilişki seviyesine de ulaşamamıştır. Ancak yine de Afganistan, izlediğı dış politikada, ABD ve İran ile olan ilişkilerinin birbirlerinin etkisi altında kalmaması için hep dengeyi sağlamaya yönelik politikalar izlemiş ve bu iki ölkce arasındaki sorunlarda taraf tutmamaya çalışmıştır.

1.1.12 Çin Halk Cumhuriyeti

Afganistan ile Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) arasındaki ilişkilerin geçmişi, milattan önce 130 yılına dayanmaktadır. Milattan sonra 92 yılında İpek Yolu'nun açılışıyla beraber, Afganistan'ın Çin için önemi ticari anlamda daha da artmıştır ve Afganistan bu sayede yüzyıllar boyunca İpek Yolu'nun en önemli merkezi haline gelmiştir. Her iki ölkce 18. ve 19. yüzyıllarda sömürgeci devletlerle mücadele ederken, ilişkilerini sürdürmüşler ve sömürgeci devletlere karşı verilen mücadelelerden dolayı birbirlerini desteklemişlerdir.¹⁰³ 20. yüzyılın başında bağımsızlığını kazanan Afganistan ile daha yakın ilişki kurmak isteyen Çin, Kabil'e bir heyet göndermiş ve bunun üzerine Afganistan Muhammad Sharif Han'ı ilk konosolos olarak Çin'e atamıştır. 1933'te, Habibullah Han Tarzi'yi, Maslahatgözar olarak atayan Afganistan, 5 Mart 1944 tarihinde ise, Çin ile Dostluk Anlaşması imzalamıştır.¹⁰⁴ 1 Ekim 1949 tarihinde kurulan Çin'i, 13 Ocak 1950'de tanıyan Afganistan, 20 Ocak 1955'te diplomatik ilişki düzeyini büyükelçilik seviyesine yükseltmiş ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden daha önce ihraç edilen

¹⁰² Manadi, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 109.

¹⁰³ Mirwais Balkhi, Masoud Sultani, "Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale Chin" (Afganistan'ın Çin Dış Politikası), Tamanna, F. (Eds.), *Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)* (Birinci Cilt), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarate Kharija, Kabil, 2014, s. 229.

¹⁰⁴ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afriqa , s. 231.

Çin'in, bu örgüte ve Güvenlik Konseyi'ne tekrar üye olması için olumlu oy kullanmıştır.¹⁰⁵ Afganistan'da komünistlerin iktidara geldiği dönemlerde, Afganistan'ın Sovyetler Birliği ile olan yakınlığı ve Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki rekabet nedeniyle ilişkiler, zayıflamıştır. Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmesini sert bir dille eleştiren ve kınayan Çin, Afganistan'ın Çin ile olan ilişkilerini azaltmasına karşılık olarak, Kabil'deki Büyükelçisini çekmiş ve Afgan Mücahitleri'nin hükümete karşı mücadelelerini desteklemiştir.

Afganistan tarihinde, Taliban dönemi, uluslararası ilişkiler anlamında İzolasyon Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bunun sebebi bu dönemde, Afganistan ile diplomatik ilişkileri olan devletler Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ydi. Taliban yönetiminin Uygur müslümanları desteklemesi üzerine Çin, Afganistan ile olan ilişkilerini kesmiştir. Ancak, 2000 yılında Taliban yönetimi ile ilişkileri normalleştirmek için Kabil'e bir elçi göndermiş ve Çin elçisi Taliban lideri Molla Ömer ile görüşen ilk yabancı elçi olmuştur. Çin, ayrıca Pakistan üzerinden Taliban yönetimi ile iletişimde olmuş ve hatta Birleşmiş Milletler'de Pakistan'ın Taliban'ı desteklemesini de desteklemiş ve Güvenlik Konseyi'nde Taliban lehine birkaç kez çekimser oy kullanmıştır.¹⁰⁶ 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde, Afganistan, İzolasyon Dönemi'nden bir an önce kurtulmak için komşuları ve dünya devletleriyle tekrar diplomatik, ticari, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurma politikasını takip etmiştir. Bu devletlerden birisi de, komşusu Çin olmuştur. Çin'nin Aralık 2001'de Afganistan'daki yeni yönetimi tanıması üzerine, Geçici Hükümet Başkanı Hamid Karzai, Çin'e yaptığı resmi ziyaretinde, Çin'in Afganistan'ın yeniden kalkınması için desteğini talep etmiştir. Çin, 6 Şubat 2002'de, Kabil Büyükelçiliği'ni yeniden açmış ve Ekim 2002 tarihinde Büyükelçi Sun Yuxi'yi Kabil Büyükelçisi olarak atamış, bunun üzerine Afganistan da, Kasım 2002'de Prof. Dr. Qeyamuddin Rae Barlas'ı Pekin'e Büyükelçi olarak atamıştır.¹⁰⁷ İkili ilişkiler böylece gelişmeye devam etmiş ve Çin 11 Eylül saldırıları sonrası, Afganistan'a verdiği siyasal destekten daha çok, ekonomik anlamda yardım ve destek sağlamıştır. Yani Taliban rejiminin yıkılışı sonrası dönemde, Afganistan'ın siyasal durumuyla pek

¹⁰⁵ Balkhi, Sultani, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 230.

¹⁰⁶ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 220.

¹⁰⁷ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afrika , s. 233.

ilgilenmemiş aksine Afganistan'a Pakistan'ın bakış açısıyla bakmaya devam etmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Pakistan, Afganistan'ın ABD ve Çin gibi devletlerle kurduğu ilişkileri kötü yönde etkileyebilme potansiyeline sahip bir devlettir. Ancak Afganistan, etkin bir diplomasi ve dış politikayla Çin'i yanına alarak Pakistan üzerine baskı uygulayabilir. Bunun sebebi her iki devlet de Pakistan'ın desteklediği terörizm ve radikalizmden zarar görmektedir. Çin Güvenlik Doktrini'ne göre Pakistan, Taliban, radikal müslümanlar ve Sincan Uygurlarının destekçisi olup, Çin ve bölge için en ciddi tehlike kaynağıdır.¹⁰⁸ Çin'in bu güvenlik kaygısı Afganistan ile ortak bir kaygı olup, Pakistan üzerine baskı uygulayarak terörizmi desteklemekten vazgeçirmek için uygun bir fırsattır. Pakistan'ın terörizmi desteklemesinden kaynaklanan bu kaygı, sadece bölge ülkeleri olan Afganistan'ın, Çin'in, İran'ın, Hindistan'ın veya Rusya'nın bu konuda ciddi bir karar ve önlem almalarını gerektiren bir durum değildir. ABD ve tüm dünyayı ilgilendiren bir durumdur. Ancak, bu kaygının ortak bir güvenlik kaygısı olmasına rağmen, özellikle Çin, ABD ve İran zaman zaman Pakistan'ın desteklemekte olduğu bazı terör örgütlerini kendi çıkar ve amaçları doğrultusunda desteklemektedir.

Çin'in Afganistan'a ekonomik ve ticari bakışı 11 Eylül saldırıları sonrasında, Afganistan'ın kalkınması ve yeniden yapılandırılması için gerçekleştirdiği finansal desteklerin yanında, özellikle enerji ve yeraltı kaynaklarına milyarlarca dolarlık yatırım yapmıştır. Çin, Afganistan'ın Aynak bakır yatağına beş milyar doların üzerinde yatırım yapması konusunda Afganistan ile anlaşma imzalamıştır. Ayrıca Çin, 27 Aralık 2011 tarihinde, Afganistan ile imzaladığı bir anlaşmayla, Sarpul ve Faryab illerinde bulunan petrol ve doğalgaz yataklarının sondajlama ve çıkarma hakkını elde eden ilk yabancı devlet olmuştur.¹⁰⁹ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi ve dünyanın en büyük ekonomik ve siyasal gücüne sahip ender devletlerden birisi olan Çin'in, Afganistan'a yaptığı bu yatırımları özellikle ABD, Hindistan ve Rusya tarafından yakından takip edilmektedir. Çin, en büyük siyasal ve ekonomik rakibi olan ABD'nin, Afganistan'daki uzun dönemli varlığından endişe duymaktadır. Bunun sebebi Çin'e göre, ABD'nin terörizmle mücadele

¹⁰⁸ Balkhi, Sultani, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 236.

¹⁰⁹ BBC Farsça, “دولت افغانستان استخراج ذخایر نفتی را به چین واگذار می کند (Afganistan Devleti Petrol Kaynaklarının Çıkartma İşlevini Çin'e Bıraktı)”, 2011, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/12/111227_k01_afg_oil_china (Erişim Tarihi:09/01/2018)

bahanesiyle Afganistan'daki mevcudiyetini sürdürmesi, güvenlik tehlikesinin yanında, Sincan bölgesindeki olayların artmasına da neden olmakta ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün gelişmesi ve büyümesini de engellemektedir.¹¹⁰ Dolayısıyla, Çin'in, ABD ve NATO'nun Afganistan'daki varlığından dolayı duyduğu güvenlik kaygısı nedeniyle Afganistan'a uygulayacağı baskı ister istemez Afganistan ABD ilişkilerini etkileyecektir. Afganistan, ekonomik kalkınmayı ve yabancı sermaye akışını sağlayabilmek, terörizmle mücadele etmek, Pakistan'a karşı Çin'in desteğini alabilmek ve yeraltı kaynaklarından yararlanabilmek için Çin'in destek ve yardımlarına ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin gece operasyonları, Afgan halkının evlerine izinsiz girilmesi, seçimlere müdahale edilmesi ve terörizmle mücadelede başarısız olunması gibi nedenlerden ötürü eleştirdiği ve ilişkisinin iyi olmadığı ABD'den uzaklaşarak, daha çok Çin veya Rusya'ya yakınlaşması, Afganistan ABD ilişkilerini negatif yönde etkilemektedir. Diğer yandan ise Afganistan'da terörizmle mücadele ve Afganistan'ın yeniden kalkınması ve yapılandırılması için, Çin ve ABD'nin birlikte çalışmaları ilişkileri pozitif yönde etkilemektedir. ABD Başkanı Barack Obama'nın Pekin ziyareti sırasında, Afganistan'da güvenliğin, istikrarın ve barışın sağlanması için ortak çalışma talebi bunun iyi bir örneğidir. Çin'in sadece bölgenin değil, dünyanın da çok önemli ve etkili bir devleti olduğu düşünülürse, özellikle Afganistan'ın istikrarı, güvenliği, kalkınması ve diğer devletlerle kurduğu ilişkiler üzerindeki etkisi de, gerek olumlu, gerekse de olumsuz anlamda büyüktür.

1.2 11 Eylül Öncesi İkili İlişkiler

1.2.1 Bağımsızlığın İlanından İkinci Dünya Savaşı'na

Coğrafi konum ülkeler için çok önemlidir ve hatta ülkelerin kaderi buna bağlıdır. Bunun sebebi devletler, ulusal çıkarlarını, hedeflerini ve dış politikalarını, yani kısacası, geleceklerini buna bağlı olarak şekillendirirler. Bazı ülkeler bu anlamda şanslıyken, bazıları ise bir türlü şanssızlığa mahkûmdurlar. ABD ilkinde

¹¹⁰ Balkhi, Sultani, Tamanna (Eds.), a.g.e., s. 245.

örneken, ne yazık ki Afganistan çok önemli jeostratejik konuma sahip olmasına rağmen, ikincisine örnektir.

ABD, öncelikle sahip olduğu bu coğrafik avantajı ve uyguladığı Monroe Doktrini veya İzolasyon Politikası sayesinde, İkinci Dünya Savaşı'na kadar kendisini, gerek ekonomik, sanayi, teknolojik anlamda, gerekse de askeri anlamda güçlendirebilmiştir. Avantajlı coğrafi konumu sayesinde dünyanın diğer bölgelerinde yaşanmış ve yaşanmakta olan savaşlar ve çatışmalardan kendisini koruyabilmiş ve koruyabilmektedir. Afganistan ise, sahip olduğu coğrafi konumunun kurbanı olagelmektedir. Bunun sebebi geçmişte çeşitli imparatorlukların, dünya güçlerinin rekabet alanı olduğu gibi, günümüzde de yine aynı şekilde, gerek bölge ülkelerinin, gerekse de güçlü devletlerin farklı şekillerde sürdürmekte oldukları bir rekabet ve savaş alanıdır. Örneğin Afganistan, 19. yüzyılda Büyük Oyun olarak anılan ve dönemin iki süper gücü olan Çarlık Rusyası ve Birleşik Krallık'ın arasında başlayan rekabet ve mücadelenin alanıydı.¹¹¹ Yine aynı şekilde dünyanın çok farklı bölgelerinde yer alan Afganistan ve ABD -başta coğrafi koşullar olmak üzere- çeşitli nedenlerden dolayı birbirleriyle ancak 20. yüzyılın ortalarına yakın bir dönemde diplomatik ilişki kurabilmişlerdir.

Afganistan ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilk temaslar, 1830'lara kadar uzanmaktadır. Bu zamanlarda bazı ABD vatandaşları, Afganistan'a seyahate başlamışlar ve bunların Afganistan ile ilgili yazdıkları anılar ve yazıları Afganistan ile ilgili ABD'de fikirlerin oluşmasını sağlamışlardır. Genellikle olumsuz yönde olan bu fikirler, Afganistan'ın geri kalmış, uzakta yer alan, yasalara uymayan insanların yaşadığı bölge olarak tanıtılması, iki yüzyıl boyunca Amerikalıların Afganistan'ı böyle tanımlarına neden olmuştur.¹¹² Bu anlamda Ellis Worth Huntington'un, 1909 yılında National Geographic'a yazmış olduğu eser örnek olarak gösterilebilir.

Josiah Harlan Afganistan'a gelen ilk Amerikalı maceraperesttir. Onun Afganistan anıları, belki de ABD'de, Afganistan ile ilgili yazılmış ilk eserdir.¹¹³

¹¹¹ Alizada Musawi, a.g.e., ss. 31-32.

¹¹² Muhammad Ikram Andishmand, *Amrika Dar Afghanistan (Amerika Birleşik Devletleri Afghanistan'da)*, Entesharate Maiwand, Kabil, 2005, s. 7.

¹¹³ Faramarz Tamanna, *Seyasate Khariji Amrika Dar Afghanistan (Amerika Birleşik Devletleri'nin Afghanistan Dış Politikası)* (1. Baskı), Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tehran, 2008, s. 101.

Ayrıca, 1911’de, Afganistan Kralı Amir Habibullah ile Jabal Saraj’ta elektrik üretimi için anlaşılan Amerikalı mühendis A.C Jewett, Kabil Habibia Lisesi öğretmeni olarak gelen, gerçekte misyonerlik yapan Christy Wilson¹¹⁴ gibi Amerikalılar zaman zaman Afganistan’ı ziyaret etmişlerdir. Aynı zamanlarda Afgan vatandaşları da ABD’ye çeşitli amaçlarla seyahat etmeye başlamışlardır. Afganistan’da ABD, güçlü, zengin ve gelişmiş ülke olarak biliniyordu. Karşılıklı bu gidiş-gelişler her iki ülke toplumu ve siyasetçileri nezdinde olumlu olumsuz düşüncelerin oluşmasına ve zamanla diplomatik ilişkilerin kurulmasına yol açmıştır.

Amerikalı muhabir Jackson F. ve Asia dergisinin yazarlarından biri olan Mat Mett Smith, yazdıkları olumlu yöndeki yazıları ile Amerikalıların Afganistan’a olan düşüncelerinin değişmesine vesile olmuşlardır. Böylece, Amerikan toplumundaki olumsuz Afganistan imajı değişmeye başlamıştır. Amerikan toplumunda Afganistan ile ilgili yazılmış olan ilk olumlu yöndeki eser, Maynard Owen Williams’in, 1931 yılında Afganistan’ı ziyareti sonrası, 1933 yılında yazdığı makaledir. Afganistan’ı ve halkını övdüğü makalesinde, Afgan kültürü ve Afgan Kralı Nadir Şah’ın ülkenin gelişmesi için yaptığı çabalarından söz etmektedir.¹¹⁵

Afganistan Kralı Amanullah’ın 1919 yılındaki bağımsızlık çabaları ve mücadelesi sonucu ABD, bu ülkedeki gelişmeleri yakından takip etmek amacıyla bazı temsilciliklerini görevlendirmiştir. ABD’nin Kalküta Başkonsolosluğu ve Tahran’daki Elçiliği, yıllarca bu görevi yürütmüşlerdir.¹¹⁶ ABD’nin Tahran Elçiliği’nde görevli ve Afganistan sorumlusu Cornelius Van H. Engert’in, Mayıs 1922’deki tarihi Afganistan ziyareti, diplomatik ilişkilerin kurulması anlamında en önemli adım olmuştur. Cornelius Van. H. Engert’in Afgan Kralı Amanullah’ın ülkeyi modernleştirme yönündeki politikasına, Afganistan ve Afgan halkına karşı ilgisi, onu o zaman Çin’e giderken, ABD Dışişleri Bakanlığı’ndan izin alarak Afganistan üzerinden gitmesi, Afgan yetkililerince olumlu karşılanmış ve kendisi de olumlu izlenimlerle ayrılmıştır. Cornelius Van. H. Engert, daha sonra, ABD Dışişleri Bakanlığı’na Afganistan ile ilgili geniş bir rapor yazmış ve bu ülkeyi resmen tanınması ve bu ülke ile diplomatik ilişkilerin kurulması gerektiğini tavsiye

¹¹⁴ Tamanna, a.g.e., s 100.

¹¹⁵ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 333.

¹¹⁶ Tamanna, a.g.e., s. 102.

etmiştir.¹¹⁷ Ancak ABD, Birleşik Krallık ile yakın ilişkisi ve ittifakı nedeniyle bu raporun yayımlanmasını önlemiş ve rapora, sır dosyası mührü vurmuştur. Bunun sebebi Birleşik Krallık, Afganistan'ın bağımsızlığına karşıydı ve doğal olarak ABD de, Afganistan'ı resmen tanıyarak İngiliz dostlarını üzmemektedir.

Amerikalı tarihçilerin, yazarların, gezginlerin ve tüccarlarının Afganistan ile ilişki kurulması gerektiği yönündeki görüşleri, Amerikan devleti tarafından uzun yıllar boyunca herhangi bir olumlu karşılık görmemiştir. Afgan yetkilileri ve halkı bu ülke ile ilişki kurmak için uğraş veriyorlar ancak, Amerikan yetkililerinden olumlu bir karşılık alamıyorlardı. Afganistan için, ABD ile ilişki kurmak, modern dünyaya adım atmak, bağımsızlığını pekiştirmek ve özgür bir dış politika sergileyebilmek anlamına geliyordu. Çünkü Afganistan, İkinci İngiliz Afgan Savaşı sonrası Birleşik Krallık ile, 1879 yılında Gandumak Antlaşması'nı imzalamak durumunda kalmış ve bu antlaşma gereği, İngilizler, Afganistan'ın tüm dış politika ve ilişkilerini kendi denetimi altına almıştır. Daha sonraki dönemlerde ise, Afganistan'ın yetkileri gittikçe sınırlı hale gelmiştir.¹¹⁸ Örnek olarak, 1905 yılında Afgan Kralı Habibullah, İngilizler ile yaptığı başka bir anlaşmada her iki tarafın da, önceden Amir Abdurrahman Han ile İngilizler arasında yapılan antlaşmanın içeriğine sadık kalacağı üzerine anlaşmışlardır. İngilizler böylece, hem Afganistan'ın dış politikası üzerindeki etkilerini genişletmişler, hem de bölgedeki diğer güç olan Çarlık Rusyası'nın yayılmasını önlemişlerdir.

ABD'nin Afganistan'ı bir İngiliz nüfuz bölgesi olarak görmektedir. Birleşik Krallık'ın Afganistan'ın bağımsızlığına karşıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 5. Başkanı James Monroe'nun adı ile anılan Monroe Doktrini politikasını izliyor olması, coğrafi anlamda uzak olması ve bazı Amerikalı yazar ve gezginlerinin ABD'de Afganistan ve Afgan halkı ile ilgili yayımladıkları uygun olmayan yazıları, iki ülkenin erken bir tarihte diplomatik ilişki kurabilmesini, Cornelius Van. H. Engert'in tüm çabaları ve Afganistan yetkililerin tüm uğraşlarına rağmen engellemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken çok önemli başka bir konu ise Afganistan Kralı Amanullah Han'ın bağımsızlık savaşı verdiği ve III. İngiliz Afgan Savaşı sonrası, 19 Ağustos

¹¹⁷ Aziz Aryanfar, *Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi*, s. 13.

¹¹⁸ Mahmood Mahmood, *Tarikhe Rawabete Seyasi Iran wa Inglis (İran İngiliz Siyasal İlişki Tarihi)*, (Brinci Cilt), Nashre Khodkar, Tahran, 1949, s. 50.

1919 tarihinde Rawalpindi Antlaşması¹¹⁹ ile bağımsızlığı ilan etmesine rağmen, ABD'nin Afganistan'ı resmi olarak tanımak ve diplomatik ilişkiler kurmakta mesafeli duruşudur. Bunun sebebi artık Afganistan bağımsızlığını ilan etmiş, Birleşik Krallık ile Dostluk ve Ticari Antlaşma imzalamış ve Afganistan dünyaya açılmışken, öbür taraftan da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Afganistan'a yakınlaşmasına da sessiz kalmıştır. Sovyetler Birliği, Afganistan'ın bağımsızlığını almasıyla büyük rakibi Birleşik Krallık'ın bölgeden çekilmesi sonrası bu ülkenin bağımsızlığını kutlayan eden ilk ülke olmuştur. Öyle ki, Vladimir İ. Lenin, Afgan Kralı'nı İngiliz sömürgeciliğine verdiği mücadele için kahraman olarak nitelendirmiş ve İngilizlere karşı diğer İslami ülkeleri de mücadeleye davet etmesi için teşvik etmiştir.¹²⁰ Afganistan ile ABD arasında resmi bir ilişki olmamasına rağmen, her iki ülkenin de halkları çoktan birbirleriyle iletişime geçerek karşılıklı ziyaretlerde bulunuyorlardı. 1920'lerde ve 1930'larda, özellikle bu karşılıklı ziyaretler sıkılaştı ve diplomatik ilişkilere giden yolda önemli adımlar olmuştur. Özellikle ticaret ve eğitim alanlarında sıkılaştıran bu ziyaretlerde önemli gelişmeler de kaydedilmiştir. 1930'larda ABD'ye eğitim almak üzere gidenler arasında, geleceğin Afgan liderleri de yer alıyordu. Örnek olarak, sonraki zamanlardan Afganistan'ın Başbakanı olacak olan Dr. Abdulzahir gösterilebilir.

Ticari anlamda ise daha çok Amerikalı tüccarlar Afganistan'a ziyarette bulunmuşlardır. Harry Goottefeld adlı Amerikan tüccar, Afgan Amerika adı altında bir şirket kurmuş ve dönemin Kaliforniya Eyaleti'nin Senatosu olan Shortridge üzerinden, ABD Dışişleri Bakanlığı'na Afganistan'ı resmi olarak tanınması için baskı uygulamış, ancak bir sonuç alamamıştır. Ticari alandaki ilk önemli gelişme, 1936'da ABD'nin eski Tahran Elçisi Charles C. Hart başkanlığındaki heyetin, The Inland Exportation Oil Company şirketi ile Afganistan devleti arasında, gaz ve petrol çıkarma anlaşmasını imzalaması olmuştur.¹²¹ Charles C. Hart, Afganistan ziyareti sonrası Afganistan ile ilişki kurulması gerektiği konusunda Dışişleri Bakanlığı'nı bilgilendirmiştir. Bu yıllarda, Afganistan'dan bir grup vatandaş, Afganistan ile Birleşik Krallık arasında olan Peştunistan konusuyla ilgili, ABD'nin desteğini almak

¹¹⁹ Faroq Ansari, *Fashurdayi Tarikhe Afghanistan (Afganistan Tarihinin Özeti)* (4. Baskı), Entesharate Amiri, Kabil, 2012, s. 159.

¹²⁰ Alizada Musawi, a.g.e., ss. 33-34.

¹²¹ Tamanna, a.g.e., s. 103.

üzere bu ülkeye ziyarette bulunmuşlardır. Ancak Amerikan yetkililerinin soğuk davranışlarına maruz kalmışlardır.

ABD ile resmi ve diplomatik ilişki kurulması gerektiği konusunda ilk ciddi adımlar, Amanullah Han'ın iktidara gelmesi ve bağımsızlığını kazandığı 1919 yılından itibaren atılmıştır. Afgan Kralı Amanullah Han, 1919 ve 1921 yıllarında diplomatik bir heyeti, bağımsızlığını resmi şekilde duyurmak ve diplomatik ilişkiler kurmak amacıyla, Sovyetler Birliği, Avrupa ve Amerika'ya göndermiştir. General Muhammad Wali Han Darwazi başkanlığında, 1921 yılında gönderilen heyet, 20 Haziran 1921'de, ABD'nin 29. Başkanı Warren Gamaliel Harding ile Beyaz Saray'da görüşmüştür.¹²² Bu görüşme ve ABD'nin Afganistan'ı resmi ve diplomatik olarak tanımasıyla ilgili farklı bilgiler vardır. Bir bilgi şöyledir: çoğu Afgan yazarlarına göre bu görüşmeden olumlu bir sonuç çıkmamıştır. Bunun sebebi Amerikalı yetkililerinin ilgisiz, soğuk davranışları¹²³ ile çok kısa süren bu görüşme sonrası Amerikalılar, diplomatik ilişki kurma yetkisinin Kongre'de olduğunu ifade ederek olumsuz yanıt vermiştir.¹²⁴ Diğer bir bilgiye göre ise; General Muhammad Wali Han Darwazi başkanlığındaki heyet ile Beyaz Saray'da görüşen ABD Başkanı Warren G. Harding, bu görüşme sonrası tarihler 26 Temmuz 1921'i¹²⁵ gösterdiğinde Afganistan'ı resmi olarak tanımış ancak, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1934 yılında başlamıştır.¹²⁶

22 Ocak 1935 tarihinde, ABD'nin 32. Başkanı olan Franklin D. Roosevelt bu ülkenin Tahran Elçisi olan Willian H. Hornibrook'u ABD'nin Afganistan'daki ilk Gayri Mukim Elçisi olarak atamış ve Willian H. Hornibrook, 4 Mayıs 1935'te, Kabil'de Afgan Kralı Zahir Şah'a Güven Mektubu'nu sunmuştur.¹²⁷ 29 Ocak 1937 tarihinde, Cornelius Van. H. Engert ABD'nin Tahran ve Kabil Maslahatgüzarı

¹²² Muhammad Sami Hashemi, *Seyasate Khariji Amrika Dar Afghanistan Pasa Taliban (Taliban Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan Dış Politikası)* (1. Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2016, s. 51.

¹²³ Tamanna, a.g.e., s. 103.

¹²⁴ Andishmand, Amrika Dar Afghanistan, s. 10.

¹²⁵ Department Of State: Office Of The Historian, "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Afghanistan", <https://history.state.gov/countries/afghanistan> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

¹²⁶ The Embassy of Afghanistan, "Diplomatic History", <https://www.afghanembassy.us/afghan-us-relations/afghan-us-relations/> (Erişim Tarihi:19/04/2017.)

¹²⁷ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 335.

ünvanıyla atanmıştır. Ayrıca 26 Mart 1936 tarihinde, Fransa'nın başkenti Paris'te, ABD adına J. I. Strauss, Afganistan devleti adına ise, Ali Muhammad Han arasında Dostluk, Diplomatik ve Konsolosluk Antlaşması imzalanmış¹²⁸ ve 19 Mayıs 1941'de, ABD'nin Tahran Maslahatgüzarı Louis G. Dreyfus, aynı ünvan ile ancak gayrı mukim şekilde Güven Mektubu'nu Afgan Kralı'na sunmuş ve böylece Beyaz Saray, İkinci Dünya Savaşı'na kadar Afganistan'a Mukim Elçi veya temsilci atamaktan uzak durmuştur.

İkinci Dünya Savaşı devam ederken, Nazi Almanyası'nın başını çektiği Mihver Devletler, Afganistan'ın jeostratejik önemini anlamış ve Afganistan üzerinde nüfuz oluşturmaya çalışmışlardır. Bunun sebebi Almanya'nın amacı, Afganistan'ı Mihver Devletleri'ne katarak, bir yandan Birleşik Krallık'ın bölgedeki gücünü zayıflatmak, diğer yandan ise Sovyetler Birliği'nin alanını daraltmaktır. Bu durumu yakından takip eden Müttefik Devletler'den ABD, Afganistan ile hemen diplomatik ilişkiler seviyesini yükseltmek ve Kabil'de elçilik açmak için harekete geçmiş ve ABD'nin Afganistan'daki gayrı mukim Maslahatgüzarı olan Cornelius Engert'i, ABD'nin Afganistan'daki en yüksek rütbeli diplomatik temsilcisi olarak atamıştır. Cornelius Van. H. Engert, 25 Temmuz 1942'de, Afgan Kralı Muhammad Zahir Şah'a Güven Mektubu'nu sunmuştur. Engert'a, Afganistan'ın Müttefik Devletleri'ne katılmasını sağlamak için geniş yetkiler tanınmıştır. Savaşın Müttefik Devletleri lehine dönmeye başlaması ile beraber, Afganistan'daki Mihver Devletleri'nden gelen öğretmenler ve uzmanlar da ülkeden ayrılmaya başlamışlar, ülke ekonomisinin de gittikçe güçlük çekmeye başlamasıyla Afganistan, ABD'den ekonomik yardım talebinde bulunmuştur. Engert'in çabaları sonrası ABD ve Birleşik Krallık, Afganistan'a ekonomik yardımda bulunmuşlardır. Ayrıca, Mihver Devletleri'nin uzman ve öğretmenlerinin ülkeyi terk etmeleriyle boşalan uzman ve öğretmenlerin yerleri de Amerikalı uzmanlar ve öğretmenlerce doldurulmuştur.¹²⁹ Afganistan, 1943 yılında, Afgan Kralı Muhammad Zahir Şah tarafından Abdul Husain Aziz'i, Washington'daki ilk Elçisi olarak atamış ve her iki ülkenin başkentleri Kabil ve Washington'da Elçilikler açılmıştır.¹³⁰

¹²⁸ Tamanna, a.g.e., s. 105.

¹²⁹ Tamanna, a.g.e., ss. 105-106.

¹³⁰ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , ss. 13-14.

1.2.2 Soğuk Savaş Dönemi İlişkiler

Soğuk Savaş terimi, ilk defa 1947 yılında, Amerikalı Bernard Baruch tarafından kullanılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın çökmesiyle Orta ve Doğu Avrupa'da kısmen de Balkanlar'da ortaya çıkan boşluk, esas olarak Sovyetler tarafından doldurulmuştur. Başını ABD'nin çektiği Batılı devletler, Sovyetler Birliği'nin Avrupa'nın doğusundaki bu tür varlığından rahatsız olmaya başlamıştır.¹³¹

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası alanda meydana gelen gelişmelerin en önemlisi Batı ile Doğu arasındaki yaşanan gelişmelerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Müttefik Devletler arasında bazı anlaşmazlıklar, ayrılıklar, gerginlikler ve çatışmalar ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş; Nükleer silah yarışı, Kore ve Vietnam Savaşları, Berlin Sorunu, U2 Casus Uçağı olayı, Küba Krizi ve Afganistan'ın işgali gibi gelişmelerin yaşandığı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan ve 1990'lar itibarıyla Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla sona eren dönemdir.

Çeşitli nedenlerden dolayı kurulamayan siyasi ve diplomatik ilişkiler, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Mihver Devletleri'nin Afganistan'ı kendi aralarına katmak istemesi üzerine ABD, Afganistan ile yakından ilgilenmeye başlamış ve elçilikler açılmıştır. 5 Haziran 1948 tarihinde ise, Washington'un Kabil'deki elçiliği Ely E. Palmer'in Büyükelçi olarak Güven Mektubu'nu Afganistan'a sunmasıyla, ilişkiler büyükelçilik statüsüne yükselmiştir.

İkinci Dünya Savaşı öncesinden itibaren ikili ilişki seviyesinin yükseldiği dönemlerde Afganistan, ABD'nin bazı konularda özellikle Durand ve Peştunistan ile ilgili olarak kendisine siyasi destek sağlamasını istemiştir. ABD'nin, bu konularda Pakistan'ın yanında yer alması Afgan yetkililerinin Washington'dan uzaklaşmasına ve Sovyetler Birliği'ne yaklaşmasına sebep olmuştur. Peştunistan bölgesi, 1893 yılında, yapılan Durand Antlaşması ile Afganistan'ın güneyinden ayrılıp, İngiliz Hindistanı'na bağlanmıştır. İngilizler tarafından dayatılan bu antlaşmaya,

¹³¹ *Soğuk Savaş*, Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul, 2005, ss. 591-592.

Afganistan'ın tepki göstermesine rağmen¹³² 1947'de İngilizler'in bölgeden ayrılması ile Pakistan kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Afganistan çeşitli projeleri hayata geçirmek amacıyla ve içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle ABD'den ekonomik yardım talebinde bulunmuştur. 1946 yılında yardım talebi ABD tarafından reddedilmiştir. Mart 1946'da, Afganistan, Knudsen Şirketi ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma ile şirketin, 17.5 milyon dolar karşılığında, sulama ve elektrik üretimi için Helmand bölgesinde bir baraj yapması kararlaştırılmıştır. Ancak, Amerikalıların vermiş oldukları söz ve Afganistan'ın proje için gereken miktarı ödemiş olmasına rağmen, proje yarıda bırakılmıştır. Halkın devlete tepkisi üzerine projeyi tamamlamak için Afganistan, 1949 yılında 3/5 faiz oranıyla ilk defa ABD'den 21 milyon dolar borç almış ve 1950'de aynı şirketle Helmand ve Arghandab bölgesinde elektrik üretimi için kullanılacak bir baraj yapımı için anlaşmıştır.¹³³ 1951 yılında ise, Afganistan ile ABD arasında Ekonomik ve Teknik Yardımlaşma Anlaşması imzalanmış ve Kasım 1953'te Afganistan'ın, ABD'nin İhracat ve İthalat Bankası'ndan yaptığı 36 milyon dolarlık yardım talebine, banka sadece 2.5 milyon dolar önermiştir. Aralık 1953'te, Kabil'e ziyarette bulunan ABD Başkan Yardımcısı Richard Nixon, ülkesinin Afganistan'a ekonomik yardımda bulunabilmesi için Afganistan'ın Peştunistan davasından vazgeçmesi gerektiğini belirtmiştir. Nixon Başkan olduğu dönemde de Afganistan'ın hiçbir kanıtı ve nedeni olmadan Peştunistan konusuna dâhil olduğunu ifade etmiştir.¹³⁴

Askeri sıkıntıları gidermek için Nisan 1951'de Afganistan Başbakanı Sardar Şah Mahmood Han, ABD'yi ziyaret etmiş ve 1951 Ağustos'unda ise, lazım olan askeri silah ve teçhizat listesini resmi olarak Beyaz Saray'a bildirmiştir. Ancak Washington, Afganistan ile ilgili alacağı kararları sürekli Londra'ya danışmıştır. Birleşik Krallık, Afganistan ile geçmişi iyi olmadığından ve mirasçısı Pakistan'ı desteklemesi sebebiyle ABD nezdinde Afganistan'ı önemsiz göstermiştir. ABD'nin Afganistan'a karşı bu umursamaz tutumu sonraki yıllarda daha çok artmıştır. Hatta sonraları Afganistan ile ilgili olan herhangi bir konuyu Pakistan'a danışır olmuş ve

¹³² Tamanna, a.g.e., ss. 106-107.

¹³³ Musawi, a.g.e., ss. 54-55.

¹³⁴ Mujadidi, a.g.e., ss. 306-307.

Afganistan ile arası iyi olmayan Pakistan ise, bu fırsatları Afganistan aleyhine kullanmıştır. Bunun açık bir örneği, ABD'nin Kasım 1951'de Afganistan'ın askeri malzeme talebini iki koşulla yerine getireceğini söylemesi olmuştur. Birincisi, 25 milyon dolar üzerindeki bu silah ve askeri malzeme parasının nakit olarak ödenmesi gerektiği, ikincisi ise, bu silahlar Pakistan üzerinden Afganistan'a gideceğinden, Afganistan'ın Peştunistan davasından vazgeçmesi gerektiği olmuştur.¹³⁵ Afganistan bu yanıtın, siyasal anlamda red anlamı taşıdığı düşüncesindedir. Daha sonra Ekim 1954'te askeri teçhizat sıkıntılarını gidermek isteyen Başbakan Sardar Muhammad Dawood Han kardeşi Sardar Naim Han'ı ABD'ye silah talebi için göndermiştir. ABD'nin askeri sır olan Afganistan'ın bu taleplerini, Pakistan'ın Washington'daki elçiliğine bildirmesi Afganistan'ı rahatsız etmiştir.¹³⁶

Pakistan'ın müttefiki olan ABD, bu ülkenin CENTO ve SEATO örgütlerine üyeliğinden sonra Afganistan'a daha mesafeli olmuş, talep ettiği ekonomik ve askeri yardımlara da olumsuz cevap vermiştir. Afganistan ise ihtiyaç duyduğu ekonomik, siyasal ve askeri desteği başka ülkeden arama yoluna düşmüş ve bu esnada Sovyetler Birliği, Afganistan'ın yardımına koşmuş ve işgale giden yol da burada başlamıştır. İkinci Dünya Savaşının bitmesinin ardından ikili ilişkilerde yine soğuk rüzgârlar esmeye başlamış, Afganistan'ın yardım taleplerine Peştunistan bahanesiyle olumsuz yanıtlar vermesine karşılık, Afganistan ile arası iyi olmayan Pakistan'a ise her türlü destek ve yardımı sağlaması, zaten Afganistan'ı ABD'den uzaklaştırmaktaydı. Bu sebeple Afganistan, Peştunistan/Durand davaları nedeniyle inzivaya çekilmeye itilmiş, ekonomik sıkıntılar nedeniyle ordusunu modern hale getirememiş, ekonomik gelişmesini de sağlayamayan bir ülke olmuş ve Başbakan Dawood Han döneminde, Washington'dan umduğu yardımları alamayan Kabil, rotayı Moskova'ya çevirmiştir. ABD'den beklediği yardımları ve desteği alamayan Başbakan Dawood Han'a, Sovyetler Birliği Ocak 1954'te 3.5 milyon dolar ve Ağustos 1954'te ise 2.5 milyon dolar borç verme sözü vermiş ayrıca, Sovyetler Birliği'nin isteği üzerine Çekoslovakya devleti de beş milyon dolar vermeyi kabul etmiştir.

¹³⁵ Mujadidi, a.g.e., s. 306.

¹³⁶ Mujadidi, a.g.e., s. 307.

Afganistan'ın iki kutuplu düzende Doğu bloğuna yakınlaştığını gösteren en önemli gelişme ise Sovyetler Birliği'nin liderleri Nikita Kruşçev ve Nikolay A. Bulganin'in 1955 tarihinde, Afganistan'ı ziyaret etmesi ve 16-18 Aralık'ta Afgan yetkilileri ile görüşmesi olmuştur. Bu görüşmede Sovyetler Birliği, Afganistan'ın Uzun Dönemli Gelişme Planı için 100 milyon dolar vermeyi taahhüt etmiş ve Afganistan'ın Peştunistan davasını destekledikleri güvenini vermiştir.¹³⁷ 1956 yılının başlarında, Sovyetler Birliği, güçlü bir Afgan ordusu için gerekli olan tüm ihtiyaçları karşılayacağını açıklamış ve verdiği destekler ile Afganistan'ın Sovyetler Birliği'ne yakın yer almasını sağlamıştır. Afganistan, 1968'e kadar Sovyetler Birliği'nin yaptığı tüm yardımların üçte ikisini alan beş ülkeden biri olmuştur. Başbakan Dawood Han'ın Beş Yıllık Gelişme Planı'nın bütçesinin en az yüzde 65'i, yatırılan yabancı sermaye ve yardımlardan oluşuyordu, özellikle Sovyetler Birliği'nin yaptığı yardımların payı büyüktür¹³⁸

Bu gelişmeler karşısında rahatsız olan ABD, 1956 yılında Afganistan'a okul, yol yapımı, Helmand Projesi'ne devam edilmesi, havaalanı binalarının yapımı gibi konularda ekonomik ve kültürel yardımlarda bulunmuştur. Haziran 1959'da, Başbakan Dawood Han, ABD'ye yaptığı ziyaretinde Başkan Dwight D. Eisenhower ile görüşmüş ve ABD Kongresi'nde konuşma yapan ilk Afgan lider olmuştur.¹³⁹ İkili ilişkiler Aralık 1959'da, Başkan Dwight D. Eisenhower'in Hindistan ziyareti sırasında Kabil'e yaptığı tarihi ziyaretiyle daha da pekişmiştir. Başkan Eisenhower'in ziyareti Afgan halkı tarafından da hoş karşılanmıştır. Böylece Eisenhower Afganistan'ı ziyaret eden ilk ABD Başkanı olmuştur.

Peştunistan/Durand konuları nedeniyle Afganistan ile Pakistan arasında patlak veren kriz ve bunu takiben sınırların kapanması üzerine, ABD ve batılı ülkelerin Afganistan ile ticaretleri zarara uğramış, Sovyetler Birliği ise bu fırsattan yararlanarak Afganistan ile ticaretini geliştirmiştir. 1960 yılında ABD Başkanlığı'na gelen John F. Kennedy, Afganistan - Pakistan krizini çözmek üzere Livingston Merchant'ı özel temsilci olarak atamış ve Başkan Kennedy'nin uğraşları sonucu 1963

¹³⁷ Mujadidi, a.g.e., s. 308.

¹³⁸ Musawi, a.g.e., ss. 75-76.

¹³⁹ Mujadid, a.g.e., s. 309.

tarihinde, Afganistan ile Pakistan tekrar diplomatik ilişki kurmuşlardır.¹⁴⁰ Eylül 1963'te, Afgan Kralı Muhammad Zahir Şah ABD Başkanı John F. Kennedy'nin davetlisi olarak bu ülkeyi ziyaret etmiş ve böylece tarihte ilk defa bir Afgan Kralının ABD'ye ziyareti gerçekleşmiştir.¹⁴¹

Temmuz 1957 ve Nisan 1961 tarihlerinde Sovyetler Birliği'ne Afgan Kralı Muhammad Zahir Şah'ın ve Başbakan Dawood Han'ın yaptığı ziyaretler olmuşsa da¹⁴² Sovyetler Birliği, Kabil-Washington arasındaki bu gelişmelerden hiç memnun kalmamıştır. Afganistan ise, Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan iki kutuplu sistemin üzerinde mücadele ettikleri bir ülke olmuştur. Adeta, Batı'ya yanaşsa Doğu'yu, Doğu'ya yanaşsa Batı'yı kızdırmıştır.

ABD ile ilişkiler Başbakan Dawood Han döneminde bazen iyi bazen de kötü seyretnmiştir. Ülkede siyasal anlamda da istikrardan bahsetmek güçtür. Bunun sebebi bazı devlet yetkililerinin istifa etmesi, ayaklanmalar olması ve dış ilişkilerde de sorunlar yaşanmasıdır. 1972 yılında, Muhammad Musa Shafiq Başbakan olmuştur. Muhammad Musa Shafiq, Kahire'deki El Ezher Üniversitesi'nde din eğitimi almış ve uluslararası ilişkiler alanında ise, ABD'de eğitim görmüştür. Dış politikada önemli değişiklikler yaparak tüm ülkelerle iyi ilişki kurma arzusunu taşımıştır. İran ile ilişkileri düzeltmiş ve Pakistan ile de Peştunistan konusunu müzakereyle çözüme kavuşturmak istemiştir. Ancak Dawood Han ve yandaşları, Sovyetler'in kışkırtmasıyla onu vatan hainliğiyle suçlamışlardır.¹⁴³ Dawood Han için Peştunistan ve güç çok önemli olmuş, dolayısıyla, Peştunistan konusunun, Pakistan ile konuşulup çözülmesini değil Afganistan'a geri verilmesi gerektiği düşüncesini taşımıştır. Dolayısıyla, tekrar iktidara gelebilmek için fırsat kollamış ve bu fırsat, Afgan Kralı Muhammad Zahir Şah'ın yurtdışına çıkmasıyla eline geçmiştir. Tarihler 17 Temmuz 1973'ü gösterdiğinde, Dawood Han kansız bir darbe ile iktidara el koymuş ve Kraliyet'i kaldırıp Cumhuriyet'i ilan etmiştir. Darbe sonrası ABD ile ilişkiler gerilmiştir. Çünkü Sovyetler Birliği ile olan yakınlığı ve darbeye Sovyetler Birliği'nin yardımının olması, hem bölgedeki Washington müttefikleri Tahran ve

¹⁴⁰ Tamanna, a.g.e., ss. 107-108.

¹⁴¹ Mujadidi, a.g.e., s. 309.

¹⁴² Musawi, a.g.e., s. 76.

¹⁴³ Musawi, a.g.e., ss. 88-90.

Riyad, hem de Dawood Han'ın Peştunistan'a olan bakışı nedeniyle Pakistan tedirgin olmuştur. Ama sonraları Cumhurbaşkanı Dawood Han'ın Özel Temsilcisi Muhammad Naim ve ABD'nin Kabil Büyükelçisi Theodore J.'nin girişimleri sonrası ekonomik ve sosyal yardım konuları tekrar ele alınmış ve ilişkilerde iyileşme yaşanmıştır.

Henry Kissinger Kasım 1974'te gerçekleştirdiği Kabil ziyaretinde, Washington'un her konuda yardıma hazır olduğunu ifade etmiştir. 29 Haziran 1976'da, Cumhurbaşkanı Dawood Han'ın Özel Temsilcisi Muhammad Naim, ABD'ye giderek Başkan Gerald Ford ile görüşmüştür. Başkan Ford, bölge huzuru ve barışı için Afganistan ile Pakistan'a yardım edecekleri konusunda söz vermiştir. 1977 yılında, ABD Başkanı Jimmy Carter, Cumhurbaşkanı Dawood Han'ı Washington'a davet etmiş ve İran Şah'ı Muhammad Reza, Temmuz 1977'de Kabil'e gelerek, Pakistan konusunda Afgan yetkililerle görüşmüştür.¹⁴⁴ Anlaşıldığı üzere Dawood Han Peştunistan konusundaki sert tavrından vazgeçmiş, başta ABD olmak üzere, batılı ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Cumhurbaşkanı Dawood Han batı dostu ülkeleri ziyaret etmiş, onların liderleri de karşılıklı olarak Kabil'i ziyaret etmişlerdir. Dawood Han, ilk dönemdeki gibi batıya yüz çevirmemiş aksine ilişkiler gittikçe normalleşmiştir. Cumhurbaşkanı Dawood Han, 24 Nisan 1978 tarihinde, ABD Büyükelçisi ile görüşmüş ve bu görüşmede Demokratik Halk Partisi lidelerinin tutuklanması konusunda anlaşılmış ve ABD de, buna karşılık Afganistan'a yardım etme vaadinde bulunmuştur.¹⁴⁵ Bütün bunlar içerde komünistleri, dışarıda ise Moskova'yı rahatsız etmiştir. Moskova yaşanan gelişmeler karşısında sessiz kalmamıştır.

1974, 1975 ve 1976 yılları arasında üç tane darbe girişimi önlenmiş ve 13 Nisan 1977 tarihinde ise, Rus lider Leonid Brejnev, Cumhurbaşkanı Dawood Han'ı Doğu bloğundan uzaklaşmaması konusunda uarmıştır. Ancak bu görüşmede Cumhurbaşkanı Dawood Han'ın Rus lider Brejnev'e, "Hatırlatayım, bağımsız bir ülkenin Cumhurbaşkanı ile konuşuyorsunuz, herhangi bir uydu devletinizin Cumhurbaşkanı ile değil. Afganistan'ın içişlerine karışmak istiyorsunuz ama buna

¹⁴⁴ Mujadidi, a.g.e., ss. 309-310.

¹⁴⁵ Ghulam Muhammad Muhammadi, *Batlaqe Tarikhe Maaser (Çağdaş Tarihin Bataklığı)* (2. Baskı), Kabil, 2010, s. 151.

izin vermeyeceğim” ifadesi ile sert çıkış yapmış¹⁴⁶ ve 27 Nisan 1978’de, Hafizullah Amin başkanlığında, Cumhurbaşkanı Dawood Han’a karşı kanlı bir darbe gerçekleştirilmiş ve Cumhurbaşkanı Dawood Han ve ailesinden 32 kişi darbecilerce öldürülmüştür.¹⁴⁷ Bu kanlı darbe, Afganistan tarihinde kanlı bir dönemi başlatmıştır.

ABD ise daha önceki gelişmelerde sessiz kaldığı gibi böylesi kanlı bir darbeye karşı da sesini çıkarmamış ve tepki göstermemiştir. Ancak 14 Şubat 1979 tarihinde, ABD Afganistan ilişkileri açısından çok kötü bir olay yaşanmıştır. ABD’nin Afganistan uzmanı Kabil Büyükelçisi Adolph Dubs, arabasıyla şehir merkezine doğru giderken Sadarat Kavşağı’nda bir grup komünist tarafından arabası durdurulmuş ve zorla otele götürülüp burada öldürülmüştür. Bu olay sonrası ABD diplomatik ilişkileri kesmenin haricinde herhangi bir adım atmamıştır.¹⁴⁸ Yaşanan bu gelişmeler sonrası Afganistan, Amerika Birleşik Devletleri ilişkileri alt seviyeye inmiş ve komünistler döneminde Washington’un Afganistan’daki çıkarlarını müttefiki Suudi Arabistan korumuştur. Ancak, Suudi Arabistan da sonradan elçiliğini kapatmıştır.¹⁴⁹

Komünistlerin kendi aralarında çıkan güvensizlik ortamı, Sovyetler’i Afganistan’a yöneltmiştir. 27 Nisan kanlı darbesi sonrası, Noor Muhammad Taraki başa geçmiştir. Taraki döneminde Washington ile ilişkiler soğumuş fakat Moskova ile iyi ilişkiler yaşanmıştır. Bu arada Moskova ve Taraki, Hafizullah Amin’in Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim görmüş olmasından dolayı casus olabileceğinden şüphelenmişler ve onu ortadan kaldırmak istemişlerdir. Ancak zeki birisi olan Amin, olaydan haberdar olarak önlemini almış ve 7 Ekim 1979’da Taraki’yi, o kendisini öldürmeden, yastıkla boğarak öldürüp başa geçmiştir ancak, iktidarı fazla sürmemiştir. Hafizullah Amin Batı bloğuna yakınlaşmak istemiştir, çünkü Ruslar ve içerdeki komünistler Amin’e güvenmemiş ve 27 Eylül 1979’da Sovyetler Birliği, 85.000 ordusuyla, hem havadan, hem karadan Afganistan’a girmiştir. Hafizullah Amin öldürülmüş ve Babrak Karmal ise başa geçip 1986 yılına kadar Afganistan’ı yönetmiştir. Rus işgaline tepkiler artmış, 4 Ocak 1980 tarihinde

¹⁴⁶ Alizada Musawi, a.g.e., ss. 38-39.

¹⁴⁷ Musawi, a.g.e., s. 103.

¹⁴⁸ Andishmand, Amrika Dar Afghanistan , s. 39.

¹⁴⁹ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , ss. 14-15.

Birleşmiş Milletler Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesini kınamış ve Afganistan işgalına son vermesini istemiştir.¹⁵⁰ Sovyetler Birliği, bu tepki ve çağırılara aldırmadan 1981 yılına gelindiğinde Afganistan'daki ordu sayısını 105.000 çıkarmıştır.¹⁵¹ Tüm bu gelişmeler sonrası ABD kaos ortamında Afgan devletinin elçilik personellerinin can güvenliğini sağlayamayacağı nedeniyle Büyükelçiliğini kapatmıştır. Washington'daki Afganistan Büyükelçiliği'ne göre 1983-2002 yılları arasında,¹⁵² Aryanfar'a göre 1979-2002 yılları arasında¹⁵³ ve ABD'ye göre ise, 30 Ocak 1989'dan sonra Büyükelçilik kapatılmıştır.¹⁵⁴ Büyükelçi Adolph Dubs'un, 14 Şubat 1979 yılında öldürülmesi, 27 Nisan darbesi ve bunu takiben Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali sonrası ikili ilişkilerin normalleşmesinin mümkün görülmemesi sonucuna varılmaktadır.

1.2.3 Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler

Afganistan'da İç Savaş'ın, Sovyetler Birliği'nin ülkeden çekilmesinden önce de bir anlamda var olduğu söylenebilir. Komünistlerin iktidarını ve Afgan halkının adetlerine uygun olmayan tavır ve politikalarını kabullenemeyen Afganlar, rejime karşı savaşı başlatmışlardır. Afganistan'da İç Savaş derken, aslında daha çok Sovyetler Birliği'nin ülkeden çekilişi sonrası, iktidardaki Cumhurbaşkanı Dr. Najibullah'a karşı başlatılan ve Dr. Najib'in rejiminin yıkılışının sonrası da devam eden ve Afgan Mücahitlerinin aralarında çıkan iktidar kavgaları kastedilmektedir. Bu doğru olmakla birlikte, İç Savaş daha öncesinde 1970'lerde başlamıştır. Cumhurbaşkanı Babrak Karmal'ın yerine, 4 Mayıs 1986 tarihinde, Dr. Najibullah geçmiştir. Cumhurbaşkanı Dr. Najibullah, Aralık 1986'da, Afganlar olarak siyasal müzakere yoluyla ve barış ortamında, bütün sorunları çözmek için, Mücahitler ve silahlı birimlere çağırıda bulunmuş, Ocak 1987'de ise, tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiş ve bütün Mücahit grupları barış görüşmeleri için müzakereye çağırmıştır ancak yanıt alınamamıştır.

¹⁵⁰ Musawi, a.g.e., ss 129-135.

¹⁵¹ Alizada Musawi, a.g.e., s. 62.

¹⁵² The Embassy of Afghanistan, "Diplomatic History", <https://www.afghanembassy.us/afghan-us-relations/afghan-us-relations/> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

¹⁵³ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 14.

¹⁵⁴ Department Of State: Office Of The Historian, "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Afghanistan", <https://history.state.gov/countries/afghanistan> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

14 Nisan 1988 tarihinde, sekiz yıl çalışmaların sonucu olarak Afganistan, ABD, Pakistan, Sovyetler Birliği ve Birleşmiş Milletler arasında Cenevre Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma gereği, Sovyetler Birliği askerlerinin, gelecek dokuz ay içinde yani 15 Şubat 1989'e kadar Afganistan'dan çekilmeleri kararlaştırılmış ve öyle de olmuştur.¹⁵⁵ Sovyetler Birliği, 1985'lerden itibaren Afganistan'dan çekileceklerini çeşitli mekânlarda dillendirmiştir. 19 Kasım 1985'te, Cenevre'de buluşan ABD Başkanı Ronald Reagan ve Sovyetler Birliği lideri Mihail Gorbaçov, Sovyet askerlerinin Afganistan'dan çekilmesi gerektiğini görüşmüşlerdir.¹⁵⁶

ABD'nin, Afganistan işgali sonrası Afganistan ile doğrudan teması olmamıştır ancak, Mücahit gruplara Pakistan ve Suudi Arabistan ile birlikte her türlü parasal ve silah desteği ki buna stinger füzeleri de dâhil, sağlanmıştır. Başkan J. Carter, işgal sonrası yaptığı bir açıklamasında: "Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a saldırısı dünya barışı, Batı ile Doğu ilişkisi, bölgesel istikrar ve petrol için tehdittir. Kongre'den Pakistan için sunulan ekonomik ve askeri yardım önerisini onaylanmasını istiyorum" ifadesini kullanmıştır.¹⁵⁷ Haziran 1981'de, ABD Başkanı Ronald Reagan, komünizm ile savaşta birinci cephe olarak nitelendirdikleri Pakistan'a 1/3 milyar dolar askeri yardım, 1/6 milyar dolar ekonomik yardım etmeyi kabul etmiş ve 40 adet F16 uçak sözü vermiştir. Ayrıca, Pakistan'a aktarılan bu yardımların Afgan Mücahitleri'ne dağıtımı konusunda tam yetki verilmiştir. Afganistan işgali sırasında Pakistan, ABD'nin yaptığı tüm yardımların en fazlasını alan üçüncü ülke olmuştur.¹⁵⁸ Pakistan ise, Afgan Mücahitleri'ne Sovyetler Birliği'ne karşı savaşta kullanmaları için yapılan bu yardımlarla, kendi ekonomisi ve ordusunu güçlendirmiştir. Afgan Mücahitleri'ne ise, çok az birşeyler dağıtılmıştır. ABD, Mücahitler ile doğrudan iletişime geçmemiş ve onları taraf olarak görmemiştir. Her şey Pakistan üzerinden olmuştur. Cenevre görüşmelerinde de Mücahitler adına Pakistan konuşmuştur.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Dawlatabadi, a.g.e., ss. 398-399.

¹⁵⁶ Musawi, a.g.e., ss. 158-159.

¹⁵⁷ Musawi, a.g.e., ss 133-134.

¹⁵⁸ Musawi, a.g.e., ss. 145-146.

¹⁵⁹ Ayob ARWIN, "Cenevre Görüşmeleri'nde Afgan Mücahitler'in Yokluğu", BBC Farsça, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/04/140428_k02-mojaedin-genve-talks (Erişim Tarihi:22/04/2017)

1981-1987 yılları arasında ABD'nin yaptığı 3.2 milyar dolarlık yardımın, 1.5 milyar dolarını Pakistan kendi ordusunu güçlendirmek için harcamış ve 1987-1993 yılları arasında yapılan 4.2 milyar dolarlık yardımın, 2.2 milyar dolarını Pakistan almıştır. Aslında tüm bunlar Washington'un Afgan Mücahitleri'ne verilmek üzere Pakistan'a verdiği yardım olmuştur. Sovyet işgalı döneminde, dünyanın çeşitli bölgelerinden Afganistan'a Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmak için gelen cihatçılar, ABD tarafından desteklenmiştir. Usama Bin Ladin'in liderliğindeki El Kaide örgütü de bunlardan birisidir.¹⁶⁰ 28 Nisan 1992'de, Cumhurbaşkanı Dr. Najibullah'ın hükümeti düşmüş, gerçi 17 Nisan'da kendisi istifa etmiş ve savaşın galibi Mücahitler olmuştur. Böylece Afganistan tarihinde darbeyle gelen komünist iktidar dönemi son bulmuş,¹⁶¹ yerine Mücahitler'in kurduğu İslami iktidar gelmiştir. Cumhurbaşkanı Dr. Najibullah, 18 Mart 1992'de iktidarı, Birleşmiş Milletler'in önerdiği plana göre bırakabileceğini söylemiştir. Bu plana göre, Afganistan'da tarafsız ve herkesin katıldığı bir iktidar kurulması planlanmıştır.¹⁶² ABD ise, 14 Haziran 1992'de, Peter T. başkanlığında bir heyeti Kabil'e göndermiştir. Mücahitler'in Sovyetler'e karşı kazandıkları galibiyetlerini kutlamış ve aynı yılın yardım programları için 50 milyon dolar ayırmıştır.¹⁶³

Mücahitler döneminde, hangi Mücahit örgütünün iktidara geçeceğini belirlemek üzere, Mücahitler Konseyi kurulmuştur. Mücahitler Konseyi, önce Sebghatullah Mujadidi'yi iki aylığına geçici Cumhurbaşkanı ve sonra da Burhanuddin Rabbani'yi dört aylığına Cumhurbaşkanı olarak atamıştır.¹⁶⁴ Ancak Rabbani, bu makamı 11 Eylül sonrası kurulan Karzai hükümetine kadar bırakmamıştır. ABD, Mücahitleri ekonomik, siyasal ve askeri anlamda destekliyordu ama sadece kendi çıkarı için desteklemektedir¹⁶⁵ yani büyük düşmanı Sovyetler Birliği'ni yıkmak ve Vietnam intikamını almak içindi. Bunun böyle olduğunun ispatı, Mücahitler'in 1992'de savaşı kazanmasından sonra Afganistan'ın

¹⁶⁰ Rahmani, Husaini, a.g.e., ss. 337-338.

¹⁶¹ Dawlatabadi, a.g.e., s. 425.

¹⁶² Musawi, a.g.e., s. 196.

¹⁶³ Jamilurrahman Kamgar, *Koronoloji Hawadese Tarikhi Afghanistan (Afganistan Tarihindeki Olayların Kronolojisi)* (3. Baskı), Kabil, 2005, s. 218.

¹⁶⁴ Alizada Musawi, a.g.e., s. 98.

¹⁶⁵ Aryanfar, *Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi*, s. 17.

unutulmasıdır. Genelde ABD'nin, Afganistan ile ilişki kurdukları zamanlar, Washington'un çıkarı tehlikede olduğu zamanlar olmuştur.

Mücahitler kendi kurdukları Mücahitler Konseyi kararına dahi saygı göstermeyen, bölge ülkelerinin emirleri altında Afgan halkının gördüğü zulümleri unutup, yine aynı şekilde etnik unsurları alet ederek iktidar savaşlarına başlamışlardır. Burada, Sovyetler Birliği işgaline karşı sadece dinini, vatanını, şeref ve onurunu korumak adına savaşan mücahitleri tenzih ediyorum. Onlar gerçek kahramanlar! Belki bunlardan birisi de, Ahmad Şah Massoud'du. O yaşıyor olsaydı, belki de Afganistan daha güzel bir yer olurdu ifadesi kullanılmıştır. Mücahitler'in iktidar savaşları, siyasal istikrarsızlık ve başka unsurların da etkisiyle Taliban örgütü, 1994'ün ortalarına doğru Kandahar bölgesinde aniden ortaya çıktılar. Bir Taliban sözcüsü: "Mücahitler'in 1992'de iktidara gelmelerinden sonra, Afgan halkı ülkeye barış ve güvenliğin geleceğini düşündüler. Ama Mücahit liderler, kendi aralarında iktidar savaşına girdiler. Bazı yerel liderleri, özellikle Kandahar'da, silahlı birimler oluşturdular ve kendi aralarında savaşmaya başladılar. Ülkede hırsızlık ve halktan para alımı başladı. Yol kesme ve yağmalama ülkede yayıldı. Kadınlar götürülüp öldürülüyordu. Tüm bu olaylar sonrası medrese öğrencileri, Mücahit liderlere karşı isyan etmeye ve Kandahar'ı kurtarmaya karar verdiler".¹⁶⁶ 1994'te Pakistan'dan Orta Asya'ya gıda, giyim ve ticari ürünleri taşıyan tırlar, yolda bir Mücahit lider tarafında durdurulur. Bu durumdan rahatsız olan Pakistan, Pakistanlı askerler ve medreselerde dini eğitimi almakta olan öğrencileri göndererek bu ürünleri Mücahit liderden alır, onu öldürür ve başkalarına ibret olsun diye cesedini asmıştır.¹⁶⁷ Bu olay sonrası Taliban örgütü, inanılmayacak bir hızla ülkeye yayılmışlardır. Peşi peşine önemli şehirleri ele geçiriyorlar ve 1996 yılı 27 Eylül'de, başkent Kabil'i ele geçirip, eski Cumhurbaşkanı Dr. Najibullah'ı sığındığı Birleşmiş Milletler Kabil Ofisi'nden zorla alıp, kendisi ve kardeşini barbarca ve işkenceyle öldürdükten sonra, idam etmişlerdir. Dr. Najibullah'ın öldürülmesinde Pakistan'ın –özellikle Pakistan İçişleri Bakanı Nasirullah Babur'un- eli vardı.¹⁶⁸ Taliban'ın başkent Kabil'i ele geçirmesiyle beraber, Pakistan'ın istihbarat örgütü ISI'nin öne sürdüğü Taliban'ın tüm ülkeye

¹⁶⁶ Peter Marsden, *The Taliban: War, Religion and the New Order in Afghanistan*, Zed Books Ltd, Londra, 1998, s. 61.

¹⁶⁷ Alizada Musawi, a.g.e., ss. 115-116.

¹⁶⁸ Musawi, a.g.e., ss. 254-246.

hâkim olabileceği tasarısı sonrası, ABD Dışışleri Bakanlığı Güney Asya Yardımcısı olan Robin Raphel, tüm ülkelerden Taliban'ı tanımalarını ve inzivada bırakmaktan kaçınmaları gerektiğini istemiştir. Beyaz Saray sözcüsü Nicholas B. İse, Taliban ve ABD arasında ilişki olduğunu ve Washington'un Kabil'deki elçiliğini açmak üzere Kabil'e diplomatik heyet göndereceklerini açıklamıştır. Bunun sebebi ona göre Taliban, Afganistan'a barış getirebileceğidir. Washington'un, Taliban'ın son dönemlerine doğru Taliban'a üç milyar dolarlık ekonomik, askeri yardımı ve Afganistan'daki insan hakları ihlallerine karşı sessiz kalmasının elbetteki önemli bir nedeni vardır. Pakistan Başbakanı Benazir Bhutto, Taliban'ın Washington, Londra ve İslamabad'ın ürünü olduğunu kabul etmektedir.¹⁶⁹

Dönemin Amerika Birlişk Devletleri Dışışler Bakanı Hillary Clinton, Taliban gibi örgütleri kendilerinin kurduklarını kabul etmektedir. 28 Nisan 2009'da Youtube'da yayımlanan bir videoda özetle diyor ki: "Hep birlikte hatırlayalım. Bugün savaşmakta olduğumuz insanları, 20 yıl önce biz kurduk. Çünkü Sovyetler Birliğı ile mücadele içindeydik. Onlar Afganistan'ı işgal ettiler ve bizler onların Orta Asya'yı kontrol altına almalarını görmek istemiyorduk..."¹⁷⁰ Hillary Clinton, 6 Ekim 2009'da CBS News'a verdiği röportajında, kısaca: ABD'nin şuan uğraşmakta olduğu sorunun yaratıcıları arasında olduğunu, 1980'lerde Sovyetler Birliğı'ne karşı savaşmak üzere Taliban, Mücahidin ve başka cihatçi örgütleri eğitip donattıklarını ki, bunların arasında El Kaide örgütü de vardır, ve sonrasında ise, iyi donanımlı, kökten dinci örgütleri kendi başlarına bırakıp, ülkeden ayrıldıklarını dile getiriyordur.¹⁷¹ Ayrıca ABD, Pakistan gibi bazı ülkelerin Taliban yönetimindeki Afganistan İslam Emirliğı'ne destek vermesi ve ilişki kurmalarının başka bir nedeni de petrol ve doğalgaz zengini Orta Asya ülkelerinden bu ürünlerin Afganistan üzerinden Pakistan'a ve oradan da diğer ülkelere satmaktır. Bunun sebebi bu hem kısa bir yoldu, hem de bu işi sadece Taliban ile yapılabileceğine inanmalarıdır. Farklı uluslararası şirketler olmakla berbab, özellikle Amerikalı Union Oil Company of California (UNOCAL) ile Arjantin'li Bidas Corporation'ın Orta Asya'daki petrol ve

¹⁶⁹ Husaini, a.g.e., ss. 109-110.

¹⁷⁰ SouthAsiaNews, "Hillary Clinton speaks out about US links with Taliban", 2009, <https://www.youtube.com/watch?v=X2CE0fyz4ys> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

¹⁷¹ CBSNEWS, "Hillary Clinton Interview Full Transcript", 2009, <http://www.cbsnews.com/news/hillary-clinton-interview-full-transcript/> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

doğalgazı için rekabette oldukları bilinmektedir. Bunların Taliban yönetimi ile iyi ilişkileri vardı ve hatta neredeyse hiçbir yabancıların bu dönemde ülkede olması tehlikeliyken, bunların Kabil’de ofisleri dahi bulunmaktadır. Taliban, ABD ve Birleşik Krallık’ın desteği, Suudi Arabistan başta olmak üzere bazı Arap ülkelerinin finansmanlığı ve Pakistan’ın ev sahipliği ve Cemaati İslami başta olmak üzere Pakistan’daki dini kurum ve kişilerin desteği ve fetvalarıyla savaştıkları insan yetiştirme eğitimi ile ortaya çıkan bir örgüttür.¹⁷² Taliban örgütünün ortaya çıkışında ve gelişmesinde ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan başta olmak üzere bazı Arap ülkelerinin parmaklarının olduğu kesindir. 25 Mayıs 1997’de Pakistan, 26 Mayıs 1997 Suudi Arabistan ve 27 Mayıs 1997 tarihinde ise, Arap Birleşik Emirlikleri, Taliban hükümetini resmen tanımışlardır.¹⁷³ ABD ise bazı nedenlerden dolayı Taliban rejimi ile resmi olarak ilişkisi olmasa da veya rejimini tanımasa da, ilişki içinde olduğu kesin olup özellikle ilk başlarda hem Sovyetler Birliği işgali sonrası, hem de Afganistan’da şuan devam etmekte olan durumun kazananı Pakistan gibi ülkeler iken, kaybedeni kesinlikle Afgan halkıdır. Afgan halkı, hep bu savaşların ve çatışmaların kaybedeni olmuştur ama hep geleceğe umut ile bakmaktadırlar.

Sovyetler Birliği’nin Afganistan’dan çekilmesinde ABD kazanmıştı, bunun sebebi dünyadaki tek rakibini Mücahitler ile yenmesiydi. Pakistan zaten istikrarsız bir Afganistan’dan hep kazançlı çıkan kötü bir komşu ülkesidir. İşgal sırasında aslında Afgan halkına yapılan yardımları, kendi ordusu ve ekonomisini güçlendirmek için harcamıştır. Sovyetler Birliği işgali sonrası ve İç Savaş’ta beş milyondan fazla Afgan mecburen Pakistan ve İran başta olmak üzere, kendi evlerini ve herşeyini terkederek göç etmişler ve iki milyondan fazla şehit vermişlerdir¹⁷⁴. Ancak kimse bunları görmüyor ve Afgan halkı hala da kendi evlerini, ülkelerini ve herşeylerini bırakıp, göç etmeye mecbur bırakılıyor ve halen öldürülmektedirler.

Ahmad Şah Massoud, tüm bu durumları önceden seziyor dolayısıyla, uyarılarını da yapıyordu. Ancak hain bir terör saldırısına kurban edilmiştir. Ahmad Şah Massoud, 1952 yılında Panjshir’in Jangalak bölgesinde doğdu. Babası Albay Dost Muhammad Han’dı. Kabil’deki İstiklal Lisesi’nden mezun olduktan sonra,

¹⁷² Musawi, a.g.e., ss. 230-233.

¹⁷³ Alizada Musawi, a.g.e., s. 118.

¹⁷⁴ Mujadidi, a.g.e., s. 310.

üniversite sınavına girip Polytechnical University of Kabul'u kazanmıştır. 1969 yılında Afganistan Müslüman Gençler Birliği'ne katılıp onlar adına faaliyet yürütünce, dönemin hükümetinin takibi altına girmiştir.¹⁷⁵ Komüstlerce gerçekleştirilen dabenin ardından 1979 yılında, Panjshir bölgesinde ilk gerilla savaş tohumu atılmıştır. 1979 -1988 yılları arasında Ahmad Şah Massoud'un bölgesi olan Panjshir'i ele geçirmek için, Sovyetler Birliği sekiz kez saldırıda bulundular ama buraya hiçbir zaman girememişlerdir.

Nisan 1992'de Kabil fatihi olarak Kabile'e gelmiş ve Geçici Hükümet'in Savunma Bakanı olmuştur. Ahmad Şah Massoud'un Sovyetler Birliği işgaline ve Taliban'a karşı verdiği mücadele üst düzeydedir. Gerek Sovyetler Birliği, gerekse de Taliban, Afganistan'ın her bölgesini ele geçirirlerken, Ahmad Şah Massoud'un bölgesine girememişlerdir. Ahmad Şah Massoud'a göre, Afganistan sorunu için savaş bir çözüm yolu değildir. Pakistan'ın Afganistan'ın içişlerine karışmasına ve bu ülkedeki askeri faaliyetlerine kesinlikle karşıydı. Ahmad Şah Massoud, Mücahit liderler arasında Afganistan'ı terk etmeyen tek liderdir, hep iyi günde kötü günde ülkesinde olmuştur. Batı ile Taliban arasındaki sorunlar artarken, Ahmad Şah Massoud, Avrupa Parlementosu Başkanı Nicole Fontaine'ın resmi davetlisi olarak Fransa'ya gitmiş ve bu onun ilk resmi yurtdışı ziyaretidir. Bu ziyaretinde ülkesi için Avrupa'nın yardım etmesini ve Pakistan'ın Taliban'ı desteklemekten vazgeçmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁷⁶ Ahmad Şah Massoud son zamanlarında, Taliban'ı sadece Pakistan'ın değil, Amerika Birleşik Devletleri ve Suudi Arabistan'ın da desteklediklerini beyan etmiştir. Onların Taliban adına kendileriyle müzakereye geçtiklerini söylemektedir. Ahmad Şah Massoud, dünyanın çok ciddi siyasal ve güvenlik felaketinin eşiğinde olduğunu ifade etmekte olup bu ifadeleri yeterince değer görmemiştir. Çünkü onu savaşı kaybetmekte olan bir köktenci olarak görmektedirler. Defalarca El Kaide ve Taliban tehlikesini, dünyanın Pakistan'a baskı yaparak terör örgütlerini desteklemekten vazgeçmesini sağlamaları gerektiğini dile

¹⁷⁵ Mujadidi, a.g.e., s. 135.

¹⁷⁶ Alizada Musawi, a.g.e., ss. 101-103.

getirmiştir.¹⁷⁷ Sözleri önemsenseydi bir ihtimalde olsa 9 Eylül Saldırısı ve 11 Eylül Saldırılarının önüne geçilmesini sağlanabilirdi.

Ahmad Şah Massoud, 9 Eylül 2001’de, Afganistan’ın Takhar ilinin Khaja Bahauddin bölgesinde, gazeteci olduklarını söyleyen Kacem Bakkali ve Karim Touzani adlı Fas’lı Arap Belçika pasaportlu teröristlerce röportaj verirken, kameraya yerleştirilen bombaların patlaması sonucu ağır yaralanmış ve 15 Eylül 2001 tarihinde ise şehit olmuştur. Bazı bilgilere göre ise, 9 Eylül 2001’de patlama sonrası şehit olmuştur. Ahmad Şah Massoud’un yakın arkadaşlarından birisi olan ve çeşitli yüksek rütbelerde de görev yapmış olan Sarwari, Ahmad Şah Massoud’a bu gazetecilerle görüşmemesini birkaç defa söylemiş ama Ahmad Şah Massoud, onların sadece sıradan gazeteciler olduğunu düşünmüştür.¹⁷⁸ Aynı patlamada yaralanan Afganistan’ın Yeni Delhi Büyükelçisi Massoud Khalili, 25 Kasım 2001’de BBC’ye verdiği röportajında, patlamanın zamanlamasına dikkat çekerek, bu işin arkasında Pakistan’ın istihbarat örgütünün olduğunu ve teröristlerin, Ahmad Şah Massoud ile görüşme yapmak için 15 gün beklediklerini söylüyor. Ona göre, intihar eylemini ISI’nin desteği ile El Kaide yapmıştır. Muhammad Yunus Qanoni, yaptığı açıklamasında, teröristlerin Pakistan üzerinden Afganistan’a geldiklerini ve patlamanın arkasında El Kaide, Pakistan istihbarat örgütü-ISI ve Taliban’ın olduğunu söylemiştir.¹⁷⁹ Kimi çevrelere göre eğer Ahmad Şah Massoud yaşıyor olsaydı, diğer bazı Mücahitler gibi bölge ülkelerinin desteğini alarak ABD’nin başındaki Koalisyon Güçleri’ne karşı direnmez hatta onlarla birlikte anlayış içinde işbirliği yapardı.¹⁸⁰ Ahmad Şah Massoud, Taliban ve El Kaide düşmanıydı. Pakistan’ın Afganistan’ın işlerine karışmasını da sevmezdi. Afganlar için bir umuttu ve onu daha yüksek yerlerde görmek isteyenler vardır.

¹⁷⁷ Hashmat MOSLİH, “Afghanistan in the shadow of Ahmad Shah Massoud”, Al Jazeera, <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/09/afghanistan-shadow-ahmad-Şah-mas-2014997826874331.html> (Erişim Tarihi:24/04/2017)

¹⁷⁸ Muhammad Aref Sarwari, *9 Wa 11 September (9 Ve 11Eylül)*, Nashre Humayon, Kabil, 2009, s. 15.

¹⁷⁹ Mujadidi, a.g.e., ss. 136-138.

¹⁸⁰ Farangis NAJİBULLAH, “What If Ahmad Şah Masud, Afghanistan's 'Lion Of Panjshir,' Hadn't Been Killed?”, Radio Free Europe Radio Liberty, https://www.rferl.org/a/ahmad_Şah_masud_afghanistan_assassination_taliban_al-qaeda/24323076.html (Erişim Tarihi:24/04/2017)

9 Eylül ve 11 Eylül Olayları'nın kesinlikle biribiyle bağlantısı vardı. Usame Bin Ladin, 11 Eylül saldırıları öncesi Taliban'ın lideri Molla Ömer'a yazdığı mektunda, ABD'nin Afganistan'a saldırabileceğinden ve sonuçlarından bahsetmiştir. Yazdığı mektupta, Afganistan'ın Kuzeyi'ne, muhaliflere (Mücahitler) karşı, baskı uygulanması gerektiğini çünkü onların Ahmad Şah Massoud gibi güçlü bir liderin etrafında toplanmadan önce, Massoud'un ortadan kaldırılması gerektiğini de yazıyordu. Ona göre, Washington'un güvenilebileceği sadece onlar bulunmaktadır.¹⁸¹ CNN yazarı Peter Bergen, Ahmad Şah Massoud'un öldürölme emrini Bin Ladin tarafından verildiğini belirtmektedir. Zira 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin tepki vereceğini ve bundan dolayı öncelikle Afganistan ve muhaliflerin çaresine bakmak gerektiğini düşünmüştür.

¹⁸¹ Peter BERGEN, “Anti-Taliban forces want to aid U.S. ”, CNN, <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/09/22/ret.afghan.opposition/> (Erişim Tarihi:24/04/2017)

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL SONRASI ANAYASAL DÜZENİ YERLEŞTİRME ÇABALARI ÇERÇEVESİNDE AFGANİSTAN – AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLİŞKİLERİ

2.1 11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan'ın Dış Politikasına Genel Bir Bakış: Cumhurbaşkanı Karzai Dönemi

Sovyetler Birliği'nin ülkeden yenilgiyle ayrılmasından sonra, Afganistan, halen Sovyetler Birliği'nin desteklediği Cumhurbaşkanı Najibullah'ın iktidarı altındadır. Mücahit örgütler ise önceden beri mücadele vermekte oldukları Cumhurbaşkanı Najibullah'a karşı, Nisan 1992'de, zafer elde etmişler ve ülkeye egemen olmuşlardır. Mücahitlerin iktidar ve koltuk üzerine birbirleriyle savaşa girmeleriyle; Ülkeyi birlik ve beraberlik içerisinde yürütmek yerine, Afganistan, İç Savaş'a sürüklenmiş güvenlik, huzur ve istikrar kalmamıştır. İktidar üzerine İç Savaş devam ederken, ortaya aniden denilebilecek kadar hızlı bir şekilde Taliban adı altında başka bir savaş örgütü çıkmıştır. Taliban, Eylül 1996'da başkent Kabil'i ele geçirmiş ve birbirleriyle savaşmakta olan diğer örgütler ise, ortaya çıkan Taliban'a karşı birleşmişler ve böylece İç Savaş daha şiddetli şekilde devam etmiştir. ABD, Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ve diğer bazı ülkelerin farklı amaçlar ve planları için destekledikleri Taliban örgütü, hızla ülkeye yayılmış ve Afganistan'a kısa sürede egemen olmuşlar ve Afganistan İslam Emirliği adıyla ülkeyi 2001 yılına kadar yönetmişlerdir. Savaş, çatışma, istikrarsızlık ve belirsizliklerin sürdüğü bu süre zarfında, Afganistan'nın bir dış politikasından bahsetmek neredeyse imkansızdır. Bunun sebebi uluslararası toplum açısından meşruiyete sahip olmayan Taliban rejimini, Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri¹⁸² dışında resmen tanıyan herhangi bir başka devlet olmamıştır. Bazı devletler zaman zaman Taliban yönetimiyle iletişim içerisinde olmuşlardır. Orta

¹⁸² Mujadidi, a.g.e., s. 43.

Asya'daki yeraltı kaynakları ve diğer çıkarları nedeniyle ABD ve Çin örnek olarak gösterilebilir.¹⁸³

11 Eylül 2001'de ve öncesinde El Kaide terör örgütü ABD'ye karşı bazı saldırılarda bulunmuştur. El Kaide terör örgütü lideri Suudi Arabistanlı Usame Bin Ladin'in ABD karşıtlığı nedeniyle yaptığı ileri sürülen bu saldırılar sonrası, ABD, Afganistan'daki Taliban iktidarından Usame Bin Ladin ve diğer El Kaide liderlerini ABD'ye koşulsuz olarak derhal teslim etmelerini istemiştir. Bununla birlikte ülkedeki terör kamplarını kapatmalarını ve ABD'ye, bu kampların kapandığından emin olması için denetleme yetkisi vermeleri gibi bazı taleplerde bulunmuştur. Ancak Taliban yönetimi, yakın dostu olan Usame Bin Ladin'in misafirleri olduğu gibi bazı gerekçeleri ileri sürerek teslim etmeyeceklerini açıklamışlardır. Bunun üzerine, 7 Ekim 2001 tarihinde, ABD ve NATO örgütü önderliğindeki uluslararası koalisyon güçleri, Afganistan'a Sonsuz Özgürlük Operasyonu adı altında saldırıya başlamışlar ve kısa süre içerisinde, Afgan halkının da desteğiyle, Taliban yönetimini yıkmayı başarmışlardır. Afganistan'a uluslararası koalisyon güçlerinin saldırıları devam ederken, bir yandan da ülkenin geleceği konusunda Almanya'nın Bonn kentinde Afganistan üzerine Uluslararası Bonn Konferansı düzenlenmiş ve Bonn Anlaşması ile Afganistan'da Hamid Karzai Başkanlığında, önce altı aylık Geçici Hükümet daha sonra ise, iki yıllık Geçiş Hükümeti ve 2004 yılındaki seçimlerle seçilmiş hükümetler kurulmuştur.

Sovyetler Birliği'nin ülkeden ayrılmasından sonra inzivaya itilen ve unutulmuş Afganistan, 11 Eylül 2001 sonrası dönemde, Bonn Anlaşması ile kurulan yeni düzenle birlikte uluslararası toplumun yararlı ve aktif bir üyesi olabilmek için, yeni dış politika hedefleri belirlemiş ve dünyaya açılmıştır. Ülkenin dış politikası, bağımsızlık, ulusal çıkar ve ülke bütünlüğünü koruma, ülkelerin içişlerine karışmama, iyi komşuluk, karşılıklı saygı ve eşitlik ilkeleri üzerine düzenlenmiştir.¹⁸⁴

Devletlerin dış politikaları, çok sayıda bileşenden oluşur; ama bunların en önemlileri ulusal çıkar ve ulusal amaçlardır. Bir ülke dış politikasında kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli hedeflerini net ve rasyonel bir şekilde belirlemedikçe, bölgesel ve uluslararası alanda olmak istediği yere ve hedefine tam ulaşamaz,

¹⁸³ Bashir Ahmad Ansari, *Afghanistan Dar Atashe Naft (Petrol Ateşi İçerisinde Afganistan)* (8. Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2012, ss. 55-57.

¹⁸⁴ Afganistan 2004 Anayasası, 8. Madde

çıkarlarını elde edemez veya koruyamaz. Dolayısıyla, bir ülke sahip olduğu dış politika araçları ve ulusal gücüne göre net ve rasyonel dış politika hedefleri belirlemelidir. Bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, ulusal birliğini, güvenliğini, barışı ve istikrarını korumak, bir ülkenin hayati çıkarları arasında yer almaktadır.

Afganistan'ın dış politika hedeflerine değinmeden önce, 11 Eylül sonrası seçtiği dış politika stratejisine bakmakta yarar vardır. 11 Eylül sonrasında Afganistan, bir dış politika stratejisi olarak ittifak ve koalisyon stratejisini seçmiştir. Kalevi J. Holsti, ittifak ve koalisyon stratejisini şöyle tanımlar: Diplomatik koalisyonlar ve daimi ve askeri ittifaklar peşinde olan hükümetlerin varsayımları öyledir ki, bunlar kendilerini teçhizatlandırarak hedeflerine ulaşamazlar, çıkarlarını koruyamazlar veya olası tehditleri önleyemezler. Bundan dolayı, benzer dış sorunlarla karşı karşıya olan veya aynı yönde hedefleri olan devletlerden destek isterler ve taahhütlerde bulunurlar.¹⁸⁵

Bu stratejinin seçilmesinin önemli bir nedeni; bir devletin, yeterli kapasite ve güce sahip olmaması nedeniyle, karşı karşıya olduğu tehditleri özellikle askeri tehditleri, kendi başına önleyemez olması ve bu tehditlere karşı kendisini savunamaz olması durumudur. Dolayısıyla, tek başına karşılaştıkları tehdit ve tehlikeleri önleyemeyen devletler, aynı hedeflerdeki diğer devletlerle ittifak içinde olarak bu tehdit ve tehlikeleri ortadan kaldırmak için birleşmişlerdir. Ancak bazı taahhütleri kabul etmeden, özellikle askeri taahhütleri, dış tehditlere karşı mücadele edemeyeceklerini, ulusal çıkarlarını koruyamayacaklarını ve dış politika hedeflerini gerçekleştirmelerinin mümkün olmayacağını kabul etmektedirler.¹⁸⁶ Bu stratejiyi seçmenin başka bir nedeni de bir devletin ülkesi içerisinde, devlete karşı savaşmakta olan isyancı, terör ve ayrılıkçı örgütleri bastırmak ve denetimi altına alma hedefinin olmasıdır.¹⁸⁷ İşte Afganistan devleti de, 11 Eylül sonrası kurulan yeni düzene karşı savaşmakta olan Taliban, El Kaide ve diğer terör örgütlerine karşı mücadele edebilmek ve onları ortadan kaldırabilmek için, başta ABD olmak üzere, uluslararası koalisyon güçleriyle bir ittifak içerisinde olmuştur. Afganistan, ABD ve diğer

¹⁸⁵ Kalevi J. Holsti, Çev. Bahram Mustaqimi ve Massoud Taram Seri, Entesharate Wezarate Kharija, Tahrán, 1994, s. 180.

¹⁸⁶ Seyyed Abdolali Ghavam, *Usule Seyasate Khariji Wa Seyasate Baynul Melal (Dış Politika Ve Uluslararası Politikanın Usulü)* (16. Baskı), Entesharate Samt, Tahrán, 2010, s. 180.

¹⁸⁷ Muhammad Kazem Hasani Bamik, *Seyasate Khariji Afghanistan Pasa Taliban (Taliban Sonrası Afganistan Dış Politikası)* (1. Baskı), Entesharate Refah, Kabil, 2013, s. 162.

lkelerle aynı ittifakın içerisinde yer alarak, bu devletlerin ekonomik ve askeri yardımlarından da faydalanmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırıları ile ortak bir kadere bağlanan Afganistan ve ABD, ortak bir tehdit ve tehlikeyeyle de karşı karşıya kalmışlardır. Terörizmle mücadele etme ve bunları ortadan kaldırmak için 7 Ekim 2001'de, Sonsuz zgrlk Operasyonu ABD'nin öncülüğünde başlamış ve Afgan halkı da bu operasyona karadan destek vermek sretiyle, birincil hedefleri arasında olan Taliban rejimini yıkmak ve El Kaide terör rgt kamplarını yok etmek konusunda başarı elde etmişlerdir. Ancak daha sonraki yıllarda, her iki taraftan da kaynaklanan bazı hatalar ve umarsamazlıklar sonucu olarak, Taliban rgt, Pakistan'ın yardımıyla tekrar önemli bir güç elde ederek, hem Afganistan devletine ve halkına karşı, hem de başta ABD olmak üzere uluslararası koalisyon askerlerine karşı Afganistan'da savaşmaktadırlar. Böylece, 11 Eylül sonrası dönemde Afganistan i tehdit olan Taliban'a karşı ve dış tehdit olan El Kaide ve Hakkani şebekesi gibi dış tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Taliban bir i terör rgt olarak kabul edilse dahi genelde Pakistan tarafından desteklenen ve önemli liderlerinin Pakistan'da yaşamakta olduğu bir terör örgütüdür. Pakistan devleti Taliban ve diğer terör örgütlerini kendi bazı insanlık dışı hedefleri için bir araç olarak hala kullanmaktadır. 11 Eylül sonrasında Afganistan, aynı dış sorun, tehlike ve tehditlerle karşı karşıya olan ABD, NATO ve uluslararası koalisyon güçleriyle ittifak içerisinde olmuş ve bazı ülkelerle stratejik işbirliği ortaklıkları imzalamıştır. Bu arada Afganistan, dünyanın en güçlü savunma rgt olan NATO ile de stratejik ortaklık anlaşması imzalamıştır. Afganistan dış politikasında seçmiş olduğu ittifak ve koalisyon stratejisi sayesinde, birinci derecedeki dış politika hedefleri olan kendi bekası ve varlığını, egemenliğini, bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü kormaya çalışmakta ve terör örgütleri ile mücadele ederek, ülkenin istikrar ve güvenliğini sağlamak için uğraşmaktadır.

Bir lke, dış politikasında elde etmek istediği hedefleri temel güvenlik veya kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli hedefler olmak üzere üç farklı kategoriye ayırır. Kısa vadeli veya temel güvenlik hedefleri, acil ve elde edilmesi ilk önceliğe sahip olan hedeflerdir. Ulusal güvenliğin, bağımsızlığın, toprak bütünlüğünün sağlanması, birinci derecedeki hedeflere örnektir. Orta vadeli hedefler, birinci derecedeki hedeflerin elde edilmesiyle ikinci derecedeki önemli hedeflerdir. Bu

hedefler birinci ve uzun vadeli hedefler arasındaki bağı oluşturur. Uzun vadeli hedefler ise bir ülkenin elde etmek istediği ideal hedeflerdir.

11 Eylül sonrası dönemde Afganistan'ın dış politikasında elde etmek istediği hedeflerini kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli olmak üzere üçe ayrılabilir. Afganistan'ın kısa vadeli hedefleri arasında uluslararası toplumun da yardımı ve desteğiyle devletin bekası ve varlığını korumak, ulusal güvenliğini ve istikrarını sağlamak, bağımsızlık ve milli egemenliğini korumak olarak sıralanabilir.

Devletin bekası ve varlığını korumak, temel dış politika hedefleri arasında yer alır. Afganistan devleti de ülke bütünlüğünü, vatandaşlarını ve hükümetini korumayı birincil dış politika hedefleri arasında saymıştır. Nitekim Afganistan İslam Cumhuriyeti, diğer milletlerin haklarını ihlal etmeyi, diğer ülkelerin içişlerine karışmayı, insan hakları ihlallerini ve insanın insan tarafından istismar edilmesinin tüm boyut ve şekillerini reddeder, kınar ve devletlerarasında eşitlik ilkesini dış politikasının temel taşı olarak belirler ifadesi kullanılmıştır.¹⁸⁸ Bir devletin içişlerine karışmak, o devletin varlığına yönelik en büyük tehditlerin başında gelmektedir. Afganistan devleti de, komşularının ülke içişlerine sürekli karışmalarını devletin bekası ve varlığı için her zaman en büyük tehlike olarak görmüştür. Dolayısıyla bu tehditleri ortadan kaldırmak ve ulusal güvenliği ve istikrarı sağlamak, iç savaşlar süresince ülke güvenliği ve istikrarı bozulan Afganistan için önemli bir dış politika hedefidir. Taliban sonrası dönemde ülkenin ulusal güvenliği ve istikrarını sağlamak Afganistan'ın karşılaştığı en büyük sorunlardan biri haline gelmiştir. Uluslararası toplumun yardımıyla sağlamaya çalıştığı ulusal güvenlik ve istikrar, ülkenin bekası ve varlığıyla da doğrudan bağlantılıdır.¹⁸⁹ Dolayısıyla, Afganistan dış politika kurumları, ülke güvenliği ve istikrarını sağlamayı birincil amaçları olarak belirlemişlerdir. Ayrıca Afganistan devleti, Taliban sonrası dönemde, hem uluslararası konferanslarda, hem de farklı devletlerle imzaladığı stratejik anlaşmalarda ülke güvenliği ve istikrarının sağlanması konusunda işbirliği konularını ele almıştır. Örnek olarak, 23 Mayıs 2005'te, Afganistan ile ABD arasında imzalanan Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu'nda, ülke güvenliğinin sağlanması konusuna

¹⁸⁸ Hasani Bamik, a.g.e., s. 62.

¹⁸⁹ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 76.

da yer verilmiştir. Ülke güvenliği ve istikrarını bozan en önemli unsurların başında gelen terörizmle mücadele konusunda da, uluslararası toplumla işbirliği içerisinde.

Afganistan'ın ülke güvenliği ve istikrarını sağlamaya yönelik attığı diğer bir önemli adım da NATO/ISAF önderliğindeki uluslararası koalisyon güçlerinin ülke güvenliğini sağlamak adına Afganistan devleti ile uzun süre işbirliği içerisinde olup ülkede varlık göstermeleridir. Ayrıca Afganistan, ulusal güvenlik ve istikrarını sağlamak amacıyla güvenlik ve savunma politikalarını da bu yönde değerlendirmiştir. Tüm bunlar, Afganistan'ın dış politikasında ülke güvenliği ve istikrarını sağlamaya yönelik atılmış olan adımlardır.

Bağımsızlık ve ulusal egemenliğin korunması da Afganistan'ın izlediği kısa vadeli dış politika hedeflerinden biridir. Nitekim ABD ile imzaladığı Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'ndaki bir maddede “Ülkelerin ulusal egemenliklerine saygılı olmak bu işbirliğinin temelidir... Taraflar, Afganistan'ın ulusal egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve ulusal birliğine yönelik verdikleri taahhütleri bir kez daha yenilerler” ifadesi kullanılmıştır.¹⁹⁰ Böylece, Afganistan, dış politikasında izlediği stratejilerinde ülkenin ulusal egemenliği ve bağımsızlığını ön planda tutmuş ve ulusal gücünü arttırmak suretiyle de bunları korumaya çalışmaktadır.

Afganistan'ın dış politikasında izlediği orta vadeli hedefleri; ulusal kalkınmayı ve ulusal refahı sağlamak, bölge ülkeleri, İslam ülkeleri ve diğer ülkelerle ikili ilişkileri geliştirmek ve özellikle bu ülkelerle stratejik ilişki kurmayı sağlamak, bölgesel ve uluslararası alanda konumunu yükseltmek ve ülkenin yeniden yapılanmasını sağlamak olarak sıralanabilir.¹⁹¹ Afganistan, bu bağlamda, diğer ülkelerle ilişkilerinde ulusal kalkınmayı sağlamaya yönelik bir dış politika izlemektedir. 11 Eylül sonrası dönemde, ekonomik anlamda uluslararası toplumun yardım ve desteklerine ihtiyaç duyan Afganistan, katıldığı uluslararası konferanslarda ülkenin kalkınmasına yönelik plan ve politikalarını dile getirmiştir.

İzlediği orta vadeli hedefleri arasında diğer devletlerle ekonomik ilişkiler kurmak da Afganistan'ın dış politikasında belirleyici bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Bölgesel ve uluslararası ekonomik forum ve örgütlerine üye olmaya yönelik atılan adımlar ve başta ABD olmak üzere, diğer devletlerle kurduğu ikili

¹⁹⁰ Hasani Bamik, a.g.e., s. 68.

¹⁹¹ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 77.

ilişkilerde ülkenin kalkınması adına gerekli politikaları izlemek, bu alandaki diğer önemli gelişmeler olarak kaydedilebilir.¹⁹² ABD ile imzaladığı Sürekli Ortaklık Anlaşması'nda, Afganistan'ın insan ve doğal kaynaklarının geliştirilmesinin bölgesel istikrar, sürdürülebilir ekonomik gelişme ve Afganistan'ın savaş sonrasında kalkındırılması için özel, önemli ve devamlı mali kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bunun sadece ülke geliri ile sağlanamayacağı, dolayısıyla, ABD, 2011 Bonn Konferansı'ndaki ekonomik kalkınma ve bütçe yetersizliğine yardım etme taahhüdünü Kabil Prosedürü'ne uygun olacak şekilde ve geçen on yılda elde edilen kazançları koruma ve Afganistan'ın kendi kendine yeterli olabilmesini sağlamak için yardım ve desteklerde bulunmayı kabul etmiştir. ABD; Afganistan'ın önceliklerini dikkate alarak ekonomik kurumları güçlendirmek, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, yasal tarım ürünleri üretimi, özellikle taşımacılık, ticaret, transit, su ve enerji alanlarında altyapı oluşturma, doğal kaynakların sorumlu bir şekilde yönetilmesi ve güçlü mali düzenin oluşturulması gibi konularda yardım ve destek vereceğini de ifade etmiştir. Bu anlamda, Afganistan, ülkenin kalkınmasını önemli dış politika hedefleri arasında ele almıştır.

Afganistan'ın dış politikasında izlediği uzun vadeli hedefleri arasında; terörizmle mücadele etmek, barış süreci ve siyasal müzakerenin sürdürülmesini sağlamak, uluslararası yardım ve yabancı yatırımlarını ülkeye çekebilmek ve bölgenin siyasal ve ekonomik alanında önemli bir aktörü haline gelmek sayılabilir. Taliban sonrası dönemde, Afganistan, terör örgütlerinin ciddi anlamda hedefi haline gelmiştir. El Kaide gibi uluslararası terör örgütleri ve Taliban, ülkenin güvensizliğinin ve istikrarsızlığının en temel nedenleri arasındadır. Pakistan gibi terör örgütlerini destekleyen devletlerin de yardımıyla, bölgesel ve uluslararası terör örgütleri, Afganistan'ın ulusal güvenliği, bağımsızlığı ve bütünlüğüne yönelik önemli tehlikeler oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Afganistan, kendisine yönelik olan bu tehlikeleri ortadan kaldırmak için, ABD'nin önderliğindeki uluslararası koalisyon güçlerinin de yardımı ve desteğiyle 17 yıldan beri terör örgütlerine karşı, savaş ve mücadele vermektedir. Terörizm ve El Kaide ile mücadele etmek, Afganistan dış politikasının en önemli hedefleri arasında yer almaktadır. Öyle ki, önemli dış politika belgeleri ve bazı ülkelerle yaptığı stratejik anlaşmalarda, terörizmle mücadele

¹⁹² Hasani Bamik, a.g.e., s. 71.

etmeyi, başlıca bir hedef olarak göstermiştir. Afganistan, terörizm ile mücadelesinde sadece savaşı ön planda tutmamış; aynı zaman özellikle Taliban ile müzakere yolunu da açık tutarak, barışı ve güvenliği uzlaşma ve müzakere yoluyla da sağlamayı hedeflemektedir. ABD ile imzaladığı Sürekli Ortaklık Stratejisi Anlaşması'nda "Müzakere sürecinin koşulları, El Kaide ile bağları kesmek, Afganistan Anayasası'nı kabul etmek ve şiddetten uzak durmaktan ibarettir." olarak tanımlanmış ve müzakerenin ancak, El Kaide ile olan bağların kesilmesi, anayasanın kabul edilmesi ve şiddetten uzak durulması durumlarında süreceği belirtilmiştir.¹⁹³ Ancak, Taliban örgütünün bu koşulları kabul etmesi olası değildir. Bunun sebebi Taliban örgütü de, Afganistan ile müzakereye başlamak için, ülkedeki tüm yabancı askerlerin ülkeyi derhal terk etmeleri ve anayasanın kaldırılması koşullarını öne sürmektedir.

Afganistan'ın takip ettiği başka bir dış politika hedefi de uluslararası yardım ve yabancı yatırımları ülkeye çekmektir. Yıllarca süren savaşlar sonrası ülkedeki tüm ekonomik altyapılar yok edilmiş ve ülke tekrar kalkınmak için yabancı yardımlara muhtaç duruma düşmüştür. Bunun üzerine, Afganistan devleti de, ülkenin yeniden kalkınmasını sağlamak ve bunu sürdürebilmek, ülkenin gerek duyduğu ihtiyaçları ve refahını sağlamak ve ülkeyi kendi kendine yeterli duruma getirebilmek için, dış politikasında uluslararası yardım ve yabancı yatırımları ülkeye çekmeyi bir hedef olarak belirlemiştir. Bu anlamda, bir yandan ülke için uluslararası yardım sağlamaya çalışırken, diğer yandan da, ülkenin yeraltı kaynaklarına, sanayi, tarım ve ticaret alanlarına yatırım yapabilecek yabancı sermayeleri ülkeye çekmek konusunda bir politika izlemektedir.¹⁹⁴ 11 Eylül sonrası dönemde Afganistan'a yardım yapmak üzere toplanan onlarca uluslararası konferans ve çeşitli ülkelerin Afganistan yeraltı kaynaklarına yaptığı yatırımlar, bu alanda elde edilen başarılar arasındadır. Ancak, ülkedeki istikrarsızlık ve güvensizlikten dolayı, yabancı yatırımlar yapmak riskli ve tehlikeli olduğundan, çoğu ülkeler bu konuda mesafeli durmaktadır. Ayrıca Afganistan hükümetine yönelik ileri sürülen yolsuzluk ve rüşvet iddiaları da uluslararası yardımların ülkeye devam etmesini riske atmıştır.

Ülkeyi bölgenin siyasal ve ekonomik alanında önemli bir aktörüne dönüştürme hedefi de Afganistan'ın izlediği diğer bir dış politika hedefidir. Afganistan, jeopolitik ve jeoekonomik konumu itibarıyla önemli bir ülkedir.

¹⁹³ Hasani Bamik, a.g.e., s. 76.

¹⁹⁴ Hasani Bamik, a.g.e., ss. 78-79.

Afganistan'ın Güney Asya, Orta Asya, Avrasya ve Ortadoğu bölgelerini birbirine bağlayan köprü bir bölge ülkesi olduğu kabul edilmektedir. Stratejik konumdaki bu ülkenin üzerinden, TAPI, CASA1000 ve ülkelerarası demiryolu hatları gibi önemli petrol, doğalgaz ve enerji hatlarının geçmesinin gerçekleşmesi, anılan bölgeleri birbirine bağlayan önemli bir transit ve ticaret ülkesi konumuna yükselmesi, yıllardır hem Afgan politikacılarınca, hem de diğer ülkelerce dillendirilmektedir.¹⁹⁵ Afganistan'ın bu hedeflerine ulaşmasındaki en büyük engel ise, güvensizliktir. Afganistan güvenliğinin sağlanması, sadece bu ülkenin değil, bölge ve uluslararası alanda güvenlik ve barışın sağlanmasında da çok etkilidir. Afganistan ile ABD arasında imzalan Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'nda yer alan "Afganistan istikrarının, Güney Asya ve Orta Asya'nın kalkınması ve istikrarı için önemli olduğu için ABD Afganistan'a dışarıdan yapılan herhangi bir saldırıyı endişe verici olarak görmektedir. Böyle bir gelişme yaşandığı takdirde, taraflar birbirleriyle danışarak ve her iki tarafında anayasalarına uygun olacak şekilde uygun siyasal, diplomatik, ekonomik ve askeri önlemleri alır ve uygularlar."¹⁹⁶ Bu madde buna verilebilecek örnektir. Dolayısıyla, Afganistan'ın dış politikasında takip ettiği önemli hedeflerinden birisi de, ülkeyi bölgenin önemli siyasal ve ekonomik aktörüne dönüştürerek önemli bir bağlantı ülkesi yapmaktır ayrıca diğer konularda olduğu gibi bu konuda da stratejik ortağı Washington'un da desteğini yanında almaktadır.

Uluslararası toplumun destek ve yardımlarını almasına rağmen Afganistan, 11 Eylül sonrası dönemde, çoğu dış politika hedeflerini elde edememiştir. Özellikle birinci derecedeki dış politika hedefleri arasında olan ulusal güvenliğini ve istikrarını hala sağlayamamıştır. Ayrıca, orta vadeli hedefleri arasında yer alan ulusal kalkınma ve ulusal refahı henüz sağlayamadığı gibi, elde etmek istediği diğer önemli dış politika hedeflerine de henüz erişememiştir. Bunların en önemli nedenleri arasında, 11 Eylül sonrası döneminde ulusal çıkar ve dış politika hedeflerini rasyonel ve kesin bir şekilde tanımlayamamış olması, siyasal ve ekonomik güç anlamında zayıf olması, bazı bölge ülkelerinin çeşitli nedenlerden dolayı Afganistan'ın içişlerine sürekli karışmaları yatmaktadır. Ayrıca etkin bir dış politika stratejisini uygulayamamış

¹⁹⁵ Fars News Agency, "دبيلمات: افغانستان در آينده‌ای نزديک به قدرت اقتصادی منطقه تبديل می‌شود", 2015, <http://af.farsnews.com/allnews/news/13950424000631> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

¹⁹⁶ Hasani Bamik, a.g.e., s. 83.

olması, daha ilk başlardan devletin üst düzey makamlarının, eğitim düzeyi ve liyakata göre değil de, güç ve yakınlık gibi diğer ölçütlere göre dağıtılmış olması ve dolayısıyla zayıf bir yönetimin en önemli göstergesi olan yolsuzluk ve rüşvet olaylarının yayılmasına neden olmuştur. Uluslararası toplumun da ülkeye yardım yapma konusunda mesafeli davranmasına neden olması gibi bazı nedenleri sayabiliriz. Ayrıca çok önemli başka bir neden de, başta ABD başta olmak üzere uluslararası toplumun, Afganistan'da barışın, huzurun, istikrarın ve güvenliğin sağlanmasına ve yeniden yapılanmasına, dolayısıyla, hem siyasal, hem de ekonomik anlamda kalkınmasına engel olan özellikle Pakistan'ın terör örgütlerini desteklemesini bildikleri halde buna engel olmamış olmalarıdır. Pakistan'ın desteği ve yardımı sayesinde, Pakistan'da kendilerine güvenli yerler edinen terör örgütleri, buradan beslenip, burada terör eğitimi alıp Afganistan'a ve ülkedeki uluslararası koalisyon güçlerine karşı düzenli terör saldırıları gerçekleştirmekte ve Afganistan hala hayati dış politika hedeflerini elde edememektedir.

2.1.1 11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan Dış Politikası: Başkan Bush ve Başkan Obama Dönemleri

11 Eylül 2001 saldırıları, kuşkusuz ABD ve dünya politikası denkleminde çok derin değişikliklere neden olmuştur. Bu olaydan sonra uluslararası ilişkilerde güvenlik ve güç gibi kavramlar yeniden dikkat çekmeye başlamıştır. Bu tartışmalar ABD'de daha belirgin olmuştur. 11 Eylül saldırıları, bu anlamda ABD'deki yeni muhafazakar politikacıların düşüncelerini eyleme dökme fırsatını vermiştir. Bu grupların Amerikan hegemonyası, güvenliği, Amerikan kültürü ve değerleri ve askeri güce bakışları, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD Başkanı George W. Bush yönetiminde hayat bulmuştur.¹⁹⁷ Bu durum, Amerikalı yeni muhafazakârların Büyük Ortadoğu Projesi'ni uygulamasını da kolaylaştırmıştır. Bunlara göre, dünya barışını korumak için uluslararası kuruluşlar veya anlaşmalardan çok siyasal rejimlerin doğası etkilidir. En büyük tehdit, Amerikan demokratik değerlerini kabul etmeyen devletlerin oluşturduğu tehditlerdir. Bu rejimlerin değiştirilmesi ve demokratik

¹⁹⁷ Tamanna, a.g.e., s. 47.

değerlerin yerleştirilmesi ABD'nin ulusal güvenliğini sağlamanın en iyi yoludur.¹⁹⁸ Dolayısıyla, Amerikan değerlerini kabul etmeyen rejimlerin yıkılması gerektiği ve terörizmle mücadele ve terörizmin kökünü kurutmak için bölgenin her ne pahasına olursa olsun demokratikleştirilmesi gerektiği düşüncesi artık gerçekleşmek üzereydi.

ABD'nin ulusal güvenliğini sağlama ve hegemonyasının bekası için gerekirse askeri gücün bile kullanılması gerektiği inancına ve neorealizm ve neoliberalizm teoerilerine de dayanan yeni muhafazakârlık düşüncesinin temeli Başkan Franklin D. Roosevelt'in 1930'larda açıkladığı New Deal politikasına dayansa da, yeni muhafazakârlar 1970'lerde serbest piyasa ve güçlü devlet sloganlarıyla Başkan Ronald Reagan'ın üzerinde büyük etki yaratmışlardır. 1990'lar itibarıyla yeni muhafazakârların iktidara gelmeleriyle birlikte güçlerini arttırmaya başlayan yeni muhafazakârlar, Baba Bush ve Oğul Bush'un iktidara gelmesi ve 11 Eylül saldırıları ile kendi siyasal düşüncelerini hayata geçirme şansını elde etmişlerdir.¹⁹⁹

11 Eylül saldırıları sonrasında terörizm uluslararası bir konuya dönüşmüş ve ABD'ye yönelik tehditler uluslararası tehditler olarak algılanmaya başlanmış ve bunun sonucunda Washington öncülüğünde 7 Ekim 2001'de terörizme karşı uluslararası bir operasyon başlatılmıştır. Böylece, ABD'nin dış politikasında pek bir yeri olmayan ve unutilan Afganistan, hem ABD dış politikası hem de dünya için en önemli konu haline gelmiştir. 11 Eylül saldırılarının dünyada büyük değişikliklere neden olduğu yadsınamaz. Bu saldırılar ABD'de yeni muhafazakârlara düşüncelerini dış politikada uygulama fırsatı vermiş ve Afganistan ABD dış politikasında merkezi konuma gelmiştir. ABD, 11 Eylül sonrası dönemde, takip ettiği Afganistan dış politikasında, genel olarak üç hedef belirlemiştir. Bunlar, uluslararası terörizmle (özellikle El Kaide ve Taliban ile) mücadele, ülkede barış ve istikrarın sağlanması ve ulus-devlet inşası ile Afganistan'ın yeniden yapılandırılması şeklinde ifade edilebilir.²⁰⁰

11 Eylül saldırıları sonrası ABD dış politikasında tehdidin niteliği değişmiştir. Buna göre, iki tür tehdit mevcuttur. Birincisi, simetrik tehdittir. Simetrik tehdit, güçlü devletlerden kaynaklanan ve ABD'nin ulusal çıkar ve hedeflerine yönelik olan tehditlerdir. Bu devletlerin belirli coğrafik, siyasal, ekonomik ve askeri

¹⁹⁸ Tamanna, a.g.e., s. 43.

¹⁹⁹ Tamanna, a.g.e., s. 41.

²⁰⁰ Hashemi, a.g.e., ss. 52-53.

güçleri vardır. Bu devletler kendi çıkar ve hedeflerini elde etmek için belirli dış politika ilke ve kurallarını takip ettikleri için ABD'ye karşı çok ciddi sorunlar oluşturmamaktadırlar. Nitekim bunlarla diplomasi ve müzakere yoluyla anlaşmak ve tehdit unsurunu bertaraf etmek mümkündür.²⁰¹ İkinci tehdit türü ise asimetrik tehdittir. ABD'nin ulusal çıkar, güvenlik ve hedeflerine yönelik asıl tehdit türü budur. Asimetrik tehdidin üç kaynağı vardır. Asi devletler (şer eksenli devletler), başarısız veya zayıf devletler –ki bu devletler, terör örgütlerine veya üyelerine yuva olabilen devletlerdir– ve son olarak terör örgütleri.²⁰² Bu bağlamda öncelikle asimetrik tehdidin üç kaynağı tanımlanmıştır. Asi devletler, kitle imha silahları ve nükleer teknolojisini elde etmek isteyen zayıf devletlerdir. Sorumsuz olarak da tanımlanan bu devletler, hem ABD için, hem de dünya için ciddi tehlikelere neden olabilecek durumdaki devletlerdir. Şer eksenli olarak da tanımlanan bu devletlerarasında, Irak, İran, Libya, Suriye ve Kuzey Kore yer almaktadır. Başarısız devletler ise kendi ülkesi üzerinde tam egemenliği sağlayamayan zayıf yönetimi olan devletlerdir. Bu devletlerin zayıf yönetiminden kaynaklanan başarısızlıkların sonucu olarak, bazı terör örgütleri ve yasa dışı silahlı birimler ülkenin farklı bölgelerini egemenlikleri altına almışlar ve bu nedenle terör örgütlerine yuva olmuşlardır. Bu tür devletler de, aynı şer eksenli devletler gibi, çok ciddi tehditlerin kaynağıdır. Asimetrik tehdit türünün üçüncü kaynağı ise El Kaide gibi uluslararası alanda faaliyet gösteren terör örgütleridir. Bunların üç temel özellikleri söz konusudur. Herhangi bir coğrafi bölgeye sahip değillerdir; Dolayısıyla, bu gibi terör örgütleriyle savaşmak için hangi coğrafyaya saldırmak gerektiği önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu örgütler, ideolojik olarak hareket ettikleri için, dünyanın herhangi bir yerinde kendilerine destekçi bulabilirler. Son olarak bu terör örgütleriyle belirli askeri yöntemlerle savaşmak olup²⁰³ belirli bir coğrafi bölgeye sahip olmadıkları, saklandıkları ve intihar saldırı türünü çoğunlukla kullandıkları için, terör örgütleriyle farklı yöntemlerle mücadele etmek gerekmektedir.

²⁰¹ Hashemi, a.g.e., s. 60.

²⁰² J Record, Çev. Ehsan Movahedian, “The Bush Doctrine And War With Iraq” , Yazdanfam, M. (Eds.), *Amrikayı Pas Az 11 Septambar: Seyasate Dakhili Wa Khariji (11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri: İç Ve Dış Politika)* (1. Baskı), Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahrán, 2005, ss. 223.

²⁰³ Hashemi, a.g.e., ss. 61-62.

Başkan George W. Bush yönetiminde, ABD, uluslararası terörizmle mücadele etmek için iki farklı strateji kullanmıştır. Bunlar; önleyici savaş ve önalıcı savaş stratejileridir. Önleyici savaş stratejisi, askeri savaş veya çatışmanın yakın olmamakla birlikte kaçınılmaz olduğu yönündeki bir varsayıma dayanır. Bu savaş stratejisine göre, gecikmek gelecekte çok büyük felaketlere neden olabileceği için, tehdit veya tehlikeyi önceden bitirmek gerekmektedir. Bununla ilgili eski Ulusal Güvenlik Danışmanı ve eski Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in dediği şöyle bir cümle vardır: “Belki bir gün seninle uğraşmak zorunda kalırım. Şu an ben güçlüyüm, sen ise değilsin, dolayısıyla ben, şimdi seninle savaşa gireceğim.”²⁰⁴

ABD'nin dış politikasında, uluslararası terörizmle mücadelede izlediği ikinci strateji ise, bir savunma yöntemi olan önalıcı savaş stratejisidir. Bu stratejiye göre, ABD'nin ulusal çıkarlarına yönelik herhangi bir tehdidin oluşmakta olduğu yönünde yeteri kadar kanıt varsa ABD o tehdiye karşı kendisini savunmak için harekete geçebilmektedir.²⁰⁵ ABD Başkanı George W. Bush yönetimi, 11 Eylül saldırıları sonrası Afganistan'daki Taliban yönetiminden 11 Eylül saldırılarından sorumlu tuttuğu El Kaide lideri Usame Bin Ladin başta olmak üzere, El Kaide liderlerini kendilerine hemen teslim etmeleri gibi bazı isteklerde bulunmuş, aksi takdirde bunun sonuçlarına katlanacaklarını ifade etmiştir.²⁰⁶ Ancak Taliban yönetimi Başkan Bush'ın hiçbir talebine olumlu yanıt vermemiştir. Bu nedenle ABD, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı 1368 ve 1373 sayılı karar ve NATO örgütünün 5. maddesine dayanarak 7 Ekim 2001 tarihinde, Sonsuz Özgürlük Operasyonu adı altında Afganistan'daki Taliban yönetimi ve El Kaide kamplarına karşı hava saldırılarına başlamıştır.

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesi şöyledir: Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken

²⁰⁴ Christopher Hewitt, Çev. Mutalaate Andishasazane Noor, *Darke Terorizm Dar Amrika: Az Ku Klux Klan Ta Alqaeda (Amerikada Terörizmi Anlamak: Ku Klux Klan'dan El Kaide'ye)* (1. Baskı), Mutalaate Andishasazane Noor, Tahran, 2005, s. 45.

²⁰⁵ Hashemi, a.g.e., s. 64,

²⁰⁶ Seyyed Husain Musawi, *Faslnamayi Mutalaate Manteqayi (Bölgesel Okumalar: Afganistan Çalışmaları)* (10. Cilt), Markaze Mutalaate Stratejike Khawaremiyana, Tahran, 2002, s. 144.

aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.²⁰⁷

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 12 Eylül 2001 tarihinde almış olduğu 1368 sayılı kararında, 11 Eylül saldırılarını kınamış, meşru müdafaa hakkının kullanılabilceği ve uluslararası barış ve huzuru tehdit ettiğini açıklamıştır. Yine 28 Eylül 2001 tarihinde aldığı 1373 sayılı kararında da 11 Eylül saldırılarını kınamış, dünya devletlerini terörizme karşı savaş ve mücadeleye, terörist eylemleri önlemek ve onları cezalandırmak için acil işbirliği yapmaya davet etmiştir. Ayrıca 12 Eylül 2001 tarihinde, NATO örgütünün en önemli organı olan Atlantik Konseyi, yapılan saldırıların, ABD toprakları dışından yönlendirildiği kesinleştiği takdirde, saldırının NATO'un 5. maddesi kapsamı içerisinde ele alınacağını ifade etmiştir. 2 Ekim 2001 tarihinde de, Atlantik Konseyi'nde ABD Terörle Mücadele Koordinatörü Büyükelçi Frank Taylor tarafından verilen bilgiler ışığında, saldırının dışarıdan yapıldığına ve sorumlusunun da Suudi Arabistanlı Usame Bin Ladin ve terör örgütü El Kaide'nin olduğuna ve El Kaide ile Taliban rejimin arasında ilişki olduğuna yönelik karar verildiğini, NATO Genel Sekreteri Lord Robertson'a duyurmuştur. Bu doğrultuda 5. maddesinin tarihte ilk defa kullanımı söz konusu olmuştur. Dolayısıyla, ABD, yapacağı saldırının hukuki meşru dayanağını elde ettikten sonra ve uluslararası toplumunda desteğini arkasına alarak, 7 Ekim 2001 tarihinde, Afganistan'daki Taliban ve himayesi altındaki terör örgütü El Kaide'ye karşı saldırıya başlamıştır.

Bu dönemde uluslararası terörizmle mücadele üç ana aşamada devam etmiştir. Başkan Bush, 24 Aralık 2001 tarihinde verdiği bir röportajında, "Bugün terörizme karşı asıl saldırımız başlayacaktır. Bugün, uluslararası terör örgütlerinin finansal kuruluşlarına saldıracağımıza yönelik tehditte bulunduk" açıklamasını yaparak, toplamda 27 tane uluslararası terör örgütü ve liderlerine ait banka hesapları ve mal varlıklarının kesin bir şekilde dondurulması konusunda bankalara emir verdiğini ifade etmiştir.²⁰⁸ İşte bu, başta El Kaide terör örgütü olmak üzere tüm terör örgütlerine yönelik uluslararası terörizmle mücadelede alanındaki birinci aşamaydı. Böylece, teröristlerin hareket alanları daraltılarak, uluslararası terörizme ilk olarak

²⁰⁷ Birleşmiş Milletler Antlaşması, 7. Bölüm, 51. Madde

²⁰⁸ Tamanna, a.g.e., s. 132.

ekonomik darbeyi vurmuş olmaktadırlar. Uluslararası terörizmle mücadelenin ikinci aşamasını ise askeri operasyonlar oluştuyordu. Uluslararası terörizmle mücadele etme konusunda, ABD, başta Birleşmiş Milletler ve NATO olmak üzere uluslararası toplumun da desteğini kazanmıştır. Böylece, ABD'nin önderliğindeki 39 ülkenin de destek verdiği koalisyon güçleri, 7 Ekim 2001 tarihinde hava operasyonuna başlamış ve devamında da Kuzey İttifakı ve Amerikalı Özel Operasyon Güçleri'nin karadan verdiği destekle askeri operasyonlar devam etmiştir.²⁰⁹

Taliban rejimi ve El Kaide'ye bağlı gerçek ve potansiyel tehdit kaynaklarının ilk anda ortadan kaldırılması operasyondaki ilk amaçtı. Dolayısıyla, öncelikle Taliban ve El Kaide'ye bağlı kontrol, komuta, savunma, istihbarat ve askeri eğitim merkezleri hava ve füze saldırılarına uğramış ve ilk önce Mezar-i Şerif, Herat, Kabil, Jalalabad ve Kandahar gibi önemli büyük şehirler ele geçirilmiştir. Taliban ve El Kaide'nin toplanma merkezlerine B1, B2 ve B52 bombardıman uçakları ve cruise ve süper cruise füzeleriyle saldırılar düzenlenmiş ve hercules helikopteriyle yine Taliban ve El Kaide toplanma merkezlerine koalisyon güçleri askerleri indirilmiştir.²¹⁰ Ciddi tehdit unsurları kısa süre içerisinde ortadan kaldırılmış ve Taliban rejiminin yıkılışı ve El Kaide terör örgütünün ciddi zararlara uğrayarak Pakistan'a kaçmalarıyla birlikte, ABD önderliğindeki koalisyon güçleri, başta başkent Kabil olmak üzere, Afganistan'nın güvenliğini sağlamak için ülkeye yerleşmişlerdir.

Taliban, hala ülke güvenliği ve halkı için büyük bir tehdittir ve o zamandan beridir ülkede güvenlik daha sağlanamamış ve terörizmle mücadele de farklı stratejiler çerçevesinde devam etmektedir. Bir yandan yoksulluk, işsizlik, uyuşturucu, eğitimsizlik, zayıf yönetim ve cehalet gibi terörizmin kökleri olarak nitelenebilecek bazı unsurlar, terörizmin devam etmesini kolaylaştırırken, diğer yandan da, Pakistan hala Taliban'ın en büyük destekçisi olma görevini sürdürmektedir. İşte terörizmin devamını kolaylaştıran bu unsurlarla mücadele etmek için, Afganistan'da ulus-devlet inşası veya ülkenin yeniden yapılandırılması konusu ABD'nin Afganistan'da takip ettiği üçünü dış politika hedefidir. ABD, İkinci Dünya

²⁰⁹ Larry Goodson, *Afghanistan's Long Road To Reconstruction*, Journal Of Democracy, Cilt No 14, Sayı 1, 2003, ss. 85-86.

²¹⁰ Hamid Hadian, *Seyasatguzari Khariji Wa Defai Amrika Pas Az 11 Septambar (11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Oluşturduğu Dış Politika ve Savunma Politikası)*, Daneshnamayi Huqoq Wa Seyasat, Birinci Yıl, Sayı 3, 2005, ss. 66-67.

Savaşı sonrasında, Almanya ve Japonya örneklerinde de olduğu gibi, elde ettiği başarılı ulus inşası veya yeniden yapılandırılma politikasını Afganistan'da terörizmle mücadele, ülkenin demokratikleştirilmesi ve kalkınması alanları içerisinde 11 Eylül sonrası dönemde devam ettirmektedir.

ABD'nin Başkan Bush yönetiminde Afganistan'da takip ettiği ulus inşası politikası alanındaki en önemli faaliyetlerden biri, yeniden yapılandırma için düzenlenen uluslararası konferansları desteklemektir. ABD ve Birleşmiş Milletler öncülüğünde ülkenin yeniden yapılandırılması için düzenlenen ilk ve en önemli konferans, 27 Kasım 2001'de Almanya'nın ev sahipliğinde düzenlenen Bonn Konferansı'dır. Bonn Konferansı, Afganistan'da daha Taliban rejimi ve El Kaide'ye karşı savaş devam ederken, Taliban sonrası ülkenin gelecek siyasal düzeni ve Afganistan'da acilen yapılması gerekenler konularını ele almak için düzenlenmiştir.

Taliban sonrası dönemde Afganistan'a demokratik ilkeler çerçevesinde barış, huzur, güvenlik ve istikrar getirmeyi planlayan Bonn Konferansı'nda alınan en önemli kararlar arasında, konferansta Hamid Karzai başkanlığında altı aylık süreyle sınırlı olmak üzere Geçici Hükümet'in kurulması, Olağanüstü Loya Jirga'nın toplanması, iki yıllık Geçiş Hükümeti'nin kurulması bulunmaktadır. Ayrıca Anayasa Loya Jirgası'nın toplanıp yeni anayasayı oluşturması ve onaylaması, 2004 yılında Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinin yapılması, yargı reformlarının yapılması ve yasa dışı silahlı birimlerin silahsızlandırılması projesi gibi hayati kararlar alınmıştır.

21 Haziran 2002 tarihinde, Japonya'nın ev sahipliğinde başkent Tokyo'da düzenlenen Tokyo Konferansı'nda, Afganistan'ın yeniden yapılandırılması için uluslararası toplum 4.5 milyar dolarlık yardım taahhüdünde bulunmuştur. Yine 31 Mart 2004'te düzenlenen Berlin Konferansı'nda, gelecek üç yıl için Afganistan'a sekiz milyar dolar yardım sözü verilmiştir. Bu konferansta yapılan yardımların öncelikli olarak yol yapımı, sağlık ve enerji sağlama alanlarına harcanmasına karar verilmiştir. Ayrıca konferansta Bonn Konferansı'nda kabul edilen Bonn Anlaşması'na uygun olarak Afganistan'da Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinin şeffaf bir şekilde yapılacağı ve yolsuzluk ve uyuşturucu ile mücadelenin devam edeceği yönünde Afganistan hükümeti, uluslararası topluma söz vermiştir. Bonn Anlaşması'yla kurulan yeni Afganistan'ın en büyük destekçisi olan ABD, 2004

yılı için ülkeye iki milyar 200 milyon dolarlık yardım bütçesi ayırmıştır. Afganistan'ın güvenlik sorunlarının da değerlendirildiği konferansta, ABD Dışışleri Bakanlığı Afganistan Kordinatr William Taylor, ülkede siyasal yapılanma sürecinin hızlı bir şekilde devam ettirilmesi ve ülkeye uluslararası toplumun daha fazla finansal kaynak sağlaması gerektiğinin de altını çizmiştir.²¹¹

Başkan Bush döneminde yapılan diğer önemli konferanslar ise; 1 şubat 2006 tarihli, Londra Konferansı; Bu konferansta Afganistan ile uluslararası toplum arasında Afganistan Anlaşması imzalanmış ve Afganistan'a 10 milyar dolarlık yardım sözü verilmiştir. Haziran 2007'de yapılan Rum Konferansı zellikle Afganistan'ın yargı sistemi ve yargı refomları gibi konular ele alınmıştır. 16 Haziran 2008'de Fransa'da düzenlenen Paris Konferansı'nda ise, Afganistan, ülkenin yeniden yapılandırılması için oluşturduğu Beş Yıllık Kalkınma Planı için, 50 milyar dolarlık yardım talep etmiş ve ABD, 10 milyar dolarlık yardım taahhüdünde bulunmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ise, yardımlarını iki kat arttıracaklarını açıklarken, "Biz sömürgecilik ya da misyonerlik yapmıyoruz. Amacımız Afganistan'ı terör ve uyuşturucudan kurtarmak" demiştir.²¹²

ABD'nin Afganistan'da izlediği bir diğer faaliyet türü, ulusal güvenliği ve istikrarı sağlama çabalarını kapsamaktadır. 11 Eylül sonrası dönemde başlatılan uluslararası terörizmle mücadele sonucu Taliban rejiminin yıkılmasından sonra, Afganistan'da güvelik ve istikrarı sağlamak, hem Afganistan, hem de ABD için çok hayati bir meseleydi. Dolayısıyla, bu yönde önemli adımların atılması gerekmektedir. Bu yönde atılan ilk adım Bonn Konferansı sonrası, farklı Afgan temsilcilerinin katılımıyla kurulan yeni Afganistan hkmetiydi. Bonn Konferansı'nda Afgan temsilcileri ülkede barış ve güvenliğin sağlanması ve temel insan hakları başta olmak üzere demokrasinin güçlendirilmesi konusunda anlaşmışlardır. lke güvenliğini tehdit eden en önemli unsurlar; terörizm, uyuşturucu, organize suçlar ve yasa dışı silahlı grupların bulunmasıdır.

Afganistan'da yaşanan savaşlar sonrası ülkenin siyasal, askeri, ekonomik yapıları başta olmak üzere, herşey yok edilmişti. Siyasal yapılanma Bonn

²¹¹ DW Türkçe, "Berlin'de Afganistan Buluşması", 2004, <http://www.dw.com/tr/berlinde-afganistan-bulu%C5%9Fmas%C4%B1/a-2526816> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

²¹² Değer AKAL, "Afganistan'a yardım konferansı Paris'te toplandı", DW Türkçe, <http://www.dw.com/tr/afganistana-yard%C4%B1m-konferans%C4%B1-pariste-topland%C4%B1/a-3407186> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Anlaşması'yla kurulmuş ve ekonomik yapılar üzerinde de çalışmalar devam ediyordu. Dolayısıyla, ülke güvenliği ve istikrarını sağlayacak olan askeri yapılanmanın yeniden oluşturulması gerekiyordu. Bonn Anlaşması'na göre, Afganistan Ulusal Ordusu'nun yeniden yapılandırılması sorumluluğu ABD'nin üzerindeydi. ABD Ulusal Ordu'nun yeniden yapılandırılması, teçhizatlandırılması ve asker sayısını 2007 yılına kadar 70.000'e çıkartmak için 8,6 milyar dolarlık yardım yapacağını duyurmuştu.²¹³ 2007 yılında da, Afgan Ulusal Ordusu'na ait teçhizatların taşınması ve yerleştirilmesi masraflarını karşılamak için bir yardım fonu açılmıştır. Ayrıca terörizme karşı mücadele etmek, güvenlik ve istikrarı sağlamak için, öncelikle Uluslararası Güvenlik Destek Gücü ISAF oluşturulmuş, daha sonra 11 Ağustos 2003 yılı itibarıyla NATO ISAF'ın komutasını ve sorumluluklarını ele almıştır. NATO/ISAF'ın en önemli görevleri arasında; güvenlik ve istikrarı sağlamak için operasyonlar düzenleme, Afganistan Ulusal Ordusu'nun güçlendirilmesine yardım etme, Afganistan devletinin yasa dışı silahlı birimleri silahsızlandırma projelerine yardım etme ve Afgan Ulusal Polisi'ni desteklemek bulunmaktadır.²¹⁴

Afganistan'ın güvenliği ve istikrarını sağlamak için Afganistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin önündeki çok önemli sorunlardan birisi de, savaş dönemlerinden kalan yasa dışı silahlı birimlerin ülkedeki varlığıydı. 11 Eylül öncesi dönemde, ülkeye yabancı güçlerin müdahaleleri, iç Savaş ve bazı ülkelerin destekledikleri terör örgütlerinin ülkede varlık göstermeleri söz konusudur. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan yasa dışı silahlı birimlerin ülkenin farklı bölgelerindeki varlıkları, Bonn Anlaşması'yla kurulan yeni hükümetin ülkeye tam olarak egemen olamaması sebebi ile bu silahlı birimler, ülkenin güvenliği ve istikrarı için önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Yasa dışı silahlı birimlerin ve örgütlerin silahsızlandırılmaları ve Afgan Güvenlik Güçleri'ne tekrar kazandırılmaları DDR (Disarmament, Demobilization and Reintegration) projesini aslında Japonya uyguluyor olsa da, bu projenin devam etmesi ancak, Afgan Güvenlik Güçleri'nin eğitim, teçhizatlandırma ve yeniden oluşturulmasından sorumlu olan ABD'nin yardımı ve gücü olmadan zordu.²¹⁵ Dolayısıyla Afganistan'da merkezi hükümeti ve demokrasiyi güçlendirme çabaları, ABD'nin izlediği dış politikasında bir diğer

²¹³ Hashemi, a.g.e., s. 68.

²¹⁴ Tamanna, a.g.e., s. 147.

²¹⁵ Tamanna, a.g.e., ss. 138-139.

önemli noktayı oluşturmaktadır. Afganistan’da İç Savaş dönemi ve Taliban rejimi sonrasında, merkezi hükümet çok zayıflamıştı. Ordusu, polisi, kurumları ve eğitimli personelleri dâhil herşeyi dağılmış ve yok omuştur. Bu ülkede güvenliği, istikrarı, huzuru sağlamak, ordusunu, polisini, kurumlarını oluşturmak veya yasa dışı silahlı birimleri ortadan kaldırmak için atılan her adım, aslında merkezi hükümeti güçlendiriyordu. Başta ABD olmak üzere uluslararası toplumun, Bonn Anlaşması sonucu olarak kurulan yeni hükümete olan yakın desteği ve Afgan halkının bu yeni yönetime olan güveni, merkezi hükümeti güçlü yapan en önemli unsurlardı. İşte merkezi hükümeti güçlendirmek için atılan bir adım da, ABD’nin komutası ve uluslararası toplumun desteği ile DIAG (Disbandment of Illegal Armed Groups) programının başlatılmasıydı. DIAG’ı oluşturma amacı, yasa dışı silahlı grupları silahsızlandırmak ve ortadan kaldırarak, merkezi hükümetin daha güvenli bir ortam oluşturarak, ülkede yasanın ve merkezi hükümetin egemen olmasını sağlamaktı. Bunun için merkezi hükümetin görevi, 2007 yılına kadar uluslararası toplumun da yardım ve destekleriyle, tüm yasa dışı silahlı birey ve grupları belirleyip onları silahsızlandırmak ve ortadan kaldırmaktı. DIAG’ın üç temel hedefi vardı. Birincisi, bölge ve merkezi hükümetin arasında güçlü iletişimi sağlamak, DDR ile beraber tüm yasa dışı silahlı birey ve grupları belirleyip merkezi hükümete bildirmek ve bölgesel kalkınma ve sosyal hizmetleri hızlandırmak. İkincisi, ulusal ordu ve polisin ülkenin her bölgesinde yasa dışı silahlı grupların engeline takılmadan operasyon düzenleyebilmelerini sağlamak, yasa dışı silahlı birey veya grupların engeline takılmadan vatandaşların serbest ticaret yapabilmelerini sağlamak, yasa dışı silahlı birey veya grupları silahsızlandırmak ve kayıtdışı olan silah ve askeri malzemeleri merkezi hükümetin kaydı altına almayı sağlamaktır. DIAG programının üçüncü hedefi ise, yerel liderler, sivil toplum kuruluşları ve bireylerin, merkezi hükümete yasa dışı silahlı birey veya grupların silahsızlandırılmaları konusunda yardım etmelerini sağlamaktı.²¹⁶ DIAG projesi de diğer bazı projeler gibi tam bir başarı elde edememişse de, ülkede yasa dışı silahlı gruplar ve bireylerin azaltılmasında önemli rol oynamıştır.

ABD ve koalisyon güçlerinin 11 Eylül sonrasında Afganistan’daki hedeflerinden birisi de, barışçıl ve demokratik bir hükümetin ülkede oluşmasına

²¹⁶ Tamanna, a.g.e., ss. 141-142.

gidecek olan siyasal bir yol haritasını oluşturmaktı.²¹⁷ ABD ÷lkede demokratik bir yönetim oluşturmak için, hukukun üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele, iyi yönetim, serbest seçimlerin yapılması, sivil toplum ve bağımsız medyanın oluşması gibi alanlarda ÷lkeye yardım ve desteklerde bulunmuştur. Hukukun üstünlüğünü sağlamak için, öncelikle yeni bir anayasanın, seçim yasasının, siyasal parti yasasının oluşturulması ve onaylanması gerekmektedir. Yasalar halka iyi bir şekilde tanıtılmalı, ÷lkede yasanın egemenliği sağlanmalı ve uygulanmasında da yasa önünde herkesin eşit olduğı ilkesine önem verilmeliydi. ABD, yolsuzlukla mücadele etmek için yargı organı ve hukuk eğitimi veren kurumlar için kapasite oluşturmak ve yargı organının halkı yasalar konusunda bilgilendirmek gibi bazı programlarını devam ettirebilmesi için, kapasite artırma planlarını uygulamıştır. ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı USAID, Afgan yargıçlarına eğitim seminerleri sağlamak, adliye binalarını restore etmek veya yeniden yapmak gibi alanlarda da faaliyet göstermiştir.

Başkan Bush yönetimindeki ABD, demokrasinin güçlendirilmesi için ÷lkede serbest seçimlerin yapılmasına, iyi yönetimin, bağımsız medya ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturulmasına inanmaktaydı. Dolayısıyla Afganistan'da demokrasinin güçlendirilmesi için güçlü, hesap verebilir ve etkin iyi yönetimin oluşturulması gerekiyordu. ABD'nin öncülük ettiğı ve Afganistan için düzenlenen 2001 Bonn, 2002 Tokyo, 2004 Berlin, 2006 Paris ve 2008 Londra konferanslarında iyi, şeffaf ve etkin bir hükümet oluşturmak için, yolsuzluk, rüşvet, kaçakçılık ve uyuşturucu ile mücadele etmek ve yargı alanlarında reform yapmak gerektiğı konuları üzerine anlaşılmıştır.²¹⁸ ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı, demokrasinin güçlendirilmesi için 2002 ile 2006 yılları arasında 347 milyon dolar üzeri yardım yapmış ve 2007 yılı için de 143 milyon dolar öngörmüştür.²¹⁹ Amerika Birleşik Devletleri ÷lkede serbest seçimlerin yapılması için gereken finansal ve teknik destekleri sağlamıştır. 5.5 milyon dolar seçim prosedürü için yardım yapmış ve ayrıca seçimlere katılabilmek için kayıt yaptırma ve seçim kartı dağıtım konularında da destek sağladığı gibi bağımsız medya ve sivil toplum kuruluşlarına da yardım ve desteklerde bulunmuştur.

²¹⁷ Goodson, a.g.e., s. 85.

²¹⁸ Hashemi, a.g.e., s. 71.

²¹⁹ Tamanna, a.g.e., s. 172.

Genel olarak Başkan Bush yönetimindeki ABD'nin Afganistan dış politikası ve uluslararası terörizmle mücadele stratejisi iki şekilde sınıflandırılabilir. Birincisi, terör örgütlerine ait banka hesapları ve mal varlıklarını dondurmak, Taliban ve El Kaide'nin hedeflerine askeri saldırılar düzenlemek, Afgan Güvenlik Güçleri'ni eğitmek, teçhizatlandırmak ve desteklemek gibi daha çok sert gücünü kullandığı stratejileri kapsamaktadır. İkincisi ise Afganistan'ın yeniden yapılandırılmasını sağlamak için, demokrasi, iyi yönetim, seçimlerin yapılması ve hukukun üstünlüğü gibi alanları destekleyerek daha çok yumuşak gücünü kullandığı stratejileri kapsamıştır. Ancak, gerek ülke güvenliğini, istikrarını sağlamak, terörizm, uyuşturucu ve kaçakçılığı yok etmek, yolsuzluk ve rüşveti ortadan kaldırmak olsun, gerekse de iyi yönetimi, güçlü demokrasiyi oluşturmak, hukukun üstünlüğünü veya serbest seçimlerin yapılmasını desteklemek, yasa dışı silahlı bireyleri veya grupları silahsızlandırmak olsun, hiçbirinde tam ve istenilen türde bir başarı elde edilememiştir.

ABD'nin Afganistan'a yönelik dış politikası, 20 Ocak 2009'da, Barack Obama'nın yemin ederek yeni Başkan olmasıyla birlikte, değişime uğramıştır. Bu değişimin nedenleri arasında, güvenliğin hala ciddi sorunlar oluşturduğu ve yoksulluk, uyuşturucu ticareti, yolsuzluk gibi unsurların, ülkede terörizmin mevcudiyetini kolaylaştıran nedenler olması ve dolayısıyla da, ülke güvenliğini tehdit eden unsurlar arasında olmaları vardı. Tüm bu nedenlerden ötürü Başkan Obama, görevi alır almaz, eski Başkan Bush'un Afganistan dış politikasını eleştirmeye başlamıştır. Irak saldırısını, ABD için tarihi ve siyasal bir hata olarak nitelendirmiş²²⁰ ve Irak'tan çekilip Afganistan'a daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini savunmuştur. Eski Başkan George W. Bush'a göre, tehdit coğrafyası Irak'tı çünkü Irak, geniş petrol kaynaklarına sahip, bölgedeki coğrafi konumu nedeniyle Sünni, Şii ve Kürtlerin iktidar mücadelelerine sahne olmasından dolayı, asıl tehdit buradan kaynaklanmaktaydı. Tüm muhalefetlere rağmen, 130.000 fazla asker, Irak'ta güvenliği sağlamakla meşguldü.²²¹ Ancak, Başkan Barack Obama'ya göre, Irak Savaşı bir tercih meselesiydi ve dolayısıyla, kötü bir savaştı, Afganistan Savaşı ise, bir zorunluluktur; dolayısıyla iyi bir savaştı. Bunun sebebi El Kaide, Taliban, Hakkani Şebekesi gibi terör örgütlerin, Afganistan'ın komşusu Pakistan'da

²²⁰ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 343.

²²¹ Daheshiar, a.g.e., s. 175.

barınıyor olmaları ve bu ülkenin yardım ve destekleriyle özgürce faaliyette bulunuyor olmaları ve buradan Afganistan'daki koalisyon güçleri ve Afgan Güvenlik Güçleri'ne karşı terör eylemleri düzenliyor olmaları ve de Pakistan'ın nükleer güce sahip olması ile doğrudan bağlantılıydı. Dolayısıyla, asıl tehdit coğrafyası Afganistan'dı. Çünkü Afganistan, Irak'a göre daha büyük coğrafya ve nüfusa sahipti, Irak'a göre daha fakir ve daha az gelişmiş bir ülkediydi. Ayrıca burada devlete karşı savaşmakta olanlar, devletin meşruiyetini asla kabul etmeyenlerdi. Bundan dolayı, Afgan, Amerikalı ve diğer koalisyon güçlerine karşı savaşmaktaydılar ve El Kaide ve diğer terör örgütleri için Afganistan daha kolay ve cazip bir bölgeydi. Terörizmle mücadelede yapılması gerekenler, El Kaide ve ona bağlı olan örgütleri Afganistan'da güvenli yuvalar kurmaktan mahrum bırakmak, ülkeye istikrar getirmek ve nükleer güce sahip olan Pakistan'ı terör örgütlerinden korumaktı.²²² Başka önemli bir konu da, eski Başkan Bush'un dikkate almadığı Pakistan meselesiydi. Pakistan, iki nedenden ötürü önemliydi. Birincisi, Pakistan'da bu ülkenin yardımı ve desteğiyle varlık gösteren farklı terör örgütlerinin varlığı, ikincisi ise, bu ülkenin 100'e yakın nükleer silahlara sahip olmasıydı. Böylece Başkan Obama, yönetiminin henüz ilk aylarında, Dışişleri ve Savunma bakanlıklarının da etkisiyle, Afganistan'a daha fazla dikkat edilmesi gerektiği yönünde yeni politikalar uygulamaya başlamıştır. Böylece ilk adımda Afganistan'a (Şubat 2009) 17.000 asker Taliban ve El Kaide ile mücadele etmek, (Mart 2009) 4.000 asker Afganistan Ulusal Ordusu'nu eğitmek üzere, toplamda 21.000 yeni Amerikan askeri gönderilmiştir. Ayrıca ABD'nin Afganistan'daki askerlerinin komutanı olan General David McKiernan'ın yerine, 11 Mayıs 2009'da Stanley McChrystal atanmıştır.²²³ Bu iki önemli değişiklik, ABD Başkanı Obama'nın 2009 yılında iktidara gelmesinden sonra, eski Başkan Bush'un stratejisiyle çok farklı yeni bir dış politika ve stratejiyi uygulayacağını göstermektedir.

Başkan Obama, terörizmle savaş kavramının tek boyutlu olduğunu, yani ABD'nin sadece askeri yeteneğini dikkate alıp, diğer önemli yeteneklerini gözardı etmesi sebebiyle çok dar bir kavram olduğuna inanmıştır. Bunun sebebi terörizmle savaş kavramının yerine, terörizmle mücadele kavramı kullanılmalıydı. Böylece, hem ABD ulusal çıkarlarına karşı tehdit coğrafyası Irak'tan Afganistan'a

²²² Daheshiar, a.g.e., s. 212.

²²³ Daheshiar, a.g.e., s. 170.

değiştiriliyor, hem de, kavramsal bir değişime gidiliyordu. Başkan Obama'nın stratejisine göre Afganistan'daki güvensizliklerin ve sorunların kaynağı ülke sınırlarının dışarısındaydı, dolayısıyla terörizmin Afganistan'ın sınırlarının dışında aranması ve yok edilmesi gerekiyordu. Bu ilkeye göre, teröristlerin Afganistan topraklarına girmelerini engellemek ve sınırların denetim altında tutulması için beş askeri üssün beş stratejik bölgede kurulması yönünde bir taslak hazırlanmıştır.

Başkan Obama döneminin daha ilk zamanlarından itibaren, iki ülke arasındaki ilişkiler sertleşmeye ve kaşılıklı suçlamalar yapılmaya başlanmıştır. Başkan Obama ve diğer Demokratlara göre, Afganistan'daki başarısızlığın nedeni Cumhurbaşkanı Karzai'nin başındaki yönetimdi. Onlara göre, zayıf yönetim, yolsuzluk ve rüşvetin ülkedeki varlığı Cumhurbaşkanı Karzai'nin eseri idi. Cumhurbaşkanı Karzai de, ABD'yi ve diğer bazı ülkeleri ülkedeki yolsuzluk, rüşvet olayları ve güvensizlik durumu nedeniyle suçluyordu.²²⁴ ABD'nin, Afganistan'daki 2009 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde başka bir kişiyi iktidara getirmek için uğraştığı ve dolayısıyla da, seçimlere müdahale ettiği gerekçesi ve Amerikalı askerlerin yaptığı gece operasyonlarında sivil halkın öldürüldüğü ve zarara uğradığı nedeniyle, Cumhurbaşkanı Karzai, ABD'nin, terörizmle mücadelede stratejik hatalar yaptığını iddia ediyordu.²²⁵ Tüm bu karşılıklı suçlamalar ise, Cumhurbaşkanı Karzai ve Başkan Obama yönetimindeki iki ülke ilişkilerinin seyrinin kötüye gitmesini beraberinde getirmiştir.

ABD, Başkan Obama yönetiminde, 27 Mayıs 2010 tarihinde, ilk Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni açıklamıştır. Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde kitle imha silahları ve nükleer silahlardan, ABD ve dünya güvenliğine karşı en büyük tehdit olarak bahsedilmiştir.²²⁶ ABD'ye olası teröristlerce yapılacak bir atom bombası saldırısından daha büyük bir tehlike olamayacağının altı çizilmiş ve bu ülkenin Ulusal Güvenliği'ne yönelik üç tehdit türünden bahsedilmiştir. Bunlar ekonomik kriz, uluslararası terörizm ve nükleer silahlardır.²²⁷ Afganistan'ın Pakistan ile komşu olması ve bu ülkenin nükleer güce sahip olması ve terör örgütlerine ev sahipliği

²²⁴ Jafar ATAYİ, “غرب و دشواری های تعامل با کرزی (Batı Ve Karzai İle Etkileşim Zorlukları)”, BBC Farsça,

http://www.bbc.com/persian/lg/afghanistan/2009/02/090201_dn_karzai_and_western_co.shtml (Erişim Tarihi:15/04/2017)

²²⁵ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 344.

²²⁶ Hashemi, a.g.e., ss. 81-85.

²²⁷ Hashemi, a.g.e., s. 91.

yapıyor olması, Başkan Obama döneminde, uluslararası terörizmle mücadelenin Afganistan'ın sınırlarının dışında, Pakistan'da da devam etmesi gerektiği düşüncesinin hâkim olmasına neden olmuştur. Özellikle, Stanley Mc Chrystal'e göre, Afganistan'ı Taliban ve diğer örgütlerine karşı korumak yetmiyordu. Taliban, Amerikan askerlerine saldırmadan önce, onlara saldırmak gerekiyordu yani Taliban'ı yok etmek lazımdı. Mc Chrystal'a göre, Afganistan topraklarındaki Taliban'a, Pakistan topraklarındaki El Kaide ve destekçilerine ve Pakistanlı Taliban'a karşı saldırmak gerekiyordu. Mc Chrystal, Pakistan'ın ya Pakistanlı Taliban'a saldırmak istemediği veya da bunu yapamadığı görüşündeydi. Nedeni ne olursa olsun, Pakistan Taliban'ı, Afganistan'daki Taliban'ın destekçileriydi ve El Kaide ile de bağlantıları vardı. Dolayısıyla, Amerikan askerlerinin saldırılarına tutulmalıydılar.²²⁸ Washington'un Başkan Barack Obama döneminde, Afganistan dış politikasında aşağıdaki hedefleri takip ettiği söylenebilir.

Afganistan'da güvenliği sağlamak için daha fazla asker ve bütçe ayırmak Başkan Obama'nın izlediği en önemli dış politikasıdır. Başkan Obama görevi devraldıktan kısa bir süre sonra, Afganistan'a 21.000 yeni asker göndermesinden sonra Aralık 2009'da, 30.000 yeni asker daha göndereceğini açıklamıştır. West Point Askeri Akademisi'nde konuşma yapan Başkan Obama, Afganistan'daki askeri varlıklarının kalıcı olmayacağını, yeni gönderilecek olan askerlerin, Afganistan Güvenlik Güçleri'nin eğitilmeleri ve ülke güvenliğinin sorumluluklarını daha hızlı bir şekilde üstlenmelerini sağlayacağını ifade etmiştir.²²⁹ Ayrıca NATO üyelerinden de ülkeye daha fazla asker göndermelerini talep eden Obama, Afganistan'dan askerlerini Haziran 2011 itibariyle çekeceğini de açıklamıştır. Başkan Obama'nın iki yıllık görevi sırasında, Amerikan askerlerinin sayısı önce 2009 yılında 57.000 ve 2010 yılında ise 100.000'e çıkmıştır.

Irak Savaşı'nın başladığı 2003'ten itibaren ilk defa savaş fonunda Afganistan için Irak'tan daha fazla bütçe ayrılmıştır. 130 milyar dolarlık bütçeden, 65 milyar doları Afganistan operasyonları için ve 61 milyar dolar da Irak operasyonları için

²²⁸ Nawzar Shafiee, *Tabayyune Seyasate Nawine Dawlate Obama Dar Afghanistan Wa Pakistan (Obama Yönetiminin Afganistan Ve Pakistan Yeni Politikası)*, Fasnamayi Baynulmelali Rawabete Khariji, Cilt 2, Sayı 5, 2010, ss. 143-144.

²²⁹ Alarabiya, "باراک اوباما اعلام کرد: آمریکا 30 هزار نیروی اضافی به افغانستان اعزام می کند" (Obama Açıkladı: ABD Afganistan'a 30 Bin Ek Asker Gönderecek)", 2010, <http://www.alarabiya.net/articles/2009/12/02/92951.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

ayrılmıştır. Bu rakam, 2009 yılı için 87 milyar dolar Irak için, 47 milyar dolar Afganistan içindir.²³⁰ Başkan Barack Obama'nın bir yandan Afganistan'a asker gönderirken, diğer yandan da askerlerini Haziran 2011 yılı itibarıyla çekeceğini açıklaması ise siyasetçiler ve medya tarafından stratejik hata olarak nitelendirilmiştir.

Başkan Obama, Taliban ile mücadele ve müzakere yönteminin izlenmesi gerektiği düşüncesindeydi. Afganistan'a daha fazla asker göndererek Taliban ile mücadelede daha aktif bir rol oynamış ve Taliban ile mücadele sadece Afganistan coğrafyası içerisinde değil, Pakistan coğrafyasında da devam ettirilmiştir. ABD, insansız hava araçları ile Pakistan topraklarından istihbarat bilgileri toplanıyor, Taliban ve El Kaide'nin saklandıkları yerler tespit ediliyor ve saldırılar düzenlenmiştir. Taliban, El Kaide ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla daha fazla başvurulmuş başka bir yöntem de gece operasyonlarıdır. Amerikan ve NATO askerleri, gece operasyonları sayesinde daha az ve özel asker ile ve daha az can kaybı veya zarar ile Taliban, El Kaide ve diğer terör örgütleri üyeleri ve liderlerini öldürdüklerini veya yakaladıklarını ifade etmişlerdir. Amerikalılara göre çok etkili bir yöntem olan gece operasyonları, özellikle Cumhurbaşkanı Karzai'nin sivil halka zarar verdiği gerekçesiyle sürekli eleştirdiği ve dolayısıyla, iki ülke arasındaki ilişkiyi kötü yönde etkileyen bir unsur olmuştur. Diğer yandan da, Taliban ile müzakereye de sıcak bakmıştır. Cumhurbaşkanı Karzai, Mayıs 2010'da yaptığı Washington ziyaretinde, Başkan Obama ile görüşmesinde, Taliban'la müzakere konusunu da ele almıştır. Ayrıca 2010 yılında yapılan Londra ve Kabil konferanslarında da, Taliban ile müzakere konusu ele alınmış ve desteklenmiştir. ABD'nin Taliban ile doğrudan müzakereye başlamalarına karşı çıkmış sonrasında her iki tarafta, müzakerelerin Afganların önderliğinde başlaması ve sürmesi konusunda anlaşmışlardır.

Bu arada, Başkan Obama yönetimi, Taliban arasında bir ayrıma da gitmiştir. Bu ayrıma göre şiddet taraftarı ve radikal Taliban ile ılımlı ve barış isteyen Taliban arasında fark vardı. Yeni anlayışa göre, Taliban'ın hepsi savaşçı değil; onların arasında barış isteyen ve uygun koşullar sağlandığında şiddet olaylarından vazgeçip

²³⁰ Ann Scott TYSON, "Pentagon Budget Devotes More To Afghanistan War Than to Iraq", Washington Post, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/07/AR2009050704239.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Afganistan'daki siyasal düzene katılabilecek olanlar da vardır.²³¹ Başkan Obama'ya göre, sadece savaş, barışa giden yol değildir. Müzakerelerin de devam etmesi gerekiyordu. Taliban'ı müzakereye çekebilmek için, eski Başkan Bush döneminde kara listeye alınmış olan bazı Taliban liderleri ve üyelerini, kara listeden çıkarmış ve Afganistan'da Cumhurbaşkanı Karzai tarafından kurulan, Yüksek Barış Konseyi'ni de desteklemiştir.

Başkan Obama, terörizmle mücadele alanında, Afganistan'ın kapasitesinden yararlanmayı önemli buluyordu. Bu politikayı ABD ve NATO önderliğindeki yabancı askerlerin ülkenin coğrafyasını ve halkını iyi bilmedikleri nedeniyle terörizmle mücadelede çektikleri önemli sıkıntıları ortadan kaldırmak için izlemiştir. General Mc Chrystal, yaptığı bir konuşmasında bu konuya değinerek, başta ABD olmak üzere uluslararası koalisyon güçlerinin Afganistan'da sürdürmekte oldukları terörizmle mücadele stratejilerinin, ülkenin kültürel ve coğrafi özellikleriyle örtüşmediğini ve bunun operasyonlarda başarıyı elde etmeyi engellediğini ifade etmiştir.²³² Dolayısıyla, Mc Chrystal'a göre, bu iki konunun dikkate alınması terörizmin yok edilmesi için çok önemliydi. Bu bağlamda ABD Başkanı Barack Obama, Mart 2009'da yaptığı bir açıklamasında, 2011 itibarıyla Afgan Ulusal Ordu sayısını 134.000 ve Afgan Ulusal Polis sayısını ise 82.000'e yükseltmek için çabalarını arttırdıklarını ifade etmiştir. ABD, 2001 ile 2010 yılları arasında Afgan Ulusal Ordusu ve Polisi'ni eğitmek ve teçhizatlandırmak için, 25 milyar doların üzerinde harcama yapmıştır. 14 milyar dolar da, 2011 yılı boyunca talep edilmiştir. Afgan Ulusal Ordu sayısının 171.000 ve Ulusal Polis sayısının da 134.000'e Ekim 2011 yükseltilmesi planlanmıştır.²³³ Afgan Ulusal Ordu sayısını 170.000'e ve Ulusal Polis sayısını da 134 veya 139.000'e arttırma konusu, 2010 yılında yapılan Londra Konferansı'nda değerlendirilmişti. ABD, 2012 yılı itibarıyla, Afgan Ulusal Ordu sayısını 240.000'e ve Ulusal Polisi sayısını ise 160.000'e arttırmak istediğini belirtmiştir.²³⁴ Başkan Obama, uluslararası toplumdan Afgan Güvenlik Güçleri'nin güçlendirilmesi için daha fazla yardım ve destek sağlamalarını talep etmiş ve Afgan Güvenlik Güçleri'nin sayılarının arttırılması, yerel güvenlik güçlerinden yararlanma

²³¹ Hashemi, a.g.e., ss. 95-96.

²³² Hashemi, a.g.e., s. 98.

²³³ Greg BRUNO, "Afghanistan's National Security Forces", Council On Foreign Relations, <https://www.cfr.org/backgrounder/afghanistans-national-security-forces> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

²³⁴ Daheshiar, a.g.e., s. 182.

ve bunların Afgan Güvenlik Güçleri'ne katılmaları koşulları sağlamak gerektiğine vurgu yapmıştır.

Başkan Obama, ABD'nin Afganistan'daki askeri operasyonlarının amacının, Taliban ve El Kaide'nin iletişim yollarını kesmek, onları dağıtmak ve parçalamak ve Taliban ve El Kaide'yi yok etmek olarak belirtmiştir.²³⁵ Dolayısıyla Başkan Obama döneminde Afganistan'a gönderilen yeni askerlerin görevleri olarak; Afganistan'ın güneyindeki nüfusu fazla olan bölgelerin güvenliğini sağlamak, sivil halkın güvenliğini sağlayarak onların yabancı askerlere ve merkezi hükümete olan güvenlerini kazanmaktır. Ayrıca Helmand ve Pakistan ile sınırlı bölgelerde nüfuz elde etmiş olan terör örgütlerine saldırmak ve onları püskürtmek merkezi hükümetin bölgedeki egemenliğini güçlendirmek sayılabilir. Beyaz Saray yetkililerine göre, bunun ancak, Taliban, Hakkani Şebekesi ve El Kaide'nin kendilerine güvenli yerler edindikleri Pakistan'daki terör kamplarına saldırılar düzenleyerek elde edilmesi mümkündür.

Ayrıca, Afganistan Ulusal Ordusu ve Polisi'ni eğitmek ve teçhizatlandırmak ve sayılarını arttırarak ülke güvenliğini sağlamaya yönelik ciddi adımların atılması ile ve terör destekçisi Pakistan'a baskı uygulayarak, hem kendi ülkesinin güvenliği, hem de Afganistan, bölge ve dünyanın güvenliği için terör örgütlerini desteklemekten vazgeçirerek mümkündür.²³⁶ Amerikalı yetkililer Pakistan'ı terörizmi desteklemekten vazgeçmesi ve terörizme karşı mücadelede dürüst davranması gerektiği konusunda ara sıra uyarmıştır.²³⁷ El Kaide'nin lideri Suudi Arabistanlı Usame Bin Ladin, Taliban'ın liderleri Molla Ömer ve Molla Akhtar Mansoor'un ve diğer terör örgütlerinin liderlerinin Pakistan'da öldürülmeleri veya ele geçirilmeleri açık bir şekilde Pakistan'ın terör örgütlerini beslediğini ve onları desteklediğini göstermektedir.

Başkan Obama döneminde teröristlerin Afganistan sınırlarının dışında, Pakistan'da, takip ve onlara karşı saldırılar yapmak, terörizmle mücadele anlamında

²³⁵ Muhammad Kazem Sajadpor, *Seyasate Khariji Amrika Wa Chaleshe Afghanistan*(Amerika Dış Politikası Ve Afganistan Sorunsalı), Hamshahri Diplomatik, Sayı 38, 2009, s. 11.

²³⁶ Asef MAROOF, “استراتژی اوباما در افغانستان؛ یکسره کردن جنگ با گره دیگر؟” (*Obama'nın Afganistan Stratejisi, Savaşı Bitirmek Mi Yoksa Zorlaştırmak Mı*), BBC Farsça, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2009/12/091201_v_am_newafghantroop_issues.shtml (Erişim Tarihi: 15/04/2017)

²³⁷ Mukhtar YASA, “هشدار اوباما به پاکستان و حمایت از افغانستان” (*Obama'dan Pakistan'a Uyarı Afganistan'a Destek*), Rasad News Agency, <http://www.rasad.af/1395/03/04/barack-obama-afghanistan-pakistan/> (Erişim Tarihi: 15/04/2017)

önemli bir gelişmeydi. Bu dönemde, Pakistan'ın eleştirileri ve saldırıları kınamasına rağmen, özellikle insansız hava araçları ile saldırılar düzenlenmiş ve terör örgütlerinin yerleri tespit edilip gerektiğinde özel güçler ile saldırı yapılmıştır.²³⁸

ABD Başkanı Barack Obama, Afganistan'ın güvenliğini 11 Eylül sonrası dönemden beri sağlamakla yükümlü olan Amerika Birleşik Devletleri ve uluslararası koalisyon güçlerinin bu önemli görevlerini, Afgan Güvenlik Güçleri'ne devretmeleri konusuna daima sıcak bakmıştır. Bu konu Başkan Obama'nın Afganistan politikasında önemliydi ve bu konu 2011 yılındaki Bonn Konferansı'nda değerlendirilmiş ve 2012 NATO Chicago Zirvesi'nde de karara bağlanmıştır. Daha önce Haziran 2011'de, ülke güvenlik sorumluluklarının Afgan Güvenlik Güçleri'ne devredilmesi ve yabancı güçlerin Afganistan'ı 2014 itibarıya terk edeceklerine değinilmiştir. ABD güvenlik sorumluluklarını Afganistan Güvenlik Güçleri'ne devretmelerinin, bu ülkeden tamamen çekilecekleri veya bu ülkeye yardım ve destek sağlamayacakları anlamına gelmediğini açıklamıştır. Nitekim iki ülke arasında 2012 yılında imzalanan Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması bunun en somut kanıtıdır.

Başkan Obama yönetimi terörizmle uzun dönemli mücadele etmeyi ve Afganistan'a uzun dönemli destek sağlamayı iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlenmesi açısından önemli buluyordu. Bu anlamda ABD Başkanı Barack Obama ve Cumhurbaşkanı Hamid Karzai arasında Afganistan Cumhurbaşkanlığı ARG'da, 2 Mayıs 2012'de imzalanan Afganistan İslam Cumhuriyeti ve ABD Arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması, iki ülke açısından ve özellikle de Afganistan için çok önemli bir gelişmeydi. Her iki ülkenin ortak çıkarını sağlamak için imzalanan anlaşmanın, bazı önemli konuları arasında; Afganistan'da barış, istikrar ve güvenliği sağlamak, devlet kurumlarını güçlendirmek, ülkenin uzun vadeli ekonomik ve sosyal kalkınmasını desteklemek ve bölgesel işbirliğini teşvik etmek gibi, uzun vadeli ikili stratejik işbirliğini güçlendirecek konular vardı. Anlaşmayla birlikte, ABD'nin 2014 sonrası süreçte de, Afganistan'a siyasal, askeri, ekonomik ve sosyal alanlarda destek vereceği ve terörizmle mücadelenin farklı bir stratejiyle devam edeceği belirtilmiştir. Ülkenin güvenliğini sağlamak ve terörizmle mücadelenin devam etmesini sağlayan ve her iki ülke için de oldukça önemli olan diğer bir gelişme ise iki ülke arasında 30 Eylül 2014'te imzalanan İkili Güvenlik Anlaşması'dır. Cumhurbaşkanı Karzai'nin

²³⁸ Hashemi, a.g.e., s. 101.

çeşitli nedenlerden dolayı imzalamadığı anlaşmayı, ülkenin yeni Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai'nin Ulusal Güvenlik Danışmanı Hanif Atmar ve ABD Kabil Büyükelçisi James Cunningham imzalamıştır. Aynı gün, Afganistan ile NATO arasında da Barış İçin Ortaklık Kuvvetlerinin Statüsü Anlaşması da (SOFA) imzalanmıştır.

Eski Başkan George W. Bush döneminde olduğu gibi, Başkan Barack Obama da, Afganistan için hayati anlam ve önemi olan uluslararası konferansları desteklemiş ve düzenlenmesine önayak olmuştur. Başkan Obama döneminde düzenlenen uluslararası konferansların bazıları şöyledir: 31 Mart 2009'da Lahey'de düzenlenen ve uluslararası toplumun Afganistan'ın güvenliğini, istikrarını sağlama ve kalkınması için yardımlarının devam edeceği konusunda taahhütte bulunduğu Lahey Konferansı, 2010 yılındaki Londra Konferansı, Taliban ile müzakere, Afgan Güvenlik Güçleri'nin arttırılması, ülkeye yapılan uluslararası yardımların en az yüzde 50'sinin Afganistan hükümetine vermek, ülkedeki yolsuzluk sorunlarının bitirilmesi gibi konular ele alınmıştır. Yine 2010 yılında düzenlenen Kabil Konferansı'nda, Afgan Ulusal Ordusu'nun güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele, Taliban ile müzakere ve Afganistan'ın kendi bütçesi ile kalkınması konuları ele alınmıştır. 5 Aralık 2011 tarihinde Almanya'nın Bonn kentinde düzenlenen İkinci Uluslararası Bonn Konferansı'nda, yabancı güçlerin 2014 yılına kadar ülkeden çekilmeleri, güvenlik sorumluluklarının Afgan Güvenlik Güçleri'ne devredilmesi, Ulusal Ordu'nun eğitilmesi, teçhizatlandırılması ve danışma desteklerinin verilmesi, ülkenin kalkınması ve komşu ülkelerin Afganistan'ı desteklemeleri gibi önemli konulara değerlendirilmiştir. 25 Temmuz 2012'de Japonya'nın başkenti Tokyo'da düzenlenen Uluslararası Tokyo Konferansı'nda, uluslararası toplum, yaklaşık 14 yıllık ülkedeki varlıklarına önemli derecede son verecekleri ve tüm sorumlulukları Afganistan'a devrederek ülkeden ayrılacakları bir dönemde, Afganistan'ı 2014 sonrası dönemde de ekonomik olarak yalnız bırakmayacaklarına taahhüt verdiklerini açıkladıkları bir konferanstır. Konferansta, Afganistan'a 2016 yılına kadar, 16 milyar doların üzerinde ekonomik yardım yapma sözü verilmiştir. Bu konferansta, uluslararası toplum, Kabil yönetiminden ülkedeki yolsuzluk ve rüşvetle ciddi manada mücadele etmesini ve ülkede mali ve idari reformlar yapmasını talep etmiştir. Ayrıca Afganistan açısından önemli olan 2010 NATO Lizbon ve 2012 Chicago Zirveleri,

ABD'nin Afganistan'ı destekleyeceği ve 2014 sonrası dönemde de yalnız bırakmayacağı anlamında ve iki ülke ilişkilerin seyrinin herşeye rağmen iyi yönde ilerlediğini gösteren önemli gelişmelerdir. Tüm bu uluslararası konferans ve zirveler, Afganistan'ın, hem bölgede, hem de uluslararası toplum arasındaki itibarlı konumunu güçlendirdiğini ve dünyanın Afganistan'ı tek başına bırakmayacağı mesajlarını taşıyordu.

Başkan Barack Obama'nın Af-Pak Stratejisi: ABD Başkanı Obama, 27 Mayıs 2009 yılında El Kaide ve Taliban ile mücadele için Af-Pak Stratejisi'ni açıklamıştır. Bu yeni stratejiyi açıklarken, Başkan Obama, Pakistan sınırları içerisindeki teröristlerin sadece ABD veya Afganistan'ın düşmanı olmadığını, aynı zamanda Pakistan halkı için de ciddi anlamda tehlikeli olduğunu ve El Kaide ile onun radikal müttefiklerinin Pakistan'ı içeriden öldürmekle tehdit eden bir kanser olduğunu da ifade etmiştir.²³⁹ Af-Pak Stratejisi, savaş yönetiminde değişiklik getirme, ABD'nin bölgedeki müttefiklerini Taliban'ı desteklemesini engelleme, Afganistan iç kapasitesinden daha fazla yararlanma ve NATO'dan daha fazla yararlanma, Taliban ve El Kaide arasında ayırım yapma gibi nedenlerle oluşturulmuştur.

Terörizmle mücadele alanındaki ilk değişiklik, General David Mckiernan'ın yerine, 11 Mayıs 2009'da, General Stanley Mc Chrystal'ın atanmasıyla olmuştur. ABD Savunma Bakanlığı'na göre, terörizmle mücadelede yöntemi ve stratejisinde, değişiklik yapılması gerekiyordu. Mckiernan'ı, Taliban ile savaşta etkin olmadığı, Amerikan ve NATO askerlerini iyi yönetemediği nedenlerden dolayı değiştirilmiştir. Oysa Mc Chrystal, saldırıyı ön planda tutan bir General idi. Yani Taliban'ın yabancı askerlere saldırmadan önce, onlara saldırmak gerekiyordu ve Mc Chrystal'ın izleyeceği yöntemde böylesine aktif bir yöntemdi. ABD'nin bölgedeki müttefiki Pakistan'ın Taliban ve El Kaide'yi desteklemesi, ABD ve uluslararası koalisyon güçlerinin Afganistan'daki hedeflerine ulaşmalarını zorlaştırıyordu. Başkan Obama yönetimi, Pakistan'dan Taliban ve El Kaide'yi desteklemeyi bırakmasını, Taliban ve El Kaide'nin insan kaynağını oluşturan medreselerle²⁴⁰ bu örgütler arasındaki

²³⁹ The New York Times, "President Obama's Remarks on New Strategy for Afghanistan and Pakistan", 2009, <http://www.nytimes.com/2009/03/27/us/politics/27obama-text.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

²⁴⁰ Kim SENGUPTA, "Descent Into Chaos, by Ahmed Rashid: Chronicles of a chaotic state", The Independent, <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/descent-into-chaos-by-ahmed-rashid-864383.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

bağlantıyı koparmasını, Taliban ve El Kaide'nin Pakistan'ın istihbarat örgütü olan ISI ile iletişimlerini²⁴¹ kesmesini ve Pakistan'ın El Kaide ve Taliban ile ilgili bilgi paylaşımı yapmasını istiyordu.

Yabancı askerlerin Afgan geleneklerinden haberdar olmamaları, onların ülkede operasyonlar yapma ve hedefe ulaşmalarını engelleyen bir unsurdur. Bundan dolayı, Afgan Güvenlik Güçleri'nin sayılarını arttırmak, onları eğitip donatmak, terörizmle mücadeleyi kolaylaştırırdı. Böylece, Afganistan'ın iç kapasitesinden yararlanmak, hem ekonomik anlamda, hem de askeri anlamda daha makul bir yöntemdi. Ayrıca ABD'ye göre, terörizmle mücadelede, NATO'dan da daha fazla yararlanmak gerekiyordu. NATO üyelerinin Afganistan'a daha fazla asker göndermelerini ve çatışmalara daha aktif katılmalarını talep ediyordu. Bu talebe, sadece Birleşik Krallık ve Kanada sıcak bakarken, Almanya ve İtalya buna karşı çıkıyorlardı.

Başkan Obama yönetimine göre, El Kaide, Afganistan'a saldırının ve bu ülkede bulunmanın asıl amacıydı. Bu nedenle El Kaide'yi parçalamak ve yok etmek ve geri dönüşlerini engellemek gerekiyordu. Eski Başkan Bush döneminde Taliban adı altında yapılan savaşlar, El Kaide'nin ikinci plana itilmesine ve Taliban'ı ise, asıl hedefe dönüşmesine neden olmuştur. Oysa asıl hedef, El Kaide'ydı. El Kaide'yi yok etmek ve Pakistan'ı teröristleri desteklemekten vazgeçirmek, Taliban'ın da yok olmasına neden olacaktı; çünkü Taliban'ı Pakistan ve El Kaide destekliyordu. Bu anlamda Af-Pak Stratejisi'nin amacına ulaşması için, ABD+NATO, Afganistan ve Pakistan'ın üçlü işbirliğine gerek vardı, ancak Pakistan'ın Taliban, El Kaide, Hakkani Şebekesi gibi terör örgütlerini desteklemeye devam etmesi, bu stratejinin de başarılı olmasını engellemiştir. Başkan Yardımcısı Joseph Biden'e göre, ABD'ye yönelik tehlikenin kaynağı Pakistan'dı; çünkü El Kaide, Taliban, Hakkani Şebekesi gibi terör örgütleri, bu ülkenin topraklarında ve Afganistan sınırlarına yakın olan bölgelerde kendilerine yer edinmişti. Pakistan ise, Hindistan korkusu sebebiyle özellikle Taliban'ı destekliyor ve bu ülkedeki Devbendi inancına yakın 20.000 medrese ise, Taliban ve El Kaide örgütlerine insan kaynağı sağlıyordur.²⁴² Pakistan, bağımsızlığını kazandığı dönemde, ülke toplamda 137 medrese bulunmaktaydı.

²⁴¹ Farzana SHAH, "What ails US-Pakistan relations?", Asian Tribune, <http://asiantribune.com/node/16751> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

²⁴² Daheshiar, a.g.e., ss. 201-202.

Pakistan'ın nükleer güce ve terör örgütlerine sahip olması, Pakistan'ın El Kaide'ye de olan desteği ve terörizmi destekliyor olması gerçeği, ABD'yi, Pakistan'ı terörizmle mücadelede yanına alma durumunda bırakıyordu. Yeni strateji sayesinde ABD, Pakistan'a gelecek beş yıl içerisinde ordusunu eğitmek ve donatmak için, üç milyar dolar ve 7,5 milyar dolar da ülkenin gelişim projeleri için ödemeyi kabul etmiştir.

Başkan Barack Obama'nın Afganistan dış politikası genel olarak iki hedefi izliyordu. Bunlar, Afganistan merkezi hükümetini güçlendirmek, ülkede istikrar ve güvenliği sağlamak; ikincisi ise, Taliban ve El Kaide'nin Afganistan'ı tekrar ele geçirmelerini engellemekti. Ancak herşeye rağmen, ne Başkan George W. Bush, ne de Başkan Barack Obama, Afganistan'daki hedeflerinin çoğuna ulaşamamışlardır. Ülkede güvensizlik, istikrarsız, huzursuzluk, yolsuzluk, rüşvet, uyuşturucu ve terörizm sorunları, kaçakçılık, adaletsizlik, eşitsizlik, hukuksuzluk, yasa dışı silahlı birey ve gruplar mevcudiyetlerini korumaktadırlar. Tüm bunlar, Afganistan, ABD ve NATO'nun yanlış stratejileri, yanlış politikaları ve yanlış hedeflerinden ve Pakistan'ın ise, herşeye rağmen terör örgütlerini desteklemesi ve Afganistan'ın içişlerine sürekli müdahalelerinden kaynaklanıyordu. Bunlara ek olarak Afganistan, ülke güvenliğini sağlamak için gereken araçlara da yeterli düzeyde sahip değildi, özelde Afgan Ulusal Ordusu, Polisi ve genelde Güvenlik Güçleri. Afganistan'daki zayıf hükümet ise, yolsuzluk, rüşvet, akraba ve yakınları eğitim ve liyakat dikkate alınmadan yüksek devlet makamlarına yerleştirmek, güçsüz irade ve güçsüz diplomasının varlığı gibi sorunlar nedeniyle ülke halkına gereken hizmetleri sunmaktan aciz kalmıştır.

ABD'nin, Başkan George W. Bush döneminde, ülke güvenliğini sağlamak için yeteri kadar asker ve yardım yapmaması, ayrıca 2003 yılındaki Irak Savaşı nedeniyle Afganistan'daki önemli danışman ve komutanlarını Irak'a göndermesi stratejik hatadır. 2003 yılında Afganistan'ın 364 bölgesinden, sadece 30 bölgesine Taliban egemenken, 2012 yılında Taliban, 160 bölgeyi egemenlikleri altına almıştır. Afganistan'ın eski Dışişleri Bakanı ve eski Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Rangin Dadfar Spanta'ya göre uluslararası toplum, terör örgütlerinin ortadan kaldırılması ve terör örgütlerinin desteklenmesini engellemek konularında başarısız olmuştur. Özellikle Pakistan'ın Afganistan'ın içişlerine karışması, terör örgütlerini

desteklemesi, terör örgütlerinin Pakistan’da kendilerine güvenli yerler edinmesi, Irak Savaşı, Afganistan hükümetinde var olan yolsuzluk ve rüşvet sorunları, uyuşturucu ve yoksulluğunun yayılması gibi nedenler Taliban’ın yeniden güçlenmesine neden olmuştur.²⁴³

Başkan Bush döneminde, 2001 ile 2008 yılları arasında, ülkede 220 milyar dolar harcanmış, oysa bu rakam Başkan Obama’nın daha ilk aylarında aylık dört milyar dolara yükselmiştir. Başkan Barack Obama döneminde, Afganistan’a daha fazla dikkat etmek ve güvenliği sağlamak için daha fazla asker göndermiş olsada, askerleri göndermeden, ülkeden askerlerini çekeceğini açıklaması gibi stratejik hatalar yapmıştır. Ayrıca hem Başkan Bush’un hem de Başkan Obama’nın Afganistan’daki terör sorununu çözmek için terör destekçisi Pakistan’a yeteri kadar baskı uygulamaması gibi nedenlerden dolayı, Afganistan’da tam olarak başarısızlığa uğramış olmasa da, ABD’nin, başarıyı elde ettiklerini gösteren kanıtta yoktur. Başkan Obama’nın stratejisi olan Af-Pak’a, ABD’den de eleştiriler vardı. Bu stratejide asıl önemli olan ve asıl mücadele edilmesi gereken olarak sadece El Kaide belirtilmişken, eski Başkan Bush döneminde ise, Taliban daha ön planda, El Kaide ise, ikinci planda tutulmuştur. Bu stratejinin diğer önemli hatası da, bir yandan asker gönderilirken, diğer yandan da bu askerleri Afganistan’a göndermeden önce, Afganistan’dan çekme planlarının çoktan yapılmış olmasıydı. Bu stratejik hata, Taliban, El Kaide gibi terör örgütlerinin kısa süreliğine bekleyip, bu zaman içerisinde kendilerini daha fazla donatma, daha fazla insani kaynak bulma ve, ABD nasılsa çekilecek düşüncesi nedeniyle de, daha çok motive olmaları ve daha güçlü bir şekilde Afganistan’a saldırılarını sağlamak dışında, herhangi bir işe yaramayacaktır.

ABD eski Başkanı Bush ve Başkan Obama dönemlerinde, Afganistan’da, ulus inşa süreci ve demokrasileşme süreci başarısızlığa uğramıştır. Çünkü her ikisi de, tepeden inme yani toplumsal koşulları sağlanmadan çok adeta dayatılmıştı. NATO ise, gereken asker sayısını sağlayamamış ve NATO üyeleri de ortak davranmaktan çok, kendi çıkarlarına göre davranmışlardır. Durumu istikrarlı olan ve yararlı çıkan tek ülke ise Pakistan olmuştur. Bunun sebebi herşeye rağmen Taliban,

²⁴³ Shirzad, a.g.e., s. 119

El Kaide, Hakkani Şebekesi ve diğer terör örgütlerini desteklemeye devam etmiş olması ve uluslararası toplumdan da, gerek askeri, siyasal, gerekse de ekonomik destek almaya devam etmiş olmasıdır.

2.2 Anayasal Düzenin Yerleştirilme Süreci

2.2.1 11 Eylül Sonrasında Yürütülen Askeri Operasyonlar

11 Eylül'ün daha net anlaşılabilmesi için Suudi Arabistanlı Usame Bin Ladin, El Kaide ve 11 Eylül öncesi gelişmelerine kısaca bakmakta yarar vardır. Usame, 1957 yılında, Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da, çok zengin bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Toplamda 50 kardeş olan Usame, Muhammad'ın 17. evladıdır. Babası Muhammad, dedesi ise Ladin'di. Babası Muhammad, dünyanın en büyük inşaat firmalarından birinin sahibiydi. Dünyanın en zengin insanlarından birisi olan babası Muhammad, Kral Faisal ile yakın arkadaşlığı vardı ve bu sebeple de Kral ailesiyle, hem yakın ilişki içerisindeydi, hem de onlarla ticari ortaklığı vardı.²⁴⁴ Usame Bin Ladin, ilkokul, ortaokul ve üniversiteyi başkent Riyad'da bitirmiştir.²⁴⁵ The University of King Abdulaziz'de ekonomi ve İngiltere'de ise, mühendislik okumuştur. Babası Muhammad'ı, 13 yaşındayken kaybetti. İlk evliliğini 17 yaşındayken, akrabalarından olan Suriyeli bir kızla yapmıştır. 25 Aralık 2001'de, Pakistan medyası, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin önderliğinde terörizmle mücadele için başlatılan operasyonlar sonrası, Tora Bora dağlarında saklandığı yerde akciğer hastalığına bağlı nedenden dolayı öldüğünü duyurmuş, ancak 27 Aralık 2001'de, Afgan yetkililer Usame Bin Ladin'in Pakistan'da olduğunu iddia etmişlerdir. Sonuçta, 2 Mayıs 2011 tarihinde Pakistan'ın Abbottabad bölgesinde Pakistan Ordusu'na ait bir askeri üssün yakınında saklandığı bir evde, bir kaç kişiden oluşan ABD güçlerince başından vurularak öldürülmüş²⁴⁶ ve cesedinden DNA örnekleri alındıktan sonra cesedi denize bırakılmıştır.

²⁴⁴ Mujadidi, a.g.e., s. 170.

²⁴⁵ Alizada Musawi, a.g.e., s. 171.

²⁴⁶ CNN, “Usame bin Laden Fast Facts”, 2017, <http://edition.cnn.com/2013/08/30/world/Usame-bin-laden-fast-facts/index.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

1985 yılında Suudi Arabistan İstihbarat Başkanı Turki Al Faisal, Usame Bin Ladin'i kendisiyle Pakistan'a götürür, Pakistanlı yetkililere ve Afgan Mücahit liderlerine, Usame Bin Ladin'in, Afgan Mücahitleri konusunda Suudi Arabistan adına tam yetkili kişi olarak tanıtmıştır. Burada Cemaati İslami Pakistan üyeleriyle ve bazı Afgan Mücahit liderlerle görüşür. 1987'de ise, Arap Mücahitleri'nin lideri olarak seçilir ve²⁴⁷ sonrasında, ülkesi Suudi Arabistan'a döner ve oradan Afgan Mücahitler için yardım toplamıştır. Afganistan'a ilk geldiğinde, hem inşaat işleriyle uğraşüyor, hem de Sovyetler'e karşı devam etmek olan savaşa yardım ediyordu. 1984'te kurduğu Beytül Ensar adlı mekânı, Arap cihatçıların ilk uğrak yeri olmuştu. Araplar, burada askeri eğitim görüyorlar ve sonrasında Afganistan'a gönderiliyorlardı. 1986 tarihinde ise, askeri eğitim vermek üzere üsler kurmaya başlamıştır.²⁴⁸ Yani Afgan halkı, Sovyetler Birliği işgaline karşı savaşırken, Usame Bin Ladin'in en büyük destekçileri ABD, Suudi Arabistan ve Pakistan ona ve diğer cihatçi örgütlere her türlü destek ve kolaylık sağlıyordu. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesi sonrası Usame Bin Ladin, Pakistan'dan Kasım 1989'da ülkesi Suudi Arabistan'a dönmüştür.

Usame Bin Ladin liderliğindeki El Kaide örgütünün, ne zaman ve neden kurulduğuyla ilgili farklı bilgiler olsa da, genel kanı, bu örgütün 1989 yılında Pakistan'ın Peşaver kentinde Usame Bin Ladin'in evinde kurulduğu yönündedir. Örgüt kurucuları arasında Usame Bin Ladin, Muhammad Atif diğer adıyla Abu Hafas, Abu Ubayda, Eymen Ezzevahiri, Muhammad Makavi diğer adıyla Saifuladl, Hasan Assarihi ve Mahmood Salim diğer adıyla Abu Hajar vardı.²⁴⁹ El Kaide örgütü kurulduktan sonra, Usame Bin Ladin, ülkesi Suudi Arabistan'a kurdukları bu örgütün amacını anlatmak ve maddi destek sağlamak için gitmiştir.

Amerikan Federal Soruşturma Bürosu'na göre El Kaide'nin üç numaralı adamı olan Saifuladl, örgütün kurulma amacını Afganistan'daki Sovyetler Birliği işgali sona erdikten sonra kendi ülkelerine gitmeleri durumunda, tutuklanma ile karşı karşıya kalan bazı Arap cihatçıları, Mısırlı, Cezayir, Suriyeli gibi ya Afganistan'da kalmaya devam etti ya da Sudan ve Somali gibi zayıf ülkelere gitmişlerdir. O dönemde bazı kişiler cihadın düzenli olarak devam edebilmesi için El Kaide'yi kurdular.

²⁴⁷ Mujadidi, a.g.e., s. 13.

²⁴⁸ Alizada Musawi, a.g.e., s. 172.

²⁴⁹ Mujadidi, a.g.e., s. 14.

Başka bir El Kaide örgütü kurucusu olan Hasan Assarihi ise örgütün kurulma amacının, 1989'da Afganistan'daki Sovyetler Birliği işgalinin sona ermesiyle birlikte, cihadın da sona ermesi nedeniyle, eğitim görmüş binlerce genç Arap cihatçıların dağıtılmasıdır. Sonrasında ise kendi ülkelerine gitmelerinin yazık olacağı, dolayısıyla, bunun önüne geçmek için 1989 yılında Usame Bin Ladin'in Pakistan'ın Peşaver kentindeki evinde, El Kaide terör örgütünü kurduklarını ifade etmiştir. Örgütün kurulmasında, ABD'nin büyük payı vardır. Öyle ki, Suudi Arabistanlı Usame Bin Ladin'in El Kaide terör örgütünü, 1981 ile 1988 yılları arasında, ABD'nin en büyük rakibi Sovyetler Birliği'ni yenmek için Afgan Mücahitleri'ne verdiği 60 milyar dolarlık yardımı kullanarak kurduğu ileri sürülmektedir.²⁵⁰

Usame Bin Ladin'in Suudi Arabistan ve ABD ile iyi olan ilişkisi, Irak'ın Kuveyt'e saldırısıyla kötü olmaya başlamıştır. 20 Ağustos 1990'da başlayan bu harekât sonrası Irak'ın Suudi Arabistan'ı tehdit etmesi sonucu, Suudi Arabistan'ın ABD'ye kendi ülkesinde 500.000 asker yerleştirme izni vermesiyle, Usame Bin Ladin'in, önce Suudi Arabistan ile sonra da, ABD ile arası bozulmuştur. Usame Bin Ladin'in Riyad yönetimiyle ilişkisinin bozulma sebebi ise, Müslüman olmayanların kutsal Suudi Arabistan topraklarını korumaya başlamasıydı.²⁵¹

Usame Bin Ladin, Suudi Arabistan yetkililerine Irak rejimi saldırısına karşı, Arap Mücahitlerine görev verilmesini önermiş, ama olumsuz cevap almış ve üstelik ABD'nin varlığı ise ülkesi Suudi Arabistan'da gittikçe artıyordu.²⁵² Usame Bin Ladin'in siyasal ve askeri faaliyetleri ve Suudi ailesinin iktidarına karşı olanlarla gizli görüşmeler yapması, onun Suudi Arabistan tarafından 1991 yılında ülkesinden kovulmasına ve Sudan'a yerleşmesine neden olmuştur. Sudan'da yol yapımı gibi ekonomik faaliyetlerde de bulunan Usame Bin Ladin, burada ABD ve Suudi Arabistan'a karşı faaliyetlere başlayınca, bu sefer de Suudi Arabistan Usame'yı vatandaşlıktan çıkarmıştır.

²⁵⁰ Mahmood Yazdanfam, "Giriş", Yazdanfam, M. (Eds.), *Amrikayi Pas Az 11 Septambar: Seyasate Dakhili Wa Khariji(11 Eylül Sonrası Amerika: İç Ve Dış Politika)* (1. Baskı), Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahrán, 2005, s. 11.

²⁵¹ Peter L. Bergen, Çev. Abasquli Ghafari Fard, *The Osama Bin Laden I Know* (1. Baskı), Entesharate Etelaat, Tahrán, 2011, s. 168.

²⁵² Alizada Musawi, a.g.e., s. 173.

Somali'nin başkenti Mogadishu'da 18 Amerikan askerinin ölümüne sebep olan Ekim 1993'teki saldırıyı El Kaide üstlendi. Daha sonra 1995'te Suudi Arabistan'da Amerikan karşıtı bir patlama olunca hem Suudi Arabistan, hem de ABD, Sudan devletine Usame Bin Ladin'i ülkeden çıkarması için baskı uygulamıştır. Sudan devleti de Usame'yı ülkesinden çıkarmıştır. 1996'nın başlarında Afganistan hükümeti ile iletişime geçen Usame Bin Ladin, buradan Afganistan'a geçmiştir. Ahmad Şah Massoud, Usame Bin Ladin'in Afganistan'a gelmesine karşıydı, ama bazı Afgan Mücahit liderleri Afganistan'a gelmesi yönünde fikir vermişlerdir.²⁵³

23 Ağustos 1996 tarihinde, Usame Bin Ladin, ABD'ye karşı ilk açıklamasını Afganistan'da yaptı. Bu açıklamasında, Müslümanlara karşı uygulanan saldırı ve adaletsizlikten, Filistin, Irak, Lübnan, Birmanya, Bosna Hersek gibi ülkelerdeki zulüm ve katliamlardan ve Amerikan ürünü satın almamak gerektiği gibi konulardan bahsediyordu. Ayıca Suudi Arabistan'da konuşlanan ABD askerlerinin, burayı işgal ettiğini ve bunun Hz. Muhammed S.A.V zamanından beri gerçekleşen en büyük saldırı olduğunu söylüyordu.²⁵⁴ Dolayısıyla 1996'da Müslümanları Amerikalıları ve İsrailileri öldürmeye yönelik fetva yayımlamıştır. Usame Bin Ladin -Taliban çok hızlı bir şekilde Kabil'i Eylül 1996'da ele geçirince- Taliban ile yakın ilişki kurmanın daha makul olduğunu düşündü ve Taliban lideri ile görüştüktan sonra ona, üç milyon dolar verdi. Taliban ile yakın ilişki kurduktan sonra, hem daha fazla aktif olmaya başladı, hem de kendi örgütünü büyütüyordu. Bu arada Haziran 1996'da, Alkhabar adlı bir binada olan patlamayı, kimsenin üstlenmemesine rağmen, Suudi Arabistan, Usame Bin Ladin'i sorumlu tutmuştur.²⁵⁵

26 Şubat 1993'te, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıda, altı kişi ölmüş 1.000'in üzerinde kişi yaralanmıştır. Saldırının başındaki kişi Ramzi Ahmed Yousef, 7 Şubat 1995'te Federal Soruşturma Bürosu tarafından tutuklanmıştır. 8 Ocak 1998 tarihinde, saldırıyı organize etmek suçundan 240 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.²⁵⁶ Usame Bin Ladin, tüm bu olanlardan sonra, ABD'yi Müslümanların en büyük düşmanı olarak görüyor ve dolayısıyla da, Müslümanları

²⁵³ Mujadidi, a.g.e., s. 15.

²⁵⁴ Bergen, Çev. Ghafari Fard, a.g.e., ss. 224-225.

²⁵⁵ Alizada Musawi, a.g.e., s. 175.

²⁵⁶ CNN, "1993 World Trade Center Bombing Fast Facts", 2017, <http://edition.cnn.com/2013/11/05/us/1993-world-trade-center-bombing-fast-facts/index.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

düşmana karşı savaşa çağırmış ve ABD'yi tehdit etmeye başlamış ve Şubat 1997'de Ladin; "Her Müslüman bir Amerikalıyı öldürürse, sevabı herşeyden fazladır." ifadesinde bulunmuş ve Mayıs 1998'de bir röportajında, dünyanın bir kaç hafta sonra tehditlerin sonuçlarını göreceğini belirtmiştir. Bu açıklamasından bir kaç ay sonra, 7 Ağustos 1998 tarihinde, Kenya'nın başkenti Nairobi'deki ABD elçiliği binasında bir patlayıcı madde dolusu otomobilin patlaması sonucu, 291 kişi ölmüş, 500'a yakın kişi yaralanmıştır. Ölenlerin çoğu Amerikalıydı. Patlama sorumluluğunu Kutsal Toprakları Özgürleştirmek İçin İslam Ordusu adlı bir grup üstlendi. 90 dakika arayla Tanzanya'nın Darüsselam kentindeki ABD elçiliğinde de, bir patlama meydana geldi. Bu patlama sonrası bir saldırgan yakalandı ve El Kaide örgütüyle ilgili bir sürü gizli bilgi ve planı paylaşmıştır.²⁵⁷

Bu saldırılara karşılık olarak, ABD, 20 Ağustos 1998'de, Usame Bin Ladin'nin Jalalabad'daki askeri üs ve saklandıkları yerleri bombardımana tuttu; ama Usame Bin Ladin'e birşey olmamış ve oradan Kandahar'a taşınmıştı. 12 Ekim 2000'de ise, ABD'ye ait USSCOLE adlı savaş gemisi Aden limanında saldırıya uğramış ve bu saldırıda 17 Amerikan askeri ölürken, 39'u da yaralanmıştır. 1 Mart 2001'de Aljazeera yayınında, Usame Bin Ladin, bir şiir okurken, genç bir adamın Aden'de kutsal savaş için muhribi yok ettiğinden bahsediyordu.²⁵⁸ Tüm bu saldırılar ile El Kaide, dünyada adeta ABD'ye karşı açıkça meydan okuyordu.

ABD, en büyük rakibi olan Sovyetler Birliği'ni, Afgan Mücahitleri'ne verdiği ekonomik ve askeri yardım ile yendi ve bir anlamda Afganistan'ı Sovyetler'in Vietnam'ı yaptı. Böylece Sovyetler Birliği'ni yenmenin sevincini yaşarken, Afganistan'ı bir kez daha unuttu. Zaten daha önceden de Afganistan ile diplomatik ilişki kurmaya meyilli değildi. Afganistan'ın Washington'un dış politikasında çok da önemli bir yeri yoktu. İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş ve Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgal edilmesi gibi ABD'nin çıkarlarının doğrudan tehlike altında olduğu gibi durumlar hariç. Bu unutkanlığının bedelini ise, daha sonra 11 Eylül saldırıları ile ağır bir şekilde ödeyecekti. Bu saldırının Washington için, hem ulusal hem de uluslararası alanda farklı sonuçları olmuştur.

²⁵⁷ Alizada Musawi, a.g.e., ss. 168-169.

²⁵⁸ CNN, "USS Cole Bombing Fast Facts", 2007, <http://edition.cnn.com/2013/09/18/world/meast/uss-cole-bombing-fast-facts/index.html> (Erişim Tarihi:12.04.2017)

Ulusal alanda, Amerikan halkı daha önce hiç görmedikleri ve düşünmedikleri büyüklükte bir saldırıyla karşı karşıya kalmıştı. Amerika toplumunda korku hâkimdi ve Amerikan değerlerine karşı yapılmış olan en büyük saldırı sonucu Amerikalılar, kızgın bir şekilde olayı yapanların hemen cezalandırılması gerektiğini düşünüyorlardı. Uluslararası alanda ise, Washington, prestij kaybına uğradı ve tek süper güç olma egemenliği sorgulanmaya başlanmıştır. Bu olayla birlikte Amerikalı yetkililer, Afganistan'ı unutmanın ne kadar büyük bir hata olduğu anlamışlardır. Bu olay sonrası ABD, El Kaide ve Usame Bin Ladin'i bu olaydan sorumlu tutmuş ve dünyaya “ya bizlerlesiniz ya da teröristlerle” demiştir.

11 Eylül'ü anlatmadan önce, dünyanın hem ekonomik, hem de askeri alanında en gelişmiş ve son teknolojisine sahip olan ABD, böylesi büyüklükteki bir saldırıyı nasıl önleyememiştir. Ayrıca dünyanın en gelişmiş istihbarat örgütünün de bu ülkeye aittir. 11 Eylül saldırıları öyle sıradan bir kaç hafta içerisinde planlanan bir saldırı değildi. Bunun üzerine yıllarca çalışılmış ve bunu yapabilecek insanlar, özenle yetiştirilmişti ve bundan ABD'nin haberinin olmaması ise imkânsız bir şeydi.

Afganistan'ın Milli Kahraman'ı Şehit Ahmad Şah Massoud, ABD'ye, El Kaide'nin tehlikeli planları ve Pakistan'ın başta Taliban ve El Kaide olmak üzere bir sürü örgütü desteklediği konusunda uyarmış ve istihbarat bilgileri vermişti. Ona göre Amerikalılar, Afganistan'da tam anlamıyla bir çözüme kavuşmak istiyorsa, önce Pakistan'ı baskı altına alarak Taliban ve El Kaide'yi desteklemekten vazgeçirmeli ve Afgan halkının Taliban'a karşı verdiği mücadeleyi desteklemeliydiler. ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı'ndan olan Hank Crumpton, Ahmad Şah Massoud'un yanına gelerek, El Kaide örgütünün bu ülkenin Doğu Afrika'daki elçiliklerine yapılan saldırılar ve Yemen sularında, bu ülkenin askeri gemisine karşı yapılan saldırıda eli olduğunu, El Kaide'nin hem Washington'un, hem de müttefiklerinin çıkarlarına zarar verdiğini söylemiştir. Ayrıca El Kaide örgütüyle ilgili istihbarat bilgi talebinde bulunmuştur. Ahmad Şah Massoud ise ABD bu örgütün tehditlerini hafife almakta ve sizler Pakistan'ı müttefik sayıyorsunuz, oysa Pakistan El Kaide ve Taliban'ın asıl destekleyicisidir ifadesini kullanmıştır. Bizler, Sovyetler Birliği'ne karşı verdiğiniz mücadelede müttefikinizdik, ama şimdi inzivaya terk edilmiş ve yoksulluk içerisinde yaşıyor ülkemiz... Belki bir gün bu örgütlere karşı Afgan direnişi olmazsa eğer, sizler bu düşmanların ne kadar derin kökleri olduğunu ve sizler için bir sürü sorunlar

çıkardığını anlarsınız ifadesini kullanmıştır.²⁵⁹ Ama Pakistan istihbarat örgütü ISI, cihatçı örgütlerin faaliyetlerini sürdürmelerini istiyordu. Hatta liberal Pakistanlı politikacılar bile, Batı ülkelerinin, Pakistan'ı Taliban ile ilişkisinden dolayı eleştirmesini hoş bulmazlardı, bundan dolayı, Molla Ömer ve Usame Bin Ladin'in Amerikalıların başına bela oldukları nedeniyle, onlarla gurur duyuyorlardı. Pakistan'a göre, Molla Ömer, onları Hindistan'a karşı koruyordu.²⁶⁰

Ahmad Şah Massoud, Taliban'la mücadele sırasında, Başkan George W. Bush'un Yardımcısı Dick Cheney'ye bir mektup yazarak, Washington-İslamabad ilişkilerini gözden geçirmesini istedi. Ahmad Şah Massoud, Washington'un desteğini almak için Washington'a temsilci göndermiş, Amerikalılarla istihbarat bilgisi paylaşıyor ve onları El Kaide tehlikesine karşı uyarıyordu. Strasbourg'daki bir basın açıklamasında "Eğer Başkan Bush bize yardım etmezse, bu teröristler ABD ve Avrupa'yı vuracaklar ve o zaman çok geç olur." ifadesini kullanmıştır.²⁶¹

Amerika Birleşik Devletleri istihbarat birimleri, Ahmad Şah Massoud'un yardım talebini görüşmeyi kabul etti. Bu arada, Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı raporları, Bin Ladin'in tehditlerinde büyük bir artış olduğunu gösteriyordu. El Kaide telefonları dinleniyor, istihbarat bilgiler devlet birimlerinde dolaşıyordu. Amerikan Federal Soruşturma Bürosu, 1 Ocak-10 Eylül tarihleri arasında 216 tane terörist saldırı ihtimali raporu vermiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, dokuz defa ABD elçiliklerine, Federal Havacılık Kurulu, Amerikan Havayolları'na karşı terörist saldırısı olabileceğiyle ilgili 15 uyarı yayımlamıştır. Usame Bin Ladin de, bir Suudi haber kanalına verdiği röportajında, bir kaç hafta içerisinde Amerikalı ve İsrailli kurumlarına karşı saldırı yapılacağını söylemişti. Elde edilen tüm raporlar, El Kaide tarafından Washington'a karşı ciddi tehditlerin olduğu yönündeydi.

Merkezi İstihbarat Teşkilatı-CIA, 16 Temmuz'da Başkan Bush'un üst düzey memurlarına sunduğu raporda: son beş ayda yapılan raporların incelenmesi sonucu, önümüzdeki haftalarda Bin Ladin, ABD ve İsrail'e karşı çok tehlikeli terör saldırısı yapacak, ifadesini kullanmıştır. Merkezi İstihbarat Teşkilatı 6 Ağustos'ta, Bin Ladin, Amerikan Topraklarına Saldırma Konusunda Kararlı başlıklı raporu, Başkan

²⁵⁹ Amrullah Saleh, *Pas Az Massoud (Massud Sonrası)* (1. Baskı), Nashre Zaryab, Kabil, 2016, ss. 12-14.

²⁶⁰ Steve Coll, Çev. Muhammad Ishaq, *Jange Ashbah (Ghost Wars)* (1. Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2007, s. 619.

²⁶¹ Coll, Çev. Ishaq, a.g.e., ss. 627-629.

Bush'un Teksas'taki evine gönderdi. Bu raporda, Bin Ladin'e bağılı kişilerce uçakların kaçırılabilceğı gibi ciddi bilgiler yer alıyordu.²⁶²

11 Eylül saldırılarında eli olan 19 kişinin hepsi, Temmuz'un ortalarına doğru ABD'ye giriş yapmışlardı ve bu 19 kişinin 15'i Suudi Arabistan'lıydı. Almazhar ve Hamza da dâhil, ayrıca Muhammad Ata Mısırlı ve Zeyad Jarah da Lübnan'lıydı. Mısırlı Muhammad Ata, 11 Eylül saldırıları için 1999 yılında, Usame Bin Ladin tarafından ekibin başı seçilmişti. Paralar ise Birleşik Arap Emirlikleri'nden transfer oluyordu. Örneğin, Muhammad Ata ve diğçerleri pilotluk dersi alırlarken, 119.500 dolar Abdülaziz tarafından Dubai'deki Western Union ve diğçer bankalar üzerinden transfer edilmişti.²⁶³ Bununla birlikte bir iddia ise El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in, 11 Eylül saldırılarından iki ay önce, Dubai'daki bir Amerikan hastanesinde böbrek yetersizliğinden dolayı tedavi gördüğü yönündedir. Ayrıca, Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı, isteseydi, Usame Bin Ladin'i burada yakalayabilirdi. Nasılsa Amerikalılara yapılan bir sürü saldırılarda onun parmağının olduğı adeta kesindi ve Federal Soruşturma Bürosu, Usame Bin Ladin'i haber verene milyonlarca dolar ödöl verileceğini açıklamıştı. Usame Bin Ladin'i tedavi gördüğü bu hastanede, ailesi, Suudiler ve Emirliler ziyaret etmişlerdir. Ayrıca Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın Dubai'deki yetkilisinin Usame Bin Ladin'in odasına doğru gittiğı görölmüşür.²⁶⁴

4 Temmuz'dan 14 Temmuz'a kadar Dubai'deki Amerikan hastanesinde tedavi gören Usame Bin Ladin, Pakistan'ın Ketta havaalanından Dubai havaalanına gitmiştir. Ketta'daki havaalanında uçak gidiş-gelişleri nadiren kayıt altına alınmaktaydı.²⁶⁵ CBS'ten Dan Rather'in haberine göre, 11 Eylül saldırılarından bir gün önce, yani 10 Eylül 2001'de, Usame Bin Ladin, Pakistan'ın Ravalpindi kentindeki askeri hastanede böbrek yetmezliği tedavisi görüyordu. Haberde konuşan bir kişi, hastanede Usame Bin Ladin'i gördüğünü ve iki ordu subayının Usame Bin

²⁶² Coll, Çev. Ishaq, a.g.e., ss. 637-641.

²⁶³ Coll, Çev. Ishaq, a.g.e., ss. 642-643.

²⁶⁴ Michel Chossudovsky, Çev. Jamshid Nawayi, *Jange Amrika Ba Terorizm (America's "War on Terrorism")*, (1. Baskı), Entesharate Negah, Tahrán, 2010, ss. 50-52.

²⁶⁵ Global Research, "The CIA met Bin Laden while undergoing treatment at an American Hospital last July in Dubai", 2001, <http://www.globalresearch.ca/articles/RIC111B.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

Ladin'e iyi bakılması gerektiğini söylediklerini duyduğunu anlatıyor.²⁶⁶ Ama tüm bunlara rağmen, "11 Eylül saldırıları neden önlenemedi veya önlenmedi?" sorusu gerçekten de zor olan bir sorudur.

Ayrıca Afgan lider Ahmad Şah Massoud, ABD'yi Taliban ve Ek Kaide tehlikesi karşısına uyardı, istihbarat bilgileri paylaşmış ve Pakistan'ın ikiyüzlü davranışlarını hep eleştirmişti. Ahmad Şah Massoud ve Washington'un sıkı işbirliği yapma olasılığı, Washington'un ona karşı İslamabad görüşünü kabul etmesiyle engellendi. Ancak Merkezi İstihbarat Teşkilatı, yıllar sonra Ahmad Şah Massoud'un Afganistan savaşı konusundaki görüşünü kabul etti ama artık çok geç olmuştu.

11 Eylül 2001 Salı günü, ABD, tarihinde görülmemiş bir saldırıya uğradı. Sabah saat 08:46'da, New York'taki dünyanın en büyük ticaret merkezi olan Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey kulesine, Boston'dan Los Angeles'e gitmekte olan American Airlines'e ait 11 numaralı uçuş kodlu yolcu uçağı, 81 yolcusu ve 91 bin litre yakıtıyla çarptı. Bu saldırı sonucu herkes şoktaydı ve ne olduğunu anlayamıyordu. Bu kuleden çıkmakta olan duman ise havayı kaplamıştı. İtfaye, polis, güvenlik güçleri hemen olay yerine geldiler. Herkes normal bir kaza diye düşünürken, daha aradan 16 dakika geçmeden ikinci bir uçak, Dünya Ticaret Merkezi'nin güney kulesine çarptı. United Airlines'e ait sefer numarası 175 olan bu uçak ta, 56 yolcusu ile Boston'dan Los Angeles'e gitmekteydi. Artık herkes bunun normal bir uçak kazası olmadığını kesin olarak anlamıştı. Dünya ise, şoktaydı. Dünyadaki bütün haber kanalları bu olayları canlı olarak göstermekteydi ve herkes saldırının arkasında kim olabilir sorusunun cevabını aramaktaydı.²⁶⁷ İlk saldırıdan daha 35 dakika geçmemişken, uçuş numarası 77 olan ve American Airlines'e ait diğer bir uçak ABD Savaşma Bakanlığı olan Pentagon'a çarpmıştır. Dulles'ten kalkan bu uçak 58 yolcusu ile Virginia üzerinden Los Angeles'e gitmekteydi. Saatler sabah 10'u bir kaç dakika geçerken, Newark'tan havalanıp New Jersey üzerinden San Francisco'ya gitmekte olan United Airlines'e ait 93 uçuş kodlu dördüncü uçak ise, asıl hedefi Beyaz Saray'a çarpmak olsa da, yolcuların olayı anlayıp direnişi üzerine Shanksville, Pensilvanya'ya düşmüştür. Uçakta toplamda 44 kişi

²⁶⁶ CBSNEWS, "Hospital Worker: I Saw Usame", 2002, <http://www.cbsnews.com/news/hospital-worker-i-saw-Usame/> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

²⁶⁷ İkiz Kuleler'e ek olarak, 47 katlı Kule Yedi adıyla ünlü bir bina da -Merkezi İstihbarat Teşkilatı, Savunma Bakanlığı ve Acil Durum Müdahale ekiplerine ait olan bir bina idi- olaydan yedi saat sonra kendiliğinden yıkılmıştır.

bulunmaktaydı.²⁶⁸ ABC kanalı, Pensilvanya'ya düşen uçağa ait ses kaydı yayınladı. Ses kaydında, bir kişi yolculara “Uçağa bomba yerleştirilmiş. Lütfen kimse yerinden kalkmasın bizler uğraşıyoruz.” ifadesini kullanmıştır. Daha sonradan bu kişinin de uçağı kaçıran teröristlerden birisi olduğu anlaşılmıştır.

Bu saldırılar, ekonomik olarak 247,3 milyar dolarlık bir zarara neden olmuştur. Şöyle ki; Dünya Ticaret Merkezi İkiz Kuleleri'nin çöküşü sonucu ilk 2-4 haftalık zaman diliminde ve olay sonrası birkaç yılda, uçak yolculuğunda artan düşüş sonucu oluşan tahmini zarar 123 milyar dolardı.

-Dünya Ticaret Merkezi etrafında oluşan zararların toplam tahmini ekonomik zararı, 60 milyar dolar. Buna zarar gören etraftaki binalar, alt yapı ve raylı sistemlerde oluşan zararlar dâhildir.

-ABD Kongresi'nin 14 Eylül 2001 tarihinde onayladığı Acil Durum Teröre Karşı Paketi, 40 milyar dolardı.

-Yine ABD Kongresi'nin onayladığı havayolu şirketlerinin zararlarını karşılama Yardım Paketi 15 milyar dolardı.

-11 Eylül Saldırıları sonrası iddia edilen sigorta masrafı 9.3 milyar dolardı.

-247.3 milyar dolarlık ekonomik zarardan ayrı olarak, enkazları toplamak için 750 milyon dolar harcandı. 1.8 milyon tonluk enkazı temizleme işi, işçilerin 3,1 milyon saatini aldı ve 30 Mayıs 2002'de ancak bitti.²⁶⁹ 11 Eylül 2001 saldırıları için, buna plan ve uygulama aşamaları da dâhil, 500 bin dolar harcandığı düşünülüyor.

19 teröristin dört uçağı kaçırp 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirmesi sonucu toplamda, bazı kaynaklara göre 3.547 kişi²⁷⁰ bazı kaynaklara göre ise toplamda 2.977 kişi²⁷¹ hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Hayatlarını kaybedenlerden 343 kişisi, ilk uçağın İkiz Kuleleri'nden kuzey kulesine çarpmasında sonra, insanların hayatlarını kurtarmak için gelen itifaye ekipleridir.

11 Eylül saldırıları sonrası ABD, saldırıyı, Afganistan'daki Taliban yönetimi koruması altındaki Usame Bin Ladin'in lideri olduğu El Kaide örgütünün

²⁶⁸ Mujadidi, a.g.e., ss. 49-50.

²⁶⁹ CNN, “September 11, 2001: Background and timeline of the attacks”, 2016, <http://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/index.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

²⁷⁰ Mujadidi, a.g.e., s. 51.

²⁷¹ CNN, “September 11, 2001: Background and timeline of the attacks”, 2016, <http://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/index.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

gerçekleştirdiğini söylemiş ve gereken bütün önlemler alınıp bunu yapanların cezalandırılacağını ifade etmiştir. Bu hain saldırılardan bir kaç gün sonra ABD Federal Soruşturma Bürosu, uçuş numaraları ve uçağı kaçırın teröristlerin adlarını açıklamıştır. Buna göre; Marvan Aşahyi, Faiz Ahmad, Mahlad Aşahri, Hamza Algamidi ve Ahmad Algamidi 175 uçuş kodlu United Airlines'e ait uçağı kaçırıp, Dünya Ticaret Merkezi'nin güney kulesini hedef almışlardır. 11 Eylül saldırılarının ve uçakları kaçırınların başındaki isim olan Muhammad Ata, Valid Aşahri, Vail Aşahri, Abdulaziz Ömeri ve Sultan Asagami, uçuş numarası 11 olan American Airlines'e ait uçak ile İkiz Kuleler'den kuzey kulesini hedef almıştır. Federal Soruşturma Bürosu raporuna göre, 1968 Kahire doğumlu olan Muhammad Ata, 1992'de Almanya'nın Hamburg kentine eğitim almak üzere gitmiştir. Bu olay sonrası Alman hükümeti, onun geçmişini aramaya başlamış ve onun iki arkadaşıyla birlikte 1999'un sonlarına doğru, başka bir uçak kaçırma olayında da zanlı olarak gözükmiştir. Pasaportuna kaybettiğini söyleyip, Mayıs 2000'de aldığı yeni pasaport ile ABD turistik vizesi aldıktan sonra, bu ülkeye giriş yapmıştır. Florida'da pilotluk eğitimi almaya başlamış ve ilaç serpmeye uçakları konusunu araştırmıştır. Ancak daha sonra ortaya çıkan başka bir araştırma sonucu, onun 11 Eylül saldırıları sırasında aslında başka bir Avrupa ülkesinde olduğu yönündedir.

Halit Almahfar, Majid Muked, Nawak Alhamzi, Salim Alhamzi ve Hani Hancur isimli teröristler, American Airlines'e ait 77 uçuş numaralı uçağı, ABD Savaunma Bakanlığı olan Pentagon'a çarpmışlardır. Ahmad Alhaznavi, Ahmad Anami, Zeyad Cerah ve Said Algamidi adlı teröristler ise, 93 uçuş kodlu United Airlines'e ait uçağı, yolcuların müdahalesi sonucu asıl hedefi olan Beyaz Saray'a çarpamadan Pensilvanya'da bir tarım arazisine düşmüştür.²⁷²

Her türlü gelişmiş güvenlik sistemlerine sahip olan bir ülkede, böylesi büyük olayların olması, bazı üst düzey yetkililerin yardımı olmadan neredeyse imkânsızdır. 11 Eylül saldırılarını gerçekten de Usame Bin Ladin'nin başını çektiğı El Kaide mi yaptı, daha net bir delil yokken, Senatör Hatch: "Bütün deliller Usame Bin Ladin'i gösteriyor." ifadesini kullanmıştır. Öte yandan ünlü gazeteci Robert Fisk ise "ABD Dışışleri Bakanlığı açıklamasındaki, Usame Bin Ladin'in bu olayda eli olduğu konusu zayıftır, ayrıca bu açıklamalar belge ve delil üzerine kurulu olmaktan çok

²⁷² Mujadidi, a.g.e., ss. 50-51.

duygu ve zan üzerine kuruludur.” ifadesini kullanmıştır.²⁷³ Ancak, gerek Usame Bin Ladin’in daha önceki yıllarda ABD’ye kaşı başlattığı savaş ve tehditleri sonucu, gerekse de, Amerika Birleşik Devletleri’nin 13 Aralık 2001 tarihinde, Usame Bin Ladin’e ait olduğunu iddia ettiği bir kaset yayınlamasına göre, bu olayın arkasındaki isim Usame Bin Ladin’dir. Nitekim bu kasette, Usame Bin Ladin, 11 Eylül saldırılarının sorumluluğunu üstlenmiştir.

Ancak başka bazı bilgiler ise, 11 Eylül saldırıları arkasındaki ismin, İsrail istihbarat örgütü olan Mossad’ın olduğu yönündedir. Aljazeera’nın haberine göre: İkiz Kuleleri saldırıya uğramadan sadece iki gün önce, Yahudiler, American Airlines ve United Airlines havayolları şirketlerinden kendi sermayelerini çekmişlerdi. Hatta Ariel Şaron, o gün Washington’u ziyarette bulunacaktı; ancak Mossad o gün oraya giderse ölebileceğini söylemiştir. Ayrıca bir Amerikan askeri istihbarat birimi de, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon saldırılarında Mossad’ın eli olduğu yönündeki bilgileri paylaşmıştır. İddiaya göre, saldırıların olduğu gün Dünya Ticaret Merkezi çalışanı olan yaklaşık 4.000 Yahudi, işlerine gelmemişlerdi.²⁷⁴

11 Eylül saldırıları, ABD’de, gerek iç politika, gerekse de dış politikasında çok önemli değişikliklere neden oldu. Saldırı günü, Başkan George W. Bush, halkının güvenliğini sağlamak için bütün güçlerini kullanacaklarını ifade etmiş ve 11 Eylül saldırıları sonrası hemen harekete geçmiştir. Öncelikle, Başkan Bush, terörizmle mücadele etmek için imzaladığı Vatanseverlik Yasası ile polis, emniyet, istihbarat güçlerinin yetkilerini arttırdı. Göçmenlik programları ve banka işlemleri konusunda daha sıkı işlemler yapılmaya, sınırlar ve ülkedeki nükleer merkezleri daha sıkı korumaya alınmış ve terörizmle mücadele etmek için daha gelişmiş silahlar üretimi için, 48 milyar dolarlık askeri bütçe artışı duyurulmuştur.

Dış politika konusunda daha önceden tek başına davranan Washington, terörizmle mücadele konusunda daha fazla destek almak için, tek başına değil de, daha çok ülkeyi ve Birleşmiş Milletleri ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nü de yanına alarak hareket etmeye başlamıştır. Yani dış politikasında tek taraflılık yaklaşımını, çok taraflılık olarak değiştirmiştir. Ama ABD’nin uluslararası koalisyon kurarken, kendi yararına olacak şekilde kurmaya çalışması, aslında dış politika

²⁷³ Alizada Musawi, a.g.e., s. 181.

²⁷⁴ Alizada Musawi, a.g.e., s. 182.

konusunda “a la carte” çok taraflılığı seçtiği gözlemlenmiştir.²⁷⁵ ABD, 11 Eylül saldırılarını takip eden günlerde terörizmle mücadele etmek için çok etkili bir uluslararası koalisyon gücü oluşturmayı başardı. Birleşmiş Milletler, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Avrupa Birliği, Amerikan ülkeleri örgütleri, İslam ülkeleri örgütleri hemen peşi sıra, 11 Eylül saldırılarını kınamaya ve ABD’ye yardım önerisinde bulunmaya başlamışlardır. Ayrıca ABD, terörizme karşı savaşı başlatırken, kötü izlenim bırakmamak için meşruiyet yollarını aramaya ve Birleşmiş Milletler’le arasını iyileştirmek için bazı adımlar atmıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler’e olan borçlarından 852 milyon dolarını, 24 Eylül’de açık oylamayla ödemeyi kabul etmiştir.²⁷⁶

12 Eylül 2001’de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, aldığı 1368 sayılı karar ile 11 Eylül saldırılarını kınamış, meşru müdafaa hakkı kullanılabileceği ve uluslararası barış ve huzuru tehdit ettiğini açıklamıştır. Yine aynı tarihte, NATO’un en önemli organı olan Atlantik Konseyi, yapılan saldırıların ABD toprakları dışından yönlendirildiğinin kesinleşmesi durumunda, saldırıların, NATO’un 5. Maddesi kapsamı içerisinde ele alınacağını ifade etmiştir. 2 Ekim 2001’de, NATO’nun en etkili organı olan Atlantik Konseyi’nde ABD Terörle Mücadele Koordinatörü Büyükelçi Frank Taylor tarafından verilen bilgiler ışığında, saldırının dışarıdan yapıldığına ve sorumlusu olarak Usame Bin Ladin ve örgütü El Kaide’nin olduğuna ve El Kaide ile Afganistan’daki Taliban rejimin arasında ilişki olduğuna karar verildiğini NATO Genel Sekreteri Lord Robertson duyurmuştur. Böylece 5. madde kullınımı söz konusu olmuştur.²⁷⁷ Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), kurulduğu 4 Nisan 1949 tarihinden bu yana ilk defa, 5. maddesini uygulamaya koymuştur. Kollektif Savunma yöntemini beğenen NATO’nun 5. maddesi şöyledir:

Taraflar, Kuzey Amerika’da veya Avrupa’da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirilektir. Eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası’nın 51. Maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak Kuzey Atlantik

²⁷⁵ Fraser Cameron, Çev. Mahdi Bizhani, “Seyasate Khariji Amrika Pas Az 11 Septambar”(11 Eylül Sonrası Amerikan Dış Politikası), Yazdanfam, M. (Eds.), *Amrikayi Pas Az 11 Septambar: Seyasate Dakhili Wa Khariji(11 Eylül Sonrası Amerika: İç Ve Dış Politika)* (1. Baskı), Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahrán, 2005, s. 154.

²⁷⁶ Cameron, Çev. Bizhani, Yazdanfam (Eds.), a.g.e., s. 164.

²⁷⁷ NATO, “Statement by NATO Secretary General, Lord Robertson”, 2001, <http://www.nato.int/docu/speech/2001/s011002a.htm> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

bölgesinde güvenliğini sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dâhil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Böylesi herhangi bir saldırının ve bunun sonucu olarak alınan bütün önlemler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğini sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman, bu önlemlere son verilecektir.²⁷⁸ Böylelikle, 11 Eylül saldırıları, bütün NATO üyelerine yapılmış olan bir saldırı olarak ele alındı ve uygulanmaya konmuştur. Bu saldırı sonrası uluslararası ortamda da özellikle devletlerarasında daha önceden kimsenin hayal bile edemeyeci gelişmeler yaşanmıştır. Çin, Rusya ve İslam ülkeleri ile neredeyse bütün devletler, ABD'nin yanında yer almışlardır.

ABD, El Kaide'yi daha önceki yıllarda da, 28 Ağustos 1998 tarihinde, Umman Denizi ve Basra Körfezi'nden Usame Bin Ladin'in kamplarını füze hedefine almıştı. 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki ABD'nin elçiliklerine yapılan saldırılar da da, El Kaide ve lideri Usame Bin Ladin suçlanmış ve saldırıların arkasındaki isim olarak gösterilmişti. Washington da karşılık olarak Afganistan'daki El Kaide üslerini füze bombardımanına tutmuştu. Taliban rejiminin Dışişleri Bakanı olan Abdulwakil Mutawakkel, bu olaylar sonrası Usame Bin Ladin'in Afganistan'dan çıkarma isteğindeydi, ama lideri Molla Ömer, Usame'yı savunuyordu.²⁷⁹ Ayrıca yine Taliban rejiminin bir zamanlar Dışişleri Bakanı olan Molla Muhammad Hasan ve İçişleri Bakanı Yardımcısı olan Molla Khaksar da, Usame Bin Ladine'e karşıydı; ancak parası olduğundan Taliban rejimine yarar sağlıyordu, bundan dolayı da, Taliban ondan memnudu.²⁸⁰

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, aldığı 28 Eylül 2001, tarihli 1373 sayılı karar ile 11 Eylül saldırılarını kınamış, dünya devletlerini terörizme karşı savaş ve mücadeleye, terörist eylemleri önlemek ve onları cezalandırmak için acil işbirliğine davet etmiştir.²⁸¹ ABD Başkanı George W. Bush ise, Afganistan'a saldırmadan önce, elde ettikleri bütün kanıtların, 11 Eylül saldırıları arkasında terör örgütü El Kaide'nin olduğunu gösterdiği ifadesini kullanmıştır. Afganistan'daki

²⁷⁸ Sebestyen L. v. GORKA, "Madde Nasıl İşletildi", NATO, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/turkish/art1.html> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

²⁷⁹ Bergen, Çev. Ghaffari Fard, a.g.e., ss. 285-286.

²⁸⁰ Bergen, Çev. Ghaffari Fard, a.g.e., ss. 301-303.

²⁸¹ Musawi, a.g.e., s. 271.

Taliban yönetiminden tüm El Kaide liderlerini ABD'ye teslim etmelerini, Afgnaistan'da hapis yatan bütün yabancıları özgür bırakılmasını, bütün terör eğitim kamplarını acilen ve sonsuza kadar kapatmalarını, ABD'ye terörist eğitim kamplarının tamamen kapandığından emin olabilmesi için, tam erişim olanağı verilmesi gibi çok önemli taleplerde bulunmuştur. Ayrıca taleplerinin müzakereye ve tartışmaya açık olmadığını ve Taliban yönetimin acilen harekete geçmeleri gerektiğini ifade etmiştir.²⁸²

Ancak Taliban yönetimi, Usame Bin Ladin'in misafir olduğunu, Afgan kültüründe misafirin düşmana teslim edilmediğini ve bir Müslümanı kâfirlere teslim etmeyeceklerini açıklayarak, Beyaz Saray'ın taleplerini geri çevirmiştir. ABD, Birleşmiş Milletler üzerinden ve Pakistan gibi Taliban'ı destekleyen devletler üzerinden, Taliban'a baskı yaparak onu teslim etmesini istemiştir; ancak tüm bu çabaların bir sonucu olmamıştır.²⁸³ Bazı üst düzey Taliban yetkilileri, örneğin Taliban rejiminin Dışişleri Bakanı Abdulwakil Mutawakkel, Usame Bin Ladin'in Afganistan'da yaptıklarına karşı çıkıyor ve onu ülkeden ihraç etme konusuna sıcak bakıyordu; ama Taliban'ın lideri Molla Ömer buna karşı çıkmıştır. Mutawakkel'e göre, Taliban, Usame Bin Ladin ve destekçilerini Afganistan'da misafir olarak kabul etmişlerdi, ama onlar artık ülkeyi yok etmek istiyordu.²⁸⁴

Terörizmle mücadelede ilk önce mal varlıklarının dondurulması yoluyla ekonomik yaptırım uygulanmıştır. Böylece, onların hareket olanağı kısıtlanmış ve sonrasında zaten askeri operasyon başlatılmıştır. ABD, siyasal, ekonomik ve askeri anlamda bulduğu destekle, 7 Ekim 2001 tarihinde, Sonsuz Özgürlük Operasyonu adı altında Afganistan'daki Taliban rejimine ve El Kaide üslerine doğru saldırıya başlamıştır. Önleyici Savaş taktiğiyle başlatılan bu operasyonda, ilk olarak Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya, Almanya ve Fransa, ABD'nin yanında yer almış, daha sonra operasyona başka ülkeler de katılmıştır.

Sonsuz Özgürlük Operasyonu adlı saldırıda, ilk olarak Taliban rejimi ve El Kaide'nin askeri üsleri, havaalanları, savunma ve haberleşme bölümleri füze ve hava saldırılarıyla imha etmiştir. Kuzey İttifakı'nın karadan verdiği destekle başta Mezar-i

²⁸² The White House, "Address to a Joint Session of Congress and the American People", 2001, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

²⁸³ Husaini, a.g.e., s. 159.

²⁸⁴ Bergen, Çev. Ghaffari Fard, a.g.e., ss. 358-359.

Şerif olmak üzere, başkent Kabil, Kunduz, Kandahar, Herat gibi önemli şehirler Taliban rejiminden temizlenmiş, sonrasında ise, hava ve kara operasyonları sonrasında Taliban rejimi çökmüştür.²⁸⁵ Taliban ve El Kaide örgütlerinin liderleri de başta olmak üzere çoğu, Pakistan’a kaçmışlar ve hep olduğu gibi Pakistan’ın himayesi altında belli bir aradan sonra toparlanıp, tekrar, hem uluslararası koalisyon güçlerine karşı, hem de Afgan Güçleri ve halkına karşı saldırıya geçmişlerdir.

2.2.2 Birinci Uluslararası Bonn Konferansı ve Sonuçları

7 Ekim tarihinde, Taliban ve El Kaide’ye karşı başlatılan uluslararası koalisyon güçlerinin operasyonu ve Kuzey İttifakı’nın ilerlemeleri sonrası, Afganistan’ın başkenti Kabil 12 Kasım 2001’de, Taliban rejiminin elinden alınmıştır.²⁸⁶ Başkent Kabil’in, Taliban’dan alınması sonrası bu gelişmeyle ilgili, bazı ülkeler açıklamalarda bulundu. Pentagon’da bir yetkili olan T. White; “Bu, ABD’nin askeri stratejisinin başarılı olduğunu gösteriyor.” ifadesini kullanmıştır. Birleşik Krallık, Taliban’ın, Kabil’de yenilmesinin, El Kaide’nin Afganistan’dan çıkarılması için önemli bir adım olduğunu belirterek; “Afganistan’da herkesi kapsayan geçici bir hükümetin oluşturulması için, uluslararası toplum çaba sarf etmelidir.” ifadesini kullanmıştır. Rusya Dışişleri Bakanlığı, Kabil’in ele geçirilmesinin olumlu bir gelişme olduğunu ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nin Afganistan Özel Temsilcisi Ahzar İbrahimi ise; “Umarız Kabil’in düşmesiyle birlikte, farklı Afgan etnik grupları temsilcileri yeni bir hükümet oluştururlar.” ifadesini kullanmıştır.²⁸⁷ Kabil’in Taliban’dan alınmasıyla birlikte, Mücahitler dönemindeki Afganistan Cumhurbaşkanı Burhanuddin Rabbani, 17 Kasım 2001’de, Kabil’e geldi ve yaklaşık bir hafta Cumhurbaşkanı sıfatıyla makamında kaldı.

Yaklaşık iki ay kadar süren ABD önderliğindeki Sonsuz Özgürlük Operasyonu ve Kuzey İttifakı’nın Taliban ve El Kaide’ye karşı savaşı, sonuçta Taliban rejiminin Kandahar şehrinde teslim olma kararıyla, 7 Aralık 2001, tarihinde bitmiştir. Taliban lideri Molla Ömer, 6 Aralık 2001’de, kendi kabinesine, şehri

²⁸⁵ Tamanna, a.g.e., ss. 132-134.

²⁸⁶ Musawi, a.g.e., s. 274.

²⁸⁷ Mujadidi, a.g.e., ss. 186-188.

Şorayi Qawmi'ye (Kabile Konseyi) teslim etmesi emrini verdi. Kabine ise, Taliban Savunma Bakanı Molla Obaidullah Akhond'un başkanlığında, şehri 7 Aralık'ta Hamid Karzai'nin Başkanlığındaki Şorayi Qawmi'ye teslim etti²⁸⁸ ve böylelikle Taliban rejimi de yaklaşık beş yıl aradan sonra yıkılmış oldu.

Taliban'ın Kandahar'da teslim olmasından sonra, Bakanları ve üst düzey yöneticileri, Pakistan'a kaçmışlar; hatta söylenen o ki, Taliban'ın lideri Molla Ömer bu dönemde yakalanmış, ancak daha sonra Amerikalılar onu almak isterken, Molla Naqibullah; Molla Ömer ve sözcüsü Sayed Tayib Agha'yı serbest bırakıp onların kaçtığını ifade etmiştir.

Daha ABD'nin liderliğindeki Taliban ve El Kaide'ye karşı savaş sürerken, Afganistan için yeni düzen arayışları da bir yandan devam ediyordu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Afganistan Özel Temsilcisi Ahzar İbrahimi, 28 Ekim'de Pakistan'a gidip, Taliban sonrası siyasal bir çözüm yolu bulabilmek için, Pakistan Cumhurbaşkanı Perviz Müşerref, yabancı diplomatlar ve Afgan mültecileri ile görüşmelerde bulunmuştur. Ahzar İbrahimi, BBC ile yaptığı 21 Ekim röportajında, Afganistan'ın komşularından, Afganistan barışına destek olmalarını ve Afganistan'a Barış Gücü gönderilmesinin iyi bir seçenek olmadığını söylemiştir. Ancak, ABD ve Birleşik Krallık, onun bu görüşünü değiştirdi. İlginç olan başka bir olay ise, ABD Dışişleri Bakanı Colin L. Powell, Kabil'in düşmesinden sonra, Afganistan'a yakında İslam ülkeleri başkanlığında bir Barış Gücü gönderilebilme ihtimali olduğunu söylemesine rağmen; Barış Gücü, Batı önderliğinde gönderilmiştir. Başkent Kabil'in koalisyon ve Kuzey İttifak güçlerinin eline geçmesinde sonra, Afganistan'ın geleceğiyle ilgili gelişmeler hızlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısından bir gün önce, Ahzar İbrahimi 6+2 (Afganistan'ın altı komşusu: İran, Pakistan, Çin, Tacikistan, Özbekistan ve Türkmenistan ile artı ABD ve Rusya) Dışişleri Bakanları ile görüşme yaptı. Görüşme sonrası 6+2 Dışişleri Bakanları, Afganistan'ın halkı tarafından seçilecek olan kapsayıcı devleti destekleyeceklerini duyurdular ve Afganistan'da seçim tarihine kadar ülkeyi yönetecek olan Geçici Hükümet kurulması konusunda anlaşmışlardır.²⁸⁹ 13 Kasım 2001 tarihinde, Afganistan'ın geleceğiyle ilgili Birleşmiş Milletler merkezinde gerçekleştirilen toplantıda, Ahzar İbrahimi'in beş aşamalı planı

²⁸⁸ Mujadidi, a.g.e., s. 164.

²⁸⁹ Mujadidi, a.g.e., s. 194.

kabul edildi. Bu beş aşamalı plana göre; ilk olarak tüm Afgan gruplarının katılacağı bir konferansın yapılması, Birleşmiş Milletler himayesi altında Afganistan’da geçici bir hükümetin kurulması, Loya Jirga’nın (Büyük Toplantı) toplanması, Afganistan’a Barış Gücü gönderilmesi ve son olarak da, Afganistan seçimlerin yapılması vardı. Almanya Federal Cumhuriyeti, Afgan gruplarının katılacağı konferansa ev sahipliği yapabilceğini duyurdu.²⁹⁰

Afganistan’daki geçici hükümet nasıl olmalı, Afganistan’da barış ve huzur nasıl sağlanmalı, Afganistan’ı kim nasıl yönetmeli, Afganistan yeniden nasıl inşa edilmeli gibi Afganistan sorunlarını konuşmak, tartışmak ve çözüm yolları bulmak için Almanya’nın Bonn kentindeki Petersberg Oteli’nde, Birleşmiş Milletler başkanlığında gerçekleştirilen Afganistan Uluslararası Konferansı, 27 Kasım 2001’de başlayıp, dokuz gün boyunca yapılan çeşitli görüşmeler sonrası, 5 Aralık 2001’de, Bonn Antlaşması’nın kabul edilmesiyle sona ermiştir. Bonn Konferansı, Taliban rejimi sonrası Afganistan’daki Yeni Düzen ve Yeni Dönem için hayati bir öneme sahiptir. Çünkü bu konferansta, Afganistan’ın geleceği çizilmiştir.

Bonn Konferansı’na toplamda 38 kişi katılmıştır. Kuzey İttifakı’nın temsilen Muhammad Yunus Qanoni başkanlığında 11 kişi, eski Afgan Kralı Zahir Şah’ı temsilen Abdul Sattar Sirat başkanlığında dokuz kişi, Peşaver’deki Afganistan Barış ve Ulusal Birliği’nden Sayed Hamid Gilan başkanlığında iç kişi, Kıbrıs Barış Toplantıları’ndan Hamayon Jarir başkanlığında üç kişi ve diğer 12 kişi de uluslararası örgütler ve devletleri temsilen katılmışlardır.²⁹¹ Bu konferans sonrası Hamid Karzai Başkanlığında altı ay süreli Geçici Hükümet kurulmuştur. Geçici Hükümet üyelerinin de seçildiği bu konferansta, beş tane başkan yardımcısı ile kabine üyeleri de Afgan etnik grupları dikkata alınarak oluşturulmuştur.²⁹²

Bonn Antlaşması sonucu olarak, Geçici Hükümet Afganistan’ın meşru hükümeti olarak kabul gördü ve 22 Aralık 2001’de, Afganistan’ın İçişleri Bakanlığı’nda düzenlenen yetki devir teslim töreni gerçekleştirilmiştir. Tören ile yönetim, Cumhurbaşkanı Burhanuddin Rabbani’dan, Hamid Karzai’ye geçmiş ve böylece, Afganistan’da Karzai başkanlığındaki Geçici Hükümet’in görevi devalmasıyla beraber, “Yeni Düzen ve Yeni Dönem” resmen başlamıştır. Bonn

²⁹⁰ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 385.

²⁹¹ Mujadidi, a.g.e., s. 203.

²⁹² Husaini, a.g.e., s. 161.

Antlaşması, Afganistan açısından son derece önemli bir antlaşmadır. Bu antlaşmayla, Afganistan'da iktidar barışçıl bir şekilde tüm Afgan gruplarının ortak kararı ve Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kurum ve devletler nezdinde Afganistan'ın meşru hükümeti oluşturulmuştur.

Bonn Antlaşması'nın bazı önemli maddeleri şöyledir:

-Geçici Hükümet iktidarı resmen devralıp, tarih 22 Aralık 2001'de kurulmalıdır.

-İktidarın resmen devredilmesiyle birlikte, Geçici Hükümet, Afganistan'ın tüm sorumluluklarını almış olur. Geçici Hükümet, Afganistan'ın dış ilişkilerine temsilciler yapar ve Birleşmiş Milletler başta olmak üzere, tüm temsilciler ve uluslararası örgütlerde ve konferanslardaki Afganistan koltuğunu devralır.

-Olağanüstü Loya Jirga, Geçici Hükümet iktidarını takiben, altı ay içerisinde toplanmalıdır. Olağanüstü Loya Jirga, Geçiş Hükümeti'ni onaylar. Geçiş Hükümeti, Olağanüstü Loya Jirga'nın toplandığı tarihten itibaren, iki yıl içerisinde halk tarafından seçilebilecek hükümetin kurulması için gereken koşulları sağlar.

-Geçici Hükümet, Olağanüstü Loya Jirga tarafından Geçiş Hükümeti kurulduğu andan itibaren işine son verir.

-Anayasa Loya Jirgası, Afganistan Anayasası'nı onaylamak için Geçiş Hükümeti'nin kuruluşunu takiben 18 ay içerisinde toplanır.

-1964 Anayasası, Bonn Antlaşması maddelerine uygun olduğu ve ters olmadığı sürece uygulanır.

-Afganistan yargı organı bağımsız olup, Geçici Hükümet tarafından oluşturulan Yüksek Mahkeme ve diğer mahkemelerden oluşur.

-İktidarın resmen devredilmesiyle beraber, Geçici Hükümet para basma ve dağıtma yetkisine sahiptir.

-Olağanüstü Loya Jirga, Geçiş Hükümeti'nin başkanını seçer ve Geçiş Hükümeti'nin önerilerini, yapısı ve üyelerini onaylar.

-İktidarın resmen devredilmesiyle birlikte, ülkedeki tüm Mücahitler, silahlı güçler ve silahlı gruplar, Geçici Hükümet denetimi altına alınır.

-Geçici Hükümet, terörle, uyuşturucuyla ve organize suçlarla mücadele konusunda uluslararası topluma yardımcı olur.

-Geçici Hükümet'in tüm uygulamaları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, 14 Kasım 2001 tarihinde, aldığı karar ve Afganistan ile ilgili aldığı kararlara uygun olmalıdır.

Ayrıca Bonn Antlaşması'nın ekleri de, bu antlaşmanın ayrılmaz parçası olarak kabul edilmiş ve onlardaki bazı önemli maddeler aşağıdaki gibidir:

-Birleşmiş Milletler'in düzenlediği Afganistan müzakerelerine katılan tüm katılımcılar, ülkede güvenlik, düzen ve yasanın yerine getirilmesinden, Afganların'ın sorumlu olduğunu kabul ederler.

-Güvenliği sağlama amacına ulaşmak için, katılımcılar, uluslararası toplumdan Afgan yetkililerinin güvenlik güçleri oluşturma ve eğitime konusunda yardım isterler.

-Yeni güvenlik güçleri ve silahlı güçlerin oluşturulması ve donatılmasının zaman alacağından, katılımcılar; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden Birleşmiş Milletler denetimi altındaki güçlerin, Afganistan'a yerleştirilme konusunu bir an önce ele almasını ister. Bu güçler Kabil ve etrafında güvenliğin sağlanmasına yardımcı olurlar.²⁹³

Görüldüğü üzere, Bonn Antlaşması Afganistan'da Yeni Düzen'in ve Yeni Dönem'in oluşturulması ve başlanmasında hayati bir yere sahiptir. Şöyle denilebilir; Taliban rejimi sonrası Afganistan'da ve Afganistan ile ilgili oluşturulan herşey, bu antlaşmanın maddeleri ile veya buna bağlı kalınarak oluşturulmuştur.

Afganistan'da yeni anayasa oluşturulması konusu, Bonn Antlaşması'nın en önemli maddelerinden birisidir. Yeni anayasa, Afgan halkına tarihte ilk defa yöneticilerini kendilerinin seçmelerine olanak tanımaktadır. Ekim 2003'te toplanacak olan Anayasa Loya Jirgası'nın en önemli görevi, yeni anayasayı onaylayarak hükümete meşruiyet kazandırmaktır. Ayrıca Bonn Antlaşması, uluslararası bir askeri gücün Afganistan'a konuşlandırılmasına da meşruiyet kazandırmıştır.

Bonn Antlaşması, yürütme ve yasama organlarının seçim yoluyla gelmesini sağlayarak, ülkede demokratik ilkelerin tüm idarelerde uygulanmasını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca, İç Savaş ve Taliban rejiminden sonra kalan tüm silahlı birliklerin, devlet çatısı ve denetimi altına girmesini ve yeni silahlı güçlerin oluşturulmasını da öngören Bonn Antlaşması, ülkede istikrar ve huzurun sağlanması konusunda önemli

²⁹³ Arzo, a.g.e., ss. 47-54.

bir adım atmıştır. Böylece Bonn Antlaşması'nın Güvenlik Konseyi'nde onaylanmasından sonra, 20 Aralık 2001 tarihinde, Güvenlik Konseyi 5.000 kişilik Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün Afganistan'da konuşlandırma tasarısını onaylamıştır. Bu gücün adı, ISAF (International Security Assistance Force), Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'dür.²⁹⁴ ISAF'ın asıl amacı, Taliban iktidarının düşmesi sonrası Afganistan'da oluşabilecek güç boşluğuna karşı, ülkenin güvenliğini sağlayarak, ülkenin yeniden yapılandırılması prosedürüne yardımcı olmaktır.

Afganistan'da Taliban sonrası bir uluslararası gücün özellikle başkent Kabil'de konuşlandırılması konusunda, başta ABD ve Birleşik Krallık istekliydi. Onlar, Bonn Konferansı sırasında bu konunun Afgan heyetine kabul görmesi için BM temsilcisi Ahzar İbrahimi'den Afgan heyetine baskı uygulayıp, bunu kabul ettirmesini istemişler ve öyle de olmuştur. Afganistan Dışişleri Bakanı Abdullah Abdullah, 29 Aralık 2001'de, Bonn Antlaşması'na uygun olarak uluslararası askeri gücün Afganistan'da konuşlandırılması konusunda anlaşmaya varıldığını kaydetmiştir.²⁹⁵ Sonuçta, 4 Ocak 2002 tarihinde, "Afganistan Geçici Hükümeti ve Birleşmiş Milletler arasında Barış Gücü Oluşturma Anlaşması" başkent Kabil'de imzalandı. Anlaşma gereği, ISAF'a üye devletlerin her altı ayda birisi, ISAF komutasını devralacaklardı. ISAF komutasını ilk devralan ülke Birleşik Krallık olmuştur. İkinci ülke ise, 20 Haziran 2002 tarihinde bu görevi devralan, Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Türk askerleri ve ISAF'ın yeni komutanı Tümgeneral Hilmi Akın Zorlu, ISAF'ın Afganistan'da barışı sağlayacağını ve ISAF'taki 250 Türk asker sayısını, 1.500 askere çıkaracaklarını açıklamıştır.²⁹⁶ Türk askerlerinden sonra ise, bu görevi Almanya ve Hollanda devralmışlardır. Ancak ISAF çerçevesindeki Türk asker sayısı, komuta devir sonrası 182'ye düşmüştür.²⁹⁷ ISAF başta altı aylık olarak kurulmuştur ancak süresi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 23 Mayıs 2002 tarihinde almış olduğu kararla uzatılmıştır.²⁹⁸ Nedeni ise, Kabil'de meydana gelen bazı saldırılardır. Zaten Afgan yetkililer, hem ISAF'ın süresinin uzatılmasını, hem de sadece Kabil ile sınırlı kalmayıp, tüm ülkede faaliyet göstermesini istemişlerdir.

²⁹⁴ Musawi, a.g.e., s. 280.

²⁹⁵ Mujadidi, a.g.e., s. 237.

²⁹⁶ Mujadidi, a.g.e., s. 269.

²⁹⁷ Hürriyet Gazetesi, "Türkiye ISAF komutasını devretti", 2003, <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-isaf-komutasini-devretti-127172> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

²⁹⁸ Mujadidi, a.g.e., s. 268.

ISAF'a üye 18 devletten hangisinin ISAF komutasına geçeceği gibi konularda sıkıntılar ortaya çıkmıştır. ISAF'ın üç tane önemli sorunu bulunmaktadır. Bunlar; ISAF'ın komutasını her altı ayda bir üye devletin devralması ki ISAF komutası başka devlete geçerken, doğal olarak komuta değişikliği stratejik ve taktiksel anlamda sorunlar oluştuyordu. Ayrıca üye devletler, ISAF komutasını devralma konusunda isteksizlerdi. Son olarak ise, ISAF'ın asıl amacı güvenliği sağlamaktı, ancak, bunun için, hem daha fazla askere ve de teçhizata, hem de sadece başkent Kabil'de sıkışıp kalmayıp, tüm ülkenin güvenliğini sağlaması gerekiyordu. Bu sorunlara bir çözüm bulmak gerekiyordu. Sonuçta, Almanya'nın Güvenlik Konseyi'nde ISAF yetkilerinin NATO'ya devredilmesi gerektiği tasarı kabul gördü ve 11 Ağustos 2003'te, ISAF'ın yetkileri NATO'ya devredilmiş oldu. Böylece, NATO resmen Afganistan'a girmiş oldu. ISAF ve NATO görevi, Ekim 2003'e kadar sadece Kabil ve çevresiyle sınırlıydı, ancak, Geçiş Hükümeti Başkanı Hamid Karzai ve NATO Genel Sekreteri Lord Robertson arasında yapılan müzakereler sonrası, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1510 sayılı kararı ile NATO'nun faaliyet sınırları genişletildi ve tüm ülkeyi kapsamıştır.

NATO'nun Kabil'den tüm ülkeye yayılması dört aşamada gerçekleşti. İlk aşamada, Aralık 2003'te, NATO, Afganistan'ın kuzey bölgesine doğru yayıldı ve NATO'nun İlkel Yeniden Yapılanma Takımı (PRT: Provincial Reconstruction Team) gücü kuzey illerinde konuşlandırıldı. İkinci aşamada, 31 Mayıs 2005 itibarıyla, Afganistan'ın batı kısmına doğru yayılmasıydı. Üçüncü yayılma aşaması ise, 31 Temmuz 2006'da güneye yayılmaktı. ISAF/NATO güçleri bu tarihten itibaren, Güney Komutanlığı'nı ABD'nin liderliğindeki uluslararası koalisyon güçlerinden teslim aldı. Son aşama ise, Afganistan'ın doğu kısmına doğru yayılmaktı. 5 Ekim 2006 tarihinde doğu bölgesi sorumluluklarını, ABD önderliğindeki uluslararası koalisyon güçlerinden alan ISAF/NATO, böylece tüm ülkeye yayılmış oldu.²⁹⁹ NATO, artık barış, demokrasi ve güvenliği sağlama ve koruma amacını taşıyordu.

NATO'nun ülkede güvenliği sağlamak ve Afganistan hükümetine ülke çapında güvenliği ve denetimi sağlamasında yardımcı olmaktan başka önemli görevleri şöyledir:

²⁹⁹ Tamanna, a.g.e., s. 144.

-Afganistan'ın askeri ve güvenlik güçlerini desteklemek ve onlara eğitim ve teçhizat yardımında bulunmak,

-Afganistan hükümetinin yasadışı silahlı birimleri silahsızlandırma programına yardım etmek,

-Uyuşturucu ile mücadelede, istihbarat bilgisi paylaşma, Uyuşturucu ile Mücadele Polisleri'ni eğitmek gibi görevleri yerine getirmek,

-İnsani yardımlarda bulunmaktır.³⁰⁰

Afganistan'da Taliban sonrası dönemde, Bonn Antlaşması'nın da öngördüğü iktidarın Geçici Hükümet'e devredilmesi konusu, 22 Aralık 2001'de, iktidarın Burhanuddin Rabbani'den Hamid Karzai'ye geçmesiyle gerçekleşmiş oldu.³⁰¹ Ve böylece Afganistan'da yeni düzen kurulmuş oldu ve yeni dönem de başlamış oldu.

Hamid Karzai'nin Geçici Hükümet başkanlığı, Bonn Antlaşması'yla gerçekleşmişti. Gerçi, yapılan oylamada en çok oyu, eski Afgan Kralı Muhammad Zahir Şah'ın temsilcisi olan Abdul Sattar Sirat'ın aldığı öne sürülmüştür, ancak, uluslararası toplumun ve özellikle de ABD'nin baskısı ile altı aylık Geçici Hükümet başkanlığına Hamid Karzai seçilmiştir. ³⁰² Böylelikle, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmeseinden sonraki süreçte, hem Mücahitler döneminde, hem de Taliban rejimi döneminde ABD ve Afganistan arasında askıya alınmış olan diplomatik ilişkiler, daha önce hiç görülmediği şekilde iyileşmeye ve gelişmeye başlamıştır.

ABD, Kabil Büyükelçisi Adolph Dubs'ın, 14 Şubat 1979 tarihinde, öldürülmesinden sonra, Kabil'deki büyükelçiliğini kapatmış ve 1989 yılında tüm diplomat ve personellerini ülkeden çekerek büyükelçiliği tamamen kapatmıştır. ³⁰³ 1979'dan 2002 yılına kadarki süreçte, Washington'un Kabil Büyükelçiliği kapalı tutulmuştur.³⁰⁴ Afganistan'ın Washington Büyükelçiliği ise, Mücahitler döneminde açık olmakla birlikte, Taliban döneminde, 1996-2002 arası, kapalı tutulmuştur.³⁰⁵ Gerçi, hem Mücahitler döneminde, hem de Taliban döneminde Washington, Kabil ile

³⁰⁰ Rahmani, Husaini, a.g.e., ss. 444-445.

³⁰¹ Husaini, a.g.e., s. 167.

³⁰² Musawi, a.g.e., s. 279.

³⁰³ Mujadidi, a.g.e., s. 230.

³⁰⁴ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 14.

³⁰⁵ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 16.

doğrudan ilişki içinde olmasa da, dolaylı bir şekilde, hem Mücahitler ile hem de Taliban ile ilişki içerisinde olmuştur.

2.2.3 2001 İrtibat Ofisi'nin Açılışı ve İlişkilerde Yeni Dönem

Afganistan, özellikle bağımsızlığını kazandığı 1919'dan beri ABD ile resmi ilişkiler kurmak istemiştir. Ancak, Amerika Birleşik Devletleri, çeşitli sebeplerden dolayı Afganistan'ı resmen tanımayı ve bu ülke ile diplomatik ilişkiler kurmaya sıcak bakmamıştır. Ancak Afganista için, tarihin dönüm noktası diyebileceğimiz üç zaman diliminde, Afganistan, ABD'nin dış politikasında kendisine yer edinmiştir. Bunlar:

İkinci Dünya Savaşı dönemi, Soğuk Savaş dönemi, özellikle Afganistan'ın Sovyetler Birliği işgalı altına girmesiyle ve 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası dönemde.³⁰⁶ İlk iki dönemde hedefine ulaştıktan sonra Afganistan'ı unutan ABD, 11 Eylül saldırıları sonrası, çok önemli jeopolitik ve jeostratejik konumda olan bu ülkeyi unutmanın ne kadar tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini anlamıştır.

11 Eylül saldırıları sonrası dönemde ABD, 11 Eylül saldırılarının sorumlusu olarak gördüğü Usame Bin Ladin ve örgütü El Kaide'yi sorumlu tutarak, Afganistan'daki Taliban rejiminden Usame Bin Ladin başta olmak üzere El Kaide liderlerini koşulsuz bir şekilde kendilerine teslim etmelerini istemiştir. Ülkedeki tüm El Kaide kamplarını kapatmalarını ve ABD'ye, bu kampların kapanıp kapanmadığını denetleyebilmeleri için, tam yetki vermelerini talep etmiştir. Ancak, Taliban, bu taleplerin yerine getirilmeyeceğini açıklayarak olumsuz yanıt verince, ABD, uluslararası toplumunda desteğiyle, 7 Ekim 2001'de, Afganistan'daki Taliban rejimi ve El Kaide'ye karşı Sonsuz Özgürlük Operasyonu adı altında mücadeleye başlamıştır. Taliban sonrası dönemde Hamid Karzai başkanlığında Geçici Hükümet'in 22 Aralık 2001'de kurulmasından sonra, ikili ilişkiler normalleşmeye başlamıştır. ABD, 11 Eylül saldırıları sonrası, Afganistan'da genel olarak iki politik amacı takip etmiştir. Taliban ve El Kaide ile mücadele ve Afganistan'da barış ve istikrarı sağlamaya yönelik politika. Her iki politik amaca ulaşmak için de, tek başına değil, uluslararası toplumla hareket etmeyi seçmiştir.

³⁰⁶ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 332.

Hamid Karzai başkanlığındaki Geçici Hükümet'in kurulmasıyla birlikte, iki ülke arasında diplomatik ilişkileri düzeltmeye yönelik önemli adımlar atılmaya başlanmış ve karşılıklı resmi ziyaretler de artış göstermiştir. Hatta daha Afganistan'da Karzai başkanlığındaki Geçici Hükümet kurulmamışken, ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, 16 Aralık 2001'de, Afganistan'a beklenmedik bir ziyarette bulunmuş ve Karzai ile özel görüşme yapmıştır. Basına yansıyan haberlere göre, Savunma Bakanı Rumsfeld, Hamid Karzai'ye, Amerikan ordusunun Afganistan'a girme sebebinin teröristleri ülkeden temizlemek olduğunu ifade etmiştir.³⁰⁷

ABD'nin Kabil Büyükelçiliği, 20 yılı aşkın bir süre sonra, 17 Aralık 2001 tarihinde, İrtibat Ofisi adı altında ve Büyükelçi James F. Dobbins'in Direktör sıfatı ile atanmasıyla resmen açılmıştır.³⁰⁸ İrtibat Ofisi'nin açılışında konuşan Büyükelçi Dobbins, ABD'nin Afgan halkının yanında olacağını ve yeni hükümete destek vereceklerini ve yardım edeceklerini ifade etmiştir. Konuşmasında: “Bugün, ABD, temsilciliğinin Kabil'de açılmasıyla birlikte, siyasal, ekonomik ve diplomatik faaliyetlerine başlamıştır. Biz buradayız ve burada kalmak için geldik.” demiştir.³⁰⁹ Ayrıca ABD ve dünyanın birçoğu ülkesinin, Sovyetler Birliği'nin 1989 yılında Afganistan'dan çekilmesinden sonra ülkeyi unuttuğuna ve ABD'nin bu unutmanın bedelini, 11 Eylül'de çok ağır ödediğine de değinmiştir.

Washington, Bonn Antlaşması ile kurulan Geçici Hükümeti, göreve başladığı tarih olan 22 Aralık 2001'de, tanımıştır. Böylece Kabil, Washington'un dış politikasında önemli bir yer işgal etmiş ve ilişkilerin seyri gittikçe yükselmeye başlamıştır. Afganistan'ın, ABD için, önemli olduğunu ve iyi niyetini göstermek adına Washington, ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Afgan asıllı diplomat ve siyasetçi Zalmay Khalilzad'ı, Afganistan Özel Temsilcisi olarak atamıştır. 7 Ocak 2002 tarihinde, ABD Senatosu'ndan, Senatör John McCain başkanlığında dokuz kişilik bir heyet grubu, Afganistan'a ziyarette bulunmuş³¹⁰ ve ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, 17 Ocak 2002'de, başkent Kabil'i ziyareti sırasında, Geçici Hükümet

³⁰⁷ Mujadidi, a.g.e., s. 222.

³⁰⁸ Department Of State: Office Of The Historian, “A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Afghanistan”, <https://history.state.gov/countries/afghanistan> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

³⁰⁹ James Dobbins, Çev. Arif Sahar, *Pas Az Taliban (Taliban Sonrası)* (3. Baskı), Markaze Mutalaate Sulh Wa Tawsea, Kabil, 2014, s. 191.

³¹⁰ Mujadidi, a.g.e., s. 241.

Başkanı Hamid Karzai ile yaptığı görüşmesinden sonra, ABD'nin Afganistan'ın yeniden inşa edilmesinde önemli yer alacağını ve Afganistan konusunda sözünde duracaklarını ve gelecekte de, Afganistan'ı destekleyeceklerini belirtmiştir.³¹¹

Hamid Karzai, ABD'ye ve diğer devletlere yaptığı çeşitli ziyaretlerle, bu ülkenin ve diğer ülkelerin Afganistan'ın yeniden inşası için lazım olan desteği bulurken, diğer taraftan da Afganistan'ı inzivadan çıkarıp dünyanın siyaset merkezine taşımıştır. Başta ABD olmak üzere uluslararası toplum, Afganistan'ın sorunlarını çözebilmek adına bu ülkeyle çeşitli konularda yardımlaşmıştır. Afganistan, uluslararası toplumun aktif ve yararlı bir üyesi olabilmek için, dış politikasında da önemli açılımlar gerçekleştirmiştir. Hem, ABD ile hem de uluslararası toplumun diğer üyeleriyle ilişkilerini geliştirmiş ve karşılıklı elçilikler ve temsilcilikler açılmaya başlanmıştır. Böylece Afganistan, uluslararası toplumla daha içiçe olmaya başladı. 11 Eylül saldırılarından beri, Afganistan'ın her anlamda yeniden inşası için onlarca uluslararası konferanslar düzenlenmiş ve bu konferanslarda uluslararası toplum, Afganistan'ın her daim yanında olacağını ve başta terör, güvensizlik, uyuşturucu, yoksulluk olmak üzere, çeşitli konularda yardımlarının süreceğini dile getirmiştir.

ABD, 100.000 Afgan Ordusu'nu eğitim donatıp yeniden oluşturacağına, Almanya 70.000 Afgan Polisi'ni eğitip donatıp yeniden oluşturacağına ve İtalya Afganistan'ın yargı organlarının yeniden oluşması için, yardım edeceğine yönelik taahhütte bulunmuştur. ABD, Afganistan'ın yeniden inşası ve geleceği için daha Afganistan'da Taliban ve El Kaide'ye karşı mücadele ve savaş sürerken, 2 Kasım 2001 tarihinde, Washington'da ilk toplantıyı gerçekleştirmiştir. Afganistan'ın temel ihtiyaçlarının ele alındığı bu toplantıya, ABD, Japonya, Rusya, Fransa, Almanya, İtalya, Katar, Güney Kore ve Suudi Arabistan katılmıştır.³¹²

Afganistan'ın geleceği ve yeniden inşası için, bir yandan ABD uluslararası toplumla yakın işbirliği içine girip onların desteğini almaya çalışırken, diğer yandan da, Afganistan Geçici Hükümeti de aynı amaç üzerine çalışmaktaydı. Bu bağlamda Bonn Konferansı sonrası en önemli konferans olarak nitelenen ve bu çabaların ilki diyebileceğimiz, 21-22 Ocak 2002 tarihinde, Japonya'nın başkenti Tokyo'da

³¹¹ Mujadidi, a.g.e., s. 243 .

³¹² Mujadidi, a.g.e., s. 350.

gerçekleşen Afganistan'ın İmarına Destek Konulu Uluslararası Konferansı'na,³¹³ 61 ülke ve 21 uluslararası kuruluş katılmış ve toplamda 4,5 milyar dolarlık imar yardımı sözü verilmiştir. Bunlardan, 1,8 milyar doları 2002 yılı için, kalan kısmı ise üç ile beş yıllık imar süreci için taahhüt edilmiştir. Donör ülkelerden ev sahibi Japonya, 30 ay için 500 milyon dolar, ABD, 2002 yılı için 296 milyon dolar, Avrupa Birliği, 2002 yılı için 500 milyon dolar, Suudi Arabistan, üç yıllık bir süre için 220 milyon dolar, İran, beş yıllık süre için 560 milyon dolar ve İsviçre iki yıllığına 18.1 milyon dolarlık yardım sözünde bulunmuşlardır.³¹⁴

11 Eylül sonrası yeniden kurulan ikili ilişkilerin yükselişini gösteren en önemli gelişme, Geçici Hükümet Başkanı Hamid Karzai'nin 25 Ocak 2002'de, Afganistan'a ziyarette bulunan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan ile görüşmesinden bir gün sonra, 26 Ocak 2002 tarihinde, ABD'ye gitmesidir. Bu ziyaret sırasında, Washington'daki Afganistan Büyükelçiliği'nin açılışını yapan Karzai, 28 Ocak 2002'de, Beyaz Saray'da ABD Başkanı George W. Bush ile görüşmüştür.

Başkan Bush, mevkidaşı Karzai'ye, ABD'nin Afganistan'a verdiği sözlerinde duracağına ve Afgan Ordusu ve Polisi'nin eğitimine yönelik yardımlarının devam edeceğini söylemiştir. Görüşmenin asıl konusu güvenlik, Barış Gücü'nün Afganistan'daki durumu ve Afganistan'a uluslararası toplumun yaptığı beş milyar dolarlık yardımın nasıl kullanılacağı gibi konular olmuştur. Ayrıca, Afganistan'da özel sektörü desteklemek ve yabancı yatırımları ülkeye çekmek adına, 50 milyon dolarlık ek yardım sözü verilmiştir.

Geçici Hükümeti Başkanı Hamid Karzai, ABD Başkanı Bush'un daveti üzerine, ABD Başkanlarının yaptığı Kongre'deki Yıllık Konuşma etkinliğine, Başkan Bush'un Özel Misafiri olarak katılmıştır.³¹⁵ Daha sonra, 30 Ocak 2002'de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısına katılarak konuşma yapmıştır. Konuşmasında, Güvenlik Konseyi'nden Afganistan'daki Barış Gücü'nün süresinin uzatılmasını talep etmiştir. Görüldüğü gibi ABD, 11 Eylül saldırıları sonrasında, Afganistan ile sadece diplomatik ve askeri ilişki kurmanın ötesinde, ekonomik ve

³¹³ Aryanfar, *Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afrika*, s. 259.

³¹⁴ Şakir FAKILI, "Afganistan'ın Yeniden İmarına Yönelik Uluslararası Girişimler ve Türkiye", Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/afganistan_in-yeniden-imarina-yonelik-uluslararasi-girisimler-ve-turkiye.tr.mfa (Erişim Tarihi:21/04/2017)

³¹⁵ Mujadidi, a.g.e., ss. 245-246.

finansal konularda da Afganistan'ın yeniden inşası sürecine desteklerde bulunmuştur. Taliban rejimin yıkılışı sonrası kurulan Afganistan'da, ABD, bu ülkeye her alanda en fazla yardım ve destek veren ülke olmuştur. ABD, Tokyo Konferansı'nda 2002 yılı için yaptığı 296 milyon dolar haricinde, Ekim 2001 ile Ekim 2002 arasında 846 milyon dolarlık yardım yapmıştır.³¹⁶

11 Ocak 2002'de, Senatör Joseph R. Biden başkanlığında, ABD Senatosu'ndan bir heyet Afganistan'a yaptığı ziyaretleri sırasında, ülkedeki ekonomik durumun kötü olduğuna dikkat çekmek için, Batı ülkelerinden Taliban döneminde bloke edilen Afganistan'a ait paraların blokesinin kaldırılmasını ve böylece Afganistan'ın bazı acil ihtiyaçlarını buradan karşılanmasını istemiştir.³¹⁷ Senatör Biden'in bu açıklaması sonrası, Birleşmiş Milletler de, ülkedeki malı sıkıntılarla ilgili uyarıda bulunmuştur. Bu arada 17 Ocak 2002 tarihi itibarıyla, ABD'nin başkent Kabil'deki İrtibat Ofisi, Ryan Crocker'in Washington'un Kabil'deki Maslahatgüzarı olarak atanmasıyla, Büyükelçilik statüsüne geri dönmüştür.³¹⁸

26 Nisan 2002 tarihinde ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Afganistan'a ziyarette bulunmuştur. Bagram Askeri Üssü'nde Amerikalı askerle görüşen Rumsfeld daha sonra Kabil Havaalanı'na inmesinden önce, havaalanına birkaç tane roket saldırısı yapılmıştır. Dolayısıyla, buraya inmeden Kabil'deki büyükelçiliklerine iniş yapmıştır. Bu saldırı sonrası Savunma Bakanı Rumsfeld, Başkan Karzai ile güvenlik sorunları konusunu da ele almıştır. ABD, Barış Gücü'nün yayılması konusuna olumsuz yanıt veriyordu, çünkü Afgan Ordusu'nun eğitilip desteklenmesi gerektiği konusunu savunuyordu.³¹⁹ Ancak, bu saldırı sonrası bunun konuşulması ile Savunma Bakanı Rumsfeld Afgan Ordusu'nun yeniden yapılandırılması konusunda her türlü destek vereceklerini bir kez daha ifade etmiştir.

Taliban sonrası Bonn Antlaşması'na göre kurulan Hamid Karzai'nin başkanlığındaki Geçici Hükümet döneminde yaşanan bazı olaylar, ülkede güvenliğin hala sağlanamadığını gösterdi. Bu olaylardan ilki olarak ifade edilebilecek olanı ise

³¹⁶ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 18.

³¹⁷ Mujadidi, a.g.e., s. 274.

³¹⁸ Department Of State: Office Of The Historian, "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Afghanistan", <https://history.state.gov/countries/afghanistan> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

³¹⁹ Mujadidi, a.g.e., ss. 252-253.

Geçici Hükümet dönemi Havacılık ve Turizm Bakanı Abdul Rahman'ın, Şubat 2002'de öldürülmesidir. Bakanların öldürülmesi ve ISAF birliklerine karşı yapılan saldırılar, Taliban sonrasında huzurun herşeye rağmen hala sağlanmadığını göstermektedir. Ayrıca üst düzey makamların liyakata göre değil de, bazı bağlantılar ve etnik unsurlar dikkate alınarak seçilmesi de, halk açısından sorun oluşturan gelişmedir.

Geçici Hükümet'in Bonn Antlaşması'na göre sorumluluklarından birisi de, Olağanüstü Loya Jirga'yı toplamaktı. Olağanüstü Loya Jirga toplanmadan önce bazı sorunlar yaşandı. Bunun sebebi Olağanüstü Loya Jirgası Bonn Antlaşması'nın öngördüğü Geçiş Hükümeti'ni belirleyecekti. Adaylar konusunda sıkıntılar yaşandı ve hatta, ABD'nin Olağanüstü Loya Jirga'ya müdahale ettiği ve Hamid Karzai'i desteklediği yönünde haberler çıktı. ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, yaptığı açıklamasında, kendilerinin Olağanüstü Loya Jirga'ya müdahalelerinin olduğuna ve Hamid Karzai'i desteklediklerine yönelik çıkan haberlerin doğru olmadığını ifade etmiştir.³²⁰

Tüm bu gelişmelere rağmen, Olağanüstü Loya Jirga, 11-19 Haziran 2002'de başkent Kabil'de Geçiş Hükümeti başkanı ve üyelerini iki yıllık süre için seçmek üzere toplandı.³²¹ Olağanüstü Loya Jirga'nın ikinci gününde yapılan oylamada üç adaydan birisi olan Hamid Karzai, 1.575 oydan 1.295 oyu alarak Geçiş Hükümeti Başkanı olarak seçilmiştir. 14 Haziran tarihinde Hamid Karzai, kendisinin Geçiş Hükümeti Başkanı seçildiği ilan etmiş ve bu makama seçilmesinden gurur duyduğunu ve Afganistan için daha azimli bir şekilde çalışacağını ifade etmiştir.³²² Böylelikle, Bonn Antlaşması'na göre oluşturulan Geçici Hükümet, Olağanüstü Loya Jirga'yı toplamak ve Geçiş Hükümeti'ni kurmakla yükümlü olduğu görevini yerine getirmiştir.

Geçiş Hükümeti Olağanüstü Loya Jirga'dan aldığı meşruiyetle, 14 Haziran 2002'de, görevine resmen başlamıştır. Olağanüstü Loya Jirga'nın Geçiş Hükümeti'ne verdiği dört önemli sorumluluğu vardı. Bunlar: merkezi hükümetin güçlendirilmesi ve halk güvenliğinin sağlanması, vergilerin devletin kasasına ödenmesi ve ülkenin yeniden imar ve kalkınma sürecinin hızlandırılmasıdır. Ancak

³²⁰ Mujadidi, a.g.e., s. 381.

³²¹ Chandra, Çev. Omid, a.g.e., s. 65.

³²² Mujadidi, a.g.e., ss. 384-385.

güvenliği sağlamak, hem devletin en büyük görevi, hem de halkın yıllardır arzuladığı en büyük istek olmasına rağmen, güvensizlik hala önemli bir sorundur. Kabil'e yerleştirilen 4.000 uluslararası koalisyon gücü, başkent in güvenliğini sağlamakla yükümlü olduğu halde, Afganistan Cumhurbaşkanlığı'nın yanında Geçiş Hükümeti'nin en önemli kişilerinden birisi olan ve aynı zamanda Başkan Yardımcısı ve Bayındırlık Bakanı olan Abdul Qadir'in öldürülmesi, hem halkı, hem de uluslararası toplumu kaygılandırmıştır. ABD Başkanı George W. Bush, Abdul Qadir'in öldürülmesinin büyük kayıp olduğunu ve ABD'nin ülkede güvenliğini sağlamak için daha çok çalışacağını ifade etmiştir. Geçiş Hükümeti Başkanı Karzai ise, 22 Haziran'da Washington'dan, Amerikalı askerlerin kendisini korumasını talep etmiştir. Bu talebe Washington olumlu yanıt vermiş ve halk ise, kendi canlarını koruma sözü veren devletin en yüksek makamının, yabancı güçlerce korunmasına hayretle bakmış ve tepki göstermiştir.³²³ 11 Eylül sonrası Sonsuz Özgürlük Operasyonu adı altında Taliban ve El Kaide'ye karşı savaşı başlatan ABD önderliğindeki uluslararası koalisyon güçleri, sorumlu oldukları başkent Kabil'in bile güvenliğini sağlayamamaktaydılar. Canlı bomba patlamaları ve saldırılar başkent Kabil'de yine halkı üzüyor ve hasret kaldıkları o barış ve huzur ortamına ulaşmalarını tehlikeye atıyordu. Bu olaylar sonrası ABD'nin Kabil elçisi ve Başkan Bush'un Özel Temsilcisi Zalmay Khalilzad, yaptığı açıklamasında, ABD'nin bundan sonra daha çok güvenlik üzerine çalışacağını ve Afgan Ordusu'nu eğitme ve donatma programını takip edeceklerini belirtmiştir.

Güvensizlik ortamının devam ediyor olmasının ve tüm bu patlama ve huzur bozan olayların arkasında Pakistan vardı. Taliban ve El Kaide Afganistan'da yenilgiye uğramıştı ama Pakistan'a yani kendi yurtlarına sığınmışlardı. Dahası 28 Mart 2003'te, Taliban, ABD himayesindeki Afgan hükümetine karşı iktidarı tekrar almak için operasyon yapacaklarını açıklamıştır. Bunun üzerine Amerikalılar, Uruzgan ilinde operasyon düzenlemiş ve Taliban'ın Ticaret Bakanı Molla Abdul Razaq tutuklanmıştır.³²⁴

Zalmay Khalilzad, kaleme aldığı *The Envoy* adlı kitabında, Pakistan'ın ikiyüzlü siyasetiyle ilgili olarak: "Pakistan terörizmle mücadelede ABD ile işbirliği yaptığı halde, Taliban ve Hakkani Şebekesi ve başka terör örgütlerine desteğini de

³²³ Mujadidi, a.g.e., ss. 395-396.

³²⁴ Mujadidi, a.g.e., s. 404.

sürdürüyordu.”... “2003 yılı baharına doğru, artık Pakistan’ın oynadığı ikiyüzlü oyun belli oldu. Terörist liderler Pakistan’ın batısında yaşıyorlardı. Elimizde Pakistan’ın istihbarat teşkilatı olan ISI’nın teröristlere para, silah ve eğitim verdiklerine dair güvenilir raporlarımız vardı. Teröristler, sınırdan güvenli bir şekilde geçip, Afganistan’da saldırılar düzenliyorlardı. Afgan yetkililer, Pakistan’ın terör örgütlerine destek verdiği ve Pakistan’daki terör merkezleri hakkında Başkan Bush’u düzenli bir şekilde uyarıyorlardı.” ifadesini kullanmıştır.³²⁵ Zalmay Khalilzad, daha sonra ABD Başkanı George W. Bush’un, Afganistan Özel Temsilcisi sıfatını da koruyarak, Kasım 2003’te Kabil’e Büyükelçi olarak atanmıştır.³²⁶

24 Şubat 2003 tarihinde, Geçiş Hükümeti Maden ve Sanayi Bakan Juma Muhammad Muhammadi’nin yaptığı Pakistan ziyaretinde, İslamabad’tan Ketta’ya giderken uçağının düşmesi sonucu yanındakilerle beraber hayatını kaybetmesi, Afganistan medyasında bunun, Pakistan’ın terörü olduğu yazılmıştır. Ülkede güvensizlikler artınca, Geçiş Hükümeti Başkanı Karzai 25-28 Şubat’ta ABD’de bulunduğu sırada, Başkan George W. Bush’ten ülkenin istikrara kavuşması konusunda yardım etmelerini ve mühtemel Irak Savaşı sırasında Afganistan’ı unutmamasını telp etmiş ve basın toplantısında bu ziyareti sırasında, askeri, sağlık ve eğitim alanlarında ABD’den yardım taahhüdü aldığını belirtmiştir. Ziyaretinin son gününde Senato’nun Dışişleri Komitesi üyeleriyle yaptığı görüşmesinde, uluslararası toplumun dikkati başka yere kayarsa, Afganistan’ın teröristler için güvenli yer olabilme uyarısında bulunmuş ve senatörlerin sorularını yanıtlarken, ABD askerlerinin ara sıra yaptıkları hatalarının Afgan halkını üzdüğünü de ifade etmiştir. Bir Senatörün: “Irak Savaşı olası gözüküyor, Irak hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna, “Irak ile ilgili birşey var, o da Irak’ta ne yapsanız da, Afganistan’a dikkatiniz azalmamalı... Sovyetler Birliği, Afganistan’ı terk ettiğinde, ABD de, Afganistan’ı unuttu ve bunun sonucunu Afganistan’da, ABD’de ve dünyada herkes gördü. Terörle mücadele daha bitmedi. Bu savaş bitmeli.” şeklinde yanıt vermiştir.³²⁷ Ancak Afganistan’ın sorunu sadece güvensizlik değildi; uyuşturucu, silahlı örgütler, iktidar kavgaları, ehil olmayanların bakanlık gibi üst düzey makamlara getirilmesi

³²⁵ Zalmay Khalilzad, Çev. Haroon Najafizada, *Ferestada (The Envoy)*, (1. Baskı), Entesharate Aazem, Kabil, 2016, ss. 187-195.

³²⁶ Khalilzad, a.g.e., ss. 200-201.

³²⁷ Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, *Afganistan Yıllığı 1381-1382*, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2003, ss. 164-165.

sonucu oluşan zayıf yönetim, belirsiz denilebilecek dış politika ve komşu ölkelerin ölkö içişlerine karışmaları gibi bir sürü sorunu vardı.

Bonn Antlaşması gereğince, Geçiş Hükümeti'nin ölkenin yeni anayasasının maddelerini görüşmek ve Anayasa'yı onaylamak üzere, Anayasa Loya Jirgası'nı toplaması gerekiyordu ve güvensizlik sorunu sürerken, halk tarafından seçilen 450 temsilci ve Geçiş Hükümeti Başkanı Karzai tarafından seçilen 52 temsilcisi ile 13 Aralık 2003'te toplandı. Geçiş Hükümeti Başkanı Karzai, Anayasa Loya Jirgası'nın bir an önce bitmesi gerektiğini isteyerek, "Anayasa Loya Jirgası'nın her günü için 50.000 dolar hacanıyor dolayısıyla, siz değerli temsilcilerden isteğim o dur ki, hızlı bir şekilde işe koyulup Anayasa'yı onaylayınız." ifadesini kullanmıştır.³²⁸ Ancak Anayasa Loya Jirgası, öyle istenildiği gibi bir hafta 10 günde bitmedi, tam 22 gün sürdü. Çeşitli maddeler üzerinde tartışma ve anlaşmazlıkların sürdüğü Anayasa Loya Jirgası'nda, üzerinde en çok tartışılan madde ise, ölkö için başkanlık rejimi ve güçlü bir başkanı öngörüyor olmasıydı. Başkanlık rejimi olmadan başka rejim türü için seçime girmeyeceğini söyleyen Geçiş Hükümeti Başkanı Karzai'nin, ve güçlü bir başkanlık rejimini destekleyen gücün, ABD olduğuna inanılıyordu. Ayrıca önemli kararların önceden alındığına da inanılıyordu.³²⁹ Tartışma ve krizlerle süren süreç sonrası Anayasa Loya Jirgası, 4 Ocak 2004'te, Yeni Anayasa'yı onayladı.³³⁰ ABD, Anayasa Loya Jirgası'nın toplanması için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı üzerinden, beş milyon dolarlık yardım yapmıştır.³³¹ 2003'te, ayrıca diğer yardımlarının yanında 5.5 milyon dolar Seçim Prosidürü, ve Yargı Reformu Komisyonu'na da 1.4 milyon dolar mali yardımda bulunmuştur. Anayasa Loya Jirgası'nın güvenliğini, 11 Ağustos 2003'te Birleşmiş Milletler Barış Gücü ISAF'ın komutasını ve sorumluluğunu alan NATO ve Afgan güçleri sağlıyordu.³³²

Geçiş Hükümeti Başkanı Hamid Karzai, 11 Haziran 2004'te eski ABD Başkanı Ronald Reagan'ın cenaze törenine katıldıktan sonra,³³³ 15 Haziran 2004

³²⁸ Mujadidi, a.g.e., ss. 431-432.

³²⁹ International Crisis Group, "Afghanistan: The Constitutional Loya Jirga", 2003, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/afghanistan-constitutional-loya-jirga> (Erişim Tarihi:18/04/2017)

³³⁰ Mujadidi, a.g.e., s. 444.

³³¹ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 20.

³³² NATO, "Constitutional loya jirga begins in Afghanistan", 2003, <http://www.nato.int/docu/update/2003/12-december/e1217a.htm> (Erişim Tarihi:18/04/2017)

³³³ BBC, "Leaders gather for Reagan funeral", 2004, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3796789.stm> (Erişim Tarihi:18/04/2017)

tarihinde, ABD Başkanı George W. Bush ile Kongre'nin Ortak Oturumu'na katılarak konuşma yapmıştır. Konuşmasında, ABD ordusunun Afganistan'daki terörizme karşı verdikleri savaşı, insanlık için kahramanlık olarak övmüş ve ülkesinin terörizme karşı savaş kazanılana kadar, ABD ile işbirliğine devam edeceğini ifade etmiştir. Konuşmasında ayrıca, Afganistan'ın illigal silahlı birimler, yoksulluk ve uyuşturucu gibi sorunlarla da mücadele etmekte olduğunu belirten Karzai, “sizler bizleri kaynaklarınızla, dünyadaki önderliğinizle ve en önemlisi askerlerinizin değerli canları pahasına desteklediniz.” ifadesini kullanmıştır. ABD'nin yaptığı tüm yardım ve destekleri için Kongre'de teşekkür etmiştir. Başkan Bush da, Afgan halkının barışa kavuşması, hak ettikleri istikrar ve refahı elde etmeleri için yardım edeceklerini ve ikili ticaret ve yatırımların teşvik edilmesi gibi çeşitli konularda programlarının başlayacağını açıklamıştır.³³⁴

ABD-Afganistan ilişkilerinde, 11 Eylül saldırıları ve Taliban rejiminin yıkılması sonrası, iyi düzeyde gelişmeler sağlanmıştır. Geçici Hükümet ve Geçiş Hükümeti dönemlerinde Hamid Karzai, toplamda altı defa ABD'yi ziyarette bulunmuş ve Başkan George W. Bush ile görüşme yapmıştır. Ayrıca farklı Afgan bakanlar ve üst düzey heyetler de ABD'yi ziyarette bulunmuşlardır. ABD tarafından Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Savunma Bakanı Ronald Rumsfeld, Dışişleri Bakanı Colin Powell, çeşitli bakan yardımcıları, Joseph Biden gibi üst düzey Senato ve Kongre üyeleri, Genelkurmay Başkanı General Peter J. Schoomaker gibi üst düzey ordu mensupları, yine üst düzey heyetler Afganistan'ı ziyaret etmişlerdir. Terörizmle mücadele, ekonomi, uyuşturucu, seçimler, güvenlik, silahsızlanma, tarım, eğitim, sağlık, kalkınma, yeniden yapılanma, alt yapı, insan hakları gibi çeşitli konularda işbirliği, yardım ve destek konuları ele alınmış ve her alanda çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır.³³⁵

Bonn Antlaşması'nın Afganistan'ın Taliban rejimi sonrası yeniden inşası ve yapılanması için, çok önemli üç aşaması vardı. Bunlar: Bonn Konferansı'na katılanlar tarafından Afganistan için Geçici Hükümeti kurmak, Olağanüstü Loya Jirga'yı toplayarak, Afganistan için bir Geçiş Hükümetini seçmek ve yeni anayasanın

³³⁴ William BRANİĞİN, “Karzai Thanks Congress, Asks for More Support. Bush Announces 5 New Initiatives to Help Afghanistan”, Washington Post, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A42507-2004Jun15.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³³⁵ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , ss. 30-34.

Anayasa Loya Jirgası tarafından onaylandıktan sonra, halk iradesi ve oylaması ile herkesi kapsayan, ulusal ve şeffaf seçilmiş bir hükümet kurmaktır. Son aşaması da, 2004'te Cumhurbaşkanlığı seçimi ve 2005 yılında Parlamento seçimleri ile tamamlanmış oldu.³³⁶

Bonn Antlaşması ile Afganistan halkı, tarihinde ilk defa kendi yöneticilerini kendileri seçme olanağı bulmuşlardı. Ekim 2004'te yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi ülkede bir sürü sorun vardı. Tüm ülkede güvenlik sorunları, mali kaynal yetersizliği, yasa dışı silahlı birimleri silahsızlandırma prosedürünün bitmemiş olması, Taliban'ın halkı seçimlere katılmaması yönündeki uyarıları, Afgan politikacıları arasında anlaşmazlıklar gibi çok ciddi sorunlar yaşanıyordu. Ayrıca, başka önemli iki sorun daha vardı. Birincisi, Afganistan'daki Cumhurbaşkanlığı seçiminin, (Ekim 2004) neredeyse ABD'deki Başkanlık seçimleri (Kasım 2004) ile aynı zaman dilimine denk gelmesi bunun, dikkatlerin Afganistan'dan kaymasına neden olacaktı. İkincisi ise, ABD'nin başlattığı Irak Savaşı sonrası, Afganistan üzerindeki dikkatin zaten Irak'a kaymış olmasıdır. Taliban ise seçim sürecini bozmak için seçim bürolarına saldırılar düzenliyor, halkı seçime katılma kartı elde ettiği ve seçim kartlarını taşıdıkları gerekçesiyle idam ediyorlardı. Geçiş Hükümeti Başkanı Karzai ve destekçisi ABD ise, Taliban'ı seçime katılma çağırısında bulunuyordu.³³⁷

Yasa dışı silahlı birimleri silahsızlandırma ve yeniden Afgan Ordu ve Polisi'ne entegre etmeyi amaçlayan ve iki yıl süre içinde bitmesi planlanan DDR (Disarmament, Demobilization, and Reintegration) projesi de, başarısız olmuştu. Merkezi hükümetin illerdeki iktidarını güçlendirmek amacıyla oluşturulan Bölgesel Yeniden Yapılandırma Ekibi (Provincial Reconstruction Team) projesi de, başarılı olamamıştı. Ayrıca Birleşmiş Milletler de, daha önce hileli ve şeffaf olmayan bir seçimi kabul etmeyeceklerini duyurmuştu ancak, seçimlerde hile yapıldığına dair bir sürü itirazlar olmuştur. Örneğin, Hamid Karzai'nin seçimlerdeki en büyük rakibi olan Muhammad Yunus Qanoni, "seçim sürecince hile yapılmış ve hala da devam ediyor. Seçim sonuçlarını kabul etmiyorum." ifadesini kullanmıştır.³³⁸ Mali kaynak yetersizliği de önemli bir sorun oluşturunuyordu. Birleşmiş Milletler'e göre seçimlerin

³³⁶ Chandra, Çev. Omid, a.g.e., s. 75.

³³⁷ Chandra, Çev. Omid, a.g.e., ss. 78-79.

³³⁸ Mujadidi, a.g.e., s. 451.

yapılabilmesi için, 101 milyon dolara ihtiyaç vardı, donör ülkeler ise 70 milyon dolar sözü vermişlerdi.³³⁹

31 Mart 1 Nisan tarihleri arasında, Almanya'nın başkenti Berlin'de Afganistan'ın yeniden yapılandırılması üzerine bir konferans düzenlenmiş ve bu konferansta uluslararası toplum, gelecek üç yıl için 8.2 milyar dolarlık yardım taahhüdünde bulunmuştur. Afganistan ve Birleşmiş Milletler ise, 27.6 milyar dolara ihtiyaç olduğunu ve bu miktarı talep etmişlerdi. ABD ise, 2004'te yaptığı 1.2 milyar dolarlık yardımın dışında, Berlin Konferansı'nda bir milyar dolarlık yardım sözü vermiştir. Berlin Konferansı'nın en önemli maddeleri şöyledir:

Biz, Afganistan İçin Berlin Konferansı 2004 katılanları olarak:

-Afgan Anayasası'ndaki güvenli, istikrarlı, özgür, refah ve demokratik bir Afganistan vizyonuna taahhüt veriyoruz.

-Uluslararası Barış Gücü (NATO komutasındaki ISAF), işlevsel ve etkin yeni Afgan Güvenlik ve Silahlı Güçleri'nin oluşturuluna kadar, Afganistan'daki görevine devam edecektir.

-Ülke genelinde güvenlik ve istikrarı sağlamak (özellikle Bölgesel Yeniden Yapılandırma Ekibi PRT ile ki yeniden yapılanma ve kalkınma için çalışmaktadır.) için, herkes yardım etme konusunda hemfikirdir.

-Afganistan ve uluslararası toplum uyuşturucu tehlikesini azaltmak ve tamamen ortadan kaldırmak için, her türlü tedbiri alacaklardır.³⁴⁰

Silahsızlanma, yolsuzlukla mücadele, idari reformasyonlar, yargı reformasyonları, yoksullukla mücadele gibi önemli konuları da ele almış ve Afganistan'da elde edilen başarılar takdir edilmiştir. Böylece 11 Eylül sonrası Afganistan'da Anayasal Düzenin Yerleştirilme Süreci önemli aksaklıklarla birlikte, 2004 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri sonrası, sona ermiştir. Bu süreç içerisinde Afganistan-ABD ikili ilişkileri neredeyse sorunsuz ve yüksek düzeylerde devam etmiştir.

³³⁹ Chandra, Çev. Omid, a.g.e., s. 82.

³⁴⁰ Arzo, a.g.e., ss. 199-205.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANAYASAL DÜZENİN YERLEŞMESİ SONRASINDA İKİLİ İLİŞKİLER

3.1 2004 ve 2009 Seçimlerini Takip Eden Dönemdeki İlişkiler

Tüm bu sorunlara rağmen, böyle bir seçime gidilmesinin çok önemli iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Başkan Bush bu seçime çok önem vermektedir. Çünkü Irak Savaşı sonrası dış politika açısından kendi halkına daha güzel bir imaj ve başarı örneği sunmak istiyordu. Nasılsa yaklaşık bir ay sonra ABD’de de başkanlık seçimleri vardı ve Başkan Bush seçimde galip gelmek istiyordu. İkinci nedeni ise, Taliban’ın güçlenmesi ve halk arasında korkuya neden olması sebebiyle güvenlik durumunun daha kötüye gitmesi durumunda, seçimlerin yapılamaması gibi bir olasılığın hem Karzai’yi hem de uluslararası toplumu kaygılandırıyor olmasıydı.

Tüm olumsuzluklara rağmen 9 Ekim 2004’te başlayan Cumhurbaşkanlığı seçimine sekiz milyondan fazla seçmen -ilk defa kendi Cumhurbaşkanını seçmek üzere- katılmıştır. Hamid Karzai, 18 adayın katıldığı seçim sonucunda Afganistan tarihinde seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. Afganistan Cumhurbaşkanlığı Sarayının Salaam Hana Köşkü’nde 7 Aralık 2004’te düzenlenen yemin törenine ABD’den (Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve eşi, ABD Savunma Bakanı Donald H. Rumsfeld) ve çeşitli devletlerden (İran Dışişleri Bakanı, Hindistan, Pakistan ve Türkiye İçişleri Bakanları, Birleşmiş Milletler Afganistan Özel Temsilcisi Ahzar İbrahimi) üst düzey katılım gerçekleşmiştir.³⁴¹ Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile yaptığı görüşmesinde terörizmle mücadelenin güçlendirilmesi ve ABD’nin yardımları konularını ele almıştır. Basın toplantısında Cumhurbaşkanı Karzai, “Barış, Afganistan’ın farklı alanlarında yapılan yeniden yapılanma, çocukların okula gidiyor olması, ticaret ve Afganistan’ın uluslararası toplumun aktif üyesi olması ve hepsi ABD’nin Afgan halkına yaptığı yardımlarla olmuştur (...) ABD’nin yardımı olmasaydı, Afganistan, şu anda

³⁴¹ Mujadidi, a.g.e., ss. 448-454.

teröristlerin elinde olurdu, yıkılmış fakir bir Afganistan olurdu ve çocukları eğitimsiz kalırdı. Afgan halkı, ABD'ye yaptığı yardımlar için müteşekkirdir.” ifadesini kullanmıştır. Başkan Yardımcısı Cheney de, yemin törenine katıldığı ve Afganistan'da olduğu için mutlu olduğunu, üç yıl önce Afganistan'da zalim bir hükümetin olduğunu ve bunun ABD ile uluslararası koalisyon güçlerinin yardımıyla yok edildiğini ifade ederek, “Afganistan'ın özgürlüğü ve başarısına yardım ettiğimiz için gururluyuz. Bizler, Afganistan'da barış ve istikrarın sağlanması için verdiğimiz söze sadığız. Ben ve ABD Başkanı, Afganistan'ın güzel geleceği konusunda eminiz ve Afganistan halkı ve seçtikleri Cumhurbaşkanı saygı duyuyoruz.” şeklinde açıklamada bulunmuştur.³⁴²

Seçimle beraber Bonn Antlaşması'nın öngördüğü aşamalar –tüm eksikliklerine rağmen- tamamlanmış oluyordu. Karzai'nin birinci ve ikinci Cumhurbaşkanlığı dönemlerinde, ilişkiler daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Ancak ilişkilerin özellikle Başkan Bush döneminde³⁴³ iyi olmasına ve 4 Kasım 2008 Başkanlık seçimlerini kazanan Barack Obama döneminde ise, ikili ilişkilerin seviyesi Stratejik Ortaklık seviyesine kadar yükselmesine rağmen karşılıklı suçlamalar - yolsuzluk, gece operasyonları ve İkili Güvenlik Antlaşması ile ilgili sorunlar nedeniyle- pürüzlü ve gergin bir süreç izlemiştir. Ayrıca Bush idaresindeki ABD'nin, terörizmle mücadele konusunda Irak'a öncelik vererek Afganistan'a daha düşük bir önem atfetmesi ve Obama'nın ise Afganistan'ı -özellikle terörizmle mücadele konusunda- birinci plana alması ve Irak'tan çekilmesi gibi örnekler ilişkilerin çelişkili şekilde devam ettiğini göstermektedir. Bunda, bireysel diyebileceğimiz liderlerin bakış açıları çok etkili olmuştur.

ABD, Afganistan'daki ilk cumhurbaşkanlığı seçimi sonrası, 7 Aralık'taki Cumhurbaşkanı yemin törenine üst düzey katılım göstermiştir. Sonuçta bu seçim, her iki ülke için de önemlidir ve ikili ilişkiler düzeyinin yüksek olmasının çok önemli bir kanıtıdır. Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, 22 Aralık 2004'te, ABD'ye gitmiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısına katılmış ve 21 Mayıs 2005'te, yine üst düzey bir heyetle resmi görüşme yapmak üzere, ABD'ye gitmiş ve ziyareti sırasında

³⁴² Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, *Afganistan Yıllığı 1383*, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2004, ss. 363-364.

³⁴³ ABD'deki 2 Kasım 2004 seçimini de yine Başkan George W. Bush kazanmış, ve 20 Ocak 2005'te, yemin ederek resmen ikinci başkanlık dönemine başlamıştı.

Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Dışışleri Bakanı Condoleezza Rice ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ve Başkan Bush ile görüşmüştür. Heyetler ikili ilişkilerin geliştirilmesi, ABD'nin Afganistan'a yardımları, Amerikan ordusunun operasyonlar sırasında Afganistan devleti ile uyum ve anlayış içerisinde hareket etmesi ve ABD-Afganistan Arasında Ortak Stratejik İşbirliği konularını ele almışlardır. Ayrıca, Hazine Bakanı, Kongre Başkanı ve Senato Başkanı ve üyeleriyle de görüşme yapmıştır.³⁴⁴ Bu ziyaret sırasında, 23 Mayıs 2005 tarihinde, Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile ABD Başkanı George W. Bush, ABD ile Afganistan İslam Cumhuriyeti Arasında Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu'nu Beyaz Saray'da imzalamışlardır.³⁴⁵

Başkan Bush ve Cumhurbaşkanı Karzai döneminde, iki ülke arasında Ortak Stratejik İşbirliği konularının ele alınması ve adı geçen bildirinin her iki tarafça da imzalanması çok önemli bir gelişmeydi. Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu, Bonn Antlaşması'nın çoğu konularının sona ermiş olması nedeniyle, Afganistan ile uluslararası toplum arasında ayrı bir mutabakat ve antlaşmanın imzalanması açısından önemli bir adımdır. Bunun bir sonucu olarak, 2006 yılında Londra'da gerçekleşen Uluslararası Afganistan Konferansı sonrası Afganistan ve uluslararası toplum arasında, Afganistan Antlaşması (The Afghanistan Compact), NATO Afganistan Ortaklık Belgesi ve Afganistan'ın Avrupa ülkeleri dâhil bazı ülkeler ile Stratejik Ortaklık anlaşmaları imzalanmıştır. Ortak Stratejik İşbirliği Mutabakat Bildirisi'nin bazı önemli maddeleri şöyledir:

-Ortak Stratejik İşbirliği'nin birinci amacı, ABD - Afganistan arasındaki ilişkileri ve uzun vadeli güvenliği sağlamak, demokrasi ve Afganistan'ın refahı için güçlendirmektir. Bu işbirliği, Afganistan ile komşuları arasında barışçıl ve etkin ilişkiyi güçlendirmelidir. Bu stratejik işbirliği, üçüncü bir ülkeye karşı değildir.

-Özgürlük ve demokrasinin bölgede gelişmesi teşvik edilmelidir,

-Afganistan'ın Orta Asya ile Güney Asya arasındaki tarihsel rolünü yeniden hayata geçirme çabalarının desteklenmesi ve bölgesel rekabetin siyasal ve ekonomik işbirliğine dönüşmesi desteklenmelidir,

³⁴⁴ Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, *Afganistan Yıllığı 1384*, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2005, ss. 428-429.

³⁴⁵ Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, *Afganistan Yıllığı 1384*, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2005, ss. 434-435.

-ABD ile Afganistan halkları ve toplumları arasındaki dostluk ve işbirliği ilişkileri desteklenmelidir,

-Afganistan'ın NATO ile ilişkileri güçlendirilmelidir.³⁴⁶

Afganistan'ın ve ikili ilişkilerin önemini gösteren Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu'nun kapsadığı en önemli konular; güvenlik, ekonomi, demokrasi ve iyi yönetimdir.

Güvenlik, her iki ülke açısından da çok önemli bir konudur. Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu, iki ülke arasında uzun vadeli işbirliği, Afganistan'da güvenliği sağlama, güvenlik güçlerini eğitme, donatma ve koruma, terörizmle ortak mücadele, uyuşturucu ile mücadele, istihbarat bilgilerinin paylaşımı ve Afganistan'ın Bagram Askeri Hava Üssü'nü, ABD askeri güçlerinin kesintisiz kullanımına izin vermesi ve kolaylıklar sağlama gibi her iki ülkenin ulusal çıkar ve güvenliklerini dikkate alması açısından önemli bir bildiridir. Ayrıca, Afganistan'ın ekonomik olarak kalkınması, Afganistan'da altyapı oluşturulması, iyi yönetim, demokratik kurumların oluşturulması, insan hakları, hukukun üstünlüğünün sağlanması, medyanın desteklenmesi konuları, Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu'nun ülke ekonomisi, iyi yönetim ve demokrasinin geliştirilmesine verdiği önemi göstermektedir

ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, 17 Mart 2005'te, Afganistan Cumhurbaşkanlığı Sarayı ARG'da Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile görüşmüştür. Görüşmede, ikili ilişkilerin geliştirilmesi, ABD'nin Afganistan'a yardımları, terörizm ve uyuşturucuyla ortak mücadele, Afganistan'ın yeniden yapılanması ve Afganistan'da yapılması planlanan Parlamento seçimleri gibi konular değerlendirilmiştir. Dışişleri Bakanı Rice, Afganistan'ın yıllar önce uluslararası toplum tarafından unutulduğuna dikkat çekerek, şimdi uluslararası toplumun ve özellikle ABD'nin, Afganistan, kendi ayakları üzerine kalkana kadar yardımlarda bulunacağına söz verdiklerini ifade etmiştir. 11 Eylül saldırılarının iki ülkenin ortak faciası olduğuna dikkat çeken Dışişleri Bakanı Rice, daha sonra 17.000 kişilik Amerikan askeri gücüyle de görüşme yapmıştır.³⁴⁷

³⁴⁶ Arzo, a.g.e., ss. 224-227.

³⁴⁷ RadioFreeEuropRadioLiberty, "Afghanistan: Rice Holds Talks On Drugs, Terrorism, Reconstruction", 2005, <https://www.rferl.org/a/1058016.html> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

Dışişleri Bakanı Rice'in ziyaretinden kısa bir süre sonra, 30 Mart 2005'te, ABD Başkanı George W. Bush'un eşi, First Lady Laura Bush, kadınlardan oluşan 15 kişilik bir heyetle Afganistan'ın başkenti Kabil'i ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanı Karzai ile görüşen First Lady Laura Bush, daha çok kadın hakları, eğitim ve demokrasi konularını ele alırken Amerikan askerleriyle yaptığı görüşmesinde askerlere hitaben "Sizlere teşekkür ediyorum, milyonlarca küçük kız çocuğu bu ülkede okula gidiyor." ifadesini kullanmıştır.³⁴⁸ First Lady Laura Bush, bu ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Karzai'nin eşi, Zinat Karzai ile de görüşmüştür. İkili görüşmede, Afgan kadınlarının durumu konusunda fikir alışverişinde bulunmuşlardır.

ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld; sırasıyla, 4 Nisan 2005, 13 Nisan 2005 ve 21 Aralık 2005 tarihlerinde Afganistan'a ziyarette bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Karzai ile görüşmelerinde terörizm ve uyuşturucuyla mücadele, ikili ilişkiler, güvenlik, ekonomi gibi konuları ele almışlardır.³⁴⁹ ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice de, 12 Ekim 2005 tarihinde, Afganistan'a ziyarette bulunmuş ve Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile görüşmüştür. Görüşmede, son dört yıl içerisindeki gelişmeler ve sorunlar, terörizm ve uyuşturucuyla mücadele, ikili ilişkiler, bölgenin durumu, Afganistan'da yapılacak olan Parlamento seçimleri ve Afganistan'ın bölge için önemi ele alınmıştır. Basın toplantısında konuşan Cumhurbaşkanı Karzai, Afganistan halkının uluslararası toplum ve ABD'nin desteğine ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Dışişleri Bakanı Rice ise "Ben, bir kez daha bu ülke halkına şu güveni vermek istiyorum ki, onların yanında daimi bir dostu, yani ABD vardır. Bizler geçmişte yaptığımız hatayı, Afganistan'ı terk ederek tekrarlamak istemiyoruz. Afganistan halkı çeşitli alanlardaki uzun vadeli dostluk ve işbirliğimize güvenebilirler." ifadesini kullanmıştır.³⁵⁰

15 Ocak 2006'da Afganistan'ı ziyaret eden Senatör John Kerry, Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile Gülhane Köşkü'nde görüşmüştür. Afganistan Parlamentosu'nun açılışı münasebetiyle Cumhurbaşkanı Karzai'yi tebrik eden Senatör

³⁴⁸ Charles DHARAPAK, "Laura Bush lauds progress in Afghanistan", USA Today, https://usatoday30.usatoday.com/news/world/2005-03-30-afghan-blast_x.htm (Erişim Tarihi:19/04/2017)

³⁴⁹ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , ss. 42-43.

³⁵⁰ Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, *Afganistan Yıllığı 1384*, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2005, ss. 331-332.

John Kerry, parlamentonun Afganistan’da demokrasinin güçlenmesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Son dört yılda elde edilen gelişmelerden mutlu olduğunu ve ABD’nin yardım ve desteklerinin devam edeceğini ifade etmiştir.³⁵¹

ABD Başkanı George W. Bush, 1 Mart 2006 tarihinde, ilk defa Afganistan’a ziyarette bulunmuştur. Daha önceden güvenlik nedenleriyle açıklanmayan ziyareti sırasında First Lady Laura Bush ve Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice da Başkan Bush’a bu ziyareti sırasında eşlik etmişlerdir. George Bush, 11 Eylül 2001’den beri beş yıl geçmesine rağmen, Usame Bin Ladin’in hala yakalanamadığını vurgulayan bir Afgan gazeteciye, “Onun adalete teslim edileceğinden eminim. Olan şu ki, Amerika Birleşik Devletleri güçleri sadece onun değil, onunla plan yapan herkesin peşindedir.” ifadesini kullanmıştır.³⁵² Başkan Bush, Afganistan’ın başka ülkelere ilham olabilecek olumlu bir deneyimi olduğunu ve tüm bu gelişmelerden dolayı Cumhurbaşkanı Karzai’den memnun olduğunu dile getirmiştir. Cumhurbaşkanı Karzai ise, ülkesinin yeniden yapılanması, demokrasinin gelişmesi ve barış için yaptığı işbirliğinden dolayı, Başkan Bush ve ABD’ye teşekkür etmiştir.

28 Haziran 2006’da, Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice yaptığı Afganistan ziyaretinde, Cumhurbaşkanı Karzai ile görüşmüş ve “Afgan halkının daha güzel bir yaşam arzusunu gerçekleştirmek için Uluslararası Koalisyon Güçleri’nin yanında, Afgan Güvenlik Birimleri’ni de geliştirmemiz gerekmektedir... ABD, bu ülkeyle uzun vadeli işbirliği ve ona yardım yapmak istiyor.” ifadesini kullanmıştır. Rice, Taliban’ın şiddet olaylarını arttırmasına rağmen Afganistan’dan çekilmeyeceklerini ve ABD’nin, Taliban ile savaşmaktan yorulmayacağını bir kez daha vurgulamıştır.³⁵³ Ancak, Taliban ve El Kaide’ye karşı savaşta, ABD’nin asker sayısını arttırması gerekirken, azaltması, Afgan yetkililerce ilginç karşılanmaktadır. Özellikle de Afganistan’ın henüz tam teçhizatlı ve eğitimli askeri gücü yokken.

7 Temmuz 2006 tarihinde, Afganistan Dışişleri Bakanı Dr. Rangin Dadfar Spanta, ABD’ye gitmiş ve Başkan Yardımcısı Dick Cheney, mevkidaşı Condoleezza Rice, First Lady Laura Bush, Ulusal Güvenlik Danışmanı Stephen J. Hadley ve eski

³⁵¹ Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, *Afganistan Yıllığı 1384*, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2005, s. 371.

³⁵² Mark OLIVER, “Bush makes first visit to Afghanistan”, <https://www.theguardian.com/world/2006/mar/01/usa.india1> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

³⁵³ The Guardian, “US ‘will not tire’ in fight against Taliban”, 2006, <https://www.theguardian.com/world/2006/jun/28/afghanistan.usa> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ile görüşmelerde bulunmuştur. Yapılan bu görüşmelerde terörizm, uyuşturucu ve güvenlik gibi konular ele alınmıştır.³⁵⁴

Bu tarihler arasında farklı Afgan Bakan ve heyetler, ABD'ye resmi ziyaretlerde bulunmuşlar ve ikili ilişkiler, güvenlik, sağlık gibi konuları ele almışlardır. Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, 26 Eylül 2006'da, ABD'ye resmi bir ziyarette bulunmuştur. Başkan George W. Bush ile görüşmesinde ikili ilişkiler, güvenliği sağlamanın yolları, yeniden yapılanma, özgür ve demokratik bir Afganistan üzerine görüşmüşlerdir. Başkan Bush, Afganistan Cumhurbaşkanı Karzai'ye her türlü yardım ve desteklerinin süreceğini ifade etmiştir.³⁵⁵ Başkan George W. Bush'un, Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ve Pakistan Cumhurbaşkanı Pervez Müşerref onuruna, 27 Eylül'de, düzenlediği akşam yemeğinde, liderler, terörizmin tehlikesi ve terörizmle mücadele yöntemlerini ele almışlardır. Başkan Bush ‘‘Hepimizin karşılaştığı bir sürü sorun vardır. Hepimiz, kendi ülkelerimizi korumak zorundayız ve aynı zamanda da dünyayı daha umut dolu bir yer yapmalıyız. Bugünkü akşam yemeği, birlikte bir strateji oluşturmak ve işbirliği yapmamız gerektiği üzerine konuşmak için güzel bir fırsattır’’ ifadesini kullanmıştır.³⁵⁶

İki ülke arasındaki ilişkilerin seyrini gösteren en önemli gösterge, böyle üst düzey karşılıklı ziyaretlerdir. ABD, Afganistan'daki terör sorununu bitirmek için, gerek tek başına önemli adımlar atmış, gerekse de uluslararası toplumu Afganistan'a yardım yapma konusunda harekete geçirmiştir. ABD önderliğinde uluslararası toplum, Afganistan'ın güvenlik, uyuşturucu, istikrarsızlık gibi sorunlarını çözmek ve ülkenin yeniden yapılanması amacıyla gereken siyasal ve ekonomik desteği sağlamak için, zaman zaman önemli toplantılar yapmışlardır. İşte 2006 yılında yapılan Londra Konferansı ve bu konferansta, uluslararası toplumun Afganistan'a desteğinin devam edeceğini gösteren en önemli belge olan Afganistan Anlaşması'nın (The Afghanistan Compact) imzalanması, Washington'un Kabil'i eskisi gibi yalnız bırakmayacağını da önemli bir ispatıdır.

³⁵⁴ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 28.

³⁵⁵ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 29.

³⁵⁶ The White House, ‘‘President Bush Hosts Presidents of Pakistan and Afghanistan at the White House’’, 2006, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/09/20060927-5.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Afganistan Üzerine Londra Konferansı, 31 Ocak-1 Şubat 2006'da, Londra'da yapılmıştır. 2011 yılına kadar toplamda 10.5 milyar dolarlık bir yardım planı kabul edilen konferansta, ABD 1.1 milyar dolarlık yardım sözü vermiştir.³⁵⁷ Londra Konferansı'nda kabul edilen Afganistan Antlaşması'nın bazı detayları şöyledir:

Antlaşma'nın imzalandığı tarihi takiben, gelecek beş sene için üç tane önemli amaç vardır. Bunlardan birincisi güvenlik, ikincisi yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ve üçüncüsü ise ekonomik ve sosyal kalkınmadır.

-2010 yılının sonuna kadar, Afgan Hükümeti'nin desteği ve yakın işbirliği ile NATO komutası altındaki ISAF, ABD yönetimindeki Sonsuz Özgürlük Operasyonu ve buna bağlı PRT, Afganistan genelinde güvenliği ve istikrar ile Afgan güvenlik kapasitesini güçlendirmek için destek sağlar.

-2010 yılı sonuna kadar, Bonn Antlaşması'nda öngörüldüğü gibi, ulusal anlamda saygı gören, profesyonel, eğitilmiş ve ülkenin güvenliğinin ihtiyaç duyduğu şekilde teçhizlandırılmış 70.000 kişilik Afgan Ulusal Ordusu ve profesyonel, işlevsel 62.000 kişilik Afgan Ulusal Polisi ve Afgan Sınır Polisi de, ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde oluşturulmalıdır.

-2007 yılı sonuna kadar, taşra bölgeleri dâhil, tüm yasa dışı silahlı gruplar silahsızlandırılmalıdır. Ayrıca 2010 yılı sonuna kadar, uyuşturucuya karşı mücadele için Afgan Hükümeti'nin yasalarını, hem merkezde, hem de illerde uygulayabilecek derecede güçlendirilmesi, komşu ve bölge ülkeleri ile işbirliğinin arttırılması, ülke genelini patlamamış mayın ve mühimmatlardan temizlemek üzerine de anlaşılmıştır.

-Yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan hakları alanlarında da ülke genelinde şeffaf yönetim, yolsuzluğa karşı yasaların güçlendirilmesi ve uygulanması, cinsel eşitliğin sağlanması, medeni, ceza ve ticaret yasalarının Anayasa'ya uygun olarak yapılması ve uygulanması, uyuşturucu kaçakçılığı yapan ve rüşvet alan kişileri gözaltına alınması ve tutuklanması, ifade ve medya özgürlüğü, insan haklarının geliştirilmesi gibi alanlarda gelişimin sağlanması öngörülmüştür. Taraflar tüm bunların yerine getirilmesi için işbirliği içinde çalışma sözü vermişlerdir.

-Ekonomik ve sosyal kalkınma alanında da yol yapımı, hava taşımacılığı, enerji, maden ve doğal kaynaklar ile su kaynaklarının yönetimi, kentsel kalkınma, çevre, eğitim, sağlık, tarım ve kırsal kalkınma, yoksulluğun azaltılması, ülkeye

³⁵⁷ Tamanna, a.g.e., ss. 164-165.

göçedenlerin durumu, finansal yönetim ve yurtiçi hasılasının artırılması gibi konular üzerinde ilerleme sağlanması için işbirliği yapılmasına karar verilmiştir.

-Afganistan Hükümeti ve uluslararası toplum şuna inanıyor ki Afganistan Antlaşması'nın başarısı ve anlaşılan zaman çizelgesi içerisinde anlaşılan kriterleri elde etmek için siyasal, güvenlik ve mali açılardan güçlü bir taahhüde ihtiyaç vardır.³⁵⁸ ABD ve uluslararası toplum, hem Cumhurbaşkanı Karzai'ye, hem de yeni seçilmiş Parlamento'ya istikrarlı, refah ve demokratik bir Afganistan'ı kurması için, desteklerinin devam edeceğini belirtmişlerdir. Afganistan'ın yeniden yapılanma ve kalkınma önceliklerini kendisinin belirlediği ve uluslararası partnerlerinin kaynak ve destek sağladığı konferansta, ABD'yi Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice temsil etmiştir.³⁵⁹

ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrası dış politikasında Afganistan, kendisine önemli bir yer edinmiştir. Başkan Bush döneminde terörle mücadele konusunda Afganistan'da az asker bulundurma, savaşma ve terörizmle mücadele konusunda önceliği ve asıl tehdit merkezini Irak olarak belirleme stratejisi seçilmiştir. Başkan Obama döneminde ise terörle mücadele konusunda Afganistan'a daha fazla asker gönderme, savaşmanın yanında insansız hava aracı gibi teknolojik teçhizatları kullanma ve Taliban ile müzakereye de açık olma, terörizmle mücadele konusunda öncelik ve asıl tehdit merkezi olarak Afganistan'ı belirleme stratejisi uygulanmıştır.

ABD Başkanı George W. Bush, 2006 mali yılı için Kongre'ye 80 milyar dolarlık bir bütçe teklifi sunmuştur. Bunun sadece yüzde 20'si Afganistan için, yüzde 80'i ise, Irak için ayrılmıştır. 2006 yılında Afganistan için 750 milyon dolarlık bir yardım ayrılmıştır. 2005 yılı için ise, Washington'un Kabil Büyükelçisi ve Başkan Bush'un Afganistan Özel Temsilcisi Zalmay Khalilzad, Kunduz'da Bibi Khadija Lisesi açılışı sırasında yaptığı konuşmasında, ülkesinin beş milyar dolarlık bir yardım bütçesi ayırdığını açıklamıştır.³⁶⁰

ABD'nin 2005 ve 2006 yılları için bazı alanlarda yaptığı yardımlar aşağıdaki gibidir:

-İnsan kaynakları, güvenlik ve yeniden yapılanma için 997 milyon dolar,

³⁵⁸ Arzo, a.g.e., ss. 87-115.

³⁵⁹ US Department of States, "The London Conference and the Afghanistan Compact", 2006, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2006/60081.htm> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

³⁶⁰ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 18.

- Ekonomi konuları için 225 milyon dolar,
- Kadın ve kız çocuklarıyla ilgili projelerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi için, 90 milyon dolar,
- Seçimlerin yapılması için, önceden yapılmış olan 32 milyon dolarlık yardımın devamı olarak sekiz milyon dolar,
- Askeri mali yardım alanında Afgan Ordusu'nun yapılanması ve oluşturulması için, 400 milyon dolar,
- Uyuşturucuyla mücadele için, 760 milyon dolar
- Ekim 2006'da USAID PRT'den aldığı bölgesel yeniden yapılanma ve tarım alanları için 230 milyon dolar,
- 6 ilde yol yapımı ve su dağıtımı projesi için 94 milyon dolar, ayrıca Afganistan Savunma Bakanlığı'na, Afgan Ordusu'nu güçlendirmek ve donatmak için yüzlerce askeri teçhizat, silah, araç gibi yardımlar yapılmıştır.

İki ülke arasında çeşitli alanlarda işbirliği ve yardım anlaşmaları da imzalanmıştır. Bunlardan bazıları arasında, 33.000 metre karelik bir alanı, 50 yıllığına ABD'ye bırakmak için yapılan antlaşma, karşılıklı yatırımların geliştirilmesi için yapılan protokol anlaşması ve diğer anlaşmalar gösterilebilir.³⁶¹

ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, 27 Şubat 2007'de, Afganistan'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Karzai ile görüşmesinden önce, ABD'nin askerlerine ait Bagram Hava Üssü'nde bir patlama olmuştur. Taliban bu patlamada Başkan Yardımcısı Cheney'yi hedef almıştır. Patlama sonrası Cumhurbaşkanı Karzai ile gizli görüşme yapan Başkan Yardımcısı Cheney, sorunların Pakistan kaynaklı olduğunu bildirmiş ve terörizmle mücadele yöntemleri ile istikrar konuları ele alınmıştır. Görüşme gizli geçtiği ve hassas bilgiler içirdiği için, adını açıklamayan bir Afgan yetkili ise "Artık Afganistan'daki terörizmi ve terör olaylarını gidermek için Pakistan tarafından terörizme karşı açık ve net bir savaşın verilmesi gerektiğini ABD de anlamıştır. ifadesini kullanmıştır.

Afganistan'a gelmeden önce Pakistan'da Cumhurbaşkanı Pervez Müşerref ile görüşen Dick Cheney, Pakistan toprağını sığınak ve eğitim amaçlı kullan Taliban ve diğer terör örgütleri konusunda, Cumhurbaşkanı Müşerref'e baskı yapmış, ayrıca CIA Başkan Yardımcısı Stephen Kappes de, El Kaide'nin Pakistan topraklarını

³⁶¹ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , ss. 22-24.

kullandığına dair çeşitli kanıtlar göstermiştir.³⁶² Pakistan'ın terör örgütlerini desteklediğine dair kanıtlar varken ve CIA başta olmak üzere ABD bunların bilincindeyken, neden Pakistan'ı terör örgütlerini destekleme politikasından vazgeçirmek için ciddi adımlar atmadığı tartışma konusudur!

ABD Savunma Bakanı Robert M. Gates, Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile artan çatışmalara karşı mücadele yöntemlerini konuşmak üzere 16 Ocak 2007'de başkent Kabil'e gelmiştir.³⁶³ Cumhurbaşkanı Karzai daha sonra, 6 Ağustos 2007'de, ABD Başkanı George W. Bush ile Camp David'de ortak çıkar, kaygı ve sorunları görüşmüştür. Başkan Bush, Cumhurbaşkanı Karzai'nin özgürlük ve adalet için güçlü duruşunu takdir etmiş ve insanlara barış içinde yaşama şansı tanımayanlara karşı savaşta bir müttefik olduğu için onunla gurur duyduğunu dile getirmiştir. Afganistan'da elde edilen başarılarından söz eden Başkan Bush, ülkenin yeniden imarı için 2001'den beri 23 milyar dolardan fazla yardım sözü verdiklerine de değinmiştir. Cumhurbaşkanı Karzai ise konuşmasında Başkan Bush ve Amerikan halkına Afganistan'a verdikleri destek için teşekkür etmiştir.³⁶⁴ Cumhurbaşkanı Karzai, Başkan Bush döneminde toplamda 11 kez, Başkan Obama döneminde ise toplamda beş kez, ABD'yi ziyaret etmiştir.³⁶⁵

ABD Başkanı George W. Bush 14 Aralık 2008 tarihinde Afganistan'a ziyarette bulunmuştur. Afganistan'daki Amerikan ordusu ile de görüşen Başkan Bush, 15 Aralık'ta Cumhurbaşkanlığı Saray'ı ARG'da, Cumhurbaşkanı Karzai ile görüşmüştür. Başkan Bush görüşmesinde, ABD'de Başkan değişikliği olmasına rağmen, Afganistan'ın yanında olacaklarını söylemiştir. Afganistan'da başarılı olacaklarına emin olduğunu vurgulayan ve Afganistan'a daha fazla asker gönderme emri veren Başkan Bush, Obama yönetiminin iktidara gelmesinden sonra daha fazla asker gönderme ihtimalini de ifade etmişti. 2001 sonrası dönemde ülkede yol, okul ve hastanelerin yapıldığına dikkat çeken Başkan Bush, terörle mücadele konusunda

³⁶² NBCNEWS, "Cheney unhurt after deadly blast at Afghan base", 2007, http://www.nbcnews.com/id/17355517/ns/world_news-south_and_central_asia/t/cheney-unhurt-after-deadly-blast-afghan-base/#.WV29rmKGPDC (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³⁶³ Aryanfar, Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi , s. 44.

³⁶⁴ The White House, "President Bush Participates in Joint Press Availability with President Karzai of Afghanistan", 2007, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/08/20070806.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

³⁶⁵ Department Of State: Office Of The Historian, "Visits By Foreign Leaders of Afghanistan", 2015, <https://history.state.gov/departments/history/visits/afghanistan> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Pakistan ile işbirliği yapmanın önemli olduğunu da ifade etmiştir.³⁶⁶ El Kaide ve Taliban liderlerinin Pakistan topraklarında sığındıkları ve burada eğitim alarak Afganistan’a saldırdıkları herkesçe bilinen bir gerçektir.

Başkan Bush, ayrıca: “Pakistan, teröristler için, bu ülke topraklarından altyapı, vatandaşlar ve askerlere karşı rahatça saldırı yapılabilen bir yer ise, o zaman Afganistan’da başarılı olmak zorlaşır.” açıklamasını da yapmıştır. Başkan Bush’un 11 Eylül saldırıları sonrası yaptığı ikinci ve son ziyareti olan bu zaman diliminde, Afganistan’da, aralarında 32.000 Amerikan askerleri de dâhil, 65.000 yabancı asker bulunmaktaydı ve buna rağmen, ülkenin güvenlik durumu iyi değildi.

ABD Başkanı George W. Bush döneminde ikili ilişkilerin geliştiğini görmek mümkündür. Bu dönemde ABD, Afganistan’ı her anlamda desteklemiş ve Mayıs 2005’te, iki ülke arasında imzalanan Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu ise, o zamana kadar ikili ilişkilerin tarihte zirve yaptığı dönemin işaretidir. Ayrıca karşılıklı yapılan üst düzey ziyaretler, Afganistan’ın uluslararası alanda desteklenmesi ve ülkenin yeniden uluslararası toplumun aktif üyesi olabilmesi ve kalkınması için yapılan siyasal, ekonomik ve askeri destekler de ikili ilişkilerin seyrinin yüksek ve karşılıklı olduğuna işaret etmektedir. Ancak, ikili ilişkilerin seyrinin yüksek olması ve ABD’nin Afganistan’ı her anlamda desteklemesine rağmen, 11 Eylül saldırıları sonrası ortaya konulan amaçlar, özellikle Bonn Antlaşması’nda üzerinde durulan hedeflerin birçoğu elde edilememiştir.

Bonn Antlaşması gereği Taliban sonrası Afganistan’da Geçici ve Geçiş Hükümetleri, Olağanüstü Loya Jira, Anayasa Loya Jirgası, yeni anayasa onaylanması ve seçimler sonucu Afgan halkının belirlediği bir hükümetin başa geçmesi gibi önemli hedeflere, önemli eksikliklere rağmen ulaşılmıştır. Ülkenin güvenliği, istikrarı, refahı, ekonomik kalkınması alanlarında ciddi sorunlar giderilememiş, uyuşturucu ve yoksulluk sorunları devam etmiş, silahsızlanma projesi başarılı olamamış ve Afgan halkı için gerekli olan istihdam olanakları oluşturulamamıştır. Bunların en büyük nedenleri arasında, Geçici, Geçiş ve seçilmiş ilk hükümetlerde de dâhil kabineler ve devlet idarelerine atamalarda liyakat, tecrübe ve eğitim dikkate alınmadan, devlet idarelerinin çoğunun eğitimsiz ve gücü olana teslim edilmesi ve

³⁶⁶ Musadeq SADEQ, “Bush talks with Karzai on surprise Afghan visit”, Reuters, <http://www.reuters.com/article/us-bush-afghanistan-idUSTRE4BE0PC20081215> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Afganistan’da gerektiği durumlarda, gerekli sayıda askeri gücün bulundurulmaması vardır. Buna ek olarak, Başkan Bush döneminde Afganistan’a zaten yeteri kadar gönderilmemiş olan asker sayısının düşük tutulması ve dış politika alanında özellikle terörizmle mücadele konusunda dikkatlerin Afganistan’dan Irak Savaşı’na kayması, terörizmle savaşı da yavaşlatmıştır. Yine her şeye rağmen Başkan Bush döneminde, ikili ilişkilerde sorun yaşanmamış ve Cumhurbaşkanı Karzai, Başkan Bush tarafından her daim desteklenmiş ve gösterdiği çabalardan ötürü takdir edilmiştir.

Başkan George W. Bush döneminde 2001 ve 2008 yılları arasında, ABD’nin Afganistan’ın yeniden yapılanması için yaptığı yatırımlar:

- Yol yapımı için bir milyar 800 milyon dolar,
- Elektirik sağlamak için 861 milyon dolar,
- Sağlık alanları için 560 milyon dolar,
- Eğitim alanları için 448 milyon dolar ve
- Tarım alanları için de 331 milyo dolar şeklinde gerçekleşmiştir.³⁶⁷

11 Eylül sonrası döneminde, Afganistan’ın en büyük yardımcısı ve destekçisi olan ABD, 2004 yılında Afganistan’a söz verdiği 2.1 milyar dolarlık yardımın dışında; 549 milyon dolar Afgan Ulusal Ordusu’nun oluşturulması, 160 milyon dolar Afgan Ulusal Polisi’nin oluşturulması, 123 milyon dolar uyuşturucu ile mücadele, 45 milyon dolar yasa dışı silahlı birimleri silahsızlandırma projesine ve 10 milyon dolar da yargı kurumlarının yapılanması için vermiştir.³⁶⁸ Ayrıca ABD, 16 Haziran 2008’de Fransa’nın başkenti Paris’te Afganistan için düzenlenen Paris Konferansı’nda, Afganistan hükümeti tarafından sunulan Beş Yıllık Plan için 10 milyar dolar yardım sözü vermiştir. Paris Konferansı’nda Afganistan, uluslararası toplumdan Beş Yıllık Yeniden Yapılanma Planı için toplamda 50 milyar dolarlık bir yardım talebinde bulunmuştur.³⁶⁹

Yine Başkan Bush döneminde Afganistan’daki Amerikan asker sayısı aşağıdaki gibidir:

- 2001 yılında, 2.500,
- 2002 yılında 9.700,
- 2003 yılında 13.000,

³⁶⁷ Daheshiar, a.g.e., s. 161.

³⁶⁸ Shahab, a.g.e., s. 91.

³⁶⁹ Shahab, a.g.e., s. 94.

-2004 yılında 16.700,

-2005 yılında 17.800,

-2006 yılında 11.000,

-2007 yılında 10.800.

-2008 yılında 17.000 Amerikan askeri³⁷⁰ ülkede terörizme karşı savaşmak için bulunmuştur. Afganistan'da seçim dönemlerinde asker sayısının üç bin kadar arttığı dönemlerde olmuştur.

ABD'deki 4 Kasım 2008 tarihli Başkanlık seçimini kazanan Barack Obama, 20 Ocak 2009 tarihinde yemin ederek resmen ABD'nin 44. Başkanı olmuştur. Genelde ABD'deki her Başkanlık seçimi dünya gündemini işgal ediyor olsa da, bu seçim diğerlerine nazaran daha fazla ilgi görmüştür. Özellikle Afganistan halkı, bu seçimi yakından takip etmiştir. Çünkü Afganistan'ın kaderi adeta ABD'ye ve Başkanlık koltuğuna oturacak kişinin dış politika bakışına bağlıdır.

Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, 5 Kasım 2008'de, seçimi kazanan Barack Obama'yı tebrik ederek, ABD'nin terörizme karşı stratejisinin değiştirilmesini talep etti. Cumhurbaşkanı Karzai, Pakistan'ı kastederek terörizme karşı savaşın Afganistan coğrafyasından çıkartılıp, terörizmin yuvalarına ve eğitim aldıkları noktaralara odaklanması gerektiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Karzai, Barack Obama'nın Beyaz Saray'a girmesiyle birlikte Afganistan'daki durumun iyileşmesi ve ülkede güvenlik ve huzurun sağlanmasını temenni etti. Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, Afganistan hükümetinin yeni başkandan ne gibi istekleri olduğu yönündeki soruya "Benim, ABD başkanından ilk isteğim, Afganistan'daki sivil kayıplarının önüne geçmesi ve savaşı teröristlerin yuvalarına ve eğitim merkezlerine (Pakistan'a) taşıması, Afganistan'a değil." ifadesini kullanmıştır. Cumhurbaşkanı Karzai, Afganistan köylerinin bombardıman altına alınmasıyla terörizme karşı savaşın kazanılamayacağını ifade ederek ABD'den, gerekli olan bölgeler için asker sayısını arttırmasını istemiştir.³⁷¹ Pakistan'ın terör örgütlerini sürekli desteklediği artık bilinen bir gerçektir. Ancak bu ülkeye karşı terör sorununu bitirmek için yapılan ciddi bir gelişme olmamıştır.

³⁷⁰ Daheshiar, a.g.e., s. 157.

³⁷¹ BBC Farsça, "کرزی خواستار تغییر استراتژی آمریکا علیه تروریسم شد" (Karzai ABD'den Terörizmle Mücadele Stratejisini Değiştirmesini İstedi)", 2008, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2008/11/081105_ram_karzai_obama.shtml (Erişim Tarihi:12/04/2017)

ABD’de yapılan Başkanlık seçiminden yaklaşık sekiz ay sonra, 20 Ağustos 2009’da, Afgan halkı, tarihinin ikinci Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmıştır. Hile yapıldığı tartışmaları ile geçen bu seçimin galibi, 2001’den beri ülkeyi yöneten Hamid Karzai olmuştur. Karzai’nin seçimlerdeki en büyük rakibi olan Abdullah Abdullah’ın, Kasım 2009’da seçimlerde hile yapıldığı gerekçesiyle ikinci tur seçimlere katılmayacağını açıklamasından sonra³⁷², Cumhurbaşkanlığı seçimini Karzai resmen kazanmış oldu ve 7 Aralık 2009 tarihinde yemin ederek, ikinci Cumhurbaşkanlığı dönemine başladı. Yemin törenine ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, İngiltere Dışişleri Bakanı David Miliband, Pakistan Cumhurbaşkanı Asif Ali Zardari ve Fransa Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner katılan bazı yabancı ülke temsilcileri olarak görev yapmaktaydılar.³⁷³

Cumhurbaşkanı Karzai’nin ikinci dönemi başlar başlamaz, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, ülkesi ve müttefiklerinin yeni hükümete destek vermeye hazır olduklarını, ancak, Cumhurbaşkanı Karzai’nin de, ülkedeki yolsuzluk ve rüşvet gibi sorunlarla ciddi anlamda mücadele etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Barack Obama’nın Başkan seçilmesiyle, Beyaz Saray’da Karzai hükümetine karşı bir kötümserlik oluşmuştu. Karzai hükümetinin yaptığı yolsuzluk, kendi çevresini hükümetin önemli idarelerine yerleştirmesi ve zayıf siyasal yönetim gibi nedenlerden ötürü Washington, Karzai’yi, Afganistan’daki başarısızlığın nedeni olarak görmeye başladı. Buna karşı Cumhurbaşkanı Karzai de, uluslararası koalisyon güçlerinin operasyonlarda sivil halka karşı davranışları, Afganistan’ın içişlerine karışmaları, uyuşturucu ile mücadele konusunda yetersiz çaba göstermesi ve şüpheli ekonomik faaliyetlerle ABD’nin, Afganistan’ın yeniden yapılanması için gerekli olan desteğinin belirsizliği sorunu gibi nedenlerle Washington’u suçlamaya başladı.³⁷⁴

Her iki ülkede yapılan seçimler sonrası ve karşılıklı suçlamalar ortamında, Cumhurbaşkanı Karzai, 6 Mayıs 2009 tarihinde, ABD yeni Başkanı Barack Obama ile Beyaz Saray’da buluştu. Bu buluşma, ABD’nin terörizme karşı savaşta stratejik

³⁷² BBC Türkçe, “‘Karzai’nin zaferi gayrimeşru’”, 2009, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2009/11/091104_afghanistan.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

³⁷³ BBC Türkçe, “İkinci Karzai dönemi başladı”, 2009, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2009/11/091119_karzai.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

³⁷⁴ Ahmad Saedy, *Afghanistan Amajgahe Fetnaha Wa Asibha (Afganistan: Fitne Ve Zarar Çıkartmak İçin Hedef Yeri)* (1. Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2012, ss. 115-116.

olarak yeni bir politika izleyeceğinin ilk somut kanıtıydı. Çünkü Washington, terörizmle savaşta, Pakistan ve Afganistan'ın ortak mücadele vermesini istiyordu ve bu ortak mücadele amacıyla, Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, Pakistan Cumhurbaşkanı Asif Ali Zardari ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Barack Obama, Üçlü Zirve'de terörizme karşı savaşta işbirliğini ele aldılar. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Barack Obama, Mart 2009'da, Afganistan'a daha fazla destek ve 20.000 kişilik takviye kuvvet göndereceğini ifade etmiştir.³⁷⁵

ABD Başkanı Barack Obama, 28 Mart 2010'da, Afganistan'a daha önceden güvenlik nedeniyle duyurulmamış bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, üst düzey askerler ve hükümet yetkilileri ve Amerikan Ordusu ile görüşmeler yapmıştır. Başkan Obama, ülkesinin Afganistan ile daimi ve karşılıklı çıkar ve saygıya dayalı bir ilişki içinde olmak istediğini belirterek, Cumhurbaşkanı Karzai'den, ülkedeki yolsuzlukla mücadele konusunda daha ciddi işler yapmasını istedi. Amerikalı askerlerle Bagram Hava Üssü'nde görüşme yapan Başkan Obama, ABD ve müttefiklerinin Afganistan'da başarılı olacağını ifade ederken, aksi durumda, Taliban'ın ülkeye yeniden egemen olması ve El Kaide'nin cezasız kalmasının daha fazla Amerikalının hayatını tehlikeye atacağı anlamına geleceğini de belirtmiştir.³⁷⁶ Ayrıca, Afganistan hükümetinin Taliban ile barış müzakeresi konusuna da destek vermiştir. Bu, Başkan Obama'nın Başkan olmasından sonra yaptığı ilk ziyaret olsa da, Afganistan'a yaptığı ilk ziyareti değildi. Daha önce 19 Temmuz 2008'de, bu ülkeyi ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı Karzai ve Amerikan askerleriyle görüşmüştü.³⁷⁷

İkili ilişkilerdeki pürüzleri ortadan kaldırmak için, Cumhurbaşkanı Karzai, resmi davet üzerine 10 Mayıs 2010'da Washington'a bir ziyaret gerçekleştirdi.

³⁷⁵ Paul ECKERT, "U.S.-Afghan-Pakistan summit after Afghan poll", Reuters, <http://mobile.reuters.com/article/topNews/idUSTRE5445QN20090507?i=2> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

³⁷⁶ Wase MUHSEN, "سفر غیر منتظرہ باراک اوباما به افغانستان (Obama'nın Beklenmedik Afganistan Ziyareti)", RFI Farsça, <http://fa.rfi.fr/%D8%B3%D9%81%D8%B1%D8%BA%DB%8C%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%AA%D8%B8%D8%B1%D9%87-%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D8%A7%DA%A9-%D8%A7%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-20100329/%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

³⁷⁷ Radio Farda, "باراک اوباما وارد افغانستان شد (Obama Afghanistan'a Geldi)", 2008, https://www.radiofarda.com/a/f5_obama_afghanistan/456981.html (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Görüşmede, ikili ilişkilerdeki sorunları gidermek, Taliban ile müzakere konusu, ülkedeki rüşvet ve yolsuzlukla mücadele sorunları ele alındı. İkili ilişkilerin sorunlu olmasının başka bir nedeni de, 28 Mart 2010'da ülkeyi ziyaret eden Başkan Barack Obama'nın, rüşvete karşı mücadele çağrısı yapması oldu. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Karzai, Batılı güçleri 2009 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hile yapmakla suçlamıştır.³⁷⁸

ABD'li yetkililer, ikili ilişkileri düzeltmek adına, Cumhurbaşkanı Karzai ve hükümetine yönelik bazı suçlamaları dile getirmeyerek, Cumhurbaşkanı Karzai'yi sıcak bir şekilde karşıladı. Washington'un Kabil Büyükelçisi Lt. Gen. Karl W. Eikenberry, Kabil'den Washington'a Cumhurbaşkanı Karzai'ye eşlik etmiştir.

Başkan Obama idaresi tarafından, Karzai ve hükümetine; yolsuzluk, rüşvet, uyuşturucu kaçakçılığı, 2009'daki seçimlerde hile yapmak, dolayısıyla, Karzai hükümetinin meşruiyet sorunu gibi konular dile getiriliyordu. Başkan Obama yönetimindeki Beyaz Saray'ın, daha önce Karzai'yi uygun olmayan bir stratejik partner olarak nitelemesine rağmen, Karzai seçilmiş ve dört yıl daha ülkeyi yönetecek kişiydi ve başka bir alternatifleri de olmadığına göre, Karzai ile idare etmekten başka şansları yoktu.³⁷⁹

Cumhurbaşkanı Karzai, ülkede barışı sağlamanın yolunun sadece savaşmakla değil, müzakereyle de olacağı görüşündeydi. Dolayısıyla, Taliban gibi devlet ve uluslararası koalisyon güçlerine karşı saldırılar düzenleyen barış ve huzur karşıtı örgütleri, devlet ile barışıp silahlarını bırakmaya davet etmek amacıyla, 2-4 Haziran 2010 tarihleri arasında 1.600 kişinin katıldığı Ulusal Barış Müzakereleri Jirgası'nı topladı ve bunun bir sonucu olarak 4 Eylül 2010'da Yüksek Barış Konseyi'ni kurmuştur. Eski Cumhurbaşkanı Burhanuddin Rabbani'yi ise Konsey'in Başkanı yaptı. Ancak Taliban daha kurulduğu andan itibaren Konsey'in, Afgan halkının isteklerini değil, yabancı güçlerin çıkarlarını korumak için kurulduğunu açıklamıştır.³⁸⁰ Taliban, barış müzakerelerin yapılması için, işgalci olarak gördükleri

³⁷⁸ Matthew GREEN, "Karzai visits US to repair relations with Obama", The Financial Times, http://www.ft.com/cms/s/0/61ccdb58-5bca-11df-85a3-00144feab49a.html?ft_site=falcon&desktop=true#axzz4mAwb0UEF (Erişim Tarihi:12/04/2017)

³⁷⁹ Helene COOPER, Mark LANDLER, "Karzai's Warm Reception Reflects New U.S. Approach", The New York Times, <http://www.nytimes.com/2010/05/11/world/asia/11karzai.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

³⁸⁰ BBC NEWS, "Karzai sets up council for peace talks with Taliban", 2010, <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-11188294> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

yabancı güçlerin Afganistan'dan çıkmaları ve anaysanın kaldırılması gibi talepleri ileri sürmüştü. Başkan Obama ise, Taliban'ın barış müzakerelerinin sonucu olarak; şiddet olaylarından vazgeçmesi, silahlarını yere bırakmaları ve Afganistan Anayasası'na sadakat sözü vermeleri durumunda müzakerelerin mümkün olduğunu açıklamıştır.

Kabil ve Washington'un destekledikleri barış müzakerelerinin önünde önemli bazı engeller bulunmaktaydı. Bunların en önemlisi, Pakistan'ın bir sürü isyancı/terör örgütlerine güvenli yer sağlaması ve Afganistan'a savaş sonrası politik durumu dikte etme hırsıdır. Ayrıca Pakistan, Cumhurbaşkanı Karzai'nin, Pakistan'da gizlenen bazı Taliban liderlerine ulaşmasını da engellemiştir.³⁸¹ İşte Pakistan'ın bu ikiyüzlü politikası, Afganistan'da barışın sağlanmasını engellemektedir. Bir başka önemli engel ise, Taliban'ın öne sürdüğü, Afganistan'dan yabancı askerlerin çekilmesi ve Anayasa'nın kaldırılması gibi koşullar, kabul edilebilir olmamasıdır.

ABD Başkanı Barack Obama, 3 Aralık 2010'da, Afganistan'a beklenmedik bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaretin nedeni, tatil günlerinde Afganistan'da görev başında olan Amerikan askerlerine özel olarak teşekkür olarak açıklandı. Cumhurbaşkanı Karzai ile görüşme yapması beklenen Başkan Obama'nın, kötü hava koşulları gibi nedenlerden ötürü görüşmeyi iptal etmek durumunda kaldığı ifade edildi.³⁸² Görüşmenin gerçekleşmemesinin nedeni, iki ülke liderlerinin iyi olmayan ilişkileri miydi? Yoksa ifade edildiği üzere kötü hava koşulları mıydı, bilinmiyor. Durumun böyle kötü olmasının arkasında, Afgan liderlerinin yetersiz ve zayıf yönetim ve politikaları, başta ABD olmak üzere uluslararası toplumun, yaptıkları hatalar ve en önemlisi de Pakistan'ın önceden beri oynamakta olduğu ikiyüzlülük oyunu vardır.

Başkan Barack Obama döneminde, her ne kadar ikili ilişkilerde gergin bir dönem yaşanmış olsa da, Afganistan, ABD dış politikasının odak noktası olmuştur. Başkan Obama'nın görevi alır almaz Afganistan'a binlerce yeni asker göndermesi ve buna devam etmesi, ayrıca daha fazla yardım sağlama yönündeki çabaları, bunun en

³⁸¹ Thom SHANKER, David E. SANGER & Eric SCHMITT, "U.S. Aids Taliban to Attend Talks on Making Peace", The New York Times, <http://www.nytimes.com/2010/10/14/world/asia/14nato.html> (Erişim Tarihi: 13/04/2017)

³⁸² The Guardian, "Barack Obama makes secret visit to Afghanistan", 2010, <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/03/obama-afghan-visit-thank-troops> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

önemli kanıttır. Başkan Obama döneminde, 2009'da Afganistan'daki Amerikan asker sayısı, 57.000 ve 2010 yılında ise, 100.000 askere yükselmiştir. Ancak bir yandan asker sayısını yükseltirken, diğer yandan da askerlerini çekmeye başlamak gibi çelişkili bir yöntem izlemiştir. Başkan Obama Şubat 2014 itibarıyla 34.000 Amerikan askerinin ülkesine döneceğini açıklamıştır.³⁸³

Başkan Obama yönetimi de, uluslararası toplumun da desteğiyle, Afganistan'ın durumu üzerine konuşmak ve ülkeye yardım sağlamak amacıyla uluslararası konferanslar düzenlemeye devam etmiştir. 28 Ocak 2010 tarihinde, Afganistan Üzerine Uluslararası Londra Konferansı düzenlenmiştir. Uluslararası toplumun, Afganistan'da istikrar ve güvenliğin sağlanması için yüzlerce milyon dolar söz verdiği konferansta, Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, gelecek beş yıl içerisinde ülkenin çoğu kısmının, özellikle istikrarsız bölgelerin, güvenlik sorumluluğunu üstleneceklerine yönelik söz vermiştir. Ayrıca yakın bir zaman dilimi içerisinde, Kabil'de bir konferans düzenlenmesine yönelik anlaşma sağlanmıştır.³⁸⁴ Konferansta, Taliban ile müzakere ve Ulusal Uzlaşma, Afgan Ulusal Ordu sayısının 171.000'e ve Afgan Ulusal Polis sayısının ise, 134.000 ile 139.000 arasına yükseltilmesi, Afganistan'a yapılan yardımların yüzde ellisinin Afganistan hükümetine bırakılması, Barış ve Ulusal Uzlaşma Prosedürü'ne destek olmak adına 140 milyon dolar yardım sağlanması, Afganistan'da yolsuzluk ve rüşvet sorununun bitirilmesi ve mali kaynakların yönetimini Afganistan hükümetine bırakılması gibi önemli konular ele alınmış ve üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Bu konferansı takiben, 20 Temmuz 2010'da, Kabil Konferansı düzenlenmiştir. Kabil Konferansı'nda Afganistan Ulusal Ordusu'nun güçlendirilmesi, yolsuzluk ve rüşvetle mücadele etmek, Afganistan'ın kendi bütçesi ile kalkınmasına yardım edilmesi, Taliban ile müzakere ve barışın sağlanması ve Afganistan'a yapılan yardımların ülkenin hükümeti tarafından harcanması konuları ele alınmıştır.³⁸⁵ ABD Dışişleri Bakanı H.

³⁸³ Jake TAPPER, "Obama announces 34,000 troops to come home", CNN, <http://edition.cnn.com/2013/02/12/politics/obama-sotu-afghanistan-troops/index.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

³⁸⁴ BBC Farsça, "پایان نشست لندن درباره افغانستان (Afganistan Üzerine Londra Konferansı'nın Sonu)", 2010, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/01/100128_l30_london_confab_conclusion.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

³⁸⁵ Ayub ARWİN, "دستاورد بزرگ برای دولت افغانستان؟" (Kabil Konferansı: Afganistan İçin Büyük Bir Kazanım Mı)", BBC Farsça http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/07/100720_k02- kabul-conference-end.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Clinton: “Dünya El Kaide’ye karşı Afganistan’ın yanında savaşılmaktadır ve isyancılarla uzlaşmak; onların, El Kaide ile bağlantılarını tamamen kesmesi, Afganistan Anayasası’nı kabul etmeleri ve kadın haklarına saygılı olmalarına bağlıdır.” şekline açıklama yapmıştır.

2 Mayıs 2011’de Pakistan’da dünyayı sevindiren önemli bir gelişme yaşandı. 11 Eylül 2001 saldırıları ve başka bir çok terör eylemlerinin arkasındaki isim olan Usame Bin Ladin, Pakistan’ın başkenti İslamabad’a çok yakın ve çok büyük bir askeri üssün yakınında ve beş yıldır yaşamakta olduğu Abbottabad’taki evinde, ABD’nin Özel Harekât Gücü tarafından öldürülmüştür.³⁸⁶ Usame Bin Ladin’in öldürülmesi üzerine, Başkan Obama, Beyaz Saray’daki konuşmasında, “Bence, bugünün Amerika için iyi bir gün olduğunu hepimiz kabul edebiliriz. Ülkemiz, adaleti yerine getirmek için verdiği sözü tuttu. Dünya daha güvenli oldu. Usame Bin Ladin öldüğü için de, daha güzel bir yer oldu.” ifadesini kullanmıştır.

Usame Bin Ladin’in Pakistan’da saklandığı evde öldürülmesi, Pakistan’ın terörizmle mücadele konusunda yaptığı işbirliği konusunda şüphe uyandırmış ve Pakistan’ın terör destekçisi bir ülke olduğunu kanıtlamıştır. Usame Bin Ladin’in cesedi ise, hayranlarınca türbeye dönüştürülmemesi için denize atılmıştır.³⁸⁷ Amerikan Özel Harekât Güçleri’nin düzenlediği saldırıda, Usame Bin Ladin’in oğlu Khaled de öldürülmüştür. Amerikalı yetkililer, Pakistanlı yetkililerden Usame Bin Ladin’e yardım edenlerin kimler olduğu ve ona sağlanan desteklerin neler olduğu konusunu öğrenmek için harekete geçmişlerdir.

Usame Bin Ladin’in öldürülmesi, ABD için büyük bir başarı sayılmış ve terörizmle mücadele konusunda elde edilen en büyük zafer olmuştur. Bunun sebebi 10 yıldır devam etmekte olan savaş nedeniyle, Amerikalı yetkililer, büyük bir baskı altındaydı ve bu olay onların, hem baskıdan kurtulmasını, hem de halkın desteğini almasını sağlamıştır. Usame Bin Ladin’in öldürülmesi, El Kaide’nin dünya çapında zayıflamasına da neden olmuştur. Afganistan açısından ise, Usame Bin Ladin başta olmak üzere, çoğu El Kaide ve Taliban liderlerinin Pakistan’ın yardımı sayesinde

³⁸⁶ Radio Azadi, “آی، اس، آی، دوست یا دشمن؟” (*ISI Dost Mu Düşman Mı*), 2011, <https://da.azadiradio.com/a/24099394.html> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

³⁸⁷ Scott WILSON, Craig WHITLOCK, William BRANİĞİN, “Usame bin Laden killed in U.S. raid, buried at sea”, Washington Post, https://www.washingtonpost.com/national/Usame-bin-laden-killed-in-us-raid-buried-at-sea/2011/05/02/AFx0yAZF_story.html?utm_term=.44e51f06b9ec (Erişim Tarihi: 17/04/2017)

Pakistan’da saklandıklarına yönelik ileri sürülen iddialar, kesinlik kazanmıştır. Zaten daha önce de bazı El Kaide ve Taliban liderleri, Pakistan’da öldürülmüş veya ele geçirilmişlerdi.

Usame Bin Ladin’in Pakistan’da öldürülmesi sonrası uluslararası toplumun, başta ABD olmak üzere dünyadan beklentileri, Pakistan’ı ciddi bir şekilde baskı altına almaları ve bu ülkenin terör liderlerini saklamasından dolayı cezalandırılması gerektiği şeklindeydi. Pakistan’ın Başbakanı ise ABD’nin yaptığı bu operasyonu kınadı ve ABD’den özür dilemesini istedi! ³⁸⁸ Bu olay sonrası uluslararası terörizmin bitirilmesi için Pakistan’ın siyasal, askeri ve ekonomik yaptırımlarının uygulanması başta olmak üzere ciddi baskı altına alınması gerekirken, bugün baktığımızda sanki bu olay hiç yaşanmamış gibi İslamabad ile Washington’un arası gayet iyidir. Hatta bu olay sonrası ABD, AF-Pak Stratejisi sonucu olarak Pakistan’a ciddi miktarlarda yardımda bulunmuştur! Usame Bin Ladin’in Pakistan’da öldürülmesi sonrası, ABD ve Afganistan’ın arasındaki gerginliğin hemen düzelmesi gerekirken, bu gergin ortam devam etmiştir. Böyle bir ortamda ABD’nin başını çektiği uluslararası toplum, Aralık 2011’de, Almanya’nın Bonn kentinde Afganistan Üzerine İkinci Uluslararası Bonn Konferansı’nda toplanmıştır.

3.2 2011 ve 2012’de Yaşanan Gelişmeler

11 Eylül saldırıları sonrası Afganistan’da yeni bir düzen kurmak için, Birleşmiş Milletler ve ABD’nin önderliğindeki uluslararası toplum, Birinci Uluslararası Bonn Konferansı’nda, Afganistan’da kurulacak yeni düzenin detayları ve kurulma aşamaları üzerine anlaşmıştır. Buna göre, öncelikle Taliban sonrası ülkeyi yönetecek Geçici Hükümet, bu konferansta Hamid Karzai başkanlığında kurulmuştur. Geçici Hükümet ülkede Olağanüstü Loya Jirga’yı toplayarak bir sonraki adım olan Geçiş Hükümeti’ni kurmanın yolunu açacaktı. Geçiş Hükümeti anılan Olağanüstü Loya Jirga’da yapılan oylama sonrası yine Hamid Karzai başkanlığında kurulmuştur. Bonn Antlaşması gereği iki yıl için kurulan Geçiş Hükümeti, Anayasa Loya Jirgası’nı toplamak, yeni bir anayasa oluşturmak ve

³⁸⁸ Saedy, Afghanistan Amajgahe Fetnaha Wa Asibha, ss. 312-313.

2004'te yapılması gereken Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerini yapmakla görevlendirilmiştir.

ABD, uluslararası toplumun da yardımını alarak Afganistan'da terörizmle mücadele etmek ve ülkeyi yeniden yapılandırmak ve kalkındırmak için hem doğrudan yaptığı askeri, ekonomik ve siyasal yardımlarla, hem de Afganistan üzerine dünyanın farklı bölgelerinde önemli uluslararası yardım konferanslarının düzenlenmesine öncelik etmiştir. İşte bu konferanslardan birisi de İkinci Uluslararası Bonn Konferansı'dır.

Birinci Uluslararası Bonn Konferansı'nın üzerinden tam 10 yıl geçmesinden sonra 5 Aralık 2011'de İkinci Uluslararası Bonn Konferansı düzenlenmiştir. İkinci Uluslararası Bonn Konferansı'na yaklaşık 100 ülke ve 15 tane uluslararası örgüt katılmıştır. Konferansın en önemli konuları arasında, uluslararası koalisyon güçlerinin 2014 sonu itibarıyla Afganistan'dan çıkma konusu, ülkenin güvenlik sorumluluklarının Afgan güçlerine devredilmesi, Afgan Ulusal Ordu ve Polisi'ne yönelik eğitim ve teçhizatlandırmanın devam etmesi bulunmaktadır. Ayrıca ülkenin yeniden yapılanması ve kalkınması konuları, komşu ülkelerinin Afganistan'ın geleceğini desteklemeye yönelik taahhütleri ve uluslararası toplumun Afganistan'a destek ve yardımlarının devam etmesi gibi önemli konular ele alınmıştır.³⁸⁹

Afganistan ve Uluslararası Topluluk: “Geçişten Dönüşüm On Yılına” başlıklı İkinci Uluslararası Bonn Konferansı, Afganistan ile Uluslararası Toplum'un işbirliklerinin temeli olan 5 Aralık 2001'deki Birinci Uluslararası Bonn Konferansı'nın 10'ncu yıl dönümünde, yine Afganistan'ın istikrarı ve halkının refahı için kaşılıklı taahhütlerini yenilemek için toplanmıştır. Ayrıca geçen on yıl içerisinde bu uğurda değerli hayatlarını kaybedenlere ve ülkeye çeşitli yardım ve desteklerde bulunanlara teşekkür edilmiştir.

Konferansta, “Geçiş On Yılı”nda elde edilen başarılar ve onların korunması ve “Dönüşüm On Yılı” plan ve stratejileri ele alınmış ve 2010 Londra Deklarasyonu ve Kabil Prosedürü'nde verilen taahhütlere bağlı kalınacağına dair söz verilmiştir. İkinci Uluslararası Bonn Konferansı'nda Afganistan ve Uluslararası Topluluk arasında karşılıklı olarak yenilenen bu ortaklık; yönetim, güvenlik, barış süreci,

³⁸⁹ Shahab, a.g.e., s. 95.

ekonomik ve sosyal kalkınma ve bölgesel işbirliği konularını içermektedir. Kısaca aşağıdaki gibidir;

-Yönetim: Afganistan, ülkenin gelecek siyasi düzeninin çoğulcu toplum özelliğini yansıtan anayasaya, bağlı kalacağını bir kez daha onaylamıştır. Afganistan, vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerinin özellikle kadın ve erkek eşitliğinin Anayasa’da belirtildiği gibi sağlanacağı ve vatandaşlarının yasanın egemen olduğu demokratik ve istikrarlı bir toplumda hayatlarına devam edeceklerini ve Afganistan’ın uluslararası insan hakları konusundaki sorumluluklarına bağlı kalacağını belirtmiştir. Afganistan Anayasası’nda belirtildiği gibi kadın hakları, çocuk hakları ve sivil toplum haklarının ülkenin geleceği için önemli olduğu ve iyi yönetim için devlet idarelerinin reforme edilmesine ve seçim süreçlerinin daha şeffaf olması için desteklenmesine ve devlet idarelerinin halkın ekonomik ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sorumluluk sahibi olmasına vurgu yapılmıştır.

Geçiş prosedürüne uygun olarak uluslararası aktörler, Afganistan’a doğrudan hizmet sunmak yerine, Afganistan hükümetinin görevini tüm alanlarda egemen bir şekilde yapabilmesi için ülke kurumlarına kapasite oluşturma konusunda destek vermeyi taahhüt etmiştir. Böylece Bölgesel Yeniden Yapılandırma Ekibi (PRT) gibi devlet idareleri görevlerini yerine getiren kurumlar ortadan kaldırılır ve devletin kendisi bu alanlarda hizmete sunmaya başlamıştır.

Görüldüğü gibi uluslararası toplum daha önce sunduğu doğrudan destek ve hizmet yerine Afganistan hükümetinin bu sorumlulukları almasını, temel insan haklarını korumasını, şeffaf ve hesap verebilir kurumlar oluşturmalarını dolayısıyla yolsuzluk ve rüşvetin kaldırılması için çalışmasını talep etmektedir.

-Güvenlik: Afganistan halkının terörizm ve radikalizmle mücadele etmeleri, güvenlik sorumluluklarını üstlenmeleri ve ülkelerini korumaya yönelik kararlılıkları takdir edilmiştir. Daha önce NATO/ISAF kurumlarının sağladığı güvenlik sorumluluklarını aşamalı bir şekilde Afgan Güvenlik Güçleri üstlenmeleri öngörülmüş ve Afgan Güvenlik Güçleri’nin 2014 sonu itibarıyla ülke güvenlik sorumluluklarını almaları ile uluslararası toplum Afganistan’ın geleceği için 2014 sonrasında da ülkeyi destekleyeceklerini taahhüt etmişlerdir. Bunun için uluslararası toplum, Geçiş döneminde, Afgan Güvenlik Güçleri’ni 2014 sonrası eğitmek,

donatmak, finanse etmek ve yeteneklerinin geliştirilmesi sağlamak için destek vereceklerini açıklamışlardır.

Afganistan'ın güvenlik ve istikrarı için en büyük tehdidin terörizm olduğu ve bunun hem bölgenin, hem de dünyanın barışı ve güvenliğini tehlikeye attığı nedeniyle bölgenin terörizmden arındırılması için güçlü işbirliği yapılmasına vurgu yapılmıştır. Uluslararası toplum, Afganistan'ın yeniden terör yuvasına dönüşmesine izin vermeyeceklerini de ifade etmiştir.

Uyuşturucu üretimi, ticareti ve tüketiminin Afganistan'ın güvenliği ile yasal ve ekonomik kalkınmasına yönelik ayrıca uluslararası barış ve istikrar için büyük bir tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla Afganistan ve uluslararası toplum uyuşturucuya karşı ortak mücadele konusunda sorumluluklarını yerine getireceklerine dair söz vermişlerdir.

-Barış Süreci: Afganistan'ın istikrara kavuşması için kendini savunabilecek kapasiteye yükselmesi ve ayrıca barış ve güvenliğin sağlaması için müzakere yöntemi de desteklenmiştir. Bu anlamda Afganistan hükümetinin, Afganların önderliğindeki Barış Süreci desteklenmiş ve barış uğruna eski Afganistan Cumhurbaşkanı ve Yüksek Barış Konseyi Başkanı Burhanuddin Rabbani'nin öldürülmesi kınanmıştır.

Barış ve Uzlaşma Süreci'nin, Afganların önderliğinde devam etmesi, kapsayıcı olması ve tüm Afgan halkının çıkarını temsil etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Uzlaşma: Afganistan'ın egemenlik, bağımsızlık ve bütünlüğünü, şiddetin kınanmasını, uluslararası terörizmle bağların kesilmesini ve Afganistan Anayasası'nın kabul edilmesini içermelidir. Bölge ülkelerinin bu süreci desteklemeleri talep edilmiştir.

-Ekonomik ve Sosyal Kalkınma: Afganistan'ın insan ve kaynak potansiyelini geliştirmesi ile kendi kendine yeterlilik, yaşam standartlarını yükseltme ve refahını sağlama yönündeki amaçları desteklenmiştir. Uluslararası toplum, Afganistan hükümetinin yasanın egemen olması, tarım, eğitim, sağlık, enerji, altyapı, istihdam sağlama alanlarındaki çabalarını desteklemeye yönelik söz vermiştir.

Uluslararası yardımların, Afganistan hükümetinin önceliklerine göre ve çoğu miktarının yine Afganistan hükümeti bütçesi yoluyla harcanması üzerine anlaşılmıştır. Ayrıca uluslararası askeri birliklerin ülkeden çekilmesi sonrası

oluşabilecek olan ekonomik riske vurgu yapılarak böyle bir riski, yardımların daha etkin biçimde kullanılması ile azaltmaya yönelik bir hedef belirlenmiş ve Afganistan’a, Geçiş döneminde gereken mali kaynakların Kabil Prosedürü’ne uygun olarak sağlanacağı ve devletin maden ve tarım gibi alanlarda yatırım yapma ve istihdam oluşturma çabalarının destekleneceğine yönelik taahhüt verilmiştir.

-Bölgesel İşbirliği: İstikrarlı ve müreffeh bir Afganistan’ın sadece istikrarlı ve müreffeh bir bölgede olabileceği ve Afganistan’ın gerçek stratejik çıkarları sağlamak için komşu ve bölge ülkeleriyle güçlü ve daimi ikili ve çoklu ilişki kurma stratejisi üzerine fikir birliği sağlanmıştır. Ayrıca 2 Kasım 2011’de İstanbul’da gerçekleşen, İstanbul Afganistan Konferansı: Orta Asya’nın Kalbinde Güvenlik ve İşbirliği başlıklı konferans desteklenmiş ve Afganistan’ın Güney Asya, Orta Asya, Avrasya ve Ortadoğu bölgelerini birbirine bağlayan bir bölge olduğu kabul edilmiştir. TAPI ve CASA1000 gibi önemli bölgesel ticaret hatları ve RECCA konferansları desteklenmiştir.³⁹⁰

Uluslararası toplum, NATO/ISAF’ın 2014 itibariyle ülkedeki muharip güçlerinin çekilmesinden sonra da Afganistan’a yardım ve desteklerinin devam edeceğini taahhüt etmişlerdir. Uluslararası Para Fonu’na göre Afganistan 2024 yılında, kendi maden zenginliklerinden elde edeceği gelirlerle kendi kendine yeterli duruma gelecektir. Ancak bu ülkeye 2024 yılına kadar mali destek dâhil her konuda destek ve yardımların devam etmesi gerekmektedir.

ABD Dışişler Bakanı Hillary Clinton, ülkesinin Afganistan’a yönelik taahhüdünün uzun dönemli olduğunu belirtmiştir. “Geleceğiniz için gerekli olan zorlu kararları alırken sizinle birlikte olacağız.” ifadesini kullanmıştır. Ekonomik yardıma karşılık olarak Afganların verdikleri reform yapma, kendi savunma güçlerini oluşturma, hukukun üstünlüğüne dayalı kapsamlı bir demokrasiyi geliştirme gibi sözlerinde durmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Ancak bazı Afgan sivil toplum ve yardım kuruluşları üyeleri, son 10 yılda elde edilen kazançların batı yardımının azalmasıyla birlikte çoktan tehlike altında olduğuna dikkat çekmişlerdir. Afgan Kadın Ağı üyesi bir aktivist olan Wazhma Frogh, Afganistan’ın kalkınması için en büyük yardımı sağlayan ülke olan ABD’nin yardımlarında bir önceki yıla göre 1.5

³⁹⁰ The International Afghanistan Conference in Bonn 5 December 2011, CONFERENCE CONCLUSIONS.

milyar dolar (3.5 milyar dolar/2 milyar dolar) azalma olduğunu ifade etmiştir.³⁹¹ İkinci Uluslararası Bonn Konferansı da birincisi gibi, Afganistan'ın geleceği için önemli bazı kararların alındığı ve uluslararası toplumun Afganistan'ı yalnız bırakmayacağı ve Afganistan'a ihtiyaç olduğu sürece yardım ve destek sağlanacağı yönündeki sözlerle sona ermiştir.

Afganistan ve ABD ikili ilişkileri düzeltmek ve gelecekte daha güçlü işbirliği ile ilişkilerine devam edebilmek adına 2012 yılında stratejik bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmanın imzalanması, ABD'nin bir yandan Afganistan ile güçlü stratejik ilişkiler kurması diğer yandan da 2014 sonrası dönemde terörizme karşı mücadele alanında çok önemli bir gelişme olarak kaydedilmiştir. ABD Başkanı Barack Obama 1 Mayıs 2012 tarihinde Afganistan'a beklenmedik bir ziyaret gerçekleştirmiştir. 2 Mayıs 2012'de ise Afganistan Cumhurbaşkanlığı Sarayı ARG'da Başkan Barack Obama ve Cumhurbaşkanı Hamid Karzai Afganistan İslam Cumhuriyeti - ABD Arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı imzalamışlardır.³⁹² Afganistan Cumhurbaşkanı Karzai yaptığı açıklamada: "İki ülke arasındaki stratejik işbirliği üçüncü bir ülkenin zararına değildir. Aksine bunun amaçlarından birisi de Afganistan ile komşuları arasındaki işbirliğini güçlendirmektir." ifadesini kullanmıştır.³⁹³ ABD Başkanı Obama ise, Amerikan askeri güçlerinin ülkeden çekilmesinden sonra bile Afganistan halkına yardıma devam edeceklerini ve ne zaman gerekirse yine Afganistan halkının yanında savaşa hazır olduklarını belirterek, bu anlaşma gereği terörizme karşı birlikte mücadele edeceklerini ve Afganistan'daki demokratik kurumları güçlendireceklerini ifade etmiştir.³⁹⁴ Anlaşmanın imzalanmasıyla birlikte ikili ilişkilerde yeni bir sayfa açılmıştır. Bu anlaşmanın, El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in Pakistan'ın başkenti İslamabad'a birkaç kilometre uzaklıkta olan ve bir askeri üssün yakınındaki Abbottabad'daki evinde oğlu Khaled ile beraber öldürülmesine denk gelmesi ise

³⁹¹ Julian BORGER, "Afghanistan conference promises support after troop withdrawal", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2011/dec/05/afghanistan-conference-support-troop-withdrawal> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

³⁹² Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 358.

³⁹³ Marziya SAKHAWATİ, "ایران و پیمان استراتژیک آمریکا- افغانستان (İran Ve Afganistan-Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Anlaşması)", Ava Press, <http://www.avapress.com/vdcg7n9t.ak9x74prra.html> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

³⁹⁴ John H. CUSHMAN, "In Speech, Obama Says U.S. Will Stand by Afghans After Troop Withdrawal", The New York Times, <http://www.nytimes.com/2012/05/02/world/asia/president-obama-visits-kabul-to-sign-partnership-with-afghanistan.html> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

tesadüf müydü? Yoksa öyle bir zamanlama mı yapılmıştı belli değil ama kesin olan şeydu ki Afganistan ile ABD ilişkileri tarihte bu seviyeye daha önce hiç gelmemişti. Ayrıca bu anlaşmanın Afganistan ve ABD'nin planlarına göre 21 Mayıs'ta Chicago'da yapılacak olan NATO Zirvesi'nden hemen önce imzalanması gerekiyordu. Hatırlanacağı üzere, Afganistan ve ABD arasındaki stratejik ilişki kurma çabaları 23 Mayıs 2005'te Beyaz Saray'da iki ülke arasında imzalanan Ortak Stratejik İşbirliği Deklarasyonu ile başlamıştır. 2005 yılı sonrası 2008 ve 2009 yılları arasında da her iki ülkenin Dışişleri Bakanları tarafından yenilenmiş ve son görüşmeler ise Eylül 2011'de yapılmıştır.³⁹⁵

Bir Önsöz ve Nihai Hükümler'de dâhil toplamda sekiz bölümden oluşan Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'nın bazı önemli maddeleri aşağıdaki gibidir:

-Önsöz: Kasım 2011'deki Geleneksel Loya Jirga'da, son 10 yılda elde edilen kazançların korunmasına vurgu yapılarak, siyasal, ekonomik ve askeri güvenliğin sağlanması için ABD ile stratejik işbirliği yapmanın gerekli olduğu ifade edilmiş ve stratejik işbirliği anlaşmasını imzalamanın Afganistan'ın ulusal çıkarları gereği olduğu ve önemli olduğu ifade edilmiştir. Her iki ülkenin ortak çıkarı için barış, güvenlik ve ulusal uzlaşmanın sağlanması, devlet kurumlarının güçlendirilmesi, Afganistan'ın uzun vadeli ekonomik ve sosyal kalkınmasının desteklemesi ve bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi alanlarında uzun vadeli stratejik işbirliğinin güçlendirilmesi için taahhütte bulunulmuştur.

2010 Londra Konferansı ve 2010 Kabil Konferansı'ndaki taahhütlere bağlı kalınarak, iki ülke arasındaki işbirliğinin karşılıklı saygı ve çıkara özellikle her iki tarafın da daimi barış isteğine dayalı olduğu kabul edilmiş ve işbirliği amacı, El Kaide ve ona bağlı örgütler için güvenli bir bölgenin kalmaması olarak nitelenmiştir.

-Demokratik Değerlerin Korunması ve Güçlendirilmesi:

Her iki ülke, demokratik değerlerin ve insan haklarının korunması ve güçlendirilmesinin uzun vadeli işbirliği için önemli olduğu konusunda anlaşmıştır. Herkesi kapsayan, çoğulcu yönetimin oluşması için, özgür, adil ve şeffaf ve herkesin katılabildiği seçimlerin yapılmasının önemine vurgu yapılmıştır ve Afganistan 2011 yılında yapılan Bonn Konferansı'nda verdiği taahhütlerine göre seçim prosedürünü güçlendirecek ve iyileştirecektir. Afganistan, vatandaşları arasında herhangi bir

³⁹⁵ Hashemi, a.g.e., s. 103.

ayırım ve ayrıcalığının yasak olduğunun ve Anayasa ve diğer yasalardaki hak ve özgürlükleri tüm vatandaşları için sağlayacağı yönündeki sözlerine bir kez daha vurgu yapmıştır.³⁹⁶

-Uzun Vadeli Güvenliği Sağlamak:

Her iki ülke, ABD güçlerinin 2001'den beri Afganistan'da bulunması ve operasyonlarının El Kaide ve ona bağlı örgütleri yenmek için olduğunu bir kez daha vurgulamışlardır. Afganistan'da güvenlik ve istikrarı sağlamak adına, bölge ve dünya barışı ve istikrarına yardım etmek amacıyla El Kaide ve ona bağlı olanlar ile mücadele etmek ve ayrıca Afganistan'ın egemenliği, güvenliği ve bütünlüğüne yönelik tehditlere karşı kendini savunabilme gücünü arttırması için her iki ülke yakın işbirliklerini güçlendirmek ve savunma ve güvenlik tedbirlerini almak üzere ikili anlaşmalara uygun olarak çabalarını devam ettireceklerdir.

Her iki ülke kendi iç prosedürlerine uygun olarak İkili Güvenlik Anlaşması üzerine müzakerelere, Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmasından sonra başlayacaklarını ve bir yıl içerisinde müzakerelerini sonlandıracaklarını kabul etmişlerdir. ABD, karşılıklı uzun vadeli güvenlik ve savunma işbirliğine yardım etmek amacıyla Afganistan'ı NATO Üyesi Olmayan Önemli Müttefik (Major Non-NATO Ally) olarak belirleyeceğini açıklamış ve her iki ülke Afganistan'ın barış ve uzlaşma yönündeki çabalarını güçlü bir şekilde destekleyeceklerini ilan etmiştir.

ABD, Afganistan'ın kendi güvenliği kendisinin sağlaması, iç ve dış tehlikere karşı kendisini savunabilmesi ve Afganistan Güvenlik Güçleri'nin eğitimi, teçhizatı, danışmanlık yardımı için yıllık olarak mali kaynak sağlayacağını ve böylece teröristlerin Afganistan topraklarını bir kez daha üs olarak kullanmasına ve ülkeye, bölgeye ve dünyaya tehdit oluşturmaya engel olacağına dair söz vermiştir.

-ABD, Afganistan topraklarını veya üslerini diğer ülkelere karşı saldırılarda başlangıç noktası olarak kullanmayacağına dair söz vermiştir. ABD güçlerinin gelecekte Afganistan'daki varlığı ve operasyonlarının kapsamı ve doğası ile her iki ülkenin yükümlülüklerinin İkili Güvenlik Anlaşması'nda belirleneceği ifade edilmiştir. Her iki ülke terörizm, uyuşturucu ve organize suçlar gibi ortak tehditlere karşı mücadele etmek amacıyla istihbarat bilgileri paylaşımını arttıracaklarını kabul etmişlerdir.

³⁹⁶ Afganistan İslam Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması I ve II Bölümleri.

-Bölgesel Güvenlik ve İşbirliğinin Güçlendirilmesi: her iki ülke, Afganistan ile komşuları arasında dostluk ve işbirliği ilişkilerinin önemli olduğunu ve bu ilişkilerin karşılıklı saygı, eşitlik ve içişlerine müdahalede bulunmama temelleri üzerine kurulu olması gerektiğini ifade etmişlerdir. ABD ve Afganistan, tüm ülkelerden Afganistan'ın milli egemenlik ve bütünlüğüne saygı göstermelerini, içişleri ve demokratik prosedürlere karışmamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bölgesel istikrar ve refahı sağlamak ve Afganistan'ın Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu'yu birbirine bağlayan tarihi köprü rolünü güçlendirmek için bölgede ticari, transit anlaşmalar ve kolaylıklar sağlanması, Afganistan ile komşuları arasındaki sınırların kontrolünün sağlanması alanında işbirliği yapılması kabul edilmiştir.³⁹⁷

-Ekonomik ve Sosyal Kalkınma: Afganistan'ın insani ve doğal kaynaklarının ülkenin gelişmesi, bölgesel istikrar ve sürdürülebilir ekonomik gelişmenin sağlanması için kullanılması önemlidir. Ancak yıllar süren savaş sonrasında Afganistan'ın, tüm bunları elde edebilmesi için devamlı mali kaynaklara ihtiyaç duyacağı ve bunun sadece ülke geliri ile sağlanamayacağı nedeniyle ABD, 2011 Bonn Konferansı'nda ekonomik kalkınma ve bütçe yetersizliğine yardım etme sözü vermiştir. Bu yardımların Kabil Prosedürü'ne uygun olacak şekilde ve geçen 10 yılda elde edilen kazançların korunması ve Afganistan'ın kendi kendine yeterli duruma gelebilmesi için yapılacağını açıklamıştır. Afganistan'ın önceliklerini dikkate alarak, ABD ekonomik kurumların güçlenmesi, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi, yasal tarım ürünlerinin üretimi, özellikle taşımacılık, ticaret, transit, su ve enerji alanlarında altyapı oluşturma, doğal kaynakların sorumlu bir şekilde yönetilmesi ve güçlü bir mali düzenin oluşturulması alanlarında yardım ve destek verecektir.

ABD Afganistan'da özel sektöre yardım etmek ve yatırımları teşvik etmek için çaba harcayacağına ve Afganistan'da ilgili kurumlar ile özel sektörü destekleyeceğine dair söz vermiştir. Tüm Afganların eğitim öğretim alanlarına, yükseköğrenim ve mesleki öğretim dâhil, erişimlerini sağlamak ve yükseltmek ve sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlamak için ve her türlü yolsuzluğa karşı mücadele etmek için çaba harcayacaklarını kabul etmişlerdir. Ayrıca ABD 2010 yılındaki Londra Konferansı ve Kabil Konferansı'ndaki taahhütlerini bir kez daha yenileyerek ekonomik ve sosyal yardımlarının en az yüzde 50'sini Afganistan hükümeti bütçesi

³⁹⁷ Afganistan İslam Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması III ve IV Bölümleri.

üzerinden harcadacağını ifade etmiş ve iki ülke halkı ve sivil toplumları arasındaki tarihsel derin ilişkileri güçlendirmek için gençler ve kadınların dâhil olduğu programlar düzenlemek ve üniversiteler arasında işbirliği oluşturmak için çalışacaklarını da kabul etmişlerdir.

-Afganistan'da Kurumları ve Yönetişimi Güçlendirmek: Her iki ülke, Afganistan'daki önemli kurumlardaki insan kapasitesini geliştirmek için işbirliği yapacaklarına ve Afganistan devleti ise her üç devlet organında (yürütme, yasama ve yargı) hesap verebilir ve şeffaf yöntemin oluşması için iyileştirmeler yapacağına dair söz vermiştir. İkili işbirliğini geliştirmek ve bu anlaşmanın uygulanması sırasındaki gelişmeleri takip edebilmek için, iki taraftan oluşan bir komisyon oluşturacaklarını ve bu komisyonun her altı ayda bir, Kabil ve Washington'da toplanacaklarını kabul etmişlerdir.

Nihai Hükümler: Taraflar, işbu anlaşmanın her iki tarafın diplomatik yollarla iç prosedürlerinin bittiğini karşılıklı olarak birbirine bildirdiklerinden sonra yürürlüğe gireceğini, işbu anlaşmanın 2024 yılına kadar geçerli olacağını, işbu anlaşmanın bitmesinden altı ay önce, daha önceden anlaşıldığı gibi, karşılıklı mektuplaşma yoluyla bir kez daha uzatabileceklerini ve işbu anlaşmadan kaynaklanan sorunları diplomatik yollarla çözmeyi kabul etmişlerdir.³⁹⁸ Bu anlaşmanın imzalanması öncesinde, iki tane önemli engel bulunmaktaydı. Bunlar Bagram Hapishanesi'nin sorumluluğunun Afganistan hükümetine devredilmesi ve o zamanlarda Amerikalı askerler tarafından uygulanan gece operasyonlarıdır. Hatta Afganistan hükümeti Bagram Hapishane'sinin sorumluluğunun Afganistan hükümetine bir ay içerisinde verilmesi gerektiğini ilan ederek Washington'a ultimatom vermiştir. Bu anlaşmazlıklar ise ikili ilişkileri kötü yönde etkilemiştir.

Amerikalılara göre, Afganistan hükümeti Bagram Hapishanesi'nin sorumluluğunu almak için hazır değildi. Ayrıca Bagram Hapishanesi'nin sorumluluğu Afganistan hükümetine aceleyle değil yavaş süren bir prosedür içerisinde aşamalı olarak verilmeliydi. Yine Amerikalılara göre gece operasyonları Taliban ve diğer isyancı örgütlerin liderlerinin öldürülmesi ve yakalanması açısından gayet işe yarar bir uygulamadır.³⁹⁹ Ancak Afganistan hükümeti gece operasyonları sırasında halkın

³⁹⁸ Afganistan İslam Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması V, VI, VII ve VIII Bölümleri.

³⁹⁹ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 353-354.

evine izinsiz girilmesini gelenek ve göreneğe karşı olarak görüyor ve gece operasyonlarında Taliban veya diğer isyancı örgütlerden çok, sivil halkın öldüğüne inanıyordu. Ayrıca Amerikalıların Afgan halkını gece operasyonları sırasında isyancıymış gibi tehdit etmesi ve özel alanlarına girmeleri Afgan muhafazakâr toplumu arasında büyük bir hakaret olarak görülüyordu. Sonuçta Cumhurbaşkanı Karzai, ABD ile Stratejik Ortaklık Anlaşması yapmak ve onlara askeri üs vermek istediğini ancak (Amerikalılara açık bir şekilde) gece operasyonları durdurulmazsa, ABD ile Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı imzalamayacağını duyurmuştur.⁴⁰⁰

Bu arada Bagram Üssü'nde Amerikalı askerlerin Kurani Kerim'i yakmaları, Afgan halkı arasında büyük öfkeye neden olmuş, ikili ilişkileri daha zor duruma sokmuş ve hatta ABD'yi Afganistan hükümeti ve halkından özür dilemeye mecbur etmiştir. Şiddetli protesto olaylarında 2'si Amerikalı asker de olmak üzere 24 kişi hayatını kaybetmiştir.⁴⁰¹ Sonuçta olayların yatışması ve her iki ülkenin de bazı şartlarından taviz vermeleri sonucu 9 Mart 2012 tarihinde Bagram Hapishanesi'nin sorumluluğunu, altı ay içerisinde bazı özel koşullar dâhilinde Afgan güçlerine devredilmesi konusunda iki ülke arasında bir anlaşma imzalanmıştır.⁴⁰²

Bagram Hapishanesi'nin Afgan güçlerine devredilmesinden sadece iki gün sonra bir olay daha yaşanmıştır. Bir Amerikalı asker gece Kandahar'daki askeri üsten çıkarak 16 sivil evlerine girerek öldürmüştür. Ölenlerin çoğu kadın ve çocuklardı. Afganistan devleti ve halkı arasında büyük öfke ve tepkiye neden olan bu olay sonrası, Amerikalılar bu olayı kınadı ve bu konuyla ilgili bir askerin yakalandığını açıklamıştır. Zaten daha önceki Kuran'i Kerim yakma olaylarından dolayı Afgan halkı arasında kötü imaj kazanan Amerikalılar bu sefer hemen harekete geçmiş ve ABD Başkanı Barack Obama, Afganistan hükümeti ve halkından özür dilemiştir. Sonrasında ilişkiler tekrar normalleşmeye başlamıştır.

Bu arada Afganistan hükümeti, Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı imzalamadan önce Geleneksel Loya Jirga'yı 16 Kasım 2011'de toplamış ve buradan onay almıştır.

⁴⁰⁰ Radio Farda, "Gece Krizi: پایان عملیات شبانه پیش شرط امضای پیمان استراتژیک با آمریکا است", 2011, https://www.radiofarda.com/a/o2_afghan_president_us_pact/24393241.html (Erişim Tarihi:17/04/2017)

⁴⁰¹ Alarabiya, "اعتراضات در افغانستان علیه سوزاندن قرآن وارد پنجمین روز شد" (Kuran Yakılmasına Yönelik Protestolar 5. Günü), 2012, <http://www.alarabiya.net/articles/2012/02/25/196899.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

⁴⁰² Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 355.

8 Nisan 2012’de ise Afganistan ile ABD arasında gece operasyonları sorumluluklarını Afgan Güvenlik Güçleri’ne devreden bir anlaşma imzalanmıştır.⁴⁰³ Sürekli Stratejik İşbirliği Anlaşması taslağı 22 Nisan 2012’de Afganistan Cumhurbaşkanı Ulusal Güvenlik Danışmanı Dr. Rangin Dadfar Spanta ve ABD Kabil Büyükelçisi Ryan C. Crocker tarafından imzalanmıştır.⁴⁰⁴ Böylece anlaşmanın imzalanması önündeki engeller kalkmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler 2 Mayıs 2012 tarihinde imzalanan Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması sonrası tarihteki en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Afganistan ve ABD arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması’nın imzalanmasına başta Pakistan ve İran olmak üzere bazı ülkeler tepki göstermişlerdir. İran’a göre ABD’nin Afganistan’daki varlığı ve teröristleri yok etme konusu bir bahaneden ibaretti. Amerikalıların burada olma sebebi trans-bölgesel amaçlarını gerçekleştirmek içindi. İran’a göre Afganistan’da yabancı güçlere verilen askeri üslerin yasallaştırılması, hem Afganistan’ın hem de uluslararası toplumun takip ettiği barışçıl yollarla karşıtlık içindeydi ve bu da bölgede radikalizm ve terörizmin mevcudiyetine neden olacaktı.⁴⁰⁵ Pakistan, Çin ve Rusya da işbu anlaşmanın imzalanmasından memnun değillerdi.

Anlaşmanın imzalanması sonrası ikili ilişkiler yüksek seviyelerde devam etmiştir. Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai 21 Mayıs 2012 tarihinde NATO Chicago Zirvesi’ne katılmıştır. Chicago Zirvesi’nde ABD Başkanı Barack Obama ve NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen başta olmak üzere bazı liderlerle çeşitli görüşmelerde bulunmuştur. Chicago Zirvesi’nde, Afganistan’dan muharip güçlerini çekmek konusunda anlaşılan NATO, ülkede güvenliği sağlama görevini 2013 yılı ortalarına doğru aşamalı bir şekilde Afganistan Güvenlik Güçleri’ne devredeceklerini ve 2014 yılı itibariyle ülkeden tüm muharip güçlerini çekerek 2014 sonrası dönemde ise Afganistan Güvenlik Güçleri’ne eğitim ve danışmanlık hizmetleri vereceklerini açıklamıştır. Ayrıca 350.000 kişilik Afganistan Güvenlik

⁴⁰³ Rahmani, Husaini, a.g.e., s. 356.

⁴⁰⁴ BBC Farsça, “توافقتا مه همکاری آمریکا و افغانستان’ نهایی شد” (*Afganistan Amerika Birleşik Devletleri Ortaklık Anlaşması Çalışmaları Bitti*), 2012, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2012/04/120422_u04_us_afghan_partnership.shtml (Erişim Tarihi:17/04/2017)

⁴⁰⁵ HamshahriOnline, “مخالفت ایران با پیمان استراتژیک آمریکا و افغانستان” (*İran’ın Afganistan-ABD Stratejik Anlaşmasına Karşıtlığı*), 2011, <http://www.hamshahrionline.ir/details/150185/Iran/foreignpolicy> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Güçleri'ni mali anlamda desteklemek için gerekli olan yıllık 4.1 milyar dolar yardım sağlama konusunda da anlaşma sağlanmıştır.⁴⁰⁶

Afgan halkının kendi güvenliklerini sağlama zamanı geldiğini ve ABD önderliğindeki uluslararası koalisyon güçlerinin ise evlerine dönme zamanı geldiğini ifade eden Başkan Obama, gerçek sorunların sınırın Pakistan tarafında olduğu ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Pakistan'ın NATO'nun Afganistan'a ikmal hattını daha açmadığını ve Pakistan'da kendileri için güvenli olan bölgelerden saldırılar düzenleyen teröristlere/isyancılara karşı savaş ve mücadele etme sorunlarının daha çözülmediğini de kaydetti. Başkan Obama, "Biz öyle düşünüyoruz ki, Pakistan Afganistan'daki çözümün bir parçası olmalıdır. Bazı sorunları çözemedikçe, her iki ülkede ihtiyaç duydukları güvenlik, istikrar ve refahı elde edemeyeceklerdir." ifadesini kullanmıştır. Taliban'ın hala güçlü bir düşman ve Afganistan'da elde edilen kazanımların ise kırılabılır olduğunu hatırlatarak, Afganistan'ın yalnız kalmayacağını ve bu ülkeyle yakın işbirliğinin devam edeceğini de ifade etmiştir.⁴⁰⁷

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 7 Temmuz 2012'de yaptığı Afganistan ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Hamid Karzai ile görüşmesinde, ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan'ı NATO Üyesi Olmayan Önemli Müttefik (Major Non-NATO Ally) olarak tanımladığını resmen ilan etmiştir.⁴⁰⁸ Bu açıklama sonrası ABD ile Afganistan arasındaki ikili ilişkiler zirveye ulaşmıştır. Afganistan böylece ABD'nin savunma malzemelerine, eğitim ve işbirliğine erişim sağlayabilecektir. Afganistan'ın NATO Üyesi Olmayan Önemli Müttefik olarak ilan edilmesiyle iki ülke arasında uzun vadeli güvenlik ve savunma işbirliğinin çerçevesi oluşturulmuştur. Dışişler Bakanı Clinton, 8 Temmuz'da Afganistan için toplanacak olan Tokyo Konferansı için Afganistan'dan Japonya'ya gitmiştir.

Afganistan ekonomik açıdan gelişmemiş bir ülke olduğundan dolayı bu konuda yapısal ve derin sorunlar ve zorluklarla karşı karşıyadır. İşte Afganistan'ın bu ekonomik sorunlarına yardım etmek amacıyla 8 Temmuz 2012 tarihinde Japonya'nın

⁴⁰⁶ Shahab, a.g.e., s. 96.

⁴⁰⁷ Helene COOPER, Matthew ROSENBERG, "NATO Agrees on Afghan Security Transition in 2013", The New York Times, <http://www.nytimes.com/2012/05/22/world/nato-formally-agrees-to-transition-on-afghan-security.html> (Erişim Tarihi: 17/04/2017)

⁴⁰⁸ Snezana FARBEROV, "Hillary Clinton flies into Kabul as U.S. declares Afghanistan major non-NATO ally", Daily Mail, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2170049/U-S-declares-Afghanistan-major-non-NATO-ally-ensure-nation-gets-defense-aid-2014-troop-withdrawal.html> (Erişim Tarihi: 17/04/2017)

başkenti Tokyo’da Afganistan İçin Uluslararası Konferans toplanmıştır. Bu konferans, Ocak 2002’deki Afganistan İçin Tokyo Konferansı’ndan sonra Japonya’nın ev sahipliğini yaptığı ikinci konferanstır. Bu konferansla birlikte, Afganistan’ın uluslararası toplum arasındaki yeri yardım alan ülke konumundan ortak ülke konumuna yükselmiştir.⁴⁰⁹

Güvenlik ve Barış Süreci, ekonomik olarak kendine yeterlilik için yönetim ve strateji, bölgesel işbirliği ile özel sektör ve sivil toplum başlıkları altında devam eden Tokyo Konferansı sonucu olarak Afganistan’a toplamda 16 milyar dolarlık bir yardım sağlanmıştır. Yardımlar 2012 ile 2015 yılları için yapılmıştır.⁴¹⁰ 2002 yılındaki Tokyo Konferansı’nda Afganistan’a yaklaşık beş milyar dolar yardım yapan Japonya, 2012’deki ikinci Tokyo Konferansı’nda gelecek altı yıl için üç milyar dolar yardım yapacağını açıklamıştır.⁴¹¹

Bu arada ABD’de 6 Kasım 2012’de yapılan Başkanlık seçimini Barack Obama kazanarak 20 Ocak 2013 tarihinde yemin ederek resmen ikinci Başkanlık dönemine başlamıştır.⁴¹² Cumhurbaşkanı Karzai ise, ABD’ye Cumhurbaşkanı sıfatıyla son ziyaretini 10-11 Ocak 2013 yılında yapmıştır. ABD Başkanı Obama ile görüşen Cumhurbaşkanı Karzai, güvenlik, ekonomi, siyasal geçiş ve Afganistan Güvenlik Güçleri’ni donatma ve güçlendirme konularını ele almıştır. ABD Savunma Bakanı Leon E. Panetta Cumhurbaşkanı Karzai’e “Uzun ve zor bir geçmişten sonra, nihayetinde, gelecekte kendisini yöneten ve koruyabilen egemen bir Afganistan’ın kurulmasının son bölümünde olduğumuza inanıyorum.” ifadesini kullanmıştır.⁴¹³

Başkan Obama döneminde ABD-Afganistan ilişkileri iniş ve yükselişlerle doluydu. Cumhurbaşkanı Karzai idaresindeki Afganistan’da yolsuzluk, rüşvetin

⁴⁰⁹ Shahab, a.g.e., s. 197.

⁴¹⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan, “Tokyo Conference on Afghanistan, The Tokyo Declaration, Partnership for Self-Reliance in Afghanistan, From Transition to Transformation”, 2012, http://www.mofa.go.jp/region/middle_e/afghanistan/tokyo_conference_2012/tokyo_declaration_en1.html (Erişim Tarihi:17/04/2017)

⁴¹¹ BBC Farsça, “ژاپن در ۶ سال آینده سه میلیارد دلار به افغانستان کمک می کند” (Japonya Gelecek Üç Yıl İçerisinde Afganistan’a Üç Milyar Dolar Yardım Edecek), 2012, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2012/07/120707_mar_tokyo_pledge.shtml (Erişim Tarihi:17/04/2017)

⁴¹² Megan SLACK, “President Obama and Vice President Biden Take the Oath of Office”, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2013/01/20/president-obama-and-vice-president-biden-take-oath-office> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

⁴¹³ Jon SWAİNE, “Hamid Karzai to urge US to commit to Afghanistan”, The Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/9795036/Hamid-Karzai-to-urge-US-to-commit-to-Afghanistan.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

varlığı ve seçimlerde hile yapıldığı iddiaları'na karşılık Cumhurbaşkanı Karzai ABD'yi seçimlere müdahale etmek, gece operasyonları gibi nedenlerden dolayı suçluyordu. Ayrıca terörizmle savaşın Afganistan'da değil terörizmi destekleyen Pakistan'da devam etmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Pakistan'ın terör örgütlerini desteklediği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in 2 Mayıs 2011 yılında Pakistan'da bir askeri üssün yakınındaki evinde ABD Özel Kuvvetleri tarafından öldürülmesi, Taliban lideri Molla Ömer'in Nisan 2013 yılında uzun bir ara saklanan ölümü başta olmak üzere önemli El Kaide, Taliban ve diğer terör örgütleri liderleri ve üyelerinin Pakistan'da ölümleri veya yaşıyor olmaları bu iddiayı gerçeğe dönüştüren kanıtlardan bazılarıdır. Yine aynı şekilde Birleşmiş Milletler'in raporuna göre 2001 ile 2007 yılları arasında Afganistan'da gerçekleşen intihar saldırılarının yüzde 80'i, Pakistan'ın güvenli yerlerinde terörizm için istihdam edilmiş, terör eğitimi almış ve ikamet ettirilmiş kişilerce düzenlenmiştir.⁴¹⁴

11 Eylül sonrası dönemde 2014 sonuna kadar ABD, dünyanın en güçlü savunma örgütü NATO ve diğer uluslararası koalisyon güçlerinin Afganistan'daki 13 yıllık varlıkları sırasında elde edilen bazı önemli kazanımların olmasına rağmen ülkede hala çok ciddi sorunlar ve sıkıntılar mevcuttur. Güvenlik, huzursuzluk, istikrarsızlık, yolsuzluk, rüşvet, yasa dışı silahlı gruplar, ekonomik sıkıntılar, işsizlik, enflasyon, uyuşturucu sorunları, terör olayları, açlık ve yoksulluk, adaletsizlik, ayrımcılık, insan kaçırma olayları, seçim belirsizlikleri gibi ne yazık ki binbir türlü sorun, zorluk ve sıkıntılar mevcuttur. Zaten 11 Eylül sonrası ülkede elde edilen kazanımların da kırılgan olduğu ortadadır. İşte Afgan halkı 2014 yılına tüm bu sorun ve kaygılarla girmiş ve en önemli korukuları ise Taliban'ın yine Afganistan'a egemen olma ihtimali veya en azından güvensizlik ortamının devam edeceği yönündeki endişeleri olmuştur.

3.3 2014 Gelişmeleri ve Sonrasına İlişkin Soru İşaretleri

İki ülke arasında imzalanan Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması sonrası ilişkilerin seviyesi daha önce hiç olmadığı kadar stratejik ortaklık seviyesine

⁴¹⁴ Shahab, a.g.e., s. 102.

yükselmesine rağmen, özellikle Cumhurbaşkanı Karzai ve Başkan Obama arasındaki ilişkilerin sertliği iki ülke arasındaki ilişkileri de kötü anlamda etkiliyordu. Cumhurbaşkanı Karzai ve Başkan Obama arasındaki sorunlar, Afganistan'daki 2009 seçimlerinden beri devam etmektedir. Yolsuzluk, sivil kayıplar, Taliban ile müzakereler, güvensizlik iki lider arasında hiç bitmeyen sorunlardı. İki lider arasındaki gergin ilişkiler, Afgan halkının tedirgin olmasına neden oluyor, terörizmle mücadelenin ve Afganistan'ın geleceği konularını da belirsizliğe itmektedir.

Başkan Barack Obama başta olmak üzere uluslararası toplum, Cumhurbaşkanı Karzai'den, ülkedeki rüşvet ve yolsuzluk sorunları konusunu ciddiye alıp çözüme kavuşturmasını istemekteydiler. Cumhurbaşkanı Karzai de bu sorunlarla mücadele edeceği konusunda her toplantıda söz veriyordu. Başkan Obama Cumhurbaşkanı Karzai'yi yolsuzlukla suçlarken, Cumhurbaşkanı Karzai de Amerikalılar ve diğer bazı ülkeleri Afganistan'da yolsuzluk yapmak ve yolsuzluğu yaymakla suçluyordu. Cumhurbaşkanı Karzai'e göre hükümetinde rüşvet ve yolsuzluğun olmasını sebebi başta Amerikalılar ve diğer bazı ülkelerdi. Aralık 2012'de yaptığı açıklamasında, başında olduğu hükümette yolsuzluğun olduğunu kabul etmekle beraber yüzlerce milyon dolara ulaşan en büyük yolsuzlukları yabancıların yaptığını ve NATO'un 2014 itibarıyla ülkeden çekilmesinin bu sorunun yok olmasına yardımcı olacağını ifade etmiştir. Ona göre en büyük yolsuzluk kaynağı yabancıların ülkedeki işlem ve sözleşmeleriydi. Çünkü bu sözleşmeler yabancı ülkelerin üst düzey hükümet görevlilerine veya onların akrabalarına veriliyordu.⁴¹⁵

Amerikalıların ülkeyi en yolsuz ülke yaptığını ifade eden Cumhurbaşkanı Karzai, Afganistan'a yapılan milyarlarca doların neden Afganistan hükümetine verilmeden ve Afganistan'ın öncelikleri dikkate alınmadan harcandığını sürekli olarak eleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Karzai, ABD ve NATO/ISAF güçlerinin ülkedeki operasyonlarını özelde ise bu güçlerin yaptığı gece operasyonlarını hep eleştiriyor ve durdurulması gerektiğini tekrarlıyordu. Bu güçlerin yaptığı operasyonların teröristleri öldürmekten çok sivil Afgan halkını öldürdüğünü ve onlara daha çok zarar verdiğini ifade ediyordu. Hatta Mayıs 2012 yılında imzalanan

⁴¹⁵ Business Insider, "Hamid Karzai Says Americans Made Afghanistan One Of The Most Corrupt Countries On Earth", 2012, <http://www.businessinsider.com/hamid-karzai-foreigners-are-corrupt-2012-12> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmasını da gece operasyonlarının durdurulması koşuluna bağlamıştır.

Amerikalı askerlerin, Afganistan'da sivil halkı öldürmelerine veya bu ülke halkının gelenek ve dini inançlarına aykırı davrandıklarına zaman zaman rastlanmıştır. Bu olayların bazıları ülkede protestolara neden olmuş ve Başkan Obama'nın Afganistan hükümeti ve halkından özür dilemesine neden olmuştur. Cumhurbaşkanı Karzai zaman zaman Amerikalıları bu konular üzerinde uyarmıştır. 2012 yılında Amerikalı bir askerın 17 sivil insanı öldürmesi sonrası taziye için gittiği Kandahar'da yakınıını kaybeden bir kişi Cumhurbaşkanı Karzai'ye: "Bugün Amerikalılar evime gelerek benim eşimi tokatlıyor... Sayın Karzai size soruyorum cevap veriniz, neden böyle oluyor?" ifadesini kullanmıştır.⁴¹⁶ Bunun gibi olaylarda Amerikalıların Afgan yetkililerine yardımcı olmadıkları da ifade edilmiştir.

Cumhurbaşkanı Karzai Wardak ilinden çıkardığı ABD Özel Harekât Kuvvetleri askerlerini masum insanları taciz etmek, rahatsız etmek, işkence etmek ve hatta onları öldürmekle suçlamıştır.⁴¹⁷ Cumhurbaşkanı Karzai, yabancı askerleri gece operasyonları ile sivil insanların yaşadıkları bölgelere hava saldırıları düzenlememe konusunda defalarca hem eleştirmiş, hem de uyarmıştır. Ayrıca Karzai başta Amerikalılar olmak üzere ülkedeki yabancı güçlere terör merkezinin Afganistan değil Pakistan olduğunu dolayısıyla terörizmin kökünü kurutmak için köküne gitmek gerektiğini söylemiştir.

Hem Afganistan hem de ABD, ülkede güvenliği sağlamak, savaş ve çatışmaları azaltmak ve dolayısıyla ülkeye barış getirmek için her yolu deniyorlardı. Buna Taliban ile müzakere de dâhildir. Ancak Afganistan hükümetinin önemli bir koşulu vardı; müzakereler Afganların önderliğinde ve bilgileri içinde sürecekti. Ancak ABD'nin Taliban ile doğrudan iletişime geçmesi ve Katar'ın başkenti Doha'da resmi ofis açmalarına izin vermesi Afgan yetkilileri kızdırmıştır. Afganistan hükümeti, ABD'nin Barış Müzakere'leri konusundaki sözleri ve yaptıklarının

⁴¹⁶ Iran Dari Radio, "هشدار کرزی به امریکا (Karzai'den ABD'ye Uyarı)", 2012, <http://dari.irib.ir/news/2010-08-11-02-52-56/item/46004-%D9%87%D8%B4%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%DA%A9%D8%B1%D8%B2%DB%8C-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%B1%DB%8C%DA%A9%D8%A7> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

⁴¹⁷ Yochi J. DREAZEN, "The Real Reasons Karzai Wants U.S. Troops Out", The Atlantic, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/02/the-real-reasons-karzai-wants-us-troops-out/273528/> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

birbiriyle örtüşmediği gerekçesiyle İkili Güvenlik Anlaşması müzakerelerini askıya almıştır.⁴¹⁸ Bu konuyla ilgili gerginlik kısa bir süre sonra giderilmişse de, Afganistan hükümeti diğer bazı önemli konularda olduğu gibi müzakere konusunda da kenarda bırakılmayı büyük saygısızlık olarak görmüştür.

Afganistan ve ABD arasında 2 Mayıs 2012’de Kabil’de imzalanan Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması’ne göre, anlaşmanın imzalanmasından sonra iki ülke arasında ABD askerlerinin 2014 sonrası Afganistan’da kalma koşulları gibi önemli konuları ele alması beklenen İkili Güvenlik Anlaşmaları müzakerelerine başlanması gerekiyordu. Müzakerelere başlanmış ancak Afganistan, Taliban’ın Katar’da ofis açmalarına tepki olarak İkili Güvenlik Anlaşması müzakerelerini askıya almıştır.

Amerikalı askerler için istenen yargısal dokunulmazlık ve bu askerlerin Afgan halkının evlerinde arama yapma izni üzerinde tartışılan en önemli iki konuydu. Amerika Birleşik Devletleri kendi askerleri için Afganistan’da yargı dokunulmazlığı istiyordu ve Afganistan ise buna karşı çıkmıştır. Bir devletin bağımsızlık ve ulusal egemenlik ilkelerine ters düşen başka bir ülke askerlerine yargı dokunulmazlığı verilmesi konusuna Cumhurbaşkanı Karzai, İkili Güvenlik Anlaşması’nı ele alacak olan Danışma Loya Jirgası’nın karar vermesini istemiştir. Amerikalılar ise yargı dokunulmazlığı konusunda ısrar etmişlerdir. Cumhurbaşkanı Karzai yaptığı açıklamada, ABD’nin “Eğer sizler, Amerikalı askerlere yargı dokunulmazlığı vermezseniz ülkeden çıkmak ve Afganistan’ı tamamen terk etmek zorundayız ve bundan sonra herhangi bir ilişkimiz kalmayacak.” ifadesini kullanmıştır.⁴¹⁹

Cumhurbaşkanı Karzai, İkili Güvenlik Anlaşmasını imzalaması için; sivil halkın evlerine yapılan saldırıların yasaklanması, Barış Prosedürü’nün Taliban ile kesin olarak başlatılması,⁴²⁰ Afganistan güvenliğinin garantisi, ülke ekonomisin

⁴¹⁸ ITV, “Kerry hopeful on Taliban talks”, 2013, <http://www.itv.com/news/update/2013-06-19/afghanistan-suspends-talks-with-us-over-contradiction/> (Erişim Tarihi:14/04/2017.)

⁴¹⁹ BBC Farsça, “کرزی: لویه جرگه باید درباره مصونیت قضایی آمریکایی‌ها تصمیم بگیرد”, 2013, *Amerikalıların Yargı Bağışıklıkları Hakkında Karar Alsın*”, 2013, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2013/01/130114_k02-karzai-usa.shtml (Erişim Tarihi:14/04/2017)

⁴²⁰ Radio Farda, “کرزی: آمریکا شروط افغانستان را نپذیرد، سند امنیتی را امضا نمی‌کنم”, 2013, *Karzai: Amerika Şartları Kabul Etmedi, Anlaşmayı İmzalamayacağım*”, 2013, <https://www.radiofarda.com/a/f10-afghanistan-karzai-us-security-pact/25183745.html> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

güçlendirilmesi, Afgan Güvenlik Güçleri'nin eğitilmesi ve donatılması⁴²¹ gibi bazı koşulların öncelikle yerine getirilmesini ve herhangi bir ülkenin Afganistan'a saldırdığı takdirde ABD'nin Afganistan'ın yanında olmasını da istiyordu. Cumhurbaşkanı Karzai'e göre isyancıların Pakistan'dan Afganistan geçmeleri, intihar saldırılarını Pakistan'da planlamaları ve Pakistan istihbarat örgütü ISI'nın bunları desteklemeleri ve Afganistan'daki güvensizlikte elinin olması Pakistan'ın Afganistan'a saldırılarının örnekleriydi. Karzai, bu koşullar yerine getirilmedikçe anlaşmayı imzalamayacağını açıklamıştır.

ABD ise bu anlaşmanın bir an önce imzalanmasını istiyordu çünkü 2014 sonrası Afganistan'da bulunduracakları asker sayısı, koşulları ve hukuki durumlarının neler olacağı gibi konulara göre plan yapmak ve bundan dolayı anlaşmayı erken imzalanmak konusunda ısrar ediyordu. Ayrıca başka bir konu da Afganistan'daki seçimlerin belirsizlik durumuydu. ABD seçim sürecinin uzama ihtimali dolayısıyla anlaşmanın imzalanma konusunun tehlikeye gireceğini düşünüyorlardı. Ancak Afganistan hükümeti ise o kadar acele etmeye gerek olmadığını, şu anlık barış müzakereleri, seçimlerin yapılması gibi başka konuların kendileri için öncelikli olduğunu ileri sürmüştür.

Sonrasında ABD anlaşmanın imzalanması için ultimatoya vermeye ve tehdit etmeye başlamıştır. Cumhurbaşkanı Karzai'nin Sözcüsü Ajmal Faizi, Amerika Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Cumhurbaşkanı Karzai ile yaptığı konuşmasında "Eğer anlaşma olmazsa güvenlik de olmaz." ifadesini kullandığını belirtmiştir.⁴²²

Afganistan; İkili Güvenlik Anlaşması'nı görüşmek, maddelerini değerlendirmek ve anlaşmanın imzalanmasına onay vermek için Danışma Loya Jirgası'nı 21 Kasım 2013 yılında toplamıştır. Danışma Loya Jirgası Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin konuşması ile başlamıştır. Yaptığı konuşmasında Cumhurbaşkanı Karzai, Danışma Loya Jirgası, İkili Güvenlik Anlaşması'nın imzalanması yönünde onay verse de anlaşmanın imzalanmasının seçimlerden sonraki Cumhurbaşkanı

⁴²¹ AzadiRadio, "حامد کرزی: توافقنامه امنیتي وختي امضا خواهد شد که شرایط ما پذیرفته شود" (Koşullarımız Kabul Edilirse Güvenlik Anlaşması'nı İmzalarım)", 2013, <https://da.azadiradio.com/a/25113609.html> (Erişim Tarihi: 13/04/2017)

⁴²² Rod NORDLAND, "Karzai Insists U.S. Forces Killed Civilians in a Raid", The New York Times, <http://www.nytimes.com/2013/11/24/world/asia/us-upset-by-karzais-claim-about-civilian-deaths.html> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

kalacağını duyurmuştur.⁴²³ Danışma Loya Jirgası İkili Güvenlik Anlaşması'nın bir ay içerisinde imzalanması yönünde karar almıştır. Cumhurbaşkanı Karzai ise anlaşmayı imzalamayacağını açıklamıştır. Karzai'nin, anlaşmanın Afganistan'da hemen barış ve güvenliği sağlamasını aksi takdirde anlaşmayı kabul etmeyeceğini belirterek, "Eğer Amerikalılar bir defa bile Afganların evlerine girerlerse ve onlara saldırırlarsa o zaman anlaşma falan yoktur. Amerikalılar kendi üslerinde otursunlar. Bugünden itibaren evleri aramak ve yollarda halkı durdurmak yasaktır ve halk özgürdür." ifadesini kullanması üzerine Danışma Loya Jirgası Başkanı Sebghatullah Mujadidi "Sayın Cumhurbaşkanımız bize bu anlaşmayı yakında imzalayacağınıza dair söz versin. İmzalamayacaksanız, ben Afganistan'ı terk edeceğim." ifadesini kullanmıştır. Ancak Cumhurbaşkanı Karzai imzalamayacağını bir kez daha ifade etmiştir.⁴²⁴

Cumhurbaşkanı Karzai'nin anlaşmayı imzalamama kararını değiştirmek için, ABD Başkanı Barack Obama Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'ye yazdığı mektupta, İkili Güvenlik Anlaşması'nın iki ülke arasında yeni bir sayfa açacağını, bununla birlikte ABD'nin dost olarak Afganistan'ı destekmeye devam edeceğini belirtmiştir. Ayrıca Afganistan Güvenlik Güçleri'ne eğitim, danışmanlık ile yardım etme ve terörizmle mücadele konusunda işbirliği yapacaklarını ifade ederek, "Sizin, Afganistan halkının Afganistan'daki savaşın zararları ve etkilerinden uzak olmaları gerektiği konusundaki çabalarınızı ve özellikle Afganistan halkının evlerinin dokunulmazlığı ve gizliliği (mahremiyeti) konusundaki kaygılarınızı anlıyorum. Geçmişte, özellikle son dönemlerde, askeri güçlerimizin Afganistan halkının evlerine saygı duymaları ve askeri operasyonlarımızın Afganistan yasalarına göre yapılması konusunda iki kat daha fazla çaba harcadık." ifadesini kullanmıştır.⁴²⁵

Danışma Loya Jirgası'nın anlaşmanın imzalanması yönünde aldığı kararı takdir eden ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, "Hayati başka bir adım, İkili

⁴²³ BBC Farsça, "کریزی: موافقتنامه امنیتی با آمریکا بعد از انتخابات امضا خواهد شد" (Amerika İle Anlaşma Seçim Sonrası İmzalanacak)", 2013,

http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2013/11/131121_109_jirga_karzai_speech_first_day.shtml (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

⁴²⁴ BBC Farsça, "لویه جیرگه: موافقتنامه با آمریکا ظرف یک ماه امضا شود" (Loya Jirga: Amerika İle Anlaşma Bir Ay İçerisinde İmzalanın)", 2013,

http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2013/11/131124_zs_bsa_afghan_us_loya_jirga_final.shtml (Erişim Tarihi: 12/04/2017)

⁴²⁵ BBC Farsça, "متن نامه باراک اوباما، رئیس جمهور آمریکا به دولت افغانستان" (ABD Başkanı Barack Obama'ın Afganistan Devletine Mektubu)", 2013,

http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2013/11/131121_mar_us_letter_to_afghan_government.shtml (Erişim Tarihi: 12/04/2017)

Güvenlik Anlaşması'nın hemen imzalanması ve yürürlüğe girmesi olsun. Bu anlaşma iki ülkenin, Afganistan'ın güvenli ve başarılı geleceği için, karşılıklı işbirliğinin devamı yönünde önemli bir adım olsun.” ifadesini kullanmıştır.⁴²⁶

ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Susan Rice, 26 Kasım 2013 tarihli Kabil ziyaretinde Cumhurbaşkanı Karzai ile yaptığı görüşmesinde, anlaşma acilen imzalanmazsa, ABD'nin 2014 sonrası Afganistan'dan askerlerini çekmek için plan yapacağını ifade etmiştir. Beyaz Saray ise Cumhurbaşkanı Karzai'nin anlaşmayı imzalamak için Guantanamo'daki tüm Afgan mahkûmların bırakılması gibi yeni koşullar ileri sürdüğünü açıklamıştır.⁴²⁷ Ayrıca Beyaz Saray sözcüsü de anlaşmanın hemen imzalanması gerektiğini aksi takdirde Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan'a yardımlarının tehlikeye gireceği uyarısında bulunmuştur.⁴²⁸ Herşeye rağmen Cumhurbaşkanı Karzai anlaşmayı imzalamamış ve bir sonraki hükümetin Cumhurbaşkanı'na bırakmıştır.

4 Nisan 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri, Taliban iktidarının yıkılması sonrası dönemde Afganistan'ın siyasal tarihi için çok büyük öneme sahipti. Afganistan halkı için bu seçim, sadece bir cumhurbaşkanını seçmekten çok ötede bir anlam ifade ediyordu. Çünkü bu seçimle birlikte Afganistan tarihinde ilk defa halkın yaptığı bir seçim sonrası iktidar barışçıl bir şekilde başka bir kişiye geçecekti. Hem de ABD'nin önderliğindeki uluslararası koalisyon güçlerinin ülkeye terk etmeye

⁴²⁶ DW Farsça, “کری از تصمیم ”قاطع“ لویه جرگه قنردانی کرد“ (Kerry, Loya Jirga'nın Aldığı Kararı Takdir Etti)”, 2013, <http://www.dw.com/fa-af/%DA%A9%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%AA%D8%B5%D9%85%DB%8C%D9%85-%D9%82%D8%A7%D8%B7%D8%B9-%D9%84%D9%88%DB%8C%D9%87-%D8%AC%D8%B1%DA%AF%D9%87-%D9%82%D8%AF%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%DB%8C-%DA%A9%D8%B1%D8%AF/a-17249665> (Erişim Tarihi: 12/04/2017)

⁴²⁷ DW Farsça, “رایس: اگر کرزی توافقنامه را امضا نکند، نیروها را بیرون می کشیم“ (Rice: Eğer Karzai Anlaşmayı İmzalamazsa, Askerlerimizi Çekeriz)”, 2013, <http://www.dw.com/fa-af/%DA%A9%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%AA%D8%B5%D9%85%DB%8C%D9%85-%D9%82%D8%A7%D8%B7%D8%B9-%D9%84%D9%88%DB%8C%D9%87-%D8%AC%D8%B1%DA%AF%D9%87-%D9%82%D8%AF%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%DB%8C-%DA%A9%D8%B1%D8%AF/a-17249665> (Erişim Tarihi: 14/04/2017)

⁴²⁸ DW Farsça, “تاخیر در امضای موافقت نامه کمک های امریکا را به مخاطره می اندازد“ (Anlaşmanın İmzalanmasının Gecikmesi, ABD'nin Yardımlarını Tehlikeye Atar)”, 2013, <http://www.dw.com/fa-af/%D8%AA%D8%A7%D8%AE%DB%8C%D8%B1-%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%D9%85%D8%B6%D8%A7%DB%8C-%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82%D8%AA-%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%DA%A9%D9%85%DA%A9-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%D9%85%D8%B1%DB%8C%DA%A9%D8%A7-%D8%B1%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%D9%85%D8%AE%D8%A7%D8%B7%D8%B1%D9%87-%D9%85%DB%8C-%D8%A7%D9%86%D8%AF%D8%A7%D8%B2%D8%AF/a-17247384> (Erişim Tarihi: 12/04/2017)

başladığı bir dönemde. Çünkü geçen her iki Cumhurbaşkanlığı seçimleri hile yapıldığı iddiaları nedeniyle halkın arasında meşruiyet sorunu doğmuştu ancak o zamanlarda uluslararası koalisyon güçleri ülke ve seçim güvenliğini sağlıyor ve tüm dünya ülkeyi, Afgan hükümetini her anlamda destekliyordu. Ancak 2014 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimleri ise uluslararası koalisyon güçlerinin ülkeyi terk etmeye devam etmekte olması nedeniyle ülkede siyasal, ekonomik ve güvenlik anlamında bir boşluğun olduğu bir zaman dilimine denk gelmiştir. Ülke güvenliği bir yandan uluslararası koalisyon güçlerinin ülkeyi terk etmeye başlaması diğer yandan da buna paralel denelilecek şekilde Taliban örgütünün gittikçe güç kazanmaya başlaması nedeniyle çok ciddi tehlike altındaydı. Ayrıca 2011 yılı itibarıyla aşamalı bir şekilde ülkenin güvenliğini sağlama sorumluluklarını uluslararası koalisyon güçlerinden almaya başlayan ve 2014 itibarıyla tüm ülke güvenliğinden sorumlu olan Afganistan Güvenlik Güçleri'nin ise çok fazla eksikliklerle karşı karşıya olmaları da halkın ülke güvenliğinden daha çok tedirgin olmasına neden olmuştur. Ülke Güvenlik Güçleri teçhizat anlamında önemli sıkıntılar yaşadıkları için güvenliği sağlamaları konusuna hep kuşkuyla bakılmıştır. Ayrıca Taliban'ın halkı seçimlere katılmama yönündeki uyarıları da seçim güvenliğini etkileyen başka bir unsurdu. Taliban'ın uyarılarına kulak asmayan halkın parmakları, elleri kesilecek ve hatta öldürüleceklerdi.

Öte yandan, ülkede uyuşturucu sorunu vardı. Ülkede uyuşturucu üretimi ve ticareti çok önemli derecede bir artış göstermişti. Halk arasında baş gösteren bir başka önemli sorun ise ülke ekonomisinin geleceğiyle ilgiliydi. Son 14 yıldır ülke ekonomisi uluslararası toplumun sağladığı ekonomik yardımlara bağlıydı. Uluslararası koalisyon güçlerinin ülkeden çıkmaya başlamasıyla birlikte ülkede önemli derecede işsizlik, yoksulluk, yatırım yapma korkusu gibi önemli ekonomik sıkıntılar baş göstermeye başlamıştı. Cumhurbaşkanı Karzai ve Başkan Obama'nın arasının bozuk olması da halkı 2014 sonrası dönemde uluslararası toplumun ülkeyi desteklemeyi bırakmalarına neden olacağı endişesine sokmuştu. Tüm bu ve başka sorunlara rağmen halk ise 11 Eylül sonrası elde ettikleri demokratik kazanımları korumak istiyor ve ne pahasına olursa olsun seçimlere katılıp yeni bir Cumhurbaşkanı ile geleceğe doğru ilerlemek istemekteydiler.

11 Eylül sonrası dönemde yapılan 2004 ve 2009 Cumhurbaşlıkları seçimlerine katılıp Cumhurbaşkanı seçilen Hamid Karzai ise yasa gereği 2014'teki

Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılamıyordu. Afganistan halkı böyle bir ortamda 4 Nisan 2014 tarihinde kendi Cumhurbaşkanlarını seçmek üzere sandık başına gitmişlerdir. Bağımsız Seçim Komisyonu 2014 Mayıs ayında birinci tur seçim sonuçlarını açıklamıştır. Sonuçlara göre hiç bir aday yüzde 50'nin üzerinde oy alamamış ve böylece en fazla oy alan iki aday ikinci tur seçimlerine katılma hakkı kazanmıştır. Birinci tur seçim sonuçlarına göre eski Dışişleri Bakanı Abdullah Abdullah oyların yüzde 45'ini eski Maliye Bakanı Eşref Gani Ahmadzai ise oyların yüzde 31.6'sını alarak ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yarışacaklardı. Birinci tur seçim sonucundan hem Abdullah Abdullah hem de Eşref Gani Ahmadzai memnuldü. Ayrıca Birleşmiş Milletler de seçim sonuçlarından ve halkın seçime katılmalarından dolayı memnuniyet duyduğunu açıklamıştır.⁴²⁹ Bu arada ABD Başkanı Barack Obama Afganistan'a 25 Mayıs 2014'te bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bagram Hava Üssü'nde General Joseph F. Dunford Jr ve Büyükelçi James Cunningham ile görüşmüş ve Afgan Güvenlik Güçleri'nin eğitimi ve terörle mücadele operasyonları konularını değerlendirmişlerdir. Obama ziyaret sırasında Cumhurbaşkanı Karzai ile yüz yüze görüşme yapmamış sadece telefon üzerinden konuşmuştur.⁴³⁰ Bu olay Başkan Obama ve Cumhurbaşkanı Karzai'nin arasının gergin olduğunu gösteren önemli bir kanıttır.

İkinci tur seçim yarışı 14 Haziran 2014'te başlamıştır. Bağımsız Seçim Komisyonu Başkanı Yusuf Nooristani ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarını 7 Temmuz tarihinde açıklamıştır. Sonuçlara göre Eşref Gani Ahmadzai oyların yüzde 56.44'ünü alarak birinci olmuş ve Abdullah Abdullah ise, birinci turda en fazla oyu elde etmesine rağmen, ikinci tur seçimlerinde ise oyların yüzde 43.56'sını alarak ikinci olmuştur. Abdullah Abdullah seçim sonuçlarını kabul etmediğini ilan etmiş ve büyük oranda yolsuzluk ve hile yapıldığını ifade etmiştir.⁴³¹

⁴²⁹ BBC Farsça, “نامزدان پښتانه انتخابات افغانستان: آماده رفتن به دور دوم هستيم” (Afganistan'daki Seçimlerin Birinci Sıradaki Adaylar: İkinci Tura Hazırız)”, 2014, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/05/140515_k03_af2014_presidential_election_final_result.shtml (Erişim Tarihi: 15/04/2017)

⁴³⁰ Scott WILSON, “Obama makes surprise visit to Afghanistan”, Washington Post, https://www.washingtonpost.com/politics/obama-arrives-in-afghanistan-on-surprise-visit/2014/05/25/7df61452-e41f-11e3-8f90-73e071f3d637_story.html?utm_term=.e809c38c83de (Erişim Tarihi: 12/04/2017)

⁴³¹ BBC Farsça, “نتایج ابتدایی دور دوم؛ اشرف غنی پښتانه انتخابات (İkinci Turun İlk Sonuçları: Eşref Gani Önde)”, 2014, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/07/140707_k03_af2014_election_commission_announced_run-off_preliminary_result (Erişim Tarihi: 15/04/2017)

Ülkede büyük tepkilere neden olan ikinci tur seçim sonuçlarına uluslararası toplumdan da tepki gelmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamasında, ülkede ikinci tur seçimlerinde hile ve yolsuzluk yapıldığına dair iddiaların olduğunu ve bu konu hakkında henüz net bir araştırma yapılmadığı belirterek, ABD'nin herhangi bir adayı desteklemediğini de açıklamıştır. Avrupa Birliği ise yaptığı açıklamada, seçim hilesi ve dolandırıcılığı konusundaki iddialardan endişe duyduklarını açıklamıştır.

İkinci tur seçim sonuçları ülkede önemli sorunlara ve tartışmalara neden olmuştur. Seçim sonuçlarının iptal edilip yeniden seçim yapılması için ise ne tam güvenli bir ortam vardı ne de buna yetecek kadar mali bütçe söz konusuydu. Seçim tartışmaları ülkenin daha fazla huzursuzluğa ve kaosa doğru gitmesine ve halkın daha fazla endişe duymasına neden olmuştur. Son çare olarak ise ABD arabuluculuk yapmaya karar vermiş ve bir çözüm yolu bulmuştur.

Seçim sonuçlarının neden olduğu tartışmlara bir ortak yol bulmak için ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, ülkeye tam olarak üç defa ziyaret gerçekleştirmiş ve sonunda her iki adayın da kabul ettiği Ulusal Birlik Hükümeti'ni kuran anlaşmanın imzalanmasıyla sorun çözülmüştür. Varılan anlaşmaya göre Eşref Gani Ahmadzai Cumhurbaşkanı ve Abdullah Abdullah ise yeni oluşturulan İcra Kurulu Başkanı olmuştur. İki seçim rakibi arasındaki siyasal anlaşmazlığın çözülmesi ve Ulusal Birlik Hükümeti'nin kurulmasını ABD, Avrupa Birliği ve NATO memnuniyetle karşılamıştır. Varılan anlaşma sonrası ABD Başkanı Barack Obama hem Cumhurbaşkanı seçilen Eşref Gani Ahmadzai'yi, hem de İcra Kurulu Başkanı seçilen Abdullah Abdullah'ı telefonla arayarak tebrik etmiştir. Beyza Saray yaptığı açıklamasında, ikili stratejik ortaklığın devam edeceğini ve yeni hükümeti destekleyeceklerini belirtmiştir.⁴³²

Eşref Gani Ahmadzai Cumhurbaşkanı sıfatıyla Abdullah Abdullah ise İcra Kurulu Başkanı sıfatıyla 29 Eylül 2014 tarihinde yemin ederek resmen görevlerine başlamışlardır.⁴³³ Ulusal Birlik Hükümeti'nin iktidara gelmesiyle birlikte, Afganistan'ın dış politikasında özellikle batı ülkeleri konusunda önemli değişiklikler

⁴³² Anadolu Ajansı, “Afganistan'ın yeni devlet başkanı Ahmadzai oldu”, 2014, <http://aa.com.tr/tr/dunya/afganistanin-yeni-devlet-baskani-ahmadzai-oldu/118117> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

⁴³³ Radikal, “Afganistan'da Ahmedzai yemin etti”, 2014, <http://www.radikal.com.tr/dunya/afganistanda-ahmedzai-yemin-etti-1215438/> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

meydana gelmiştir. En başta ABD olmak üzere NATO ülkeleriyle de ilişkiler tekrar düzelmeye başlamıştır. Eski Cumhurbaşkanı Karzai'nin imzalamak istemediği İkili Güvenlik Anlaşması'nın imzalanması kararını, görevinin ikinci günü olan 30 Eylül 2014'te vermiştir. Afganistan adına bu ülkenin Ulusal Güvenlik Danışmanı Hanif Atmar, ABD adına ise Washington'un Kabil Büyükelçisi James Cunningham antlaşmayı imzalamıştır. Anlaşma gereği Afganistan'da, 2014 sonrası dönemde 9800, 2015 yılının sonlarına doğru bunların yarısı ve 2016 sonu itibarıyla de bin Amerikalı asker, ABD'nin diplomatik yerlerini korumak için kalacaklardı.

Anlaşmanın Afganistan'ın ulusal çıkarı için imzalandığını kaydeden Cumhurbaşkanı Ahmadzai, ülke topraklarının komşu ülkelerin aleyhine kullanılmayacağını da ifade etmiştir. Washington Büyükelçisi James Cunningham ise ikili ilişkilerin gelişeceğini belirterek, Afganistan'ın Güvenlik Güçleri'ne destek vermeye devam edeceklerini aktarmıştır. Bu arada aynı gün Afganistan devleti ile NATO arasında Barış için Ortaklık Kuvvetlerinin Statüsü Anlaşması (SOFA) da imzalanmıştır.⁴³⁴

Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai, 24 Mart 2015 tarihinde İcra Kurulu Başkanı Abdullah Abdullah ve yanındaki diğer bakanlarla birlikte ABD'yi ziyaret etmiştir. ABD Başkanı Barack Obama ile görüşme sırasında dört önemli konu ele alınmıştır. Bunlar; güvenlik işbirliği, Afganların önderliğinde Barış Süreci'nin devam etmesinin desteklenmesi, Ulusal Birlik Hükümeti'nin desteklenmesi ve Afganistan'ın kalkınması için yardım ve desteklerin devam etmesi olmuştur. Daha sonra ortak basın açıklamasında Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai, "Afganistan Güvenlik Güçleri'ne eğitim, danışmanlık ve yardım etmek bizlerin ortak çıkarı ve çabamızın bir parçasıdır. Felaket bizleri bir araya getirmiştir. Artık ortak çıkar bizleri müttefik yapar. Afganistan'dan çekilme planı konusunda esneklik gösterilmesi, reform programlarının hızlanması ve Afgan Güvenlik Güçleri'nin daha iyi eğitim alması daha iyi hazırlanmaların sağlar." ifadesini kullanmıştır. Başkan Obama da, Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai'nin, Afganistan'daki Amerikalı askerlerin çekilme planları konusunda esneklik

⁴³⁴ Muhammad FAHİM, "Afganistan ile ABD İkili Güvenlik Anlaşması imzalandı", Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/afganistan-ile-abd-ikili-guvenlik-anlasmasi-imzaladi/115235> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

gösterilmesi konusunda iyi bir öneride bulunduğunu kaydetmiş ve 2015 yılı sonunda kadar hiçbir Amerikalı askerin Afganistan'dan çıkmayacağını ilan etmiştir.⁴³⁵

Bu ziyaret sırasında ABD Ulusal Birlik Hükümeti'ne askeri, ekonomik, ülkenin kalkınması ve yapılanması ve Barış Süreci gibi konularda destek olacaklarını belirtmiş ve bu ziyarette Ulusal Birlik Hükümeti'ne 800 milyon dolarlık yardım da bulunmuştur.⁴³⁶

Bu ziyaretin başka bir önemli yönü de, Cumhurbaşkanı Ahmadzai'nin bu ziyareti sırasında ABD Kongresi'nde konuşma yapmış olmasıdır. Konuşmasında, ABD'nin Afganistan'a yaptığı yardımlardan dolayı teşekkür etmiş, eski Cumhurbaşkanı Karzai döneminde sarsılan ikili ilişkileri ve güveni sağlamaya yönelik mesajlar vermiş, uzun vadeli ikili stratejik ve işbirliği konularını değerlendirmiş, terörizm ve radikalizme karşı ortak işbirliği konusunda Amerikalı yetkililerin desteğini almaya çalışmıştır.⁴³⁷ ABD'nin Afganistan'da önemli güvenlik amaçları olduğu kesindir. Çünkü terörizm sadece Afganistan'ı değil başta ABD olmak üzere tüm dünyayı tehdit eden bir unsurdur. Özellikle Afganistan, konumu gereği terör örgütlerini besleyen bazı ülkelerle komşu olması açısından ABD'nin bu ülkede az miktarda da olsa bir askeri varlık bulundurmasını ve böylece terör örgütlerini izleyebilmesini gerektirmektedir. Afganistan'ın özellikle Pakistan ile komşu olması, ABD için bu ülkede varlık göstermesini zorunlu kılmaktadır. Çünkü Pakistan'da her türlü terör yapılanması ve tehlikesi vardır. Pakistan'da hem nükleer enerjinin, hem de çeşitli terör örgütlerinin bulunması dünyayı korkutan bir durumdur. Bunun sebebi bu terör örgütlerinden birisinin eline geçen atom bombası dünyayı çok tehlikeli bir yere dönüştürebilir. Buna terör örgütlerinin bilhassa Amerikan

⁴³⁵ ToloNews, "اوباما: هیچ نیرویی تا پایان ۲۰۱۵ از افغانستان خارج نمی‌شود" (Obama: 2015 Sonuna Kadar Herhangi Bir Güç Afganistan'dan Çekilmeyecek)", 2015, <http://www.tolonews.com/fa/afghanistan/%D8%A7%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D9%87%DB%8C%DA%86-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%DB%8C%DB%8C-%D8%AA%D8%A7-%D9%BE%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%B2%DB%B0%DB%B1%DB%B5-%D8%A7%D8%B2-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC-%D9%86%D9%85%DB%8C%E2%80%8C%D8%B4%D9%88%D8%AF> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

⁴³⁶ Avapress, "امریکا به حکومت ملی افغانستان در عرصه نظامی، اقتصادی، روند صلح و بازسازی کمک می‌نماید" (ABD, Afganistan'ın Ulusal Birlik Hükümeti'ne Askeri, Ekonomi, Barış Süreci ve Yeniden Yapılandırılma Süreçlerinde Yardım Edecek)", 2015, <http://www.avapress.com/vdcj8hevyuqeyyz.fsfu.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

⁴³⁷ Shahreyar FARAHMAND, "شروع فصل جدید در روابط افغانستان و امریکا" (Afghanistan-ABD İlişkilerinde Yeni Dönem"), Etilaatroz Daily Newspaper, <http://www.etilaatroz.com/21526> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

düşmanlığı da eklenirse, Afganistan ile ABD'nin ortak çıkar ve amaçları olduğu söylenebilir. İşte tüm bu nedenlerden dolayı, Ulusal Birlik Hükümeti'nin başa geçmesiyle birlikte ikili ilişkiler seviyesi yükselmeye başlamıştır ve karşılıklı olarak İkili Güvenlik Anlaşması'na duyulan ihtiyaç ise stratejik anlamda ilişkilerin devam edeceğini göstermektedir.

ABD'de 8 Kasım 2016'da yapılan Başkanlık seçimlerini kazanıp 20 Ocak 2017'de resmen ABD Başkanı olan Donald Trump ile de Afganistan'ın ilişkileri güzel devam etmektedir. Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai, Başkanlık yarışını kazanan Donald Trump'ı aramış ve tebrik etmiştir. 24 Nisan 2017 tarihinde ABD Savunma Bakanı James Mattis Afganistan'a yaptığı ziyaret sırasında Cumhurbaşkanı Eşref Gani Ahmadzai ile de görüşme yapmıştır. Görüşmede Afganistan'ın ve bölgenin güvenlik durumu, terör örgütleriyle mücadele ve iki ülke arasında çeşitli alanlarda işbirliği konuları ele alınmıştır. Savunma Bakanı James Mattis, "Afganistan'daki görevimiz daha sona ermemiştir ve bizler Afganistan devleti ve halkının yanında durmaya devam edeceğiz... Bizim Afganistan'daki varlığımız iyi niyet ve amaç içindir. Bizlerin diplomasi ve askeri konularımızı uyumlu hale getirmemiz gerekiyor." ifadesini kullanmıştır. Ayrıca yolsuzluk, devlet idarelerinde reform gibi konularda da iyi çalışılması gerektiğini eklemiştir.⁴³⁸ Savunma Bakanı James Mattis'ten önce, ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı McMaster ülkeyi ziyaret etmiştir.

Afganistan'da güvenlik durumunun kötüye gitmesinin sonucu olarak uluslararası koalisyon güçlerinin hem askeri anlamda hem de ekonomik anlamda büyük kayıplar vermeleri, batı toplumunda Afganistan'da asker bulundurma konusunda uluslararası koalisyon güçlerinin özellikle de Amerikalı askerlerin Afganistan'daki varlıklarını zor duruma sokmuştur. 2008 yılında küresel alanda meydana gelen ekonomik sıkıntılarda buna eklenince, uluslararası koalisyon güçleri Afganistan'daki savaşı bitirmek için yol aramaya başlamışlardır. Bunun sebebi Batı toplumundaki baskı gruplarının ülke yöneticilerinden savaşa bir an önce son vermelerini istemeleriydi. İşte bu baskılar sonucu NATO üyeleri 19-20 Kasım 2010 tarihinde Lizbon Zirvesi'nde aldığı kararla, Afganistan'da güvenliği sağlama sorumluluklarını uluslararası koalisyon güçlerinden Afganistan Güvenlik Güçleri'ne

⁴³⁸ CSRS, "اداره جدید امریکا و آینده روابط کابل – واشنگتن", (ABD'nin Yeni Yönetimi Ve Kabil-Washington İlişkilerinin Geleceği)", 2017, <http://csrskabul.com/pa/?p=3531> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

aşamalı bir şekilde bırakmayı ve 2014 yılına kadar ülkeden askerlerini çekmeyi kabul etmişlerdir.⁴³⁹ NATO'nun zivede aldığı kararın ABD ve Afganistan ilişkileri açısından önemi, bu dönemde ülkede bulunan 140 bin yabancı askerın 100 bininin Amerikalı askerlerden oluşuyor olmasından kaynaklanıyor. Afganistan'da güvenlik durumunun vahim olduğu ve İkili ilişkilerin pek de iyi olmadığı bir dönemde alınan bu kararla, Afganistan'ın 11 Eylül sonrasında en büyük destekçisi olan ABD, ülkenin ihtiyaç duyduğu güvenliği sağlayamadan ülkeyi 2014 itibarıyla terk etmeyi amaçlamaktadır. Aslında belki de yabancı askerlerin ülkeden ayrılmasına halkın sevinmesi gerekirdi ama ülkenin güvenliği tehlike altında olduğundan halk gelecekleri konusunda endişeleniyorlardı. Çünkü ABD ülkenin güvenliğini sağlamak için en fazla asker gönderen ülke değil aynı zamanda ülkenin yeniden yapılanması ve ekonomik olarak kalkınması konularında da Afganistan devleti ve halkının en büyük destekçisiydi. Zirvede bir araya gelen Cumhurbaşkanı Karzai ve Başkan Obama ortak stratejik işbirliğinin devamı konusunda anlaşmışlar ve Başkan Obama, ülkesinin Afganistan'ı yalnız bırakmayacağını ve desteklerinin devam edeceğini belirtmiştir. Ancak Afgan halkı açısından alınan bu kararın anlamı, 2014 sonrasında ABD'nin yaptığı yardım ve desteklerinin azalması ve Taliban'ın ülkeye tekrar egemen olma ihtimalinin oluşturduğu endişeydi. Ayrıca ABD yetkililerinin yaptığı çelişkili açıklamalar da Afgan halkı için güvenlik kaygısı oluşturmuştur. Başkan Obama 2014 sonrası da Afganistan'ı yalnız bırakmayacağını ve ülke ihtiyaç duyduğu sürece Afgan halkının yanında olacaklarını açıklamışken, Başkan Yardımcısı Joseph Biden ise koşullar ne olursa olsun 2014 yılına kadar Afganistan'dan tamamen çekileceklerini açıklamıştır.⁴⁴⁰ Afganistan'dan tamamen çekilmenin anlamı, Afgan halkı için bu ülkenin güvenlik durumunun daha da kötüye gitmesi ve Kabil'in en büyük destekçisi olan Washington'un Kabil'i bir kez daha yalnız bırakması anlamını taşıyordu. Afganlar arasında, Sovyetler Birliği'nin ülkeden ayrılmasından sonra ülkeyi yalnız bırakan ABD'nin tekrar aynı hatayı yapacağı kaygısı vardır.

⁴³⁹ GMIC, “نہشت لیسبون استراتیژی ده ساله ناتو را تصویب کرد” (Lizbon Toplantısı, NATO'nun 10 Yıllık Stratejisini Belirledi), 2010, <http://www.gmic.gov.af/dari/political/247-2010-11-20-08-47-09> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

⁴⁴⁰ BBC Farsça, “بیاین: تحت هر شرایطی تا ۲۰۱۴ از افغانستان خارج می شویم” (Biden: Durumlar Ne Olursa Olsun 2014 Sonuna Kadar Afganistan'dan Çekileceğiz), 2010, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/12/101219_u04_biden_afghan_mission.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Lizbon Zirvesi'nde alınan karar sonrası Hollanda ve Kanada Afganistan'daki askeri misyonlarına son vermişler ve askerlerini ülkeden çekmişlerdir. ABD de 2011 sonuna kadar 10.000 askerini ülkeden çekmiş ve Eylül 2012 yılına kadar 23.000 Amerikalı askerin Afganistan'ı terk edeceğini ifade etmiştir.⁴⁴¹ Ayrıca NATO üyeleri Lizbon Zirvesi'nde örgütün gelecek 10 yıllık yol haritasını belirleyen yeni bir stratejiyi kabul etmişler ve Afganistan ile NATO arasında Kalıcı Ortaklık Deklarasyonu da imzalanmıştır. Deklarasyona göre NATO, bağımsız, demokratik, güvenli ve istikrarlı bir Afganistan için uzun vadeli destek vereceklerini taahhüt etmiştir.

NATO Lizbon Zirvesi'nde alınan karar sonrası ABD ve diğer uluslararası koalisyon güçlerinin Afganistan'dan ayrılmalarıyla beraber ülke Güvenlik Güçleri de güvenliği sağlama sorumluluklarını aşamalı olarak almaya başlamıştır. Birinci aşamada 17 Temmuz 2011 tarihinde Bamiyan ilinden başlayan güvenlik sorumlulukları devri, Pajshir, Kabil, Belh, Lağman, Helmand ve Herat ilinin de güvenlik sorumluluklarını Afgan Güvenlik Güçleri'nin devralmasıyla bitmiştir.⁴⁴² İkinci aşama 28 Kasım'da ve üçüncü aşama ise 13 Mayıs 2012'de başlamıştır. Böylece ülke topraklarının yüzde 75'inin güvenliğini sağlama yükümlülüğünü Afgan Güvenlik Güçleri devralmıştır. 4. ve 5. aşamalar ise daha çok ülkenin sınır bölgelerini kapsamıştır.

Ülke güvenlik sorumluluklarının uluslararası koalisyon güçlerinden Afgan Güvenlik Güçleri'ne geçmesiyle birlikte NATO'nun ülkedeki misyonu da değişmiştir. NATO'nun ülkedeki misyonu; savaşma stratejisinin yerine Afgan Güvenlik Güçleri ve kurumlarına eğitim, danışmanlık ve destek hizmetleri, Afgan Güvenlik Güçleri'ne mali kaynak yardımı sağlama ve NATO-Afganistan Kalıcı Ortaklık çerçevesinde işbirliği yapmak olarak devam etmiştir. NATO/ISAF önderliğindeki önceki misyonun sona ermesi ve Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçleri'nin ülke güvenlik sorumluluğunu üstlenmeleriyle birlikte Kararlı

⁴⁴¹ BBC Farsça, "اوباما از خروج ۳۳ هزار نظامی از افغانستان خبر داد", (Obama 33.000 Askerinin Afganistan'dan Çekileceğini Duyurdu)", 2011, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/06/110623_u02_afghanistan_obama.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

⁴⁴² BBC Farsça, "انتقال مسئولیت های امنیتی به نیروهای افغان رسماً آغاز شد", (Güvenlik Sorumluluklarının Afgan Güçleri'ne Devredilmesi Resmen Başladı)", 2011, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/07/110717_k01_bamyan_transition.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Destek Misyonu 1 Ocak 2015 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. 13 bin askeri personeliyle iki yıl süre için oluşturulan Kararlı Destek Misyonu'nun, 20 Mayıs 2016 Brüksel NATO Dışışleri Bakanları toplantısında 2016 sonrası için de devam etmesi yönünde karar alınmıştır. Anılan toplantı, NATO Varşova Zirvesi öncesi, Afganistan'a yönelik siyasal, askeri ve ekonomik desteklerin sürmesi anlamında büyük bir adım olarak nitelendirilmiştir.⁴⁴³ 8-9 Temmuz 2016 yılında toplanan NATO Varşova Zirvesi'nde de Afganistan'a yönelik desteklerin sürmesi ve Kararlı Destek Misyonu'nun 2016 sonrası dönem için de sürdürülmesi yönünde karar alınmıştır. Böylece NATO, Kararlı Destek Misyonu ile ülke Güvenlik Güçleri'ne eğitim, danışmanlık ve yardım yapmaya devam etmiştir. Aynı zamanda Afganistan ile NATO arasında Barış için Ortaklık Kuvvetlerinin Statüsü Anlaşması (SOFA) 30 Eylül 2014 tarihinde Afganistan ile NATO arasında imzalanmış ve Afganistan Senatosu'da 27 Kasım 2014'te onaylamıştır.⁴⁴⁴ Bu anlaşma Afganistan - NATO ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcıdır ve Afganistan – ABD ilişkilerini de olumlu şekilde etkileyecektir.

⁴⁴³ NATO, "Foreign Ministers agree to sustain NATO-led mission in Afghanistan beyond 2016", 2016, http://www.nato.int/cps/in/natohq/news_131378.htm?selectedLocale=en (Erişim Tarihi:13/04/2017)

⁴⁴⁴ Haberler.com, "Afganistan ve ABD Arasındaki Güvenlik Anlaşması", 2014, <https://www.haberler.com/afganistan-ve-abd-arasindaki-guvenlik-anlasmasi-6727530-haberi/> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

SONUÇ

Bu tez çalışması kapsamında, Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu bölgelerinin merkezinde yer alan Afganistan'ın, tarih boyunca sahip olduğu jeopolitik ve jeoekonomik konumu nedeniyle, gerek bölge ülkelerinin, gerekse de büyük güçlerin üzerinde nüfuz kurma ve birbirlerini denetleyebilme uğruna verdikleri mücadele ve savaşların kurbanı ve merkezi olduğu görülmüştür. Yüzyıllar boyunca imparatorluklar ve krallıkların üzerinde mücadele ettiği ve özellikle de 19. yüzyıldan İkinci Dünya Savaşı'na kadarki süreçte Ruslar ve İngilizlerin “büyük oyun” mücadelelerine sahne olan Afganistan; İkinci Dünya Savaşı sonrasında da iki süper güç olarak yükselen SSCB ile ABD arasında ortaya çıkan Soğuk Savaş döneminin en önemli mücadele ve nüfuz kurma alanlarından biri haline gelmiştir. Bu ülkenin jeopolitik önemini ve neden bu ülkenin büyük güçler için önemli olduğunu, ABD eski Başkanı Richard Nixon'ın *Barış Ötesinde* adlı eserinde; “Afganistan, Orta Asya'nın geleceğini belirleyen bir unsur olma önemini kaybetmemiştir. Birleşik Krallık bu ülkenin önemini 19. yüzyılda yeniden anlamış ve Sovyetler Birliği de 1979 yılında Afganistan'ı işgal ederek bu ülkenin öneminin farkında olduğunu göstermiştir. Bugünde bu jeopolitik gerçekliğin farkında olmamız lazım... Orta Asya'yı feth etmenin anahtarı, Afganistan'ı kontrol edenin elindedir” ifadesinden de anlamak mümkündür. Afganistan'ın bu coğrafi konumu, bu ülkenin diğer ülkelerle kurduğu ilişkileri etkileyebilme gücüne sahip temel unsurlar arasındayken, bölgesel dinamikler olarak nitelendirdiğimiz bölge ülkeleri de Afganistan'ın diğer ülkelerle kurduğu ilişkileri etkileyebilmektedir. Çalışmada incelemeye aldığımız ikili ilişkileri etkileyen temel unsurlar arasında özellikle; Hamid Karzai, yolsuzluk ve gece operasyonlarının ikili ilişkileri olumsuz anlamda etkilediğini ve uyuşturucu, yeraltı kaynakları ve ülkeden geçmesi planlanan doğalgaz ve enerji hatları gibi unsurların ise daha verimli ve ortak çıkarlara dayalı politikaların izlenmesiyle ikili ilişkilerin gelişmesi ve ileri seviyelere taşınması için önemli olduğu görülmüştür.

Cumhurbaşkanı Hamid Karzai, tek başına ikili ilişkileri etkileyen bir unsur olmaktan çok, yolsuzluk ve gece operasyonları gibi nedenlerden dolayı ikili ilişkileri

etkileyen önemli bir unsurdur. Cumhurbaşkanı Karzai, haklı olarak terörizmle mücadele stratejisinin değişmesi gerektiği düşüncesindeydi. Ona göre, teröristlerin ve terör örgütlerinin tamamen yok edilmesi ve hem Afganistan'da, hem de bölge ülkeleri ve dünyada barış ve huzurun sağlanması için terörizmle mücadele ve savaşın teröristlerin sığındığı ve kendilerine güvenli yer edindiği Pakistan'da sürdürülmesi gerekiyordu. Eğer terörizmle savaş, terörizmin destekçisi olan Pakistan'da sürdürülseydi, bu savaşta başarı elde etmek mümkündü. Obama'nın yönetime gelmesiyle beraber ABD'nin Karzai hükümetine bakış açısı da değişti. Karzai'yi seçimlerde hile yapmak, yolsuzluk ve uyuşturucuyla mücadele konularında yeterli çabayı göstermemek ve terörizmle savaşta başarılı olunmamasından dolayı suçlayan Obama yönetimi de Afganistan'da yolsuzluk, rüşvet ve uyuşturucu sorunlarının yayılmasında önemli rol oynamıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde Afganistan'a yapılan yardımların büyük bir kısmının yine başta ABD olmak üzere uluslararası toplum tarafından Afganistan'ın öncelikleri ve ihtiyaçları dikkate alınmadan kendi ihtiyaçları ve önceliklerine göre harcanması, bu ülkede rüşvet ve yolsuzlukların yayılmasında önemli olmuştur. Çünkü bu paralar büyük projeler için harcanıyor ve ülkeler bu projeleri kendi yakınlarına veriyordu. Afganistan'a sağlanan bu paraların Afganistan'ın denetimi altında ve bu ülkenin ihtiyaç ve önceliklerine göre harcanması için 5 Aralık 2011'i beklemek gerekiyordu. Çünkü bu tarihte düzenlenen İkinci Uluslararası Bonn Konferansı'nda bu hak Afganistan hükümetine tanınmıştır.

Gece operasyonlarının Afganistan hükümeti ile uyum içerisinde gerçekleştirilmemesi, Afganların evlerine izinsiz girilmesi ve tarama yapılması, Afganların evlerinin bombalanması sonucu sivil halkın zarar görmesi gibi nedenlerinden dolayı, bu operasyonlar özellikle Başkan Obama döneminde ikili ilişkileri kötü yönde etkileyen en önemli unsur olmuştur. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Karzai, gece operasyonları durdurulmazsa, ABD ile Stratejik Ortaklık Anlaşması'nı imzalamayacağı tehdidinde bulunmuştur. Ancak ABD ve NATO bu operasyonları gece gerçekleştirildiği için, hem teröristleri yakalamak ve öldürmek hem de daha az maliyetli olduğu gibi nedenlerden ötürü savunuyordu. Bu operasyonların her iki ülkenin ortak karar ve çıkarları dikkate alınarak sürdürülmesi terörizmle mücadelede hayati rol oynar.

Bölgesel dinamikler daha çok ülkelerin ulusal çıkar ve güvenlikleri ile bölgesel ve uluslararası konjoktürel gelişmelere bağlı olarak Afganistan-ABD ilişkilerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu dinamiklerin 11 Eylül sonrasında, özellikle ABD'nin bu ülkede kurduğu askeri üsler ve bu ülkeyle imzaladığı stratejik ve güvenlik anlaşmaları nedeniyle Afganistan-ABD ilişkilerini etkilemesi kaçınılmazdır. Bunun sebebi ise ABD'nin Afganistan'da uzun süreli varlığını kendi ulusal çıkar ve hedefleri için önemli bir tehdit ve tehlike olarak gören Rusya, İran, Çin ve Pakistan gibi devletler, bu tehdit ve tehlikeleri bertaraf etmek adına ya Rusya ve Çin gibi bu durumdan duyduğu endişe ve kaygılarını dile getirmekte veya da Pakistan ve İran gibi bir yandan endişe ve kaygılarını dile getirirken, diğer yandan da bazı terör örgütlerini ABD ve NATO'nun Afganistan'daki varlığını tehlikeye sokmak için desteklemektedir. ABD ve NATO'nun Afganistan'daki uzun süreli varlığını kendileri için tehdit olarak gören bu ülkeler, ellerindeki kozları ile Afganistan'ı baskı altına alarak ABD ile ilişkisini etkilemek istemektedir. Örneğin, SSCB zamanında Afganistan'ın ihtiyaç duyduğu askeri ve ekonomik yardım kozlarını kullanarak bu ülkenin ABD ile yakınlaşmasını engellemek istemiş ve hatta ABD'nin Kabil Büyükelçisi Adolph Dubs'ın, 14 Şubat 1979 tarihinde öldürülmesinden sonra ikili ilişkilerin 1979 ile 2001 yılları arasında tamamen kesilmesine neden olmuştur. Ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında Rusya, İran, Çin gibi devletlerin terörizmle savaş konusunda ABD ile işbirliği yapması, ikili ilişkileri olumlu yönde etkileyen bir unsur olmuştur. ABD ile bu ülkelerin Afganistan'da nüfuz kurma ve güç mücadelelerine girmeleri ise hem Afganistan'ın bu ülkelerle, hem de Afganistan'ın ABD ile ilişkisi olumsuz yönde etkilemektedir.

Bölgesel dinamikler arasında özellikle Pakistan, Afganistan-ABD ilişkilerini sürekli etkileyen bir unsurdur. ABD'nin Afganistan'a yönelik bakış ve izlenimlerinin kötü olmasına ve bu ülkeyle ilişkilerinde mesafeli davranmasına neden olan Pakistan, Afganistan-ABD ilişkilerini negatif yönde etkileyebilen en büyük etkendir. Hem Pakistan'ın bu uğurda çaba harcaması, hem de ABD'nin Pakistan'ın ikiyüzlü siyasetini görmesi ve bunun bilincinde olmasına rağmen her koşul ve dönemde bu ülkeye gereken her türlü destek ve yardımları sağlarken, Afganistan'ın talep ve ihtiyaçlarına gereken önemi vermemesi ikili ilişkilerin kötü yönde ilerlemesine neden olmaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrası terörizmle mücadele ve savaşta ABD'ye ve

uluslararası topluma verdiği hiçbir sözü tutmayan Pakistan'a karşı -terör örgütlerini eğitmeye, donatmaya ve desteklemeye devam ediyor olmasına rağmen- hiçbir önemli ve caydırıcı yaptırım uygulanmamıştır. Aksine Pakistan'a hem ABD, hem de uluslararası toplum milyarlarca dolar değerinde yardım ve destek sağlamaya devam etmektedir. Pakistan'ın terör örgütlerini desteklediğine dair her türlü kanıt mevcuttur ve ABD başta olmak üzere uluslararası toplum da bunun bilincindedir. El Kaide, Taliban ve Hakkani Şebekesi gibi terör örgütlerinin bu ülkede güvenli bir ortamda faaliyetlerine devam ediyor olması ve bu ülkeden Afganistan'a yönelik terör saldırılarını gerçekleştiriyor olması ne kadar gerçek ve biliniyor. Ancak 2 Mayıs 2011'de Pakistan'ın başkenti İslamabad'ın yakınında El Kaide terör örgütünün lideri Suudi Arabistanlı Usame Bin Ladin'in kendi evinde öldürülmesi, Taliban'ın liderleri Molla Ömer ve Molla Akhtar Mansoor'un ve diğer terör örgütlerinin liderlerinin Pakistan'da öldürülmeleri veya ele geçirilmeleri de o kadar gerçek ve biliniyordur. İşte Pakistan'ın terör örgütlerini destekliyor olması ve buna karşı ABD'nin sessiz kalması, Pakistan'ı Afganistan-ABD ilişkilerini kötü yönde etkileyen en önemli unsura dönüştürmektedir. Ancak Afganistan, tüm koşullar ve dönemlerde izlediği dış politikasında, gerek ABD ile gerekse de bu ülkelerle olan ilişkisinin, birbirlerinin etkisi altında kalmaması için ikili ilişkilerde dengeyi sağlamaya yönelik stratejiyi takip etmiş ve etmektedir.

Bu çalışmada ele alındığı gibi ikili ilişkilerin tarihsel arka planı Afganistan'ın ABD ile ilişki kurmaya sıcak baktığı ve ABD'nin ise Afganistan ile ilişki kurmaya farklı nedenlerden dolayı sıcak bakmadığı şeklindedir. ABD, Afganistan ile İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş özellikle Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal ettiği dönemde ve 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası dönemlerde, kendi ulusal çıkar, amaç ve güvenliği için ilişki kurmaya sıcak bakmıştır. Yine de ilk elçilikler 1943'te her iki ülkenin başkentlerinde açılmış ve 11 Eylül sonrası dönemde ise 1979'den beri kapalı olan Elçilikler tekrar açılmıştır.

Bu tez çalışmasında ele alınan konular arasında, 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde ABD ve Afganistan'ın takip ettikleri genel dış politika, Afganistan'da yeni düzen oluşturma çabaları, terörizmle mücadele ve yürütülen askeri operasyonlar ile ikili ilişkilerin tekrar kurulması vardır.

Afganistan tarihinde, Taliban dönemi, uluslararası ilişkiler anlamında İzolasyon Dönemi olarak adlandırılır. Çünkü bu dönemde, Afganistan ile diplomatik ilişkisi olan devletler Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri idi. Dolayısıyla Afganistan, Taliban sonrası dönemde uluslararası toplumun aktif bir üyesi olmak ve bu İzolasyon Dönemi'nden bir an önce çıkmak için dünya devletleriyle ilişki kurmayı önemli bir dış politika hedefi olarak belirlemiştir. Ayrıca bir dış politika stratejisi olarak ittifak ve koalisyon stratejisini seçmiştir. Kalevi J. Holsti, ittifak ve koalisyon stratejisini: “diplomatik koalisyonlar ve daimi ve askeri ittifaklar peşinde olan hükümetlerin varsayımları öyledir ki, bunlar kendilerini teçhizatlandırarak hedeflerine ulaşamazlar, çıkarlarını koruyamazlar veya olası tehditleri önleyemezler. Bundan dolayı, benzer dış sorunlarla karşı karşıya olan veya aynı yönde hedefleri olan devletlerden destek isterler ve karşılıklı taahhütlerde bulunurlar.” ifadesini kullanmıştır. Afganistan böylece, uluslararası toplum ve özellikle ABD ile ortak tehdit ve düşmana karşı savaşmak için işbirliği yapmıştır.

Bu dönemde Afganistan'ın takip ettiği dış politika hedefleri arasında; devletin bekası ve varlığını korumak, ulusal güvenliğini ve istikrarını sağlamak, bağımsızlık ve milli egemenliğini korumak, ulusal kalkınmayı ve ulusal refahı sağlamak, bölge ülkeleri, İslam ülkeleri ve diğer ülkelerle ikili ilişkileri geliştirmek ve özellikle bu ülkelerle stratejik ilişki kurmak, bölgesel ve uluslararası örgütlerle ilişki kurmak, bölge ve uluslararası alanda konumunu yükseltmek ve ülkenin yeniden yapılanmasını sağlamak için uluslararası toplumun desteğini elde etmek, terörizmle mücadele, Barış Prosedürü ve siyasal müzakerenin sürdürülmesini sağlamak vardır. ABD başta olmak üzere uluslararası toplumun üyeleriyle ikili stratejik ve güvenlik anlaşmaları imzalayan Afganistan, bu amaçlarından bazılarını elde etmiştir.

ABD ise, Başkan Bush döneminde, Afganistan'da genel olarak iki dış politika ve stratejiyi takip etmiştir. Bir taraftan, terörizmle savaş ve mücadele kapsamında Afganistan'daki El Kaide kamplarını yok etme, Taliban rejimini yıkma, Taliban sonrası Afganistan'da yeni bir hükümet oluşturma ve bu hükümeti destekleyerek terör örgütleriyle mücadeleye devam etme amaçları güdülmüştür. Diğer taraftan da Afganistan'a ekonomik yardım sağlayarak yeniden yapılandırılması sürecinde aktif rol oynamıştır. Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin almış

olduğu 1368 ve 1373 sayılı kararlara ve NATO örgütünün 5. maddesine dayanarak Afganistan'daki Taliban ve El Kaide'ye yönelik 7 Ekim 2001'de başlatılan Sonsuz Özgürlük Operasyonu dikkat çekmektedir. Ayrıca, 5 Aralık 2001'de düzenlenen Birinci Uluslararası Bonn Konferansı, Başkan Bush'un Afganistan'da izlediği temel dış politika ve stratejisi açısından önemlidir.

Başkan Bush yönetimi Afganistan'da izlediği dış politika ve stratejisinde başarılı olmak için uluslararası toplumu Afganistan'a yardım ve destek etmeye ve terörizmle savaşmaya davet etmiştir. Ancak Başkan Bush, izlediği yanlış dış politika ve stratejileri nedeniyle Afganistan'da başarılı olamamıştır. Bu başarısızlıkta 2003 Irak Savaşı kararının büyük etkisi vardır. Çünkü Irak Savaşı nedeniyle, Afganistan, ABD'nin dış politikasındaki önemini kaybetmiş ve tüm dikkatler Irak'a kaymıştır. Afganistan'daki önemli uzmanların, askerlerin ve parasal desteğin Irak'a kayması sonrasında Taliban, Pakistan'dan aldığı destekle Afganistan'da tekrar güçlenmeye başlamıştır. Taliban, 2003'te Afganistan'ın 364 bölgesinden, sadece 30 bölgesine egemenken, 2012'de 160 bölgeye egemen olmuştur.

Afganistan, Başkan Obama döneminde yeniden ABD'nin dış politikasının merkezi konumuna yerleşmiştir. Eski Başkan Bush'un aksine Başkan Obama, terörizmle mücadele ve savaşın Irak'ta değil, Afganistan'da devam etmesinden yanaydı. Başkan Obama'ya göre, Irak Savaşı bir tercih meselesiydi ve asla zorunlu değildi. Ancak Afganistan Savaşı ise bir zorunluluktan ve tüm dikkatin Afganistan'a verilmesinden yana olmuştur. Bundan dolayı Başkan Obama, görevine başlar başlamaz Afganistan'a takviye askeri güç gönderdi ve terörizmle savaşın sadece Afganistan'da değil, Pakistan'da da devam etmesi gerektiğini düşünüyordu. Başkan Obama yönetimindeki ABD hem askeri güç hem de parasal olarak Afganistan'a yardım etmeyi ilk hedefi haline getirmiştir. Örneğin 2001-2008 yılları arasında, Başkan Bush Afganistan'a 220 milyar dolar harcamışken, Başkan Obama daha ilk aylardan itibaren aylık dört milyar dolar harcamaya başlamıştır. Ayrıca Başkan Bush döneminde Afganistan'daki Amerikan asker sayısı 2.500 ile 18.000 arasındayken, bu rakam Başkan Obama döneminde 18.000 ile 100.000'in üzerindedir.

Başkan Obama, 27 Mayıs 2009'da açıkladığı Af-Pak Stratejisi ile savaş yönetimine değişiklik getirme, ABD'nin bölgedeki müttefiklerinin Taliban'ı

desteklemesini engelleme, Afganistan'ın iç kapasitesi ile NATO'dan daha fazla yararlanma, Taliban ve El Kaide arasında ayrım yapmayı amaçlamıştır. Bu anlamda ilk değişiklik, General David Mckiernan'ın yerine, 11 Mayıs 2009'da General Stanley Mc Chrystal'ın atanması oldu. Mc Chrystal, saldırıyı ön planda tutan ve Taliban'ın yabancı askerlere saldırmadan önce, onlara saldırmak gerektiğini düşünen birisidir. ABD, müttefiki Pakistan'ın, Taliban ve El Kaide'yi desteklemesinin, ABD ve uluslararası koalisyon güçlerinin Afganistan'daki hedeflerine ulaşmalarını zorlaştırdığı fikrindeydi dolayısıyla Pakistan'ı bu politikasından vazgeçirmek gerekiyordu ancak, Başkan Obama yönetimi de Pakistan'a karşı herhangi bir ciddi adım atamamıştır.

Başkan Obama, Afganistan'da takip ettiği amaçlarına ulaşmak için, Afganistan'ın iç kapasitesinden ve NATO'dan daha fazla yararlanmak istedi. Bundan dolayı Afganistan'ın Güvenlik Güçleri'nin eğitilmesi, teçhizatlandırılması ve sayılarının arttırılması amacıyla önemli adımlar attı ve NATO'dan Afganistan'da daha aktif rol almasını istedi ancak bu hedefine tam olarak ulaşamadı. ABD'nin Başkan Obama döneminde Afganistan'da takip ettiği en önemli politikalarından birisi de Taliban ve El Kaide arasında ayrım yapma şeklinde ortaya konulmuştur. Obama'ya göre "iyi" olan Taliban ile barış sağlanabilirdi. Bu nedenle barış müzakerelerini desteklemiştir Ancak tüm bunlara rağmen, ABD, Başkan Obama döneminde de Afganistan'da başarılı olamadı. Bunun en önemli nedenleri arasında öncelikle terör destekçisi Pakistan'a karşı ciddi yaptırımların uygulanmaması ile yaptığı stratejik hatalar vardır. Başkan Obama da, eski Başkan Bush gibi stratejik hata yapmıştır. Şöyle ki, Başkan Obama göreve gelir gelmez, bir yandan Afganistan'a daha fazla askeri takviye ve yardım sağlarken, diğer yandan da yaptığı bu askeri takviyeleri Afganistan'dan kısa süre içerisinde çekeceğini açıklamıştır. Önce Haziran 2011 itibarıyla Afganistan'dan askerlerini çekmeye başlayacağını sonra ise Şubat 2014 itibarıyla 34.000 Amerikan askerinin ülkesine döneceğini açıklayarak terör örgütlerinin moral bulmasına neden olmuştur. Çünkü böyle bir durumda terör örgütleri ve destekçileri, yabancı askerlerin Afganistan'dan nasılsa çekileceği düşüncesiyle daha fazla güç ve kendilerini bu zaman dilime kadar daha çok teçhizatlandırmak için zaman kazanmış olur. Dolayısıyla ABD hem Başkan Bush yönetiminde, hem de Başkan Obama yönetiminde Afganistan'da başarılı

olamamış, bu ülkeye barış, huzur, istikrar ve güvenliği getirememiştir. Ayrıca Bonn Anlaşması'nda amaçlanan hedeflerin hepsi elde edilememiş ancak bazıları tüm eksikliklerine rağmen elde edilmiştir. Afganistan ise Taliban rejimi sonrası yapılan milyarlarca dolarlık yardım ve tüm desteklere rağmen, güvensizlik, istikrarsızlık, yolsuzluk, uyuşturucu ve yoksulluk sorunlarıyla karşı karşıyadır.

2001-2014 yılları arasındaki süreçte Afganistan-ABD ilişkilerini incelemeye alan bu çalışmada, Başkan Bush ve Obama yönetimlerinin izledikleri birbirinden çok farklı ve çelişkili dış politika stratejilerine değinilmiştir. Başkan Bush'un terörizmle mücadele konusunda Irak'a öncelik vermesi ve Afganistan'ı ikinci plana itmesine karşılık, Başkan Obama ise terörizmle mücadelede ağırlığı daha çok Afganistan'a dolayısıyla da ilan ettiği Af-Pak stratejisi çerçevesinde Pakistan'a verdiğini görmekteyiz. Ancak Başkan Bush'un yaptığı stratejik hata ve dış politikasından ders çıkarmayan Başkan Obama da, stratejik ve politik hatalar yapmıştır. Başkan Obama yönetimi, Afganistan'daki asker sayısını attırır arttırmaz, önceden tarih vererek koşullar ne olursa olsun Afganistan'dan 2011 itibariyle çekilmeye başlayacaklarını açıklaması doğal olarak terör örgütlerine daha çok cesaret vermiş ve onların nasıl olsa yabancı askerler iki yıl sonra çekilecekler düşüncesine girmesine ve üstelik daha fazla baskı uygulanmasına neden olmuştur.

Afganistan-ABD ilişkilerinin Başkan Bush döneminde daha iyi seviyelerde ilerlediğini, Barak Obama döneminde ise daha çok gergin geçtiği söylenebilir.

Başkan Obama döneminde Afganistan-ABD ilişkileri, bir yandan karşılıklı uzun vadeli güvenlik ve savunma işbirliğine yardım etmek amacıyla Afganistan'ın NATO'nun Üyesi Olmayan Önemli Müttefik (Major Non-NATO Ally) olarak ilan edilmesiyle tarihinin en yüksek seviyesine çıkmıştır. Diğer yandan da Cumhurbaşkanı Karzai ile olan sorunlar nedeniyle sürekli gergin bir şekilde ilerlemiştir. Ancak bu dönemde yaşanan önemli gelişmeler arasında; 2011'de El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in öldürülmesi, "Geçişten Dönüşüm On Yılına" başlıklı İkinci Uluslararası Bonn Konferansı'nın düzenlenmesi, Afganistan-ABD arasında Sürekli Stratejik Ortaklık Anlaşması'nın imzalanması, NATO Chicago Zirvesi ve 2014 itibariyle yabancı askerlerin Afganistan'dan çekilmeleri sayılabilir.

Usame Bin Ladin'in Pakistan'da öldürülmesiyle Afganistan, ABD ve uluslararası toplumun Pakistan'ı terör örgütlerini desteklemekten vazgeçirmek için

yaptırım uygulanmasını beklerken hayal kırıklığına uğramıştır. Afganistan’da geçen 10 yıldıki sürecin ve bu süreçte elde edilen kazanımların ele alındığı İkinci Uluslararası Bonn Konferansı’nda ayrıca gelecek 10 yıl için Afganistan’a destek ve yardımların süreceğini kararlaştırılmıştır.

NATO Chicago Zirvesi’nde alınan karar ile 2014 yılına kadar Afgan Güvenlik Güçleri’nin ülke genelinde güvenliği sağlama yükümlülüğünü üstlenmesi ve ABD başta olmak üzere uluslararası toplumun Afganistan’a gereken destek ve yardımların sağlanması ve barış sürecinin desteklenmesine yönelik anlaşmaya varılmıştır.

2014 yılı yaklaştıkça ikili ilişkiler daha gergin bir hal almaya başlamış, karşılıklı tehditler ve suçlamalarla devam etmiştir. Afgan halkı ise 2014 itibarıyla yabancı askerlerin ülkeden ayrılmasını takiben, Taliban’ın tekrardan Afganistan’a egemen olmasından endişelenmekteydi. Bu esnada, 4 Nisan 2014’de Afganistan-ABD ilişkiler açısından çok önemli olan bir seçim yapıldı. Hile ve bir sürü sorunla gerçekleşen ve sonunda ABD Dışişleri Bakanı John Kerry’nin Afganistan’a yaptığı ziyaretlerle seçimin ikinci turuna katılan taraflar arasında bir anlaşmaya varılmış ve Ulusal Birlik Hükümeti kurulmuştur. Buna göre, Eşref Gani Ahmadzai Cumhurbaşkanı ve Abdullah Abdullah ise İcra Kurulu Başkanı sıfatıyla 29 Eylül 2014 tarihinde yemin ederek resmen görevlerine başlamışlar ve 30 Eylül 2014’te ise Afganistan-ABD arasında imzalanan Güvenlik Antlaşması ile ikili ilişkiler tekrar düzelmeye başlamıştır. Afganistan aynı tarihte NATO ile Barış için Ortaklık Kuvvetlerinin Statüsü Antlaşması’nı (SOFA) imzalamıştır.

İkili ilişkilerin daha sağlam bir şekilde devam edebilmesi için her iki tarafında verdikleri sözlerinde durmaları, her iki ülkenin ulusal çıkar, güvenlik ve stratejilerine uygun dış politika hedefleri izlemesi gerekmektedir. Ayrıca terörizmle mücadele alanında sadece sözde değil, askeri eylem başta olmak üzere tüm eylemlerin alınması ve Afganistan’ın sahip olduğu jeopolitik konumunun önemi dikkate alınarak bölgesel ve uluslararası işbirliğinin arttırılmasına yönelik adımlar atılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitap

Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, **Afganistan Yıllığı 1381-1382**, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2003.

Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, **Afganistan Yıllığı 1383**, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2004.

Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı, **Afganistan Yıllığı 1384**, Afganistan Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kabil, 2005.

Ahmadi, H., **Tahawwulate Manteqayi Afghanistan (Bölgesel Gelişmelerle Afghanistan)**, Mutalaate Tarikhe Muasere Iran, Tahran, 2010.

Alizada Musawi, S., **Afghanistan Rishayabi wa Bazkhvani Tahawwulate Muaser (Afganistan ‘ın ağdaş Gelişmelerinin Temelini Bulmak Ve Yeniden Değerlendirmek)** (Birinci Baskı), Entesharate Kish Mehr, Kum, 2002.

Andishmand, M. **Amrika Dar Afghanistan (Amerika Birleşik Devletleri Afghanistan’da**, Entesharate Maiwand, Kabil, 2005.

Andishmand, M., **Ma Wa Pakistan (Bizler Ve Pakistan)** Nashre Payman, Kabil, 2007.

Andishmand, M., **Munazaayi Durand Wa Aqlaniyate Seyasi (Durand atışması Ve Siyasal Gerçekçilik)** (Birinci Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2013.

Ansari, B. **Afghanistan Dar Atashe Naft (Petrol Ateşi İçerisinde Afghanistan)** (Sekizinci Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2012.

Ansari, F. **Fashurdayi Tarikhe Afghanistan (Afganistan Tarihinin zeti)** (Dördüncü Baskı), Entesharate Amiri, Kabil, 2012.

- Aryanfar, A., **Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Amrikayi Wa Oropayi (Afganistan ve Dünya: Amerika ve Avrupa Ülkeleri)** (İkinci Cilt), Afganistan Dışışleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, Kabil, 2007.
- Aryanfar, A., **Afghanistan Wa Jahan: Keshwarhayi Asiya Wa Afriqa(Afganistan Ve Dünya: Asya ve Afrika Ülkeleri)** (Birinci Cilt), Afganistan Dışışleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, Kabil, 2007.
- Arzo, A., **Afghanistan Wa Jameayi Jahani (Afganistan Ve Uluslararası Toplum)** (Birinci Baskı), Afganistan Dışışleri Bakanlığı, Kabil, 2010.
- Bergen, P. Çev. Ghafari Fard. A. **The Osama Bin Laden I Know** (Birinci Baskı), Entesharate Etelaat, Tahran, 2011.
- Chandra, V., Çev. Omid, M., **Jange Na Tamam Dar Afghanistan (Afganistan'ın Bitmeyen Savaşı)** (Birinci Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2016.
- Chossudovsky, M. Çev. Jamshid Nawayi, **Jange Amrika Ba Terorizm (America's "War on Terrorism")** (Birinci Baskı), Entesharate Negah, Tahran, 2010.
- Coll, S. Çev. Ishaq, M. **Jange Ashbah (Ghost Wars)** (Birinci Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2007.
- Daheshiar, H., **Seyasate Khariji Amrika Dar Afghanistan(Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Baskı), Mizan Legal Foundation, Tahran, 2012.
- Dam, B., Çev. Zahir, A., **Yak Mard Wa Yak Motarsaykel: Hamid Karzai Chegona Ba Quدرات Rasid (A Man and A Motorcycle: How Hamid Karzai Came to Power)**, Aazem Publications, Kabil, 2015.
- Dawlatabadi, B. **Shunasnamayi Afghanistan (Afganistan Kimliği)** (İkinci Baskı), Erfan Yayınevi, Tahran, 2003.
- Dobbins, J. Çev. Sahar, A. **Pas Az Taliban (Taliban Sonrası)** (Üçüncü Baskı), Markaze Mutalaate Sulh Wa Tawsea, Kabil, 2014.

- Ghani Ahmadzai, M., **Rawabete Seyasi Meyane Afghanistan Wa Pakistan (Afganistan-Pakistan Siyasi İlişkileri)**, Markaze Mutalaate Stratejike Wezarate Kharija, Kabil, 2012.
- Ghavam, S. **Usule Seyasate Khariji Wa Seyasate Baynul Melal (Dış Politika Ve Uluslararası Politikanın USULÜ)** (Onaltıncı Baskı), Entesharate Samt, Tahran, 2010.
- Ghubar, M., **Afghanistan Dar Masire Tarikh (Tarih Boyunca Afganistan)** (Üçüncü Baskı), Markaze Nashre İnqelab Ba Hamkari Jamhori, Kabil, 1987.
- Goodwin, W. Çev. Shadab, F., **Pakistan** (İkinci Baskı), Entesharate Qoqnoos, Tahran, 2010.
- Hasani Bamik, M. **Seyasate Khariji Afghanistan Pasa Taliban (Taliban Sonrası Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Baskı), Entesharate Refah, Kabil, 2013.
- Hashemi, M. **Seyasate Khareji Amrika Dar Afghanistan Pasa Taliban (Taliban Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2016.
- Hewitt, C. Çev. Mutalaate Andishasazane Noor. **Darke Terorizm Dar Amrika: Az Ku Klux Klan Ta Alqaeda (Amerikada Terörizmi Anlamak: Ku Klux Klan'dan El Kaide'ye)** (Birinci Baskı), Mutalaate Andishasazane Noor, Tahran, 2005.
- Husain Musawi, S. **Faslnamayi Mutalaate Manteqayi (Bölgesel Okumalar: Afganistan Çalışmaları)** (10. Cilt), Markaze Mutalaate Stratejike Khawaremiyana, Tahran, 2002.
- Husaini, S., **Terorizm Wa Rawande Dawlatsazi Dar Afghanistan 2014(Afganistan'da Terörizm Ve Ulus İnşa Süreci 2014)** (Birinci Baskı), Entesharate Khurasan, Kabil, 2013.
- Huzain, M., **Afghanistan Dar Dame Gharb (Afganistan Batı Tuzağında)** (Birinci Baskı), Ketabfuroshi Zehniyatsazi, Kabil, 2015.

- İbrahim Shahab, **Faslnamayi Mutalaate Stratejik (Stratejik Çalışmalar)**, Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2013.
- Jones, S., Çev. Qahramanpor, A., **Barqarari Nazm Wa Qanon Pas Az Munazaa (Savaş Sonrası Düzenin Ve Yasanın Yerleşmesi)**, Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahran, 2010.
- Kabir Seraj, M., **Roydadhayi Nimayi Dowume Saddayi Bist Dar Afghanistan (20. Yüzyılın İkinci Yarısındaki Afganistan Gelişmeleri)**, Entesharate Maiwand, Kabil, 2005.
- Kamgar, J. **Koronoloji Hawadese Tarikhi Afghanistan (Afganistan Tarihindeki Olayların Kronolojisi)** (Üçüncü Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2005.
- Khalilzad, Z. Çev. Najafizada, H. **Ferestada (The Envoy)** (Birinci Baskı), Entesharate Aazem, Kabil, 2016.
- Mahmood, M. **Tarikhe Rawabete Seyasi Iran wa Inglis (İran İngiliz Siyasal İlişki Tarihi)** (1. Cilt), Nashre Khodkar, Tahran, 1949.
- Marsden, P. **The Taliban: War, Religion and the New Order in Afghanistan**, Zed Books Ltd, Londra, 1998.
- Muhammadi, G. **Batlaqe Tarikhe Maaser (Çağdaş Tarihin Bataklığı)** (İkinci Baskı), Kabil, 2010.
- Musawi, S., **Tarikhe Tahlili Afghanistan Az Zahir Shah Ta Karzai (Afganistan'ın Analitik Tarihi Zahir Şah'tan Karzai'ye)** (Birinci Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2011.
- Muzhda, W. **Rawabete Seyasi Afghanistan Wa Iran Dar Qarne Bistum (20. Yüzyılda Afghanistan İran Siyasi İlişkileri)** (Birinci Baskı), Entesharate Maiwand, Kabil, 2010.

- Rahmani, A., Husaini, A., **Pas Az Enzewa (Yalnızlık/İzolasyon Sonrası)** (Birinci Baskı), Kabil Stratejik Araştırmalar Merkezi, Kabil, 2012.
- Saedy, A. **Afghanistan Amajgahe Fetnaha Wa Asibha (Afganistan: Fitne Ve Zarar Çıkartmak İçin Hedef Yeri)** (Birinci Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2012.
- Saedy, A., **Pakistan Mehware Shararat (Kötülük Ekseni Pakistan)** (Üçüncü Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2012.
- Saleh, A. **Pas Az Massoud (Massud Sonrası)** (Birinci Baskı), Nashre Zaryab, Kabil, 2016.
- Saqafi Amiri, Naser (Ed.), (1998). **Mutalaate Asyaye Markazi Va Qafqaz (Orta Asya Ve Kafkasya Araştırmaları)**. Kiwan Husaini, S. “*Seyasate Khariji Jamhori Islami Iran Va Buhrane Afghanistan (Iran Islam Cumhuriyeti’nin Dış Politikası Ve Afghanistan Krizi)*”, Wezarat Omure Kharijaye Jamhori Islami Iran, Tahran, 1998, ??.
- Sarwari, M. **9 Wa 11 Septambar (9 Ve 11 Eylül)**, Nashre Humayon, Kabil, 2009.
- Sediq Mujadidi, S., **Lamahate Sarnaweshtsaz (Kaderi Belirleyen Kısa Zamanlar)**, Matbaayi Ahmad, Kabil, 2007.
- Shirzad, A., **Taliban Dar Pushte Naqab (Maskenin Ardında Taliban)** (1. Baskı), Entesharate Saed, Kabil, 2014.
- Tamanna, F. **Seyasate Khariji Amrika Dar Afghanistan (Amerika Birleşik Devletleri’nin Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Baskı), Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tehran, 2008.
- Tamanna, Faramarz (Ed.), (2014). **Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Cilt). Balkhi, M. “*Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale Rusiya (Afganistan’ın Rusya Dış Politikası)*”, Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2014, ss. 289 ??

Tamanna, Faramarz (Ed.), (2014). **Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Cilt). Rahimi, H., “Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale Pakistan” (Afganistan’ın Pakistan Dış Politikası), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2014. ??

Tamanna, Faramarz (Ed.), (2014). **Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Cilt). Manadi, S. “Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale İran”(Afganistan’ın İran Dış Politikası), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2014. ??

Tamanna, Faramarz (Ed.), (2014). **Seyasate Khariji Afghanistan Dar Sephare Hamkarihayi Manteqayi (Bölgesel İşbirlikleri Çerçevesinde Afganistan Dış Politikası)** (Birinci Cilt). Balkhi, M. Sultani, M. “Seyasate Khariji Afghanistan Dar Qebale Chin” (Afganistan’ın Çin Dış Politikası), Markaze Mutalaate Stratejike Wezarat Kharija, Kabil, 2014. ??

Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, **Soğuk Savaş**, Der Yayınları, İstanbul, 2005.

Yazdanfam, Mahmood (Ed.) (2005). **Amrikayi Pas Az 11 Septambar: Seyasate Dakhili Wa Khariji (11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri: İç Ve Dış Politika)** (Birinci Baskı). Record, J. Çev. Movahedian, E. “*The Bush Doctrine And War With Iraq*”, Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahrán, 2005

Yazdanfam, Mahmood (Ed.) (2005). **Amrikayi Pas Az 11 Septambar: Seyasate Dakhili Wa Khariji (11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri: İç Ve Dış Politika)** (Birinci Baskı). Yazdanfam, M. “*Muqaddama (Giriş)*”, Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahrán, 2005.

Yazdanfam, Mahmood (Ed.) (2005). **Amrikayi Pas Az 11 Septambar: Seyasate Dakhili Wa Khariji (11 Eylül Sonrası Amerika Birleşik Devletleri: İç Ve Dış Politika)** (Birinci Baskı). Cameron, F. Çev. Bizhani, M. “*Seyasate*

Khariji Amrika Pas Az 11 Septambar (11 Eylöl Sonrası Amerikan Dış Politikası)'', Puzoheshkadayi Mutalaate Rahburdi, Tahran, 2005.

Sürelî Yayın

Goodson, L., **Afghanistan's Long Road To Reconstruction**, Journal Of Democracy, Cilt No 14, Sayı 1, 2003, ss. 85-86

Hadian, H. **Seyasatguzari Khariji Wa Defai Amrika Pas Az 11 Septambar (11 Eylöl Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Oluşturduğu Dış Politika ve Savunma Politikası)**, Daneshnamayi Huqooq Wa Seyasat, Birinci Yıl, Sayı 3, 2005, ss. 66-67

Sajadpor, M., **Seyasate Khariji Amrika Wa Chaleshe Afghanistan (Amerika Dış Politikası Ve Afganistan Sorunsalı)**, Hamshahri Diplomatik, Sayı 38, 2009, ss. 11

Shafiee, N., **Tabayyune Seyasate Nawine Dawlate Obama Dar Afghanistan Wa Pakistan (Obama Yönetiminin Afganistan Ve Pakistan Yeni Politikası)**, Faslnamayi Baynulumelali Rawabete Khariji, Cilt 2, Sayı 5, 2010, ss. 143-144

İnternet Kaynağı

Afghan Paper, “ذخایر گاز افغانستان بیش از 3 تریلیون متر مکعب (Afghanistan’ın Doğalgaz Rezervi Üç Trilyon m³)”, 2011, <http://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=30292> (Erişim Tarihi:14/05/2017)

Akal, D., “Afganistan’a yardım konferansı Paris’te toplandı”, DW Türkçe, <http://www.dw.com/tr/afganistana-yard%C4%B1m-konferans%C4%B1-pariste-topland%C4%B1/a-3407186> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Alarabiya, “اعتراضات در افغانستان علیه سوزاندن قرآن وارد پنجمین روز شد (Kuran Yakılmasına Yönelik Protestolar 5. Günü)”, 2012, <http://www.alarabiya.net/articles/2012/02/25/196899.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Alarabiya, “باراک اوباما اعلام کرد:آمریکا 30 هزار نیروی اضافه به افغانستان اعزام می کند (Obama Açıkladı: ABD Afganistan’a 30 Bin Ek Asker Gönderecek)”, 2010, <http://www.alarabiya.net/articles/2009/12/02/92951.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Amerikanın Sesi, “Karzai: Amerikan Askeri Operasyonları Azalsın”, 2010, <http://www.amerikaninsesi.com/a/karzai-amerikan-askeri-operasyonlar-azalsn-107993724/889339.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Anadolu Ajansı, “Afganistan’ın yeni devlet başkanı Ahmadzai oldu”, 2014, <http://aa.com.tr/tr/dunya/afganistanin-yeni-devlet-baskani-ahmadzai-oldu/118117> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

- Arwin, A., “Cenevre Görüşmeleri’nde Afgan Mücahitler’in Yokluğu”, BBC Farsça, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/04/140428_k02-mojaedin-genve-talks (Erişim Tarihi:22/04/2017)
- Arwin, A., “ کفرانس کابل؛ دستاورد بزرگ برای دولت افغانستان؟ ” (Kabil Konferansı: **Afganistan İçin Büyük Bir Kazanım Mı**)”, BBC Farsça, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/07/100720_k02-kabul-conference-end.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Atayi, J., “ غرب و دشواری های تعامل با کرزی ” (Batı Ve Karzai İle Etkileşim **Zorlukları**)”, BBC Farsça, http://www.bbc.com/persian/lg/afghanistan/2009/02/090201_dn_karzai_and_western_co.shtml (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Avapress, “ امریکا به حکومت وحدت ملی افغانستان در عرصه نظامی، اقتصادی، روند صلح و بازسازی , کمک می نماید (ABD, Afganistan’ın Ulusal Birlik Hükümeti’ne Askeri, Ekonomi, Barış Süreci ve Yeniden Yapılandırılma Süreçlerinde Yardım Edecek)”, 2015, <http://www.avapress.com/vdcj8hevyuqeyyz.fsfu.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- AzadiRadio, “ حامد کرزی: توافقنامه امنیتی وقتی امضا خواهد شد که شرایط ما پذیرفته شود ” (Koşullarımız Kabul Edilirse Güvenlik Anlaşması’nı İmzalarım)”, 2013, <https://da.azadiradio.com/a/25113609.html> (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Baracki, W., “ اشرف غنی: پروژه تاپی اساس اقتصادی افغانستان را تشکیل میدهد ” (Eşref Gani: **TAPI Afganistan Ekonomisinin Temelini Oluşturuyor**)”, Radio Azadi Dari, <https://da.azadiradio.com/a/27426357.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- BBC Farsça, “ انتقال مسئولیت های امنیتی به نیروهای افغان رسماً آغاز شد ” (Güvenlik Sorumluluklarının Afgan Güçleri’ne Devredilmesi Resmen Başladı)”, 2011, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/07/110717_k01_bamyan_transition.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

BBC Farsça, “اوباما از خروج ۳۳ هزار نظامی از افغانستان خبر داد”, (Obama 33.000 Askerinin Afganistan’dan Çekileceğini Duyurdu)”, 2011, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/06/110623_u02_afghanistan_obama.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

BBC Farsça, “بایدن: تحت هر شرایطی تا ۲۰۱۴ از افغانستان خارج می شویم”, (Biden: Durumlar Ne Olursa Olsun 2014 Sonuna Kadar Afganistan’dan Çekileceğiz)”, 2010, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/12/101219_u04_biden_afghan_mission.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

BBC Farsça, “پایان نشست لندن درباره افغانستان (Afganistan Üzerine Londra Konferansı’nın Sonu)”, 2010, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/01/100128_l30_london_conf_ab_conclusion.shtml (Erişim Tarihi:13/04/2017)

BBC Farsça, “توافقتنامه همکاری آمریکا و افغانستان 'نهایی شد'”, (Afganistan Amerika Birleşik Devletleri Ortaklık Anlaşması Çalışmaları Bitti)”, 2012, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2012/04/120422_u04_us_afghan_partnership.shtml (Erişim Tarihi:17/04/2017)

BBC Farsça, “دولت افغانستان استخراج ذخایر نفتی را به چین واگذار می کند”, (Afganistan Devleti Petrol Kaynaklarının Çıkartma İşlemini Çin’e Bıraktı)”, 2011, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2011/12/111227_k01_afg_oil_china (Erişim Tarihi:09/01/2018)

BBC Farsça, “ژاپن در ۶ سال آینده سه میلیارد دلار به افغانستان کمک می کند”, (Japonya Gelecek Üç Yıl İçerisinde Afganistan’a Üç Milyar Dolar Yardım Edecek)”, 2012, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2012/07/120707_mar_tokyo_pledge.shtml (Erişim Tarihi:17/04/2017)

BBC Farsça, “غنی: تا ۱۰ سال آینده افغانستان از بزرگترین صادرکنندگان آهن و مس خواهد بود”, (Gani: Afganistan Gelecek On Yılda En Büyük Demir Ve Bakır İhracatçısı olur)”, 2015,

http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2015/06/150624_k05_ghani_chain_a_meeting (Erişim Tarihi:14/04/2017)

BBC Farsça, “ **Loya Jirga: لویه جرگه: موافقتنامه با آمریکا ظرف یک ماه امضا شود** “, 2013, **Amerika İle Anlaşma Bir Ay İçerisinde İmzalsın**”, 2013, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2013/11/131124_zs_bsa_afghan_us_loya_jirga_final.shtml (Erişim Tarihi:12/04/2017)

BBC Farsça, “ **متن نامه باراک اوباما، رئیس جمهور آمریکا به دولت افغانستان (ABD Başkanı Barack Obama’ın Afganistan Devletine Mektubu)**”, 2013, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2013/11/131121_mar_us_letter_to_afghan_government.shtml (Erişim Tarihi:12/04/2017)

BBC Farsça, “ **نامزدان پیش‌تاز انتخابات افغانستان: آماده رفتن به دور دوم هستیم** “, 2014, **(Afganistan’daki Seçimlerin Birinci Sıradaki Adaylar: İkinci Tura Hazırız)**”, 2014, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/05/140515_k03_af2014_presidential_election_final_result.shtml (Erişim Tarihi:15/04/2017)

BBC Farsça, “ **نتایج ابتدایی دور دوم؛ اشرف غنی پیش‌تاز انتخابات (İkinci Turun İlk Sonuçları: Eşref Gani Önde)**”, 2014, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2014/07/140707_k03_af2014_election_commission_announced_run-off_preliminary_result (Erişim Tarihi:15/04/2017)

BBC Farsça, “ **کرزی خواستار تغییر استراتژی آمریکا علیه تروریسم شد (Karzai ABD’den Terörizmle Mücadele Stratejisini Değiştirmesini İstedi)**”, 2008, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2008/11/081105_ram_karzai_obama.shtml (Erişim Tarihi:12/04/2017)

BBC Farsça, “ **کرزی در باره تجهیزات نظامی به غرب هشدار داد (Karzai Askeri Teçhizatlarla İlgili Olarak Batı’yı Uyardı)**”, 2009, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2009/01/090125_a-karzai-military-equipment.shtml (Erişim Tarihi:15/05/2017)

- BBC, **“Leaders gather for Reagan funeral”**, 2004,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3796789.stm> (Erişim
Tarihi:18/04/2017)
- Bergen, P., **“Anti-Taliban forces want to aid U.S.”**, CNN,
[http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/09/22/ret.afghan.oppos
ition/](http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/09/22/ret.afghan.opposition/) (Erişim Tarihi:24/04/2017)
- Blue, A., **“The Real Threat to US Interests in Afghanistan”**, Fair Observer,
[https://www.fairobserver.com/region/north_america/us-foreign-policy-
afghanistan-russia-china-taliban-world-news-analysis-44304/](https://www.fairobserver.com/region/north_america/us-foreign-policy-afghanistan-russia-china-taliban-world-news-analysis-44304/) (Erişim
Tarihi:15/05/2017)
- Boone, J. MacAskill, E., **“Obama sidelines Karzai after claims of drug use”**, The
Guardian, [https://www.theguardian.com/world/2010/apr/07/karzai-drug-
rumour-fraud](https://www.theguardian.com/world/2010/apr/07/karzai-drug-rumour-fraud) (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- Borger, J., **“Afghanistan conference promises support after troop withdrawal”**,
The Guardian,
[https://www.theguardian.com/world/2011/dec/05/afghanistan-conference-
support-troop-withdrawal](https://www.theguardian.com/world/2011/dec/05/afghanistan-conference-support-troop-withdrawal) (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- Branigin, W., **“Karzai Thanks Congress, Asks for More Support. Bush
Announces 5 New Initiatives to Help Afghanistan”**, Washington Post,
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A42507-2004Jun15.html>
(Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Bruno, G., **“Afghanistan’s National Security Forces”**, Council On Foreign
Relations, [https://www.cfr.org/background/afghanistans-national-security-
forces](https://www.cfr.org/background/afghanistans-national-security-forces) (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Business Insider, **“Hamid Karzai Says Americans Made Afghanistan One Of The
Most Corrupt Countries On Earth”**, 2012,
[http://www.businessinsider.com/hamid-karzai-foreigners-are-corrupt-2012-
12](http://www.businessinsider.com/hamid-karzai-foreigners-are-corrupt-2012-12) (Erişim Tarihi:17/04/2017)

- CBSNEWS, “**Hillary Clinton Interview Full Transcript**”, 2009,
<http://www.cbsnews.com/news/hillary-clinton-interview-full-transcript/>
(Erişim Tarihi:22/04/2017)
- CBSNEWS, “**Hospital Worker: I Saw Usame**”, 2002,
<http://www.cbsnews.com/news/hospital-worker-i-saw-Usame/> (Erişim
Tarihi:12/04/2017)
- CNN, “**1993 World Trade Center Bombing Fast Facts**”, 2017,
[http://edition.cnn.com/2013/11/05/us/1993-world-trade-center-bombing-
fast-facts/index.html](http://edition.cnn.com/2013/11/05/us/1993-world-trade-center-bombing-fast-facts/index.html) (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- CNN, “**September 11, 2001: Background and timeline of the attacks**”, 2016,
[http://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-
facts/index.html](http://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/index.html) (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- CNN, “**Usame bin Laden Fast Facts**”, 2017,
[http://edition.cnn.com/2013/08/30/world/Usame-bin-laden-fast-
facts/index.html](http://edition.cnn.com/2013/08/30/world/Usame-bin-laden-fast-facts/index.html) (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- CNN, “**USS Cole Bombing Fast Facts**”, 2007,
[http://edition.cnn.com/2013/09/18/world/meast/uss-cole-bombing-fast-
facts/index.html](http://edition.cnn.com/2013/09/18/world/meast/uss-cole-bombing-fast-facts/index.html) (Erişim Tarihi:12.04.2017)
- Cooper, H., Landler, M., “**Karzai’s Warm Reception Reflects New U.S. Approach**”, The New York Times,
<http://www.nytimes.com/2010/05/11/world/asia/11karzai.html> (Erişim
Tarihi:12/04/2017)
- Cooper, H., Rosenberg, M., “**NATO Agrees on Afghan Security Transition in 2013**”, The New York Times,
[http://www.nytimes.com/2012/05/22/world/nato-formally-agrees-to-
transition-on-afghan-security.html](http://www.nytimes.com/2012/05/22/world/nato-formally-agrees-to-transition-on-afghan-security.html) (Erişim Tarihi:17/04/2017)

CSRS, “واشنگتن – ایدنه روابط کابل و اداره جدید امریکا و (ABD’nin Yeni Yönetimi Ve Kabil-Washington İlişkilerinin Geleceği)”, 2017, <http://csrskabul.com/pa/?p=3531> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Cushman, J., “In Speech, Obama Says U.S. Will Stand by Afghans After Troop Withdrawal”, The New York Times, <http://www.nytimes.com/2012/05/02/world/asia/president-obama-visits-kabul-to-sign-partnership-with-afghanistan.html> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Department Of State: Office Of The Historian, “A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Afghanistan”, <https://history.state.gov/countries/afghanistan> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

Department Of State: Office Of The Historian, “Visits By Foreign Leaders of Afghanistan”, 2015, <https://history.state.gov/departmentshistory/visits/afghanistan> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Dharapak, C., “Laura Bush lauds progress in Afghanistan”, USA Today, https://usatoday30.usatoday.com/news/world/2005-03-30-afghan-blast_x.htm (Erişim Tarihi:19/04/2017)

Dreazen, Y., “The Real Reasons Karzai Wants U.S. Troops Out”, The Atlantic, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/02/the-real-reasons-karzai-wants-us-troops-out/273528/> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

DW Farsça, “تاخیر در امضای موافقت نامه کمک های امریکا را به مخاطره می اندازد”, (Anlaşmanın İmzalanmasının Gecikmesi, ABD’nin Yardımlarını Tehlikeye Atar)”, 2013, <http://www.dw.com/fa-af/%D8%AA%D8%A7%D8%AE%DB%8C%D8%B1-%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%D9%85%D8%B6%D8%A7%DB%8C-%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82%D8%AA-%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%DA%A9%D9%85%DA%A9-%D9%87%D8%A7%DB%8C->

<http://www.dw.com/fa-af/%D8%A9%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D9%85%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%A8%D9%87-%D9%85%D8%AE%D8%A7%D8%B7%D8%B1%D9%87-%D9%85%DB%8C-%D8%A7%D9%86%D8%AF%D8%A7%D8%B2%D8%AF/a-17247384>
(Erişim Tarihi:12/04/2017)

DW Farsça, **(Rice: Eğer Karzai Anlaşmayı İmzalamazsa, Askerlerimizi Çekeriz)**, 2013, <http://www.dw.com/fa-af/%D8%A9%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%AA%D8%B5%D9%85%DB%8C%D9%85-%D9%82%D8%A7%D8%B7%D8%B9-%D9%84%D9%88%DB%8C%D9%87-%D8%AC%D8%B1%DA%AF%D9%87-%D9%82%D8%AF%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%A9%D8%B1%D8%AF/a-17249665> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

DW Farsça, **(Kerry, Loya Jirga'nın Aldığı Kararı Takdir Etti)**, 2013, <http://www.dw.com/fa-af/%D8%A9%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%AA%D8%B5%D9%85%DB%8C%D9%85-%D9%82%D8%A7%D8%B7%D8%B9-%D9%84%D9%88%DB%8C%D9%87-%D8%AC%D8%B1%DA%AF%D9%87-%D9%82%D8%AF%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%A9%D8%B1%D8%AF/a-17249665> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

DW Türkçe, **“Afganistan’ın Hazineleeri”**, 2013, <http://www.dw.com/tr/afghanistan%C4%B1n-hazineleeri/a-16931926> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

DW Türkçe, **“Berlin’de Afganistan Buluşması”**, 2004, <http://www.dw.com/tr/berlinde-afganistan-bulu%C5%9Fmas%C4%B1/a-2526816> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

- DW Türkçe, “**NATO operasyonunda çocuklar öldü**”, 2011, <http://www.dw.com/tr/nato-operasyonunda-%C3%A7ocuklar-%C3%B6ld%C3%BC/a-15115396> (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Eckert, P., “**U.S.-Afghan-Pakistan summit after Afghan poll**”, Reuters, <http://mobile.reuters.com/article/topNews/idUSTRE5445QN20090507?i=2> (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- Fakılı, Ş., “**Afganistan'ın Yeniden İmarına Yönelik Uluslararası Girişimler ve Türkiye**”, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/afganistan_in-yeniden-imarina-yonelik-uluslararasi-girisimler-ve-turkiye.tr.mfa (Erişim Tarihi:21/04/2017)
- Farahmand, A., Sey, C., “**Afganistan’ın Gizlenen Serveti**”, DW Türkçe, <http://www.dw.de/afganistan%C4%B1n-gizlenen-serveti/a-5690520> (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Farberov, S., “**Hillary Clinton flies into Kabul as U.S. declares Afghanistan major non-NATO ally**”, Daily Mail, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2170049/U-S-declares-Afghanistan-major-non-NATO-ally-ensure-nation-gets-defense-aid-2014-troop-withdrawal.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)
- Fars News Agency, “**دیپلمات: افغانستان در آینده‌ای نزدیک به قدرت اقتصادی منطقه تبدیل می‌شود (Diplomat: Afganistan Yakın Gelecekte Bölgenin Ekonomik Gücü Olacak)**”, 2015, <http://af.farsnews.com/allnews/news/13950424000631> (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- FarsiRu, “**حمایت روسیه از عضویت افغانستان در سازمان شانگهای (Rusya’nın Afganistan’ın Şanghai’e Üyeliğine Desteği)**”, 2011, <http://www.farsi.ru/doc/4665.html> (Erişim Tarihi:15/05/2017)
- Global Research, “**The CIA met Bin Laden while undergoing treatment at an American Hospital last July in Dubai**”, 2001,

- <http://www.globalresearch.ca/articles/RIC111B.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- GMIC, **نشست لیسبون استراتیژی ده ساله ناتو را تصویب کرد**, **(Lizbon Toplantısı, NATO’nun 10 Yıllık Stratejisini Belirledi)**, 2010, <http://www.gmic.gov.af/dari/political/247-2010-11-20-08-47-09> (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Gorka, Sebestyen L. v., **“Madde Nasıl İşletildi”**, NATO, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/turkish/art1.html> (Erişim Tarihi:22/04/2017)
- Green, M., **“Karzai visits US to repair relations with Obama”**, The Financial Times, http://www.ft.com/cms/s/0/61ccdb58-5bca-11df-85a3-00144feab49a.html?ft_site=falcon&desktop=true#axzz4mAwb0UEF (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- Haberler.com, **“Afganistan ve ABD Arasındaki Güvenlik Anlaşması”**, 2014, <https://www.haberler.com/afganistan-ve-abd-arasindaki-guvenlik-anlasmasi-6727530-haberi/> (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Hamshahri Online, **مخالفت ایران با پیمان استراتژیک آمریکا و افغانستان (İran’ın Afganistan-ABD Stratejik Anlaşmasına Karşıtlığı)**, 2011, <http://www.hamShahrionline.ir/details/150185/Iran/foreignpolicy> (Erişim Tarihi:17/04/2017)
- Hürriyet Gazetesi, **“Türkiye ISAF komutasını devretti”**, 2003, <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-isaf-komutasini-devretti-127172> (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- International Crisis Group, **“Afghanistan: The Constitutional Loya Jirga”**, 2003, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/afghanistan-constitutional-loya-jirga> (Erişim Tarihi:18/04/2017)
- Iran Dari Radio, **هشدار کرزی به امریکا (Karzai’den ABD’ye Uyarı)**, 2012, <http://dari.irib.ir/news/2010-08-11-02-52-56/item/46004->

[%D9%87%D8%B4%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%DA%A9%D8%B1%D8%B2%DB%8C-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%B1%DB%8C%DA%A9%D8%A7](#) (Erişim Tarihi:14/04/2017)

ITV, “**Kerry hopeful on Taliban talks**”, 2013, <http://www.itv.com/news/update/2013-06-19/afghanistan-suspends-talks-with-us-over-contradiction/> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Khurasani, P., “تاثیر جایگاه ژئوپلیتیکی افغانستان در حمله و ادامه حضور آمریکا در این کشور (Afghanistan’ın Jeopolitik Konumunun ABD’in Bu Ülkeye Saldırması ve Varlığı Üzerindeki Etkisi)”, Khorasan Zameen, <http://www.khorasanzameen.net/php/read.php?id=969> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

Kohestani, H., “CASA1000’in Tanıtımı Ve Yapısı)”, Pajhwok, <http://www.pajhwok.com/dr/opinions/%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D9%88-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%BE%D8%B1%D9%88%DA%98%D9%87-%DA%A9%D8%A7%D8%B3%D8%A7-%D9%8A%DA%A9%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Landler, M. Risen, J., “**Trump Finds Reason for the U.S. to Remain in Afghanistan: Minerals**”, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2017/07/25/world/asia/afghanistan-trump-mineral-deposits.html> (Erişim Tarihi:26/07/2017)

Liwal, S., “CASA1000! تطبیق پروژه برق " کاسا یک هزار" و مفاد آن به افغانستان) (CASA1000 Projesinin Uygulanması ve Afganistan’a Yararı)”, Radio Azadi Dari, <https://da.azadiradio.com/a/25479393.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Maroof A., “**استراتژی اوپاما در افغانستان؛ یکسره کردن جنگ یا گره دیگر؟**” (Obama’nın **Afganistan Stratejisi: Savaşı Bitirmek Mi Yoksa Zorlaştırmak Mı**), BBC Farsça, http://www.bbc.com/persian/afghanistan/2009/12/091201_v_am_newafghan_troop_issues.shtml (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Ministry of Foreign Affairs of Japan, “**Tokyo Conference on Afghanistan, The Tokyo Declaration, Partnership for Self-Reliance in Afghanistan, From Transition to Transformation**”, 2012, http://www.mofa.go.jp/region/middle_e/afghanistan/tokyo_conference_2012/tokyo_declaration_en1.html (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Mishra, M., “**Geopolitics Behind the War on Terror**”, International Policy Digest, <https://intpolicydigest.org/2015/12/12/geopolitics-behind-the-war-on-terror/> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

Moslih, H., “**Afghanistan in the shadow of Ahmad Shah Massoud**”, Al Jazeera, <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/09/afghanistan-shadow-ahmad-Şah-mas-2014997826874331.html> (Erişim Tarihi:24/04/2017)

Muhammad Fahim, “**Afganistan ile ABD İkili Güvenlik Anlaşması imzaladı**”, Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/afganistan-ile-abd-ikili-guvenlik-anlasmasi-imzaladi/115235> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Muhsen W., “**سفر غیر منتظره باراک اوپاما به افغانستان (Obama’nın Beklenmedik Afganistan Ziyareti)**”, RFI Farsça, <http://fa.rfi.fr/%D8%B3%D9%81%D8%B1%D8%BA%DB%8C%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%AA%D8%B8%D8%B1%D9%87-%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D8%A7%DA%A9-%D8%A7%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86->

20100329/%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86 (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Najibullah, F., **“What If Ahmad Şah Masud, Afghanistan's 'Lion Of Panjshir,' Hadn't Been Killed?”**, Radio Free Europe Radio Liberty, https://www.rferl.org/a/ahmad_Şah_masud_afghanistan_assassination_taliban_al-qaeda/24323076.html (Erişim Tarihi:24/04/2017)

NATO, **“Constitutional loya jirga begins in Afghanistan”**, 2003, <http://www.nato.int/docu/update/2003/12-december/e1217a.htm> (Erişim Tarihi:18/04/2017)

NATO, **“Foreign Ministers agree to sustain NATO-led mission in Afghanistan beyond 2016”**, 2016, http://www.nato.int/cps/in/natohq/news_131378.htm?selectedLocale=en (Erişim Tarihi:13/04/2017)

NATO, **“Statement by NATO Secretary General Lord Robertson”**, 2001, <http://www.nato.int/docu/speech/2001/s011002a.htm> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

NBCNEWS, **“Cheney unhurt after deadly blast at Afghan base”**, 2007, http://www.nbcnews.com/id/17355517/ns/world_news-south_and_central_asia/t/cheney-unhurt-after-deadly-blast-afghan-base/#.WV29rmKGPDc (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Neda, F. **“چی عوامل باعث شده که فساد اداری در افغانستان ریشه کن نشود؟”** (Hangi Unsurlar Afganistan'daki Yolsuzluğun Kökten Yok Olmamasına Neden Olmuştur?), Radio Azadi Dari, <https://da.azadiradio.com/a/26905726.html> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Nordland, R., **“Karzai Insists U.S. Forces Killed Civilians in a Raid”**, The New York Times, <http://www.nytimes.com/2013/11/24/world/asia/us-upset-by-karzais-claim-about-civilian-deaths.html> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

NTV Haber, “**Afganistan’da Yeni Petrol Yatakları**”, 2010, http://www.ntv.com.tr/dunya/afganistanda-yeni-petrol-yataklari,1Q2rFjA3_kqa6q7lT6LQ4g (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Office Of The President, “**Afghanistan In Brief**”, <http://president.gov.af/en/afghanistan/> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Oliver, M., “**Bush makes first visit to Afghanistan**”, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2006/mar/01/usa.india1> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

Payam Aftab, “**کرزی: درآمد ۱۰۰ میلیارد دلاری خارجی‌ها از تولید مواد مخدر در افغانستان (Karzai: Yabancıların Afganistan’daki Uyuşturucudan Elde Ettikleri 100 Milyar Dolarlık Gelirleri)**”, 2010, <http://www.payam-aftab.com/fa/doc/report/11251/%DA%A9%D8%B1%D8%B2%DB%8C-%D8%AF%D8%B1%D8%A2%D9%85%D8%AF-%DB%B1%DB%B0%DB%B0-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC%DB%8C-%D9%87%D8%A7-%D8%AA%D9%88%D9%84%DB%8C%D8%AF-%D9%85%D9%88%D8%A7%D8%AF-%D9%85%D8%AE%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Pincus, W., “**Afghan corruption, and how the U.S. facilitates it**”, Washington Post, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/afghan-corruption-and-how-the-us-facilitates-it/2012/11/05/d7fbce5c-2520-11e2-ac85-e669876c6a24_story.html?utm_term=.e778a8190006 (Erişim Tarihi:15/04/2017)

- Radikal, “**Afganistan'da Ahmedzai yemin etti**”, 2014, <http://www.radikal.com.tr/dunya/afganistanda-ahmedzai-yemin-etti-1215438/> (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Radio Azadi, “**آی، اس، آی، دوست یا دشمن؟ (ISI Dost Mu Düşman Mı)**”, 2011, <https://da.azadiradio.com/a/24099394.html> (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- Radio Farda, “**Obama Afganistan’a Geldi (Obama Afganistan’a Geldi)**”, 2008, https://www.radiofarda.com/a/f5_obama_afghanistan/456981.html (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Radio Farda, “**Karzai: آمریکا شروط افغانستان را نپذیرد، سند امنیتی را امضا نمی‌کنم (Karzai: Amerika Şartları Kabul Etmedi, Anlaşmayı İmzalamayacağım)**”, 2013, <https://www.radiofarda.com/a/f10-afghanistan-karzai-us-security-pact/25183745.html> (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Radio Farda, “**Gece Krzı: پایان عملیات شبانه پیش‌شروط امضای پیمان استراتژیک با آمریکا است (Gece Operasyonlarının Bitmesi Amerika İle Stratejik Anlaşmanın İmzalanması İçin Önkoşuldur)**”, 2011, https://www.radiofarda.com/a/o2_afghan_president_us_pact/24393241.html (Erişim Tarihi:17/04/2017)
- RadioFreeEuropeRadioLiberty, “**Afghanistan: Rice Holds Talks On Drugs, Terrorism, Reconstruction**”, 2005, <https://www.rferl.org/a/1058016.html> (Erişim Tarihi:19/04/2017)
- Risen, J., “**U.S. Identifies Vast Mineral Riches in Afghanistan**”, The New York Times, <http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/asia/14minerals.html> (Erişim Tarihi:15/05/2017)
- Sabah Gazetesi, “**ABD Şirketlerinin Gözü Afganistan’da**”, 2011, <http://www.sabah.com.tr/dunya/2011/09/26/abd-sirketlerinin-gozu-afganistanda> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

- Sabah Gazetesi, “**Afganistan’da ‘altın’ bulduk**”,
<http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2013/03/05/afganistanda-altin-bulduk>
(Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Sadeq, M., “**Bush talks with Karzai on surprise Afghan visit**”,
<http://www.reuters.com/article/us-bush-afghanistan-idUSTRE4BE0PC20081215> (Erişim Tarihi:13/04/2017)
- Sakhawati, M., “**ایران و پیمان استراتژیک آمریکا- افغانستان (İran Ve Afganistan-Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Anlaşması)**”, Ava Press,
<http://www.avapress.com/vdgc7n9t.ak9x74prra.html> (Erişim Tarihi:14/04/2017)
- Samon, H., “**امریکا، افغانستان را به مافیای مواد مخدر سپرد (Amerika Afganistan’ı Uyuşturucu Mafyasına Bıraktı)**”, Zhman <http://zhman.net/?p=21182>
(Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Scott Wilson, “**Obama makes surprise visit to Afghanistan**”, Washington Post,
https://www.washingtonpost.com/politics/obama-arrives-in-afghanistan-on-surprise-visit/2014/05/25/7df61452-e41f-11e3-8f90-73e071f3d637_story.html?utm_term=.e809c38c83de (Erişim Tarihi:12/04/2017)
- Sengupta, K., “**Descent Into Chaos, by Ahmed Rashid: Chronicles of a chaotic state**”, The Independent, <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/descent-into-chaos-by-ahmed-rashid-864383.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Shah, F., “**What ails US-Pakistan relations?**”, Asian Tribune,
<http://asiantribune.com/node/16751> (Erişim Tarihi:15/04/2017)
- Shahreyar Farahmand, “**شروع فصل جدید در روابط افغانستان و امریکا (Afganistan-ABD İlişkilerinde Yeni Dönem)**”, Etilaatroz Daily Newspaper,
<http://www.etilaatroz.com/21526> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Shanker, T., Sanger, D., Schmitt, E., “**U.S. Aids Taliban to Attend Talks on Making Peace**”,

<http://www.nytimes.com/2010/10/14/world/asia/14nato.html> (Erişim Tarihi:13/04/2017)

Slack, M., “**President Obama and Vice President Biden Take the Oath of Office**”, The White House,

<https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2013/01/20/president-obama-and-vice-president-biden-take-oath-office> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Smith, J., “**Why the US Wants to Stay in Afghanistan**”, Global Research,

<http://www.globalresearch.ca/why-the-us-wants-to-stay-in-afghanistan/5364069> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

SouthAsiaNews, “**Hillary Clinton speaks out about US links with Taliban**”, 2009,

<https://www.youtube.com/watch?v=X2CE0fyz4ys> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

Swaine, J., “**Hamid Karzai to urge US to commit to Afghanistan**”, The Telegraph,

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/9795036/Hamid-Karzai-to-urge-US-to-commit-to-Afghanistan.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Tapper, J., “**Obama announces 34,000 troops to come home**”, CNN,

<http://edition.cnn.com/2013/02/12/politics/obama-sotu-afghanistan-troops/index.html> (Erişim Tarihi:12/04/2017)

The Embassy of Afghanistan, “**Diplomatic History**”,

<https://www.afghanembassy.us/afghan-us-relations/afghan-us-relations/> (Erişim Tarihi:19/04/2017)

The Guardian, “**Barack Obama makes secret visit to Afghanistan**”, 2010,

<https://www.theguardian.com/world/2010/dec/03/obama-afghan-visit-thank-troops> (Erişim Tarihi:14/04/2017)

The Guardian, “US 'will not tire' in fight against Taliban”, 2006, <https://www.theguardian.com/world/2006/jun/28/afghanistan.usa> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

The Killid Group, “**حمله مشترک روسیه و امریکا بر مراکز تولید مواد مخدر در ننگرهار (Rus Ve Amerikan Askerlerinin Nangarhar'daki Uyuşturucu Merkezlerine Operasyonu)**”, 2010, <http://tkg.af/%D8%AD%D9%85%D9%84%D9%87-%D9%85%D8%B4%D8%AA%D8%B1%DA%A9-%D8%B1%D9%88%D8%B3%DB%8C%D9%87-%D9%88-%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D8%A7-%D8%A8%D8%B1-%D9%85%D8%B1%D8%A7%DA%A9%D8%B2-%D8%AA%D9%88%D9%84%DB%8C/> (Erişim Tarihi:15/05/2017)

The New York Times, “**President Obama's Remarks on New Strategy for Afghanistan and Pakistan**”, 2009, <http://www.nytimes.com/2009/03/27/us/politics/27obama-text.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

The White House, “**Address to a Joint Session of Congress and the American People**”, 2001, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (Erişim Tarihi:22/04/2017)

The White House, “**President Bush Hosts Presidents of Pakistan and Afghanistan at the White House**”, 2006, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/09/20060927-5.html> (Erişim Tarihi:17/04/2017)

The White House, “**President Bush Participates in Joint Press Availability with President Karzai of Afghanistan**”, 2007, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/08/20070806.html> (Erişim Tarihi:14/05/2017)

ToloNews, “**اوباما: هیچ نیرویی تا پایان ۲۰۱۵ از افغانستان خارج نمی‌شود**”, (Obama: 2015 Sonuna Kadar Herhangi Bir Güç Afganistan'dan Çekilmeyecek)”,

2015,

<http://www.tolonews.com/fa/afghanistan/%D8%A7%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D9%87%DB%8C%DA%86-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%DB%8C%DB%8C-%D8%AA%D8%A7-%D9%BE%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D9%86-%DB%B2%DB%B0%DB%B1%DB%B5-%D8%A7%D8%B2-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC-%D9%86%D9%85%DB%8C%E2%80%8C%D8%B4%D9%88%D8%AF>
(Erişim Tarihi:12/04/2017)

Transparency International, “**CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2016**”, 2016,
https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016 (Erişim Tarihi:14/04/2017)

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, “**Afganistan: Sektörler**”,
http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewerUlkeler.jspx;jsessionid= QpG_av6xiiCrtqV1wMzto8kpMWBbALPwvg9f1H1tKBXTdCOCdkL!2143186951?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-159416&countryName=Afganistan&_afrLoop=1098376637987579&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=null#!%40%40%3FcountryName%3DAfganistan%26_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D1098376637987579%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-159416%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1cfgj07i0f_4
(Erişim Tarihi:14/05/2017)

Tyson, A., “**Pentagon Budget Devotes More To Afghanistan War Than to Iraq**”, Washington Post, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/07/AR2009050704239.html> (Erişim Tarihi:15/04/2017)

Uluslararası Gündem, “**John Mackinder ve Kara Hakimiyet Teorisi**”, 2014,
<http://uluslararasıgundem.com/john-mackinder-ve-kara-hakimiyet-teorisi/>
(Erişim Tarihi:15/05/2017)

US Department of States, “**The London Conference and the Afghanistan Compact**”, 2006, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2006/60081.htm>
(Erişim Tarihi:17/04/2017)

Wilson, S., Whitlock, C., Branigin, W., “**Usame bin Laden killed in U.S. raid, buried at sea**”, https://www.washingtonpost.com/national/Usame-bin-laden-killed-in-us-raid-buried-at-sea/2011/05/02/AFx0yAZF_story.html?utm_term=.44e51f06b9ec (Erişim Tarihi:17/04/2017)

Yasa, M., “**هشدار اوباما به پاکستان و حمایت از افغانستان (Obama’dan Pakistan’a Uyarı Afganistan’a Destek)**”, Rasad News Agency,
<http://www.rasad.af/1395/03/04/barack-obama-afghanistan-pakistan/>
(Erişim Tarihi:15/04/2017)

DİĞER KAYNAKLAR

Afganistan İslam Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki Sürekli
Stratejik Ortaklık Antlaşması

Birleşmiş Milletler Antlaşması

NATO Anlaşması

ÖZGEÇMİŞ

31 Aralık 1988 Kunduz Afganistan doğumluyum. Annem Maryam ev hanımıdır babam Mawlawi Muhammd Jora TAHİRY ise Afganistan Cumhurbaşkanı Başdanışmanıdır. Kardeşlerim kendi iş ve eğitim hayatına devam etmektedir. İlköğretim ve Lise eğitimi Kabil'deki Habibia Yüksek Lisesi'nde tamamladıktan sonra 2008 yılı sonlarına doğru Türkiye Cumhuriyeti'ne lisans eğitimi görmek için geldim. 2008-2009'da Anakara Üniversitesi'ne bağlı olan TÖMER'in Bursa'daki şubesinde Türkçe hazırlık eğitimi gördüm. 2009-2010 arasında İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü'nde İngilizce eğitimi gördükten sonra 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimime başladım. 2014'te burada mezun olduktan sonra Eylül 2014'te İstanbul Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda Uluslararası İlişkiler alanında Yüksek Lisans eğitimime başladım. Mart 2016'da Erasmus programıyla Radom Academy of Economics'e gittim ve burada Uluslararası İlişkiler – Küresel Ekonomide Uluslararası Ticaret alanında eğitim gördükten sonra tekrar Türkiye Cumhuriyeti'ne döndüm ve “11 EYLÜL SONRASI AFGANİSTAN - AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLİŞKİLERİ: 2001-2014” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına başladım ve 22.02.2018'de tez savunmasına girdim ve başarıyla tezimi savunduktan sonra yüksek lisans eğitimi de başarıyla tamamlamış oldum. Bildiğim diller arasında; Türkmençe, Türkçe, Farsça, Peştu'ca, Özbekçe, İngilizce ve orta seviyede Hintçe/Urduca vardır. Yakın zamanda Afganistan'a dönüp Dışişleri Bakanlığı'nda iş hayatıma başlamak istiyorum.

Muhammad İbrahim TAHİRY